אינעם רבי'נס הויף

אלט-סקווירא

נעבורט-שטאט פון סקווירער חסידות

בעזהשי"ת

אריגינעלע דערציילונגען
און הייליגע ווערטער
פון דעם רבי'ן

ר' דוד'ל סקווירער

זכותו יגן עלינו

וואס מיר האבן אליין געהערט
מפי מארי דעובדי און מפי זקני החסידים
פון רבוה"ק לבית סקווירא

באארבעט און ארויסגעגעבן דורך
לייבל סורקים
לרגל ההילולא קדישא ט"ו כסליו, תשנ"ט לפ"ק

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

צו באקומען ביי:

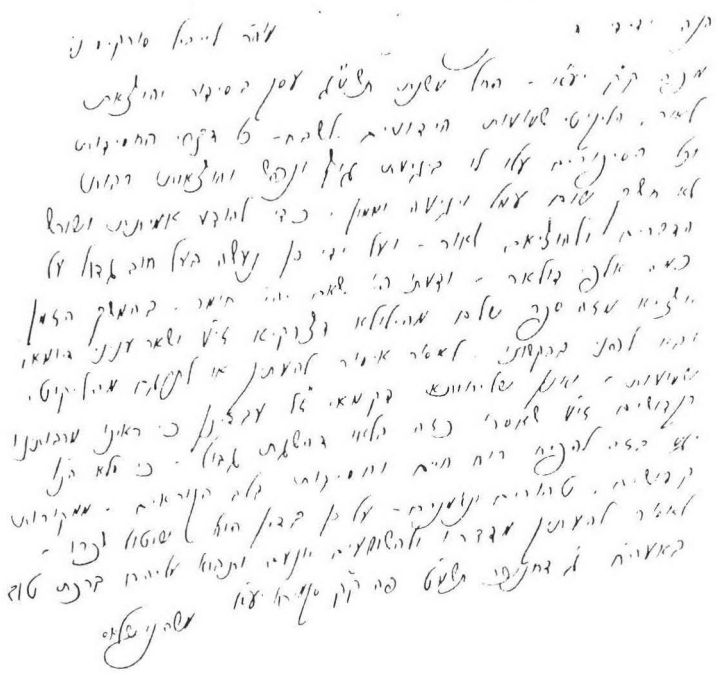
15 Bush Ln
Sprg Vly, NY, 10977
914-362-9128

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

משה נישלאם
אבד"ק שיכת סקווירא יע"א

RABBI M. NEUSCHLOSS
8 TRUMAN AVENUE
NEW SQUARE
SPRING VALLEY, N.Y. 10977
354 8563

הנה ידידי מוה"ר לייבל סורקים מפה ק"ק יע"א - החל משנת תשמ"ג עסק בסידור והוצאת לאור, הליקוטי שמועות הידועים - לשבח - כל דברי החסידות וכל הסיפורים עלו לו ביגיעת גוף ונפש והוצאות רבות לא חשך שום עמל ויגיעה וממון, כדי להודע אמיתת ושורש הדברים ולהוציאם לאור - ועל ידי כן נעשה בעל חוב גדול על כמה אלפי דולאר - ודעתו הי' שאם יהי' חומר בהמשך הזמן יוציא מזה ספר שלם מהילולא דצדיקא זי"ע ושאר עניני דיומא, והיה לפני בבקשתו לאסור איסור להעתיק או לתרגם מהליקוטי שמועות - ואנן שליחותא דקמאי ז"ל עבדינן כי ראינו מרבותינו הקדושים זי"ע שאסר כזה בלאו דהשגת גבול - כי הלא הנ"ל יגע בזה להפיח רוח חיים וחסידות בלב הקוראים - ממקורות קדושים, טהורים ונאמנים - על כן בדין הוא שיטול שכרו - לאסור להעתיק מדבריו ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב

באעה"ח ג' דחנוכה תשמ"ט פה ק"ק סקווירא יע"א

ההודה והברכה

הנני בזה לברך ולהודות
את מע"כ בני יקירי מו"מ

יעקב יוסף סורקיס הי"ו
(914) 364-5601

על עמלו וטרחו הרב בכל לבבו ונפשו
עשה לילות כימים להוציא דבר השלם

ואתו עמו חתני יקירי מו"מ
יעקב יוסף בר"פ סורקיס הי"ו

יהי נועם ה' עליהם בכל מעשה ידיהם
ויתברכו בכל משאלות לבם לטובה
בברכה והצלחה

אינהאלט

סקווירא ..... א

לויב־רייד פון זיין הייליגן פאטער ..... ה

פועל ישועות ..... יח

זכרונות פון זאב טיטיובער ..... לט

זיינע הייליגע מדריגות ..... מה

די בריסט־פארצווייגטע פאמיליע פונעם רבי'ן ..... עט

דער רבי ר' יצחק'ל קעשינעווער זי"ע ..... קא

דער סקווירער הויף ..... קח

קיעוו־הסתלקות ..... קכט

דער פייערדיגער בונד צווישן טאטן
דעם רבי'ן ר' דוד'ל, מיט'ן זון דעם רבי'ן זי"ע ..... קמד

דער רבי ר' אברהם יושע העשיל סקווירער און זיין
עלטסטער זון, דער רבי ר' יוסף מאיר'ל מאכניווקער זי"ע ..... קסז

דער רבי ר' דוד'ל מיט'ן ברודער דער רבי ר' ישראל זי"ע ..... קפט

פארצייטישע חסידים ..... קצה

דער טאג כ"ח טבת נם מיט דער מקוה אין קעשינעוו ..... רכה

די קעשינעווער ישיבה ..... רל

בס״ד

ט״ו כסליו שנת תשנ״ט לפ״ק

פארוואָרט פונעם ארויסגעבער

חשוב׳ע לייענער! בעז״ה גיבן מיר אייך דא דעם דאזיגן ספר מיט אן אינהאלט פון דער הייליגער פירונג, דערציילונגען און וואונדערליכע פאסירונגען פונעם גרויסן סקווירער רבי׳ן הרב הקדוש, דער רבי ר׳ דוד, זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא.

ער האט דערלויבטן די וועלט פון זיין געבורט, ערב פסח שנת תר״ח אין דער שטאט סקווירא, מדינת אוקראינא, ביז נאך זיין הסתלקות, ט״ו כסליו שנת תר״פ, אין קיוב, די הויפט־שטאט פון מדינת אוקראינא.

אין אנדערע וועלטער קערן מיר זיך אום צו א צייט פון הונדערט מיט פופציג יאר צוריק - צו א צייט וואס אין וויילדסטן פאנטאזיע וועלן מיר נישט קענען זיך פארשטעלן, ווי דאן האט געלויבטן א וועלט.

ווייל איר, לייענער, דארפט וויסן: וועלן מ׳רעדט פון יענער צייט, רעדט זיך פון אן אנדערער וועלט, א וועלט וואס האט בכלל געלעבט איינפאך און באשיידן, א צייט וואס עס האט געהערשט א רואיגקייט צווישן דעם מענטשהייט, און וועלן

יעדער, אפילו דער גאר פשוט׳ער איד, איז געווען דורכגעדרונגען און ארומגענומען מיט די איידלסטע און תמימות׳פולסטע געפילן פון דער לויטערער אמונה; א וועלט ווען יעדער דורכשניטליכער זון און טאכטער האט איבערגענומען געטריי די לערנונג פון די עלטערן, געטראטן אין די זיכערע וועגן פון די פריערדיגע און אזוי געפלאכטן ווייטער די גאלדענע קייט פון די אבות הקדושים.

מיר וועלן אייך נישט לאנג אויפהאלטן מיט די פארווערטער, נאר דערמאנען א סיפור וואס וועט זיין געגנוג צו וואַרפן א ליכט אויף אונזערע ווערטער.

דאס האט דער רבי זי״ע דערציילט פון יענעם יום־טוב שבועות פארטאגס אין דער שטאט ״יאס״, רומעניע, אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט מלחמה, וועו ס׳איז געווען אקופירט אונטער די רשעים, די דייטשן ימח שמם וזכרם. יענע צייט איז געווען פארבאטן פון זיי זיך צו דרייען אויף דער גאס, אנגעהויבן פון די נאכט־שעות, ביז אין טיפן פרימארגן, און ווער ס׳האט נישט אויסגעפאלגט זייערע ביטערע געזעצן, איז ר״ל גלייך אויפ׳ן פלאץ דערשאסן געווארן. ה״י. אין אנדערע ווערטער: זיך צו דרייען אויף דער גאס אין די נאכט־שעות, האט געמיינט, געשפילט זיך מיט׳ן לעבן.

פאסירט אזא מעשה. אין יענעם שבועות פארטאגס, איז געקומען דער זון פונעם בעדער צום רבי׳ן זי״ע אין שטוב. (דער רבי האט צוגעלייגט און אנגעמערקט צום פארשטיין: אמאליגע יארן, איז דער בעדער געווען גאר א פראסטער מענטש. וועו רעדט נאך פונעם זון זיינעם; דער זון פונעם

בעדער איז דאך שוין געווען א גאר גאר פראסטער.) און דא הערט און שטוינט: קומט דער זון פונעם בעדער מיט זיין פולסטער ריין־הארציגער אמונה, און זאגט תמימות׳דיג, אן קיין געמאכטע חכמות: ״רבי! היינט וועל איך באגלייטן דעם רבי׳ן פארטאגס אין דער מקוה, אזוי ווי דער מנהג יעדעס יאר, זיך גיין טובל׳ען אין מקוה, שבועות פארטאגס.״

ביי דעם תמימות׳דיגן מענטש איז קיין מינדעסטער ספק נישט געווען דערין - היינט גיין מען אין מקוה, אזוי ווי יעדעס יאר. פארוואס דען נישט?!

דער רבי זאגט: ער פאר זיך אליין, אפשר וואלט ער געטראכט אנדערש, ס׳איז דאך פיקוח נפש ממש, אבער נאך דעם הארציגן תמימות ביי א זון פונעם בעדער מיט אזא פעלזן־פעסטער אמונה, וועלכער קומט מיט זיכערע טריט - היינט איז שוין עפעס אן אנדערע מעשה, אויב אזוי מוז מען דאך שוין! ״ווייל,״ זאגט דער רבי, ״כ׳האב געגעבן א קוק אויף אים, און צוריק אויף זיך - וועט איז דאס געווען מיין טאטע?!...״

- איז גייט מען.

דער רבי זי״ע אליין האט זיך ארויסגעכאפט מיט׳ן בעדערס זון מיט׳ן כח פון זיין אמונה, אבער מער קיינעם מיט זיך נישט מיטגענומען. ס׳הייסט, אפילו נישט דעם גבאי׳ן, הרב החסיד ר׳ משה גבאי ז״ל, דער גרויסער חסיד, - אויך אים האט ער נישט געלאזט מיטגיין.

אט שטעלט זיך פאר, וואספארא צייט ס׳האט דאן געהערשט,

אזוי ווייט אז אויפ׳ן וועג גייענדיג האט מען געהערט אויסשיסן עטליכע מאל, און אן קיין ספק - אויף די אידישע קרבנות נעבערך. אין שטוב ביים רבי׳ן האט געהערשט א שרעק מיט א יללה, ביז דער רבי איז צוריקגעקומען נאך דער טבילה, און דער זון פונעם בעדער איז צוריק אהיימגעגאנגען נאך אליין, כדי מ׳זאל נישט זיצן ביי אים אין שטוב אזוי לאנג מיט פאניק און שרעק. דאס איז דער סיפור המעשה.

פון יענעם טונקעלקייט לייכט דאך אזוי דערהויבן דער אמאליגער שטאלצער גייסט, דער פלאקער פון ריינער אמונה וואס האט געשטראלט אין יעדן אידישן הארץ. דער זון פון בעדער קומט באגלייטן דעם רבי׳ן צווישן פייערדיגן האגל און קוילן, וועלן אידן ווערן דערשאסן ר״ל צום טויט. דער רבי וועט דאך זיכער גיין - גארנישט אנדערש, אפילו קיין ספק פאלט אים נישט איין - און ער וועט גיין מיט׳ן רבי׳ן. וואס דייטש? וועלן דייטש? הימל מיט ערד מעגן זיך איצט צוזאמענקומען. ער גייט, און דאס איז עס...

אזוי האט אויסגעזען א פראסטער איד ביז גאר. איז ווי׳זשע שוין קענען מיר זיך פרואוון פארשטעלן א חסידישן איד?

ס׳איז דא א וואלד פון א פריערדיגן צדיק: ״נישט גנב׳ן, נישט גזל׳ן, נישט הוליען, נישט טון אלע שלעכטע זאכן, דאס איז להבדיל א גוטער גוי. איינהאלטן אלע תרי״ג מצוות, דאס איז א איד. א חסידישער איד, א גוטער איד, דאס איז גאר עפעס אנדערש.״

הרב החסיד ר׳ משה גבאי ז״ל פלעגט זאגן: ״אינדערהיים

האבן זיך געקענט דרייען דורכשניטליכע חסידים, בעל־בתי׳שע אידן. יעדער איד האט געקענט הלכות שבת, יעדן מגן אברהם אין שולחן ערוך. א בעל־בתי׳שער איד איז געווען בקי אין גאנץ הלכות שבת, אזוי אז אין הלכות שבת האט מען נישט געדארפט פרעגן קיין שאלה. יעדער האט אליין געוואוסט קלאר. אזוי האבן אינעם נישט־ווייטן אמאל אויסגעזען חסידיש־שטעטל׳דיגע אידן. יעדער האט געהאלטן דערהויבן מיט שטאלץ דעם קרוין פון תורה, און זיך געווייקט אין דער ריינער חסידישער אמונה פשוטה.

ווער האט זוכה געווען אין יענער וועלט גערופן צו ווערן א חסיד? וועל איך אייך איבערגעבן די ווערטער פון א שריים פון אט יענע חסידישע טיפן, א פארצייטישן סקווירער חסיד, וואס כ׳האב נאך זוכה געווען זיך אנשעפן פון אים. אזא חסיד איז ער געווען, וואס טאמער האט מען אים גערופן ״חסיד״ איז ער ארויס פון די כלים. הרב החסיד ר׳ מאניע ז״ל איז עס געווען. אוי, האט ער זיך געבייזערט: ״מיך רופט מען א חסיד? דער פעטער ר׳ נחום ז״ל, ער איז געווען א חסיד!״

פרעגט מען אים: אויב אזוי דערציילט אונז שוין, וואס מיינט עס א חסיד?

״א חסיד...״ זאגט ער, ״1) ביי אים האט דער עולם הזה בכלל נישט געשפילט קיין ראלע. 2) קיין איבעריג ווארט האט ער נישט אויסגערעדט, און 3) קיין צייט, קיין רגע, האט ער קיינמאל נישט פארברענגט.״

בחסדי ה׳ האב איך זוכה געווען צו זען און קענען עטליכע

צענדליג פון דער שארית הפליטה, די אמאליגע טייערע חסידישע אידן פון דער אלטער היים, פון סקווירא, און זיך דרייען אין זייער ריינער אטמאספער, געהערט פון זיי טייערע חסידישע ווערטער און היסטארישע דערציילונגען, אויפגענומען מיט בענקעניש זייערע ערשט־האנטיגע שמועסן פון די אייגענע איבערלעבענישן ביים אייגענעם גרויסן רבי'ן, "אונזער רבי", ווי זיי האבן אים געהופן, אדער "דער זון פונעם אלטן רבי'ן" הרב הקדוש ר' יצחק - הרב הקדוש דער רבי ר' דוד, דער גרויסער פאטער פון כבוד קדושת רבינו, זכר צדיקים לברכה לחיי העולם הבא, און דער זיידע פון כבוד קדושת רבינו שליט"א.

די דאזיגע חסידישע אידן, אלע אויפ'ן זעלבן שניט, און ווי מ'זאגט "פונעם זעלבן טייג געקנאטן", נישט קיין געפארבטע, נישט קיין געמאכטע, כולו אמת מיט תמימות'דיגקייט מיט פשטות, אויסגעאיידלט מיט'ן שענסטן ריינקייט פון מדות טובות, טהרה, קדושה וחסידות, אויסגעצייכנטע געוואלדיגע תלמידי חכמים, זיך געשארט מיט שפלות און אמת'ער ענוה. זייער עבודה פון דאוונען, פול מיט צעבראכנקייט, און אויגן, דורכגעווייקטע פון הייסע טרערן.

הרב החסיד ר' מאניע סיגלאוו ז"ל, האט זוכה געווען משמש צו זיין ביים רבי'ן ר' דוד זי"ע גאנצע צוויי יארן. ער איז געווען אן אויסגערופענער תלמיד חכם, א חכם און פקח. אין יענע יארן האט ער געדינט אלס רב אין דער שטאט ריזשניווקא, און שפעטער שוין אין די שווערע צייטן אונטער די קאמוניסטן, איז ער געווען רב אין דער שטאט

לעמבערג,וואו ער איז פארווארפן געווארן, און נאך היינט רעדן דארט אידן פון אים מיט גרויס כבוד און חשיבות. נישט דא איז דאס פלאץ זיך צו פארהאלטן און פארברייטערן דאס שמועס וועגן אים אליין, נאר וואס אנבאלאנגט דעם ענין דא. א גרויסער טייל פון די ווייטערע דערציילונגען, שטאמט פון דעם וואס כ׳האב פון אים געהערט.

ער, דער עניו השלם, האט זיך אמאל ארויסגעכאפט פאר מיר און זיך צערעדט מיט זיין עניוות, זאגנדיג: ״איך ווייס נישט פארוואס פונקט מיך האט דער רבי אויסגעקליבן אלס משמש? נאר קען זיין, ווייל דער רבי האט ליב געהאט זיך משמש צו זיין מיט כלים שבורים - צעבראכענע כלים...״ ס׳הייסט אזוי צו זאגן: ער, ר׳ מאניע, איז דאס א גארנישט, נישט מער ווי א צעבראכענע כלי! און געזאגט האט ער עס מיט׳ן גאנצן אמת פון טיפן הארצן.

״דער רבי האט מיך נישט גערופן אפילו ביים נאמען,״ האט ער געזאגט, ״ער פלעגט מיך רופן מיט׳ן נאמען ׳נחום׳ - דער נאמען פון מיין פעטער, דער גרויסער אויסגערופענער חסיד (ברודער פון זיין מוטער), הרב החסיד ר׳ נחום ריזשניווקער (פאטער פון הרב החסיד ר׳ חיים אייזיק קראסניאנסקי ז״ל), אויף וועלכן כ׳האב געהערט זאגן, אז דער רבי זי״ע האט געזאגט אויף זיין גרויסקייט: ״ער אליין האט געקענט לייענען א קוויטל.״ (אזוי האב איך געהערט אמאל שמועסן, אן קיין מקור.) ס׳הייסט, ר׳ מאניע האט געהאלטן, אז דאס וואס מ׳קוקט אים אן, איז נאר בזכות פון זיין גרויסן פעטער...

וועג מ׳האט געערעדט פון חסידים פון אמאל און היינט, זאגט

מיר ר׳ מאניע: ״וואו זענען זיי, די חסידים? וואו נעמט זיי, די חסידים פון אמאל?... דער רבי,״ זאגט ער, ״ער איז דער זעלבער, דער זעלבער ווי אונזער רב, אבער די חסידים, וואו זענען זיי? כ׳בין אריבערגעגאנגען איבער׳ן בית המדרש און כ׳האב געזוכט א טרער, אויסגעווייקטע אויגן פון א הייסן דאוונען...״

דאס זענען עס געווען די חסידים. זיי האט מען קיינמאל נישט געהערט רעדן קיין הויכע הימל־ענינים, אדער פאנטאזירן. זיי האבן גארנישט געקענט פארטראגן, און נישט פארנומען ווען איינער האט גערעדט פון אזעלכע זאכן, וואס מ׳האלט נישט דערביי. זיי פלעגן דערציילן אריגינעל און מיט פונקטליכקייט ווי תורת אמת.

די סיפורי אמת, די דערציילונגען פון אונזערע גרויסע רבי׳ס וואס זיי האבן דערציילט, האבן זיך אנגעהערט לעבעדיג, אזוי ווי אין פסוק שטייט: ״והיו עיניך רואות את מוריך״ - דיינע אויגן זאלן זען דיינע רבי׳ס. ס׳האט זיך אנגעהערט ממש ווי לעבעדיג; מיט אזא חיות האבן זיי אונז איבערגעגעבן זייערע רייד. און געהאט האבן זיי וואס צו דערציילן, א פולן באגאזש מיט הייליגע ווערטער, דערציילונגען און געשעענישן פונעם רבי׳ן, וואס דערמיט האט יעדער חסיד געלעבט.

אזוי האט מיר געזאגט החסיד ר׳ מאניע ז״ל: ״יעדער האט געהאט פעק פון תורות מיט מופתים צו דערציילן, נאר וועמען האט זיך דען גע׳חלומ׳ט אז מ׳וועט עס אמאל דארפן?״ ס׳הייסט, וער האט זיך דען פארגעשטעלט אזעלכע שוידערליכע חורבנות, וואס האבן דארט פאסירט אין יענער

וועלט, דורך וועלכע ס׳האט זיך אפגעהאקט אזוי שרעקליך דאס בליענדע אידישקייט אינעם רבי׳נס חסידישן הויף.

ווילן מיר דעריבער פרואוון, אייך איבערגעבן אריגינעל וואס מיר האבן פון זיי געהערט. געדענקט, חשוב׳ע לייענער: איר האט דא ערשט־האנטיגע לייען־שטאף, נישט קיין געלייענטע שרייבעריי פון אנדערע, אדער פון אזעלכע שרייבער, וואס אין זייערע ווערטער איז אסור אריינצוקוקן. ס׳זענען נישט ווערטער וואס האבן זיך שוין אדורכגעדרייט צענדליגע מאל און פארדרייט פון זייער אריגינעלקייט. כ׳וועל אויך נישט זיין קיין שרייבער. ס׳הייסט, ווי מ׳שטעלט זיך באשרייבן דעם רבי׳ן, ווייל ווער קען דען דאס? אפילו ווען מ׳זאל האבן געלעבט מיט אים אינאיינעם און געזען פאר זיך זיין הייליגן דרך, וואלט מען אויך נישט געקענט זאגן: אט דאס איז ער.

צדיקים זענען דאך נסתרים. וואס עס פלאקערט טיף אינעווייניג אין די הויך־הייליגע נשמות, אין זייערע קדושה׳דיגע הערצער, דאס איז דאך פון אונז פארדעקט און פארהוילן. בפרט נאך ביים דאזיגן צדיק, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, וואס זיין זון רבינו זי״ע האט דאך וועגן אים בפירוש געזאגט: ״א איד וואס האט געהארעוועט א יאר זיבעציג, אז עס זאל נישט זיין פון אים וואס נאכצוזאגן...״ האט ער דאך אלסדינג פארדעקט אין זיך, איז גיי, באשרייב אים, אז דו ווייסט גארנישט פון אים, און וואס מ׳הערט יא, איז נאר פון דעם וואס עס האט זיך איבערגעקאכט און ארויסגעפלאסן פון זיין פארדעקטקייט. דעריבער איז פארשטענדליך, אז באשרייבן אים איז למעלה מהשגתנו, און נאך מער: צו באשרייבן דארף מען דאך זיין א

שרייבער, און דאס בין איך נישט.

דערציילן מיר אייך נאר, אזוי ווי חסידים האבן דערציילט, ווי חסידים האבן געשמועסט צווישן זיך ביי פארשידענע געלעגנהייטן, ביי זיצונגען, ביי מלוה מלכה׳ס, ביי יארצייטן פון צדיקים, ווי זיי האבן געריידט מיט בענקעניש פון יענע גוטע טעג. אזוי שרייבן מיר, איר זאלט פילן ביים לייענען, ווי ביי א חסידישן שמועס. און זאל אויך דער וואס האט שוין נישט זוכה געווען צו קענען די פארצייטישע חסידים און הערן פון זיי אליין די זאפטיגע ווערטער, כאטש אריינזאפן אין זיך פון די ריינע קוועלער, וואס האבן געקוואלן אין די חסידישע הערצער פון זיינע חסידים, די איבערגעבליבענע פון דער כנסת הגדולה.

עטליכע קוועלער פון וועמען מיר האבן געשעפט זענען צום ערשטן: הרב הקדוש ר׳ אברהם יושע העשיל, מאכניווקער רבי זי״ע, פלימעניק פון רבי׳ן, וואס האט באקומען פון אים סמיכה; הרב הצדיק ר׳ איציק׳ל קארשובער זצ״ל, אויך א פלימעניק; הרב החסיד ר׳ מאניע; החסיד ר׳ חיים איידלמאן; החסיד ר׳ ישראל טעפליקער; הרב החסיד ר׳ קוניא גוטמאן; הרב החסיד ר׳ משולם נתן מרגליות, קופינער רב ז״ל; החסיד ר׳ וועלוויל באגמאלניק; די בת יחידה פון החסיד הגדול הרב ר׳ זיידל שוחט, מיט׳ן מאן, החסיד ר׳ יוסף בנימין רעוויצקי ז״ל; החסיד ר׳ חיים אייזיק, מיט׳ן ברודער ר׳ משולם; הרב החסיד ר׳ יצחק זאקאן; ר׳ ניסן טראקער ז״ל; החסיד ר׳ יצחק יאנעווער; און נאך אנדערע - אלע טייערע אידן, חסידים. זכרונם לברכה.

ועל כולם, האבן מיר דאך זוכה געווען צו זען דעם גרויסן ממשיך השלשלת, כבוד קדושת רבינו זי״ע, דער באליבטסטער הייליגער זון, וואס איז געווען געקנופט און געבונדן פייערדיג, ווי איין נשמה־פאדעם מיט׳ן הייליגן פאטער, ווי ער האט געציטערט פאר זיין גרויסן נאמען און ער האט תמיד געפלאמט פאר אים.

וועד קען דען דאס פארגעסן, די רירנדע מינוט ביים חנוכת הבית פון ערשטן בית המדרש, ווען הגאון הרב ר׳ משה ביק זצ״ל האט געפייערט און געשטורעמט ביי זיין דרשה, שרייענדיג די ווערטער ״זכרה חסדי דוד אבי״, דערמאן זיך די חסדים פון מיין טאטן דוד, - ווי דער רבי זי״ע האט פלוצים אויסגעפלאצט אין אן היסטערישן געוויין, זיך פארדעקט מיט׳ן האנטוך די פלאמעדיגע צורה, און געזאגט מיט פארדרוס: ״וועגן א פאר דאלער האט מען געדארפט דערמאנען דעם טאט׳נס הייליגן נאמען?...״

אט דער ציטער פאר׳ן גרויסן נאמען פון טאטן, האט אונז דערציילט פיל מערער פון טויזנטער סיפורים. ס׳האט אין אונז אריינגעדרונגען א געפיל, אז ס׳רעדט זיך דא פון א הייליגקייט וועלכעס מ׳טאר נישט דערמאנען אזוי מיט א וואכעדיגקייט. ווען מ׳רעדט, ווען נאר מ׳דערמאנט זיין הייליגן נאמען, איז עס מיט א פלאקער פון אש קודש, מיט אן התלהבות, ווי מיר האבן געזען אויף אים ווען נאר ס׳איז אויסגעקומען דעם גרויסן נאמען צו דערמאנען. וו.צ.ב.ש. שבת ביי די תורות, ביי די שמועסן, ווען ער פלעגט דערמאנען די יארצייטן פון דער וואך.

אז ס׳איז געווען שבת פאר׳ן טאטנ׳ס יארצייט, און ער האט געדארפט ארויסזאגן נאר די עטליכע ווערטער ״דעם טאטנס יארצייט...״ איז זיין ליכטיגע צורה אויפגעפלאקערט ממש פייער־רויט, און שטיקנדיג זיך אין געווין איז ער ארויסגעלאפן, און אריין אין זיין פריוואטער דאוון־שטוב.

און אזוי ווייטער - דער טאג פון דער הילולא אליין, דער יארצייט טאג איז געווען א פחד. אפילו די בני בית האבן זיך געפילט אין שרעק, און ווי דער רבי זאגט: ממש א יום כיפור...

די תפלות און דער טיש־פירן לאור דער הילולא זענען געווען פחד ממש. דער טאטע... דער טאטע איז געווען ביי אים דא. ביי יעדער מחשבה, דיבור, מעשה און תנועה, ביי יעדער באווענגונג, האט ער געטון מיט׳ן טאטן. ער האט זיך נישט קיין ריר געגעבן אנעם טאטן.

כ׳גדענק אן עובדא וואס איז מיר געבליבן איינגעקריצט אין זכרון פון גרויס וואונדער. אין אונזערע קינדער יארן, ווען מ׳האט געענדיגט בויען דעם ערשטן בנין תלמוד תורה, און ס׳האט געדארפט פארקומען דאס חנוכת הבית, איז א טאג פריער צווישן אונז ארומגעגאנגען א שמועס און א שמועה, געהערט פון רבי׳נס הויז, אז דער רבי איז זייער צעקאכט ביי זיך, מ׳ווייסט נאך בכלל נישט דעם סדר היום אויפ׳ן מארגנדיגן טאג. וואס איז? דער רבי זאגט: ער האט אזא ענין ביים טאטן נישט געזען. ער טראכט, ער איז פארטיפט, און ער פארקניפט הייליגע געדאנקען: ווי אזוי וואלט דער טאטע זיך דא געפירט? אזוי האט זיך געפלאכטן די שלשלת מיום הוולדו, ער מיט׳ן טאטן.

און שוין אין שפיטאל, עטליכע טעג פאר׳ן הסתלקות, האט ער זיך ארויסגעכאפט: ״כ׳האב דאך געהאט א טאטן, און נאך וואס פארא טאטן...״

כ׳וויל האפן און כ׳בין מתפלל, דער אויבערשטער זאל העלפן, די ווערטער זאלן קומען צום ריכטיגן ציל. דאס אינוויניגסטע פייער וואס געפינט זיך טיף אין די ווערטער, וואס זענען ארויסגעקומען פון די אויסגעהארעוועטע הערצער פון די זקני החסידים, זאלן אריינפלאמען אין די הערצער פון די חשוב׳ע לייענער, און ברענגען די געבענטשטע רעזולטאטן פון מעשים טובים, מדות טובות, תורה ועבודה על דרך החסידות. און זיין גרויסער הייליגער זכות זאל באשיצן עלינו ועל כל ישראל אמן.

דער ארויסגעבער,
לייבל סורקיס

איסור השגת גבול

אזוי ווי דער סדר פון דרוק פירט זיך, ביי א מוציא לאור פון א ספר, וואס לייגט אריין א גרויסע הארעוואניע, פיל מי, מיט בלוט און געלט, אזוי אויך האלט איך, דער ארויסגעבער, דעם זכות פון דרוק, און איך לייג ארויף אן איסור גמור, איבערצוזעצן פון די ווערטער דורך דרוק אדער קאפי, צו האלטן פאר זיך, אדער פאר סיי ווער צווועק, און אפילו נאר האלטן אין א קאמפיוטער, אדער אויף אן אנדערן אופן, אדער אפילו זיך צו באנוצן מיט די ווערטער ווי א מפתח און ארומלויפן אויסגעפינען און איבערדרוקן, ועל איזה אופן שהוא, אן מיין אונטערגעשריבענער ערלויבעניש.

דא איז אויך דאס פלאץ ארויסצוקומען מיט א מחאה קעגן די אלע וואס באנוצן זיך איבערצודרוקן באיזה אופן שהוא, בעקיפין ושלא בעקיפין, די "ליקוטי שמועות", וואס זענען דורך מיר געווארן צוזאמענגעשטעלט מיט גרויס פלאג און גרויסע חובות, און וואס מיין ציל איז דעמאלט געווען, עס איבערצודרוקן אין פארם פון א ספר, און וואס איך ארבעט שוין דערויף עטליכע יאר, און ווי איר זעט דעם כתב המלצה פון אונזער רב, הרב הגאון מהר"ם ניישלאס זצ"ל. וויל איך דערמיט בעטן און ווארענען נאכאמאל: זייט נישט קיין משיג גבול רעהו (דער איסור גייט אויך אויף די וואס שטיצן אדער קויפן פון אזעלכע), ווייל דאס איז מיין איינציגע פרנסה. ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב.

כ'וויל אויך לאזן וויסן אלע שטיצער און קויפער, אז דערמיט האט איר א חלק אין דער הייליגער ארבעט פון מקרב זיין אידישע קינדער צו אידישקייט דורך אונזער מוסד "יד ועזר ליהודי רוסיא", ומהשמים תתברכו בכל משאלות לבכם לטובה.

דער ארויסגעבער,

לייבל סורקיס

א.

סקווירא

אזוי ווי פיל אנדערע שטעטלעך אין רוסלאנד־פוילין, וואס זענען באוואוסט געווארן מיט זייערע נעמען דורך דעם וואס גדולי עולם און חסידישע רבי'ס האבן זיך דארט באזעצט און אויפגעשטעלט דארט זייערע הויפן, אזא מזל האט אויך געשפילט פאר דער שטאט סקווירא.

סקווירא, א שטאט אין קיעווער גובערניע, די הויפט שטאט אין מדינת אוקראינא, ביים אדעסער שאסיי, און גרעניצט זיך מיט די ארומיגע צענדליגע שטעט און שטעטלעך פונעם וויניצער ראיאן, וואס ציט זיך ווייט און ברייט, ביז די גרעניצן פון בעסאראביע־מאלדאווע.

אזוי אז סקווירא איז ארומגענומען מיט די באוואוסטע שטעט, מפורסם אין דער חסידישער וועלט, ווי פאסטוב, די שטאט פונעם הייליגן מלאך – אין "שדה לבן" – באוואוסט אין אידיש אלס "שווארצטומע", און פאוואליטש, שטעטל פון הה"ק הר"ר אהר'לע טיטיובער – פראהבישט, רוזין, קאזאטין, מאכניווקע, בארדיטשוב, זשיטאמיר, וויניצא, כמעלניק, זשמערינקע, פראקארוב, וואס ציט זיך אזש ביז מעזשבוזש, און נאך פילע צענליגע באוואוסטע שטעטלעך,

די גרויסע צענטערן פון תורה מיט חסידות.

דארט אין דער שטאט סקווירא, האט זיך באזעצט הה"ק רבי ר' יצחק'ל סקווירער, איינער צווישן די אכט הייליגע זין פון טשערנאבילער מגיד הה"ק רבי ר' מאטל, זון פון "מאור עינים" דער טשערנאבילער מגיד הה"ק רבי ר' מנחם נחום, תלמיד פון בעל שם טוב הקדוש און זיין נאכפאלגער דער גרויסער מגיד הה"ק רבי ר' בער מעזריטשער. זכותם יגן עלינו.

דער רבי ר' יצחק'ל סקווירער זי"ע האט זיך באזעצט אין דער שטאט "סקווירא", ביי זיין דריטן זיווג, וועלן ער האט חתונה געהאט צו דער גרויסער רביצין, די צדיקת חנה סימא, אייניקל פון בעל שם טוב הקודש זי"ע. ער האט דארט איבערגענומען דאס ארט פון זיין גרויסן שווער הרב הקדוש דער רבי ר' הירשל סקווירער, זון פון הרב הקדוש רבי ר' אהר'לע טיטיובער, און פון הרב הקדוש רבי ר' צבי, דער בן יחיד פון דעם הייליגן בעש"ט זי"ע.

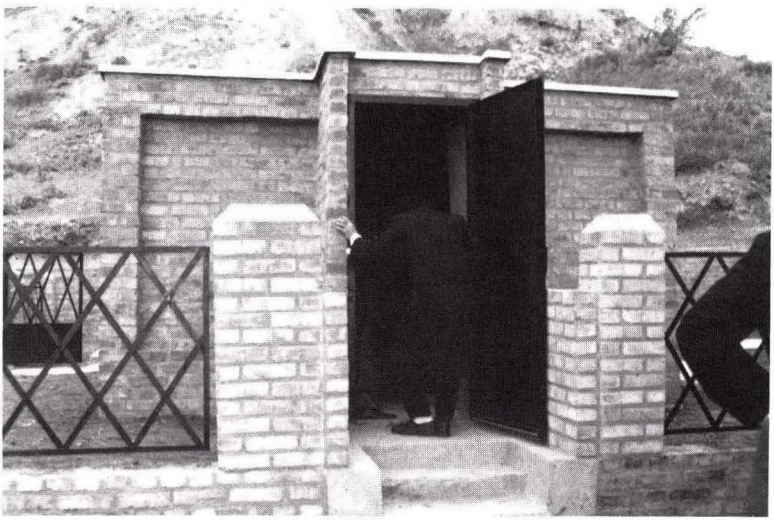
אזוי ארום איז דאס שטעטל "סקווירא" געווארן אויפגעלעבט און אריין אין דער חסידישער מאפע ביז צום היינטיגן טאג. באלד ווי דער סקווירער רבי האט דארט אויפגעבויט זיין גרויסן הויף, וואס האט אנטהאלטן א גרויסן ריזיגן בית המדרש, מיט זיינע דירות א.א.וו., האבן געזומען שטראמען דארט אריין קיין סקווירא טויזענטער חסידים פון ברייט און ווייט.

סקווירא איז געווארן א גרויסער צענטער פון חסידות, וואס זיין השפעה האט זיך צעשפרייט אין די אלע פילע צענדליגע דערמאנטע שטעטלעך און אזוי ווייטער. פון אזוי

ווייט ווי די שטאט "קעשינעוו", די הויפט שטאט אין בעסאראביע, וואס האט דאן געגומען מיט פערד און וואגן צו פארן א קארגן חודש, פלעגן חסידים מאכן זייערע נסיעות מיט גרויס מסירת נפש צום גרויסן רבי׳ן קיין סקווירא. דער רבי ר׳ יצחק׳ל האט אנגעפירט זיין הויף אין סקווירא ביז׳ן טאג פון זיין הסתלקות, פסח שנת תרמ"ה.

נאך דער הסתלקות פון דעם רבי׳ן ר׳ יצחק׳ל זענען געבליבן זיינע פיר הייליגע זין, אלע צדיקים קדושי עליון. זי"ע.

דער בכור – דער עלטסטער זון – הה"ק דער רבי ר׳ אברהם יושע העשיל, הה"ק דער רבי ר׳ נחום פון שפיקוב, הה"ק דער רבי ר׳ ישראל פון טיטיוב, און הה"ק דער רבי ר׳ דוד. זכותם יגן עלינו.

דער אהל אויפ׳ן ציון הק׳ פון רבי איציק׳ל סקווירער זי"ע

אזוי ווי דאס ספר איז געווידמעט צום הייליגן אנדענק פונעם רבי'ן ר' דוד סקווירער, דעריבער וועלן מיר ערשט דערמאנען די דערציילונגען ארום זיין הייליג לעבן. און שפעטער אין קורצן דערמאנען פון זיינע הייליגע בריידער.

ב.

לויב־רייד פון זיין הייליגן פאטער

די גרויסע נעמען

דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע איז געווען איינער פון די פיר הייליגע ליכט זיילן, די זין פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע, וועלכער האט געזאגט אויף זיינע הייליגע זין, אז זיי זענען קעגן די פיר הייליגע אותיות פונעם אויבערשטנס נאמען, דעם הייליגן שם ״אדנ״י״, – הר״ר א׳ברהם יושע העשיל, הר״ר ד׳וד, הר״ר נ׳חום, הר״ר י׳שראל.

אויך ביי די הייליגע טישן פונעם פאטער מהר״י זי״ע, זענען די הייליגע זין געזעסן לויט׳ן דאזיגן סדר: הה״ק ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע, מיט הה״ק ר׳ דוד׳ל זי״ע – ביי דער רעכטער זייט פון פאטער; און הה״ק ר׳ נחום זי״ע, מיט הה״ק ר׳ ישראל זי״ע – ביי דער צווייטער זייט.

און אזוי אויך שמחת תורה ביי די הקפות – ווי אלטע חסידים האבן איבערגעגעבן – האט דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע געטאנצט אין א רינג מיט די פיר הייליגע זין, לויט׳ן אויבנדערמאנטן סדר, אלס א רמז אויפ׳ן הייליגן שם ״אדנ״י״.

וועג מ׳האט אמאל געפרעגט דעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל

סקווירער זי"ע, פארוואס ער האט נישט געגעבן פאר איינעם פון זיינע זין א נאמען נאך זיין הייליגן פאטער, דעם טשערנאבילער מגיד, הה"ק ר' מרדכי זי"ע, האט ער געענטפערט:

"ס'איז מיר נישט אויסגעקומען, ווייל כ'האב פריער געדארפט געבן די נעמען קעגן דעם הייליגן שם אדנ"י."

דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע האט אויך אמאל געזאגט אויף זיינע הייליגע זין:

"כ'זאג נישט דעם לויב און די מעלות פון מיינע קינדער; אבער קיין "אנשי חיל" – געזונטע יונגען – זענען זיי נישט; "יראי אלקים", "אנשי אמת" און "שונאי בצע", זענען זיי יא – דאס וועלן אפילו סאדיגורער חסידים מודה זיין!..."

★ ★ ★

דער רבי ר' דוד סקווירער זי"ע איז געבוירן געווארן ביי זיין גרויסן פאטער הה"ק רבי ר' יצחק'ל סקווירער פון דער דריטער רביצין, הרבנית הצדיקת חנה סימא ז"ל, וועלכע איז געווען אן אייניקל פון הייליגן בעש"ט זי"ע, און אויף וועלכער צדיקים האבן געזאגט גרויסע שבחים.

איידער ער האט געטון דעם דאזיגן שידוך מיט דער רביצין חנה סימא ז"ל, איז דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע געגאנגען אויפ'ן ציון פון זיין שווער הה"ק רבי ר' הירשעלע סקווירער, זון פון הה"ק רבי ר' אהר'לע טיטיובער, אייניקל פון בעש"ט הק' זי"ע, און האט געזאגט:

"איך מיין נישט קיין כבוד, איך מיין נישט קיין געלט (א.א.וו.) מיט'ן טון דעם שידוך, נאר כ'וויל ממשיך זיין און

ברענגען אויף דער וועלט בעש"מ'סקער אייניקלעך." (ס'הייסט, דורות אייניקלעך פון הייליגן בעל שם טוב.)

פונעם דאזיגן זיווג איז געבוירן הה"ק ר' ישראל זי"ע און דער רבי ר' דוד'ל זי"ע, וואס איז געבליבן דער ממשיך שלשלת בית סקווירא.

★ ★ ★

וועגן דער רביצין, די צדיקת חנה סימא, איז דא א סיפור פון דער נאכט נאך איר פטירה. דעם אנדערן אינדערפרי נאך איר פטירה האט איר הייליגער מאן, דער רבי ר' יצחק'ל סקווירער זי"ע דערציילט, אז זי האט זיך צו אים באוויזן און דערציילט, אז זי איז שוין אנגעקומען צו איר ריכטיגער מנוחה דארט אויף יענער וועלט, אויף איר רוה־ארט.

אויף דעם האט דער רבי ר' יצחק'ל געזאגט: "דאס, צו קענען אלץ אזוי שנעל ערלעדיגן, שוין זיין אויפ'ן ריכטיגן ארט, און דא צוריקקומען, קען נאר דעם בעל־שם־טוב'ס אן אייניקל. זי"ע.

★ ★ ★

א בונד מיט זיינע חסידים ביז'ן זיידן דעם בעש"ט הקדוש זי"ע

אמאל ערב שבועות פארטאגס, איז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געשטאנען נעבן דעם פענסטער, און זיענדיג ווי עס קומען אלס אן נאך וועגענער פון חסידים וואס זענען געקומען צום רבי'ן, האט ער געזאגט צו זיך: "וואס זענען זיי נעבעך שולדיג? זיי וואלטן דאך בעצם געוואלט פארן

צום בעש"ט..."

וועז זיין זון דער רבי זי"ע האט דאס איבערדערציילט, האט ער געזאגט, אז דערהערנדיג די ווערטער פון טאטן, האט ער דערקענט פון די ווערטער און פארשטאנען מיט אן הרגשה, אז דער טאטע מיינט מיט די ווערטער צו צוברענגען און צובינדן זיינע חסידים ביז ארויף צום בעש"ט הקדוש זי"ע.

★ ★ ★

א ליכטיגקייט אין שטוב

דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז געבוירן ערב פסח נאך שריפת־חמץ, פאר'ן מצות־באקן. דער פאטער האט אויף אים געזאגט: "וועז מיין ר' דוד'ל איז געבוירן געווארן, איז ביי מיר אין הויז קיין משהו חמץ נישט געווען."

וועז מ'האט ערב יום־טוב אריינגעברענגט די יום־טוב'דיגע פיש (אזוי איז געווען זיין הייליגער מנהג) צום רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע, האט ער אויסגערופן: "אזא שיינער פיש! אזוי ווי ר' דוד לייקעס וואלט ביי מיר געבוירן געווארן!"

דעם ברית האט מען געמאכט שביעי של פסח, דער טאג וואס עס פאלט אויס די יארצייט פון דעם רבי'ן ר' דוד לייקעס זי"ע, דער שווער פונעם טשערנאבילער מגיד הה"ק ר' מרדכי זי"ע – וועלכער האט חתונה געהאט מיט זיין טאכטער, די צדיקת פייגא ע"ה, די מוטער פון פינף הייליגע זין, און צווישן זיי דעם רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע – און דער עלטער זיידע פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע.

דער רבי ר׳ דוד לייקעס זי״ע איז געווען צווישן די עלטסטע אין דער חבריא קדישא פון די היילִיגע תלמידים פון בעש״ט הק׳ זי״ע. ער האט מאריך ימים געווען און געלעבט הונדערט און דרייצן יאר. דערפאר האט דער רבי ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע א נאמען געגעבן דעם ניי־געבוירן קינד נאכ׳ן רבי׳ן ר׳ דוד לייקעס זי״ע.

★ ★ ★

פון די צוועלף שבטים

אויף דעם ווי אזוי עס איז צושטאנד געקומען דער שידוך פונעם טשערנאבילער מגיד ר׳ מאטעלע זי״ע מיט דער רביצין פייגא, ווערט דערציילט א סיפור צווישן חסידים.

ווען מ׳האט פון אנהויב געוואלט דעם שידוך פאר׳ן רבי׳ן ר׳ דוד לייקעס זי״ע, האט ער, צוליב סיבות, אינגאנצן נישט געוואלט דערפון הערן. עס איז געבליבן, אז דער טשערנאבילער מגיד וועט זיך מיט אים אליין טרעפן און אדורכשמועסן דעם ענין.

ווען די צוויי צדיקי עליון האבן זיך צוזאמען געטראפן, האבן זיי נאך א בארטונג צווישן זיך באשלאסן, אז מ׳וועט זיך גיין טובל׳ען אין מקוה. בשעת טבילה אין א מקוה טהרה, האבן גרויסע צדיקים א גרעסערן כח, און עס ווערן פאר זיי אנטפלעקט ליכטיגע טויערן, דורך וועלכע זיי קענען זען באהאלטענע זאכן. די צדיקים האבן באשלאסן זיך טובל זיין אין מקוה, און דערנאך וועלן זיי זען, וואס צו טון אין דעם ענין.

בשעת די צוויי היילִיגע צדיקים האבן זיך טובל געווען,

האט דער רבי ר׳ מאטעלע זי״ע געוויזן ברוח הקודש פאר׳ן רבי׳ן ר׳ דוד לייקעס זי״ע די אלע שפעטערדיגע דורות, וועלכע וועלן ארויסקומען פון דעם שידוך. דער רבי ר׳ דוד לייקעס זי״ע האט שוין געוואלט מסכים זיין צום שידוך, אבער טאקע דעמאלט וועז ער האט געקוקט צו די שפעטערדיגע דורות, האט ער געזען א זאך, וואס האט געקענט אפהאלטן דעם גאנצן שידוך.

דער רבי ר׳ דוד׳ל לייקעס זי״ע האט געזאגט, אז ער זעט אז דער טשערנאבילער מגיד דארף אויפשטעלן י״ב שבטים (עס זאלן בייא אים געבוירן ווערן צוועלף קינדער אזוי ווי די 12 שבטים ביי יעקב אבינו ע״ה). דריי זין האט שוין דער טשערנאבילער מגיד געהאט פון ערשטן זיווג, און נאך ניין זין האבן געדארפט געבוירן ווערן.

פון זיין טאכטער, האט דער רבי ר׳ דוד לייקעס זי״ע געזען, וועלן ארויסקומען נאר פינף זין. הייסט עס, אז זיין טאכטער וועט, חלילה, נישט האבן קיין אריכות־ימים, ווייל דער טשערנאבילער מגיד וועט דאך דארפן חתונה האבן א דריטע מאל, כדי צו ברענגען אויף דער וועלט די אנדערע פיר זון. דערפאר האט דער רבי ר׳ דוד לייקעס זי״ע נאך אלס נישט געוואלט מסכים זיין צום שידוך.

״דאס דארף קיין צוריקהאלט נישט זיין,״ האט אבער דער טשערנאבילער מגיד זי״ע געענטפערט פאר׳ן רבי׳ן ר׳ דוד לייקעס, ״אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו ליז״ (אזוי ווי יעקב אבינו האט געזאגט) דאס הייסט, אז ער וועט אריינרעכנען פיר פון די אייניקלעך צווישן זיינע הייליגע זין. די פיר אייניקלעך וועלן געראכנט ווערן ווי זיינע אייגענע

זין, און עס וועט הייסן, אז דער טשערנאבילער מגיד האט אויפגעשטעלט צוועלף הייליגע שבטים.

און דערמיט איז דער שידוך פארענדיגט געווארן.

פיר אייניקלעך זענען טאקע שפעטער פאררעכנט געווארן, ווי דעם טשערנאבילער מגיד'ס אייגענע זין, און הרה"ח ר' משה גבאי ז"ל האט געזאגט, אז די "צוויי ר' דוד'לען", דער רבי ר' דוד סקווירער זי"ע און דער רבי ר' דוד זלאטיפאלער זי"ע, זענען געווען צווישן די פיר אייניקלעך, וואס זענען פאררעכנט געווארן צווישן די זין פון טשערנאבילער מגיד.

★ ★ ★

הה"ק רבי ר' דוד משה טשארטקובער זי"ע אויף אים

אויף די צוויי הייליגע ר' דוד'לען – ר' דוד'ל סקווירער זי"ע און ר' דוד'ל זלאטיפאלער זי"ע – האט זיך דער רבי ר' דוד משה טשארטקובער זי"ע אמאל אויסגעדרוקט:

"צוויי ר' דוד'לען שיינען מיר ארויס פון רוסלאנד; ר' דוד'ל סקווירער און ר' דוד'ל זלאטיפאלער."

★ ★ ★

קדוש - ווי דער כהן גדול אין בית המקדש

די בת יחידה פון הרה"ח המפורסם הרב ר' זיידל שוחט ז"ל, האט דערציילט וואס זי האט געהערט פון פאטער. ער האט דערציילט: אויף די ערשטע ימים נוראים נאכ'ן הסתלקות פונעם רבי'ן ר' יצחק סקווירער זי"ע, איז ער געווען אין א שטארקער פארלעגנהייט. ער האט נישט געוואוסט,

וועמען אויפצונעמען פאר א רבי׳ן. דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע האט איבערגעלאזט פיר הייליגע זין, אלע גרויסע ליכטיגקייט, צדיקים וקדושים, וועלכע האבן געפירט רבי׳שע הויפן: דער בכור, הה״ק ר׳ אברהם יושע העשיל אין סקווירא; הה״ק ר׳ נחום אין שפיקוב; הה״ק ר׳ ישראל אין טיטיוב; און הה״ק ר׳ דוד סקווירער זי״ע, איז ווי אזוי טוט מען זיך אן עצה, צו וועלכן פון די הייליגע זין וואלט מען זיך אונטער?

איינמאל איז ר׳ זיידל געזעסן ביי א גמרא און האט איינגעדרימלט. עס האט זיך אים געחלומ׳ט, ווי עס איז יום־כיפור און ער געפינט זיך ביים אלטן רבי׳ן אין סקווירא אין בית־המדרש, און מ׳זאגט דארט דעם פיוט (די יוצרות) פון מוסף ביי דער ״עבודה״ – ״נחשב כצג באיתון״ – לאמיר געראכנט ווערן ווי דער כהן גדול אין בית־המקדש (דער פיוט ענדיגט זיך מיט׳ן ווארט ״קדוש״), און ווען מ׳האט אויסגעלאזט זאגנדיג דאס ווארט ״קדוש״, האט ער געזען דעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל זי״ע ווי ער טיידלט מיט׳ן פינגער אויף זיין הייליגן זון דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע.

עס איז איבעריג צו זאגן, אז נאכדעם וואס ר׳ זיידל ז״ל האט זיך דערוועקט און גוט געדענקט דעם חלום איז ער געפארן צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע. ווען ער איז אנגעקומען דאס ערשטע מאל צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, האט דער רבי צו אים א שמייכל געטון.

★ ★ ★

ס׳ברענט אויף אים

דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע איז אלעמאל געווען

פארטראכט מיט א דביקות אין אויבערשטן. איינמאל וועז ער איז געזעסן ביים טיש פון זיין הייליגן פאטער, דעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע, האט זיך אים דער שטריימל (אדער הוט) אראפגעגליטשט אביסל פון קאפ, און דער פאטער האט עס אים פארריכט מיט ליבשאפט. דערנאך האט זיך עס נאכאמאל אראפגעגליטשט אביסל, און ער האט אין זיין גרויס דביקות גארנישט געפילט, און דער הייליגער פאטער האט עס אים נאכאמאל מתקן געווען. אזוי האט זיך די זאך איבערגע׳חזר׳ט עטליכע מאל. דערנאך האט זיין הייליגער פאטער אנגערופן: ״אויפ׳ן גנב ברענט די בלאשקע (א הוט אויף רוסיש)...״ (ער האט גע׳גנב׳עט דעת הבריות, מען זאל נישט וויסן פון זיין קדושה, און האט זיך פארבאהאלטן מיט זיינע הייליגע מעשים.)

★ ★ ★

דער טאטע פרעגט פון אים - ער זעט אין תהילים

איינמאל אין טאג פון צום גדלי׳ איז אנגעקומען צום רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע – דער פאטער פון ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע – א קוויטל פון אן אקסן־סוחר, אין וועלכן ער האט געפרעגט עפעס וועגן זיין אקסן געשעפט. דער אלטער רבי הה״ק ר׳ איציק׳ל זי״ע האט זיך אנגערופן זאגנדיג:

״אין א צייט ווי איצט, פרעגט ער וועגן אזעלכע ענינים; איך ווייס נישט וואס אים צו ענטפערן. רופט מיין ר׳ דוד׳ל, ער איז אן עילוי אין תהילים [אדער ער לערנט תהילים].״

וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל איז געקומען פאר׳ן פאטער, האט

אים דער פאטער געפרעגט, וואו עס ווערט דערמאנט אין תהילים אזא ענין, אז מ'פרעגט עפעס און מ'ווייסט נישט וואס צו ענטפערן. האט דער רבי ר' דוד'ל תיכף געענטפערט דעם פסוק: "השיגוני עונתי ולא יכולתי לראות" – מיינע זינד האבן מיר דערגרייכט, און כ'האב נישט געקענט זען...

הערנדיג דעם פסוק האט דער רבי ר' איציק'ל זי"ע געלאזט טרערן און געזאגט: "אויב אזוי דארף מען תשובה טון." און ער האט אנגעהויבן א שמועס וועגן תשובה. דער רבי ר' דוד'ל האט זיך באלד געכאפט און געוואלט צוריקציען, אבער דער פאטער מהר"י זי"ע האט נישט געלאזט. ער האט געזאגט: "געזאגט איז געזאגט!"

★

אמאל ביי א שמועס מיט א חברה יונגעלייט אין זיין יוגנט, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געזאגט: "איר קענט מיך פארהערן גאנץ ספר תהילים אויף צוריקצואועגס." אזוי בקי איז ער געווען אין תהילים.

★ ★ ★

ער קען מאור עינים

אמאל, ביים רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע, זענען יונגעלייט געשטאנען און געשמועסט צווישן זיך פון עפעס א שווערן "מאור עינים". זיי האבן געזאגט: "מאור עינים, איז א שווער ספר, שווער צו פארשטיין." אינדערצווישן איז דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע ארויסגעקומען פון שטיבל. ווען ער איז אדורכגעגאנגען די חסידים, צווישן וועלכע עס איז אויך געשטאנען דער רבי ר' דוד'ל זי"ע,

האט זיך דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע, ווייזנדיג אויפ׳ן זון ר׳ דוד׳ל, אנגערופן: ״ער קען מאור עינים!״

★ ★ ★

ער מעג זיין משיח

איינמאל שבועות ביינאכט, נאכ׳ן אפזאגן דעם ״תיקון״, ווען דער רבי ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע איז אריינגעקומען צום טיש, האט מען געווארט אויפ׳ן אנקום פונעם זון, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, וועמענס ריי עס איז דעמאלט געווען אויפצוהויבן דעם כוס פאר קידוש. עס איז שוין געווען שפעט פארטאגס און דער רבי ר׳ דוד׳ל האט זיך געהאט פארשפעטיגט. מיטאמאל איז ער אנגעקומען, און זיענדיג אז עס איז שפעט, האט ער זיך אריינגערוקט אזוי באהאלטענערהייט, אז מען זאל נישט זען ווי ער קומט איצט אן, און אזוי איז ער צוגעגאנגען צום טיש. ווי דער פאטער האט אים באמערקט, האט ער זיך אנגערופן:

״חז״ל ברענגען צוויי בחינות, ווי אזוי משיח וועט קומען – אויב וועלן אידן זוכה זיין, וועלן זיך עפענען אלע הימלען און מ׳וועט אלעס זען; אז נישט, וועט זיין ׳עני ורוכב על החמור׳ – ווי אן ארעמאן וואס רייט אויף אן אייזל. אזוי ווי דער היינטיגער דור איז ׳עני׳, מעג ער זיין משיח.״

באלד דערנאך האט דער פאטער, דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע, געהייסן אים אויפהויבן דעם כוס און געמאכט קידוש.

★ ★ ★

אויף דער ערד - און אין הימל

איינמאל איז אים אויסגעקומען צו זיין אין דער שטאט "קאנטעקאזיוו", וואו עס איז דעמאלט געווען דער רבי ר' משה מרדכי'לע מאקארובער זי"ע. דער מאקארובער איז געווען עלטער אין יארן פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, אבער ר' דוד'ל האט געהייסן אן עלטערער רבי, ווייל ער איז געווען א דור נענטער צום טשערנאבילער מגיד זי"ע. דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז געווען אן איניקל – זון פון הה"ק ר' איציק'ל זי"ע, זון פון טשערנאבילער מגיד זי"ע. הה"ק ר' משה מרדכי'לע זי"ע, איז אבער געווען אן אור־איניקל – זון פון הה"ק ר' יעקב יצחק'ל מאקארובער, זון פון הה"ק ר' נחום מאקארובער, זון פון טשערנאבילער מגיד זי"ע.

ווען דער רבי ר' משה מרדכי'לע זי"ע – וועלכער איז געווען א גרויסער חכם און פקח, און א הויך־וואוקסיגער – האט דערזען דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אריינקומענדיג דארט אין שול, איז ער צוגעגאנגען צו אים און אים געגעבן שלום עליכם. דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך מיט זיין גרויס ענייות געמומען פארענטפערן דערויף וואס ער איז נישט צוגעגאנגען צו אים און געגעבן שלום, ווייל ער האט אים נישט געהאט באמערקט. האט זיך דער מאקארובער אנגערופן צו אים: "פון אונז ביידן באנזאם (אינאיינעם), קען זיך צוזאמענשטעלן א גאנצער 'גוטער איד'; איר ווייסט נישט וואס עס טוט זיך אויף דער ערד, און איך ווייס נישט וואס עס טוט זיך אין הימל, וואלט זיך פון אונז ביידן צוזאמען געשטעלט א גאנצער 'גוטער איד'..."

דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע

ג.

פועל ישועות

דער נאמען "פנחס"

דער חסיד ר' דוד ז"ל פון דער שטאט פולנאה, א זייער מפורסם'דיגער בעל צדקה וחסד, איז געווען פון די נאענטע חסידים ביים רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע. איינמאל איז ביי אים געבוירן געווארן א בן־זכר און דער ברית האט געדארפט זיין אין דער וואך וועז עס איז געגאנגען פרשת פנחס.

דאס קינד איז אבער געווען זייער פארשלאפט ל"ע און עס האט אויסגעזען, אז מען וועט אים נישט קענען אריינברענגען בזמנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, איז דער חסיד ר' דוד אריין צום רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע און האט מזכיר געווען פאר אים דאס קינד.

האט דער רבי ר' דוד'ל געענטפערט: "איר זאלט דעם קינד א נאמען געבן פנחס און מאכן דעם ברית בשלום." דאס קינד איז באלד געזונט געווארן און מען האט געמאכט דעם ברית אויפ'ן אכטן טאג, און א נאמען געגעבן דעם

קינד פנחס נאך דער סדרה, אזוי ווי דער רבי האט געהייסן.

פאר עטליכע יאר צוריק ווען מיר זענען דאס ערשטע מאל אנגעקומען אין רוסלאנד, האבן מיר געפונען דארט דעם ר׳ פנחס בר׳ דוד ע״ה, וועלכער איז געווען דער ראש הקהל און פרעזידענט פון דער קיעווער שול. ער האט אונז אליין דערציילט די מעשה און צוגעגעבן, אז ער איז בעז״ה אויסגעוואקסן געזונט, און האט איבערגעלעבט שווערע צייטן. ער האט מאריך ימים געווען און איז שוין דעמאלט געווען אריבער די תשעים.

אן ענליכע מעשה האט דערציילט כ״ק מרן זי״ע. ווען עס איז אמאל געווען א שווערע תקופה, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געהייסן א נאמען געבן א נייֿגעבוירן קינד ״פנחס״ נאך דער סדרה פנחס וואס איז דעמאלט געגאנגען, און באלד האט זיך די צארן אפגעשטילט, אזוי ווי מ׳לייענט אין דער סדרה: ״השיב את חמתי ... את בריתי שלום.״

* * *

די מזוזות וואס דער רבי האט געקלאפט האבן געראטעוועט

אן עושר וועלכער האט געוואוינט אין דער שטאט קיעוו, האט זיך אמאל געבויט א נייע הויז, און האט איינגעלאדן דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, ער זאל קומען און לייגן ביי אים די מזוזות. דער עושר האט שפעטער דערציילט, אז ווען ס׳זענען געווען די שווערע צייטן פונעם קריג און שפעטער די פאגראמען, האבן די רשעים חרוב געמאכט

אלע הייזער, און נאר דאס הויז מיט די מזוזות וואס דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט געלייגט, איז געבליבן גאנץ. אלע מענטשן אינעם הויז זענען געראטעוועט געווארן.

★ ★ ★

די שמירה'ס פון רבי'ן - א ברכה פון רבי'ן

דער פאטער פון ר' ישראל טעפליקער, וואס איז געשיקט געווארן פונעם רבי'ן ר' יצחק'ל צו זיין שוחט אין שטאט און איינפירן דארט אין טעפליק א שלום צוליב א גרויסן מחלוקת, האט געמאכט א חנוכת הבית און איינגעלאדן דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, און דער רבי האט דעמאלט געלייגט שמירות אויף אלע פענסטער. (ווי דער מנהג אין טשערנאביל איז געווען ארויפצוקלאפן אויף אלע פענסטער. מיר האבן דארט אין שטאט סקווירא נאך געטראפן ביי דעם אלטן ר' יעקב לוצקער, הענגען ביי דער טיר א פארמעט איינגעוויקלט אין א בלעכל. די שמירה האט ער אליין אראפגענומען פון א פענסטער ביים הויז פונעם רבי'ן ר' דוד'ל, ווען זיי זענען אנטלאפן פון סקווירא.)

מיט יארן שפעטער, ווען עס זענען געווען די אומרוען אין אוקריינע, האט מען אין די טעג פון ערב פורים, פורים און שושן פורים, אויסגע'הרג'עט ר"ל זעקס הונדערט נפשות אין ט. און אלעס ביי זיי אויסגעראבעווען. דאס הויז - וועלכעס איז געשטאנען ממש אין וועג - האבן אבער די רשעים נישט באירט. זיי זענען געגאנגען ארום דעם הויז, אבער אין דעם הויז האבן זיי אפילו דעם שוועל נישט איבערגעטראטן.

דער זון פון דעם איד האט דערציילט, וואס מיט אים אליין האט פאסירט. וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט ביי זיי באזוכט, איז ער אלט געווען דרייצן יאר, און דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט אים דעמאלט געבענטשט. שפעטער איז ער געווען אין אומאן און די רשעים האבן אים דארט געכאפט, און איינער פון זיי, א הויכער, שלאנקער און קרעפטיגער גוי האט אים געוואלט פירן צום קאמענדאנט.

מיטאמאל איז ערשינען א קליין מענטשל, וועלכער האט אים ארויסגעריסן און א זאג געטון: אנטלויף, ווייל זיי וועלן דיר שלאגן! און ער האט אים ארויסגעראטעוועט פון דעם רשע. וועי עס איז געווען דער קליינער, האט ער זיך קיינמאל נישט דערוואוסט. אין אומאן האט מען דעמאלט ר״ל אויסגע׳הרג׳עט בערך פיר הונדערט נפשות. הי״ד.

★ ★ ★

געבענטשט געווארן דורך אן עלי׳ צו דער תורה

וועז ס׳איז אויסגעפאלן דער שבת־בר מצוה פונעם רבי׳ן זי״ע, פרשת בלק, איז דער חסיד ר׳ בנציון אריינגעפארן אויף שבת קיין סקווירא צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע. ביי ר׳ בנציון איז דעמאלט געווען א שווערע צייט אין זיין פרנסה און מסחר, און דעם שבת איז געשען א פלא׳דיגע מעשה. בשעת׳ן לייענען האט מען אויפגערופן ר׳ בנציון צו דער תורה און מען האט אים געגעבן אן עלי׳. דער סדר איז געווען, אז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע פלעגט שטיין אנגעלענט אויף דער בימה בשעת׳ן לייענען, און וועז ער האט געוואלט מען זאל זיך אפשטעלן ביי א פסוק, האט ער זיך אויסגעגליכן

און אויפגעהויבן פון דער בימה. דאס איז געווען דער צייכן, אז מען דארף זיך אפשטעלן מיט'ן לייענען.

ווען ר' בנציון האט עולה געווען, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געוואונקען אפצושטעלן דאס לייענען ביים פסוק "וישראל עושה חיל", ווי דער תרגום מאכט: "וישראל יצלח בנכסין" – זאל מצליח זיין אין פארמעגן. פון דעמאלט אן האט דער איד ווידער געזען א דערפאלג אין זיין פארמעגן, און מיט דער צייט איז ער צוריק געווארן א גביר אדיר.

* * *

בארעכטיגט געווארן ביים משפט

פארצייטנס פלעגן די אידן האלטן גיטער פון די פריצים, און פון דעם האבן זיי געהאט פרנסה. די גויים פלעגן אבער נעמען ביי זיי פראדוקטן און נישט באצאלן, און דעריבער זענען די אידן געווארן בעלי־חובות און האבן נישט געקענט באצאלן דאס געלט פאר די פריצים. די פריצים זענען אבער געווען שיכורים און האבן פארגעסן אין די חובות און זיי קיינמאל נישט איינגעמאנט.

ווען דער אלטער פריץ איז געשטארבן, האט אים דער זון גע'ירשנ'ט, און דעמאלט פלעגט ער איבערקוקן די ביכער און האט געזען, אז מ'איז שולדיג פאר'ן פריץ א "הון רב", האט ער געמאכט א "ויצעקו": היתכן? מ'צאלט נישט איין דאס געלט?! ער האט געוואלט ווייזן, אז ער איז באלעבאס – ווי ער איז באמת געזעצליך געווען – און האט געבויט א מויער ארום די גיטער, אזוי אז די אידן האבן עס נישט

געקענט מער האלטן.

דאס איז פאר די אידן אין יענע צייטן געווען א שווערע גזירה, ווייל אז עס איז נישט געווען קיין פרנסה, איז נישט געווען קיין ברויט אין שטוב, און עס איז געווען ממש פיקוח נפש. באין ברירה האט מען צעבראכן ביינאכט דעם מויער, און דער פריץ האט זיי דערויף געדרופן צום געריכט. עס זענען געווארן בכיות און יללות; מ'האט געזוכט אדוואקאטן וואס זאלן פארטיידיגן ביים געריכט, אבער קיין איין אדוואקאט האט זיי נישט געוואלט פארטרעטן, ווייל דער פריץ איז דאך פאקטיש דער באלעבאס און ער איז נישט פארפליכטעט צו לאזן די אידן האלטן זיינע גיטער.

וועז דער יונגער פריץ האט אין א שטאט וואו עס זענען געווען סקווירער חסידים אוועקגענומען ביי זיי די ארענדע און זיי דערנאך אנגעקלאגט אין געריכט פאר'ן צעברעכן דעם מויער וואס ער האט ארומגעבויט, האט מען געשיקט א שליח קיין סקווירא, וועלכער זאל זיי מזכיר זיין ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. ווי דער רבי ר' דוד'ל האט דאס געהערט, האט ער געפרעגט: "וועגן דעם דארף מען זיין צערודערט? וועגן דעם דארף מען דאגה'ן? ס'איז א געלעכטער!" האט דער רבי געזאגט, "לאכט זיך אויס!"

די אידן זענען אהיים געפארן, און וועז עס איז פארגעקומען דער פראצעס, האט דער ריכטער געאורטיילט, אז די אידן זענען געראכט, וויבאלד זיי האבן נישט קיין פרנסה. כאטש די גיטער האבן געהערט פאר'ן פריץ און די אידן זענען באגאנגען א פארברעכן דערמיט וואס זיי האבן

איינגעבראכן דעם מויער, און קיין אדוואקאט וואס זאל זיי פארטיידיגן האבן זיי ביים פראצעס נישט געהאט, האט אבער דער ריכטער אליין געאורטיילט, אז די אידן זענען געערעכט.

★ ★ ★

דעם רבי'נס זאקן האבן געהיטן זיינע פיס־טריט

עס איז געווען אין דער צייט פונעם ערשטן וועלט־קריג, וועז מ'האט געכאפט אידישע סאלדאטן – צווישן זיי טאטעס פון משפחות – אין מיליטער. אין א טאג איז א פרוי אריינגעלאפן צום רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע מיט א יללה, "אוי, רבי!" האט זי געיאמערט, "מ'האט פארשלעפט מיין מאן, א טאטע פון קינדער, אין מיליטער־דינסט, צום פראנט!..." אירע געוואלדן און בכיות האבן געריסן הערצער, די קולות זענען דערגאנגען עד לב השמים, "וואס וועט זיין מיט די קינדער?! אליין וועל איך אן אייביגע עגונה בלייבן... וער ווייסט, וואו זיין געביין וועט אהין קומען?!... רבי, הייליגער! העלפט מיר, נאר איר קענט מיר העלפן און ראטעווען!..."

די פרוי האט נישט נאכגעלאזט, ביז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך מער נישט געקענט צוזען צו איר גרויסן צער און האט איר געזאגט: "הערט אויף ווייענען, דער אויבערשטער וועט העלפן. נעמט אייך דא א פאר פון מיינע זאקן," האט דער רבי געזאגט, "גייט, טראגט עס צו אייער מאן, זאל ער זיי אנטון, און דער אויבערשטער וועט העלפן – קיין שום שלעכטס וועט אים נישט געשען." (דער רבי ר' דוד'ל פלעגט גיין אין לאנגע זאקן.)

הערנדיג די אפענע רייד פון הייליגן רבי׳ן, איז די פרוי ארויס א פרייליכע, מיט די הייליגע זאקן אין די הענט, און איז תיכף געפארן צו דער מיליטערישער באזע, וואו דער מאן האט געדינט. זי איז אפילו געווען א ברי׳ זיך אריין צו באקומען ביז׳ן פראנט, און האט אליין מיט אירע הענט איבערגעגעבן די זאקן פאר׳ן מאן, זאגנדיג: "דער רבי האט באפוילן, זאלסט די זאקן אנטון, און מיט דער הילף פון אויבערשטן, וועט דיר קיין שלעכטס נישט געשען."

און כך הוה. דער מאן האט ארויפגעצויגן אויף זיך די הייליגע זאקן פון רבי׳ן, און אזוי איז ער כסדר ארויס צום קריגס־פראנט. עפנטליכע ניסים זענען מיט אים געשען – פון רעכטס און פון לינקס זענען געפלויגן קוילן, אבער אים האט קיינמאל גארנישט באריר. צו דער ענדע איז ער אהיימגעקומען פריש און געזונט, און די הייליגע זאקן האט ער באהאלטן אלס א שמירה און זכר, צו די גרויסע ניסים וועלכע ער האט דורכגעלעבט.

* * *

דעם רבי׳נס פאטשיילע האט געהיילט

דאס איז געווען שוין אין דער שטאט קיעוו, וואו דער רבי מרן ר׳ דוד׳ל זי״ע האט זיך געפונען אין לעצטערן יאר, אנטלויפנדיג צוליב די באלשעוויקן פון זיין הייליגער רעזידענץ שטאט "סקווירא". א איד האט אריין געשיקט אן הזכרה צום רבי׳ן, אז ער ליידט אויף א געפערליכן מיחוש אין בויך, און די יסורים זענען אומדערטרעגליך; ער וואלגערט זיך פשוט אין שמערצן. דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע

האט אים געשיקט זיינע א פאטשיילע, ער זאל עס אריפלייגן אויפ׳ן בויך, אויפ׳ן ארט וואו ער האט די שמערצן. ווי־נאר יענער האט עס אריפגעלייגט, האבן זיך אפגעטון פון אים אלע יסורים, און ער האט געשריגן: ״א מחי׳ א מחי׳, דעם רבי׳נס פאטשיילע!״

★ ★ ★

די ישועה דורכ׳ן רבי׳נס מטבע

וועז הר׳ חיים, דער זון פון הרה״ח ר׳ זיידל שוחט ז״ל, האט זיך געדארפט שטעלן צום מיליטער־דינסט אין קעשינעוו, איז ער געפארן זיך מזכיר זיין ביים רבי׳ן מרן ר׳ דוד׳ל זי״ע. ר׳ חיים איז געווען א שיינער, הויך־געוואקסענער בחור, און ער וואלט זיך, לויט זייערע געזעצן, נישט געקענט אריסדרייען פון מיליטער־דינסט. דער רבי האט אים געגעבן א מטבע, א האלבן קערבל, און האט אים געזאגט, אז ער זאל עס נישט אראפ לייגן פון זיינע הענט.

וועז ער איז אנגעקומען צום ״פאסלאצין״ (דאס ארט וואו דאקטוירים פלעגן אונטערזוכן די וועלכע האבן זיך געדארפט שטעלן צום מיליטער־דינסט), און איז שוין געשטאנען פאר׳ן דאקטער, האט ער זיך פלוצלונג דערמאנט, אז בשעת ער האט אויסגעטון אין פאדער־צימער זיין אויבער־מאנטל, האט ער דארט אראפגעלייגט און איבערגעלאזט די היליגע מטבע. ער איז תיכף אריסגעלאפן מיט א געשריי: ״אוי, מוידע צענציע!...״ – מיין געלט!... – און האט געזומען די מטבע, און איז צוריקגעלאפן צום דאקטער און געזאגט מיט א גרויסער שמחה, אז ער האט

שוין דאס געלט.

דער דאקטער איז געווען נייגעריג צו וויסן וויפיל געלט ער האט ביי זיך, וואס צוליב דעם האט ער געמאכט אזא געשריי, האט ער געבעטן ר׳ חיימ׳ען: ״ווייז אהער, לאמיר זען וואס דו האסט.״ האט אים ר׳ חיים געוויזן די מטבע. זעענדיג אז עס איז בלויז א האלבער קערבל, און צוליב דעם האט ער געמאכט אזא געשריי, האט דער דאקטער געזאגט, אז ער א ״חסר־דעה״ און איז נישט פעאיג צו דינען אין מיליטער. ער איז באלד באפרייט געווארן פון דינסט.

★ ★ ★

אן עצה צו ווערן באפרייט פון דינסט

די בחורים וואס פלעגן קומען צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל בעטן א ישועה, נישט צו דארפן גיין אין מיליטער־דינסט, פלעגט דער רבי זאגן: מ׳זאל איבער׳חזר׳ען דעם רש״י אויף ״תמים תהי׳ עם ד׳ אלקיך״.

★ ★ ★

דעם רבי׳נס ברכה אויף פערציג טויזנט רובל

וועז הרה״ח ר׳ ברוך גאלדנבערויט, זון פון הרה״ח הר׳ זיידל שוחט ז״ל, וועלכער האט געוואוינט אין קעשינעוו, איז אמאל געווען אויף שבועות אין סקווירא ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, און איז געשטאנען דארט צוזאמען מיט די מקורבים נעבן דעם רבי׳ן, האט זיך דער רבי ר׳ דוד׳ל אנגערופן און א פרעג געטון פונעם עולם: ״קען מען

געטרויען ברוכ'ן מיט פערציג טויזענט רובל?" האבן די חסידים, בעלי דעת, געענטפערט: "ב'שמחה ר'בה ו'אמרו כ'לם" – די ראשי־תיבות זענען "ברוך". דאס הייסט, אז אלע זענען מסכים אויפ'ן שליחות מיט א שמחה. – דער רבי האט דאן ר' ברוכ'ן צוגעוואונטשעוועט.

איידער ר' ברוך איז יענעם מאל ארויסגעפארן פון זיין היים אין קעשינעוו צו קומען אויף סקווירא, האט ער אפגעשלאסן מיט א מעקלער צו מאכן א לייוונט־עקספארט האנדל מיט א פריץ פון שטאט. מוצאי יום־טוב, באלד ווי ער איז אהיים געקומען, איז ער אוועקגעפארן צו דעם פריץ, האט זיך אויסגעגליכן מיט אים איבער'ן פרייז פאר'ן מקח, און געשלאסן מיט אים דאס געשעפט.

אויפ'ן ערשטן האנדל האט דער פריץ איינגעשטימט צו געבן די סחורה פאר ר' ברוכ'ן אויף בארג. ר' ברוך האט עס פארקויפט און מצליח געווען מיט א ריוח־פארדינסט פון "פערציג טויזנט רובל". ער האט אפגעצאלט פאר'ן פריץ די הלואה און האט מיט'ן איבעריגן געלט איינגעהאנדלט פרישע סחורה דאסמאל האט ער שוין געקויפט א גרעסערן קוואנטום און האט לויט'ן חשבון געקענט פארדינען פיל מער פון פערציג טויזנט רובל.

מען האט אים אבער אפגענארט – איינגעוויקלט צווישן די לייוונט שווערע שטיינער וואס האבן פארשווערט די וואג און ער האט באצאלט פיל מער ווי די לייוונט איז ווערט געווען. ווען ער האט זיך דערויף געכאפט, איז שוין געווען צו שפעט. ער האט פארקויפט די סחורה און פארדינט בלויז

״פערציג טויזנט רובל״. אזוי איז אויך געווען ווייטער ביי יעדן האנדל. די געלט־סומע וואס איז אים פארבליבן נאכ׳ן אראפרעכנען דעם קרן, איז אלעמאל געווען ״פערציג טויזנט רובל״.

* * *

א ישועה דורך 'רבינו תם'ס' תפילין

דער קופינער רב ז״ל איז צוויי מאל געווען אין סקווירא ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע. איינמאל איז ער געווען אויף גאנץ חודש אלול און די ימים נוראים, ביז נאך שמחת תורה. דאס צווייטע מאל איז ער געווען נאר אויף סוכות. שפעטער האט ער זיך מקשר געווען בלב ונפש צום רבי׳ן זי״ע, שוין זייענדיג אין אמעריקע, און איז אלעמאל געבליבן מקושר צו סקווירא.

דעם פאלגנדן סיפור, וואס ער האט אליין מיטגעלעבט, האט דער קופינער רב דערציילט.

אלס יונגער בחור האט דער קופינער רב געלערנט עטליכע זמנים אין דער גרויסער באוואסטער קעשינעווער ישיבה. פון דער ישיבה זענען ארויסגעקומען גרויסע, חשוב׳ע רבנים, גדולי התורה וההוראה. דער דרך הלימוד אין דער ישיבה איז געווען צו לערנען מיט עמקות און טיפער הבנה, סיי ביים לערנען גמרא און אויך ביים לערנען שולחן ערוך מיט ״פרי מגדים״.

זייענדיג נאך א יונגער בחור האט דער קופינער רב דערפאר צוגענומען צו זיך אן עלטערן בחור, וואס זאל

איבער'חזר'ן מיט אים די שיעורים, כדי ער זאל זיך קענען מער משלים זיין אין לערנען. דער עלטערער בחור, וועלכער האט געהייסן ר' אלטער, איז שפעטער געווארן איינער פון די ראשי ישיבה אין דער קעשינעווער ישיבה.

פאר זיין טירחא און הארואניע מיט'ן יונגן בחור, האט ר' אלטער נישט געגומען קיין שום באצאלונג, נאר איין זאך האט ער געבעטן פון אים, ווי פאלגנד.

אין דער דעמאלטיגער צייט, נאך פאר'ן ערשטן וועלט־קריג, האט יעדער עלטערער בחור זיך געדארפט שטעלן צום מיליטער־דינסט, יעדער אן אויסנאם אפילו חסידישע בחורים, וואס זענען געזעסן און געלערנט. ס'איז געווען א זייער ביטערע גזירה, און מען האט זיך כמעט נישט געקענט דערפון באפרייען. די איינציגע עצה איז געווען אונטערצוקויפן דעם מיליטערישן דאקטער, וועלכער האט אונטערזוכט די מענטשן, צי מען איז אינגאנצן געזונט און פעאיג צו דינען אין מיליטער.

אז מען האט געהאט מזל און דער דאקטער האט זיך געלאזט אונטערקויפן, האט ער אויסגעשריבן א באשטעטיגונג, אז דער בחור טויג נישט אויף מיליטער דינסט, און אזוי איז מען געווארן באפרייט. טאמער האט אבער דער דאקטער נישט געוואלט נעמען קיין שוחד, דאן איז נישט געווען קיין שום עצה, מען האט געמוזט גיין אין מיליטער־דינסט.

חסידישע בחורים, וועלכע האבן נישט געוואלט דינען אין מיליטער, האבן זיך מוסר נפש געווען און זענען אנטלאפן

פון זייערע שטעטלעך. זיי האבן זיך באהאלטן אין פארשידענע רבי׳שע הויפן אדער ישיבות, כדי די מיליטערישע פאליציי, וועלכע האבן נאכגעזוכט נאך די בחורים, זאלן זיי נישט קענען געפינען.

איינער פון אזעלכע אויסבאהאלטענע בחורים, איז געווען אונזער ר׳ אלטער. ער איז געווען באהאלטן אין דער גרויסער קעשינעווער ישיבה; דארט איז ער געזעסן איינגעשפארט אין די ״ד׳ אמות של הלכה״, און האט זיך נישט באויזן אויף דער גאס. זייענדיג א חסידישער בחור, האט ר׳ אלטער זייער שטארק מקפיד געווען, נישט צו פארפעלן א טאג פון זיך טובל זיין אינדערפרי אין א כשר׳ער מקוה. איצט האט ער געבעטן זיין ״לוין״ פון דעם יונגען בחור, מיט וועלכן ער האט געלערנט, אז ער זאל אים באגלייטן צו דער מקוה, און באאבאכטן צי קיינער פון די פאליציי דרייט זיך נישט ארום אין דער געגנט. ער האט נישט געווואלט אז מ׳זאל אים כאפן און מאביליזירן אין דער ארמיי.

דערמיט האט זיך אבער ר׳ אלטער נישט באנוגנט. דער פחד פון די פאליציי איז געווען זייער גרויס.

איינמאל אין יאר פלעגט דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע פארן קיין קעשינעוו און פראוען דארט א שבת פאר זיינע אומצאליגע חסידים. ביי איינעם אזא באזוך, אין דער צייט וואס ר׳ אלטער האט זיך אויסבאהאלטן פונעם מיליטער, איז ער געגאנגען זיך מזכיר זיין פארן רבי׳ן, דער רבי זאל אים געבן א שמירה, אז די מיליטערישע פאליציי זאל אים נישט געפינען.

ווי געזאגט, איז נאך ר' אלטער דעמאלט געווען א בחור, און ווי דער מנהג האט ער געלייגט נאר "רש"י'ס תפילין" און נישט "תפילין דרבינו תם". וועז ר' אלטער האט זיך מזכיר געווען ביים רבי'ן, האט אים דער רבי אנגעזאגט, אז פון היינט אן זאל ער לייגן אויך "רבינו תם'ס תפילין", און דאס וועט זיין פאר אים א שמירה.

ר' אלטער האט זיך טאקע פון דעמאלט אן אזוי געפירט; ער האט יעדן טאג אנגעטון "רש"י'ס תפילין", און דערנאך "רבינו תם'ס".

און דער קופינער רב האט דערציילט דעם וואונדער, וואס ער האט מיט זיינע אויגן געזען. ער פלעגט דאך יעדן אינדערפרי באגלייטן ר' אלטער'ן צו דער מקוה, איז ער פריער ארויסגעגאנגען אויף דער גאס קוקן, אויב ס'דרייען זיך נישט ארום די פאליציי, און דערנאך איז ער געגאנגען מיט ר' אלטער'ן צו דער מקוה. און פון דעמאלט אן, זינט ר' אלטער האט אנגעטון די תפילין, ווי דער רבי האט אים געהייסן, האט ער קיינמאל נישט באגעגנט אויף דער גאס קיין פאליציאנט. פון דער מינוט וואס זיי זענען ארויס אויף דער גאס, ביז זיי זענען צוריקגעקומען פון דער מקוה, האט זיך קיין איין איינציגער פאליציאנט נישט באוויזן אויף דער גאס.

אזוי ווי זיי זענען צוריק געקומען אהיים פון דער מקוה און מ'האט ארויסגעקוקט פון די פענסטער, האט מען געזען, אז די גאס איז שוין פול מיט די מיליטערישע פאליציי, וועלכע דרייען זיך ארויף און אראפ. אזוי האט זיך די מעשה

איבערגע׳חזר׳ט יעדן פרימארגן. ר׳ אלטער איז יעדן טאג געגאנגען אויף דער גאס אן קיין שום פחד און מורא.

דעם אנדערן מאל, ווען ר׳ אלטער איז געווען ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, האט ער זיך געגומען קוראזש און געפרעגט דעם רבי׳ן, וואו עס איז דער מקור פון דער שמירה, וואס דער רבי האט אים געגעבן, צו לייגן ״רבינו תם׳ס תפילין״? האט אים דער רבי געענטפערט: ״עס איז דאך א בפירוש׳ער פסוק אין תהילים (קאפיטל ל״ז), ״שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום״ – ״שמר תם״ – דו זאלסט היטן און אנטון ״רבינו תם׳ס תפילין״, ״וראה ישר״ – די אותיות ״ישר״ זענען די זעלבע ווי ״רש״י״. דאס הייסט, אז ווען מען לייגן ״רש״י׳ס תפילין״ און ״רבינו תם׳ס תפילין״, וועט זיין ״כי אחרית לאיש שלום״ – לסוף וועט זיין פאר׳ן מענטשן פרידן.

★ ★ ★

דער דאקטער האט געהאט זיין מפלה

ס׳איז געווען אין די צייטן פון ערשטן וועלט קריג – ווען מ׳האט אריינגערופן אידישע בחורים, צו גיין דינען אין רוסישן מילטער. ס׳איז געווען דעמאלט אן עת צרה ליעקב. אידן האבן געטון אלע מיני פעולות, אבי נישט דארפן גיין דינען אין מיליטער, ווייל חוץ דער עצם סכנה, האט עס בעיקר איינגעשטעלט דאס גאנצע אידישקייט; מען האט אין מיליטער נישט געקענט עסן כשר׳ס און היטן אנדערע מצוות פון דער תורה. פיל האבן זיך דעריבער אויסבאהאלטן אין די רבי׳שע הויפן, היטנדיג זיך אונטער דער שוץ פון די גרויסע צדיקים; טייל פלעגן אונטערשמירן די מיליטערישע

דאקטוירים, אז זיי זאלן ארויסשרייבן א באפרייאונג א.ד.ג., און אנדערע פלעגן זיך פשוט מאכן פעלערדיג, כדי זיי זאלן נישט זיין פעאיג צו דינען אין מיליטער.

וועז דער זון פונעם מפורסם'דיגן חסיד ר' אשר סופר ז"ל האט זיך געדארפט שטעלן צום פריזיוו, האט מען אים געשיקט אין דער שטאט סקווירא, ווייל אין די מיליטערישע ביכער איז ער געווען איינגעשריבן ווי א סקווירער איינוואוינער, און מ'האט אים באפוילן, ער זאל זיך דארט צו שטעלן צום מיליטערישן פראפעסאר און זיך לאזן אונטערזוכן, אויב ער איז געזונט און פעאיג צו דינען אלס סאלדאט.

איידער ער איז געגאנגען זיך שטעלן פאר'ן פראפעסאר, האט זיך דער בחור קאליע געמאכט די אויגן, ווי אסאך פלעגן טון. מען פלעגט זיך צ.ב.ש. אנטון ברילן מיט א גאר הויכן נומער, וואס האט צוגעברענגט דערצו, אז מען האט נישט געקענט זען אן ברילן. וועז ער האט זיך דערנאך געשטעלט צו דער מיליטערישער קאמיסיע פון דאקטוירים אין סקווירא, האבן זיי אים געשיקט צו די פראפעסארן אין מיליטערישן שפיטאל אין קיעוו.

אין קיעוו איז דעמאלט געווען ר' שמעון טאשקער, א גביר פון די פארברענטע חסידים פון סקווירער רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. האט מען צו אים אנגעשריבן פון רבי'נס הויף, אז ער זאל זען מיט אלעם מעגליכן, אז מען זאל באפרייען ר' אשר סופר'ס זון פון מיליטער־דינסט. מען האט מסתמא דארט גוט באשמירט די פראפעסארן, און זיי האבן

אנגעשריבן אז ער טויג נישט צום דינסט, צוליב דעם וואס די אויגן זענען אים געשעדיגט.

ווי׳באלד ער איז אבער געווען א צוגעשריבענער אין סקווירא, האט ער נישט געקענט באקומען א באפרייאונג אין קיעוו, נאר ער האט געמוזט קומען קיין סקווירא, און דארט באקומען א באשטעטיגונג אויף דער פעסטשטעלונג פונעם דאקטער. אויף א פרייטאג האט ער זיך געשטעלט אין סקווירא צום פריזיוו, און וועז מען האט אפגעלייענט די ערקלערונג פון די קיעווער דאקטוירים אין זיינע פאפירן, צו זען אויב מען קען עס באשטעטיגן, האט זיך אויפגעש־טעלט א מיליטערישער דאקטער – נישט קיין אויגן ספעציאליסט – און האט אויף אים א קוק געטון. דאן האט ער אנגעשריבן אויף די פאפירן: ״איסקאסטפענע״ – געמאכט. ס׳הייסט, ער טויג צו דינען אין מיליטער; די אויגן זענען נאר איצט קאליע געווארן.

עס איז שוין געווען נאך חצות. דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז געזעסן אין זיין צימער, מיט די גאלדענע ברילן אנגעטון. ער האט מעביר געווען די סדרה, אדער געלערנט אינעם ״חק״. מיטאמאל איז אריינגעקומען די רביצין ציפורה ז״ל און זיך אנגערופן צום רבי׳ן מיט אן התרגשות אויפ׳ן קול: ״האסטו געהערט א מעשה? דער דאקטער, האט נישט באשטעטיגט די פאפירן פון די פראפעסארן אין קיעוו, און האט אים אפגעגעבן אלס סאלדאט!״

ווי דער רבי האט דאס געהערט, איז ער געווארן זייער צעקאכט. ער האט זיך א שטעל אויף געטון פון זיין שטול,

וועז די גאלדענע ברילן זענען געבליבן הענגען אויף איין אויער, און זיך אנגערופן: ״זאל ער שוין נישט דערלעבן צו זיצן אויף א קאמיסיע, אז ער איז אזא מין שונא ישראל. ער איז דאך דערפאר קיין שום חייב נישט, דער בחור, וויבאלד מ׳האט אים פון קיעוו באפרייט, איז צו וואס דארף ער איבערקערן?!...״

הרה״ח ר׳ שמעון, זון פון ר׳ אשר סופר ז״ל
וועלכער איז אומגעקומען אין באבי-יאר. הי״ד.

האט עס טאקע נישט לאנג געדויערט נאך דער ברכה, וועלכע דער רבי האט דעם דאקטער צוגעוואונטשן. א קורצע צייט, און ער איז געווארן קראנק, און טאקע טויטליך קראנק. ער האט שוין דערשמעקט, און האט זיך דערוואוסט, אז די ברכה האט אים דער רבי געגעבן.

יעדער דאקטער האט דאך א איד וואס איז א יוצא ונכנס ביי אים (מ'דארף אמאל א טובה א.ד.ג.), איז געקומען דער איד פון דעם דאקטער צום רבי'ן און האט געזאגט: "דער דאקטער האט געבעטן איך זאל זאגן פאר'ן רבי'ן: דער רבי זאל וויסן, כ'האב זיינע קינדער און אייניקלעך קיין שלעכטס נישט געטון ווען זיי זענען געשטאנען ביים פריזיוו; און איך זאג צו דעם רבי'ן, אז איך וועל שוין מער פאר אידן קיין שלעכטס נישט טון."

האט זיך דער רבי אנגערופן: "לאז ער פייגערן, מען וועט זיך באגיין אן אים!"

וכך הוה, דער דאקטער איז געפייגערט.

און דאס איז געווען דאס איינציגע מאל, דורך די עטליכע יארן וואס הרה"ח ר' מאניע ז"ל איז געווען משמש ביים רבי'ן, וואס ער האט געהערט א הויך ווארט פון דער רביצין הצדיקת ציפורה ז"ל.

* * *

אפגעלייענט דאס קויטל פון אויסנווייניג

הרה"ח ר' שלמה סורקיס האט דערציילט, אז ווען דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז אמאל געווען אויפ'ן וועג

קיין קעשינעוו, איז ער דוכגעפארן דאס שטעטל וואו ער האט געוואוינט. דער שטייגער אין יענע צייטן איז געווען, אז וועו א צדיק איז דורכגעפארן נעבן א שטאט, פלעגט די גאנצע שטאט קומען מקבל פנים זיין און נעמען ביי אים ברכות. וועו ר' שלמה איז דעמאלט געקומען צום רבי'ן ר' דוד'ל, איז שוין געווען שפעט – דער רבי איז שוין געווען אויפ'ן וועג אוועק צו פארן – האט ר' שלמה געגעבן פאר'ן רבי'ן ר' דוד'ל א קוויטל מיט אלע זיינע בקשות. דער רבי ר' דוד'ל האט גענומען דאס קוויטל און אים געזאגט: "דאס קוויטל וועל איך שוין לייענען אינדערהיים." און ער האט דאן ר' שלמה'ן אנגעוואונטשן אויף אלע בקשות, וואס זענען געשטאנען אין קוויטל.

ד.

זכרונות

פון זאב טיטיובער

מיר זענען א פאמיליע פון דורות׳דיגע סקווירער חסידים. דער זיידע ר׳ הירשל פון דער שטאט לאקשיפקע אין אוקריינע, האט געהאט סמיכה אויף רבנות און איז געווען א חסיד ביים אלטן רבי׳ן ר׳ יצחק סקווירער זי״ע. ער האט געהאט א חזקה צו ברענגען די שמורה פאר׳ן רבי׳ן אויף פסח פון ״קניאזע״ דארף, און אויך די פיש.

אמאל איז ער געקומען צום אלטן רבי׳ן זי״ע מיט זיין זון שעפסיל, וועלכער איז געווען אין עלפטן יאר, איז אויף אים אנגעפאלן א מורא אריינצוגיין צום רבי׳ן. האט דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע געזאגט: ״וואס האסטו מורא? זאלסט מורא האבן פאר גאט, וועסטו קיין מורא ניט האבן!״

נאכ׳ן הסתלקות פון אלטן רבי׳ן, איז דער זיידע ר׳ הירשל געפארן מיט זיינע קינדער צום רבי׳ן ר׳ ישראל טיטיובער, א זון פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל זי״ע. דער זיידע האט געהאט דריי חשוב׳ע זין, תלמידי חכמים: ר׳ שלום; ר׳ דוד, וועלכער האט געלערנט ניין יאר אין דער שטאט אומאן; און ר׳ אלי׳,

וועלכער האט געלערנט זיבן יאר אין דער באוואוסטער קעשינעוער ישיבה.

דער זון ר' שלום איז געפארן קיין סקווירא צום רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. ער האט געזאגט צום פאטער, אז מיר לאזן איבער די שטיבער אויף ראש השנה און יום־כיפור, ווייל איך פארן צו א רבי'ן. ס'איז כדאי צו פארן צום רבי'ן ר' דוד'ל, דאס איז א רבי... אז כ'קום צו אים, בין איך אן אנדערער מענטש.

האט דעמאלט דער זיידע ר' הירשל מיט די אנדערע זין אנגעהויבן פארן צום רבי'ן ר' דוד'ל קיין סקווירא. דער רבי פלעגט זיי אנרופן אויף ר' שלומ'ס נאמען – "שלומ'ס פאטער", "שלומ'ס ברודער" אא"וו; נאך פינף יאר פארן צום רבי'ן ר' דוד'ל קיין סקווירא, האט ער נאך אלס דעם זיידן נישט אנגערופן ביי זיין נאמען. האט זיך דער זיידע אמאל דערלויבט א ווערטל: "שוין צייט נאך פינף יאר, דער רבי זאל מיך קענען ביים נאמען..."

מיין פעטער און שווער ר' אלי', א זון פון זיידן ר' הירשל ז"ל, אז ער פלעגט רעדן פון רבי'ן ר' דוד'ל, האבן זיך ביי אים געגאסן טרערן, ווי אין א רעגן גאס. ער האט דערציילט, אז נאכ'ן לערנען זיבן יאר אין דער קעשינעוער ישיבה, האט ער זיך געדארפט שטעלן צום פריזיוו, איז דער פאטער ר' הירשל מיט אים געפארן צום רבי'ן קיין סקווירא, און ער האט אים פאר'ן רבי'ן מזכיר געווען.

דער רבי האט געזאגט, אז ער זאל פארן קיין אדעסע און זיך שטעלן דארט צום פריזיוו. די זאך איז געווען א גרויס וואונדער, ווייל ביז אדעסע איז געווען א גרויס מרחק פון

זייער שטאט, אבער אז דער רבי הייסט, איז מען געפארן קיין אדעסע, און ער איז טאקע דארט באפרייט געווארן.

דער פעטער ר' דוד, דעם זיידנס זון, איז געווען ביים רבי'ן ר' דוד'ל א יושב עטליכע יארן. ער איז געווען, ווי מ'זאגט, "די צווייטע האנט ביים רבי'ן". שפעטער ווען דער פעטער אלי' האט חתונה געהאט, האט ער געמאכט א געוואלד, היתכן, וואס וועט זיין מיט דוד? ער לאזט זיין משפחה אויף הפקר? איז ער געפארן קיין טיטיוב זיך איבערעדן מיט'ן ברודער [מיין טאטן] ר' שלום. ער האט זיך נישט געוואלט מישן אין דעם עסק, איז דער פעטער ר' אלי' אליין געפארן קיין סקווירא און האט אראפגעלייגט זיין טענה צום רבי'ן.

דער רבי ר' דוד'ל האט אים געענטפערט: "כ'הב אים שוין כמה פעמים געזאגט: דוד, נא דיר געלט און שיק אהיים די משפחה..." האט דער פעטער אלי' געזען אין רבי'נס ווערטער, אז ער וויל אז דער פעטער דוד זאל בלייבן זיצן דארט, איז ער אהיים געפארן מיט גארנישט. ער האט זיך נאר געגנומען צו מסחר'ן און האט אריינגענומען דעם פעטער דוד אלס א שותף. ער האט גע'מסחר'ט, און דער פעטער דוד איז געזעסן און געלערנט.

דער פעטער ר' דוד איז געווען ווי א "מעיין הנובע", ווי א קוואל וואס פליסט. ער האט געקענט זיצן פון פרי ביז נאכט דערציילן פון רבי'ן מעשיות אין די הונדערטער, און ווען ער האט דערציילט, האט עס זיך אנגעהערט ווי לעבעדיג, ווי אט איצט איז עס געשען. ספעציעל מיט א

ברען פלעגט ער רעדן פון רבי׳נס הקפות שמחת תורה, ער האט געזאגט: ״דער רבי ר׳ דוד׳ל האט געטאנצט הקפות, אז ס׳איז נישט געווען צו פארשטיין. א פייער איז געגאנגען!...״

אויך האט ער דערמאנט וועגן דער גרויסער קדושה מיט סיגופים, וואס האבן זיך ארויסגעוויזן ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, אז אין א תקופה פון זיבן יארן נאכאנאנד, איז דער רבי נישט געזעסן אויף דער שטול. חסידים זענען אריינגעקומען זיך פראווען, האט זיך אויסגעוויזן אז דער רבי זיצט, אבער ער איז נישט געזעסן, נאר ער האט זיך געהאלטן אין דער לופטן, אזוי אויף די הייליגע פיס און זיך געמאכט ווי ער זיצט.

אז דער רבי ר׳ דוד׳ל פלעגט פארן אויף זיינע אפטע נסיעות, פלעגט ער שטענדיג מיטנעמען דעם פעטער דוד. האט ער דערציילט: אמאל איז ער געפארן מיט׳ן רבי׳ן אויף א נסיעה, איז מען געפארן אין דער באן, און אויך אנדערע חסידים זענען מיטגעפארן, ס׳איז געווארן ביינאכט און דער פעטער דוד איז אנטדרימלט געווארן, זיצנדיג אינעם צווייטן וואגאן. שפעטער ביינאכט איז דער רבי אריינגעגאנגען צו אים און האט אים געטארקעט אויפ׳ן אויער, אים אריינגערוימט עפעס ווערטער אין די אויערן.

דער פעטער דוד האט טיף געדרימלט און גארנישט געהערט. ער האט אבער נאכדעם דערציילט, אז ער פלעגט האבן יסורים פון אן אויער, וועלכעס האט אים געזשומעט אינעם קאפ, און זינט דעמאלט ווען דער רבי האט אים אריינגעזאגט די ווערטער אין די אויערן, איז ער דערפון

געווארן אויסגעהיילט.

פאר פסח איז דער פעטער דוד פארשלאפט געווארן, זיצנדיג דארט אלס יושב ביים רבי׳ן. האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע באפוילן, אז מ׳זאל דעם חולה ברענגען מיט זיין בעט צום סדר. די קינדער האבן עס ניט געוואלט ליידן, אבער דער רבי האט געהייסן און זיי האבן געמוזט ברענגען. דער רבי האט אזוי געפראווט דעם סדר, און נאכ׳ן סדר איז דער חולה ארויס געזונט.

וועגן דער ענוה פון רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, האט דער פעטער דוד דערציילט: אמאל איז ער געווען ביים רבי׳ן און האט געהערט ווי דער רבי קרעכצט, זאגט ער: פארוואס קרעכצט דער רבי? דוד המלך איז דאך געווען א פאסטעך פון שאף און האט דערויף נישט געקרעכצט?... האט דער רבי גענטפערט: ״דוד המלך האט געהאט גאנצע לונג און לעבער, דעריבער האט ער נישט געקרעכצט!...״

דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט אין זיינע לעצטערע צייטן געלעבט ממש נאר פון טרינקען דורכ׳ן טאג עטליכע גלעזער מילך. און ווען מ׳האט צוליב די באנדעס געמוזט אנטלויפן פון סקווירא קיין קיעוו, איז דעמאלט געווען שווער צו שאפן כשר׳ע מילך. האט ער ממש געהונגערט, ביז ער איז אויסגעגאנגען פון שוואכקייט.

ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז נסתלק געווארן, איז דעם פעטער דוד אויסגעקומען, ער וועט נישט לעבן אן דעם רבי׳ן.

קורץ איידער זיין הסתלקות, ווען מען האט געהערט די

מעשים פון די באלשעוויקן, ווי זיי רייסן אויס אידישקייט, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געזאגט: "די דאזיגע מלוכה, איז אין אני והוא יכולים לדור – ס'איז שריפת נפש וגוף קיים." און דאן איז דער רבי ר' דוד'ל נסתלק געווארן.

ה.

זיינע הייליגע מדריגות

וואס האבן זיך ארויסגעווייזן

רעדנדיג אמאל אין גדלות פון רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, האט דער חסיד ר׳ אשר סופר ז״ל אזוי געזאגט:

״זאל איך זאגן, אז דער רבי האט רוח הקודש – אין רוח הקודש האבן מיר דאך קיין השגה נישט, ווייס איך דאס נישט; וואס מ׳קען אבער יא זאגן – אז די אלע זאכן וועלכע ווערן אויסגערעכנט אין דער ברייתא פונעם תנא ר׳ פנחס בן יאיר, וואס ברענגען צו רוח הקודש, די זאכן זעט מען דאך אפן ביי אים, עס טאפט זיך דאך בחוש.״

* * *

אגב: הה״ק ר׳ משה טשיטשילניקער, זון פון הה״ק הר״ר שלמה סאוראנער, און אייידעם אין ראכמיסטריווקע, זייענדיג אויף דער חתונה פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, האט שפעטער געזאגט, אז ער האט דערקענט אויפ׳ן רבי׳ן ר׳ דוד׳ל די אלע מעלות, וואס ווערן אויסגערעכנט אין די שמונה פרקים להרמב״ם ז״ל. האט דערויף שפעטער דער רבי זי״ע געזאגט: ״דער ר׳ משה האט געדארפט זיין א גרויסער בעל מח, דאס צו דערקענען אויפ׳ן הייליגן טאטן.״

מיר ווילן דא אביסל צעברייטערן אט דעם דאזיגן ענין וואס החסיד ר׳ אשר סופר האט געזאגט, אז ביים רבי׳ן מרן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע האבן זיך עפנטליך און ממשות׳דיג געטאפט די מדות, וועלכע ווערן אויסגערעכנט אין דער ברייתא פון ר׳ פנחס בן יאיר ווי אזעלכע, וואס ברענגען צו רוח הקודש. עובדות און סיפורים פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, וואס מיר האבן זוכה געווען צו הערן פון זקני החסידים.

די ברייתא פון ר׳ פנחס בן יאיר:

״אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים.״

די זענען צען מדריגות אין מדות וועלכע דער תנא רעכנט אויס, איינע העכער פון דער אנדערער, וועלכע ברענגען צו רוח־הקודש דעם מענטש וואס איז צו זיי זוכה. און די אלע אויסגערעכנטע מדות, האט ר׳ אשר סופר געזאגט, האבן זיך ממשות׳דיג געטאפט ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע.

מיר וועלן פרואוון בעז״ה, איבערצוטייטשן די ענינים און דורכפלעכטן מיט צוגעפאסטע סיפורים, וואס וועלן ווארפן א ליכט אויף די פריער־דערמאנטע ווערטער פון הרה״ח ר׳ אשר סופר ז״ל.

★

תורה

ליבשאפט צו תורה - איבער די ערגסטע יסורים

א ביישפיל פון זיין געוואלדיגן דביקות און אהבת תורה, קענען מיר זען אינעם פאלגנדן סיפור:

אמאל ביי א וואכעדיגער וועטשערע, ווען דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע האט אויפגעשניטן די מוציא, האט ער זיך שארף אריין געשניטן אין א פינגער, א טיפן גאר־ געפערליכן שניט, פון וואס ס'האט זיך געגאסן בלוט, און ס'איז נישט געווען מעגליך עס אפצושטעלן. עס זענען נאכנישט געווען אין יענער צייט די פארגעשריטענע רפואות, און מען האט געדארפט ארויסרופן א דאקטער. דער דאקטער איז תיכף געקומען, און קוקנדיג אויפ'ן שרעקליכן וואונד האט ער פעסטגעשטעלט, אז מען מוז תיכף מאכן א שטיקל אפעראציע.

אין יענע צייטן האט מען געמאכט אן אפעראציע ביים פאציענט אין שטוב, און דער דאקטער האט טאקע אויפ'ן ארט זיך גענומען צו דער עבודה; געוואשן די האנט, געשניטן און גענייט, און דאס בלוט האט זיך געגאסן... בלויז דאס צוזען זיך דערצו האט געווארפן א שרעק.

די רביצין איז ארויס געלאפן פון צימער נישט קענענדיג דאס צוקוקן, אבער דער רבי ר' דוד'ל אליין - אויף אים האט מען גארנישט אנגעזען אז דאס שניידט מען אין זיין פלייש. ער איז זיך גאר געזעסן, האלטנדיג זיין חק'ל אין דער אנדערער האנט, פארטיפט אינעם לערנען (לויט ווי עס

איז געווען זיין הייליגער מנהג צו לערנען אינעם ספר "חק לישראל" אינמיטן דער סעודה). קיין קנייטש אפילו, האט מען אויף אים נישט אנגעזען, אזוי ווי נישט אים מיינט מען...

וועז דער רבי ז"ע האט דערציילט די עובדא, האט ער עס מפליא געווען אלס זיין הייליג דערהויבענער מדריגה אין דער מדה פון "סבלנות", וואס האט זיך דא ארויס געוויזן איינס פון צענדליגע מאל. מיט זיין געוואלדיגן סבלנות און איינגעהאלטנקייט האט ער זיך ארויסגעשטעלט למעלה מגדר אנושי, און קיין שום ענין האט אים קיינמאל נישט געשטערט פון זיין הייליגער עבודה און דביקות צום אויבערשטן. און אזוי אויך דא, האבן אים די געפערליכע שמערצן נישט געשטערט פון זיין לערנען; גאר להיפך – די געוואלדיגע אהבה און ליבשאפט צו תורה, האט אים דערהויבן אין א הויכן עולם התענוג, וואו ער האט גארנישט געפילט די געפערליכע יסורים.

★

אגב: הרה"ח ר' מאניע ז"ל האט דערציילט, אז אין יענער צייט איז ער געווען דער משמש ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע (ער האט צוויי יאר משמש געווען ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, זייענדיג דארט אויסבאהאלטן פון מיליטער), און צוליב דעם וואס דער רבי האט געהאט פארבאנדאזשירט די האנט, האט ער זיך נישט געקענט שניידן אליין די נעגל לכבוד שבת, און ער, ר' מאניע, האט עס געטון.

אזוי שניידנדיג די נעגל, האט אים דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געזאגט: "שנייד אריין אין די נעגל נאך טיפער..." און וועז ער האט אריין געשניטן טיפער, האט אים דער רבי ווייטער געזאגט "נאך טיפער!"

ביז עס איז שוין ארויסגע־רונען בלוט, דאן האט ער זיך אפגעשטעלט. ערשט שפעטער האט ר׳ מאניע ז״ל זיך געכאפט די כוונה פון רבי׳ן, וועלכער איז דערמיט אויסן געווען, זיך צו מאכן א סיגוף אויף אזא פארשטעלטן אופן.

★

התלהבות ביי די הקפות

דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע איז אמאל הושענא רבא נאכמיטאג, נאכ׳ן דאוונען, געשטאנען ביים פענסטער און האט ארויסגעקוקט, אזוי מיט רחמנות׳דיגע בליקן, אויף די ״דארפישע אידן״, וועלכע זענען נאך שנעל אהיימגעפארן אין די שפעטע שטונדן, הארט פאר׳ן גרויסן יו״ט שמיני עצרת, צו זיין אינדערהיים אויף די צווייטע טעג יום טוב. דער רבי ר׳ דוד׳ל האט זיך דערויף ארויסגעכאפט, זאגנדיג ווי צו זיך, אין א טאן פון רחמנות: ״איצט פארט מען אוועק צו זיך אהיים – א רחמנות אויף זיי... איצט אין אזא צייט, ווען עס קומען די אזוי דערהויבענע טעג, פארט מען גאר אוועק פון רבי׳ן?!...״

★

כאטש עס איז אלץ געווען ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע אזוי פארדעקט, אז קיין שום התגלות זאל זיך דורך זיין הסתר נישט לאזן ארויסזען, איז אבער אין די דערהויבענע טעג פון שמיני עצרת און שמחת תורה געווען עפעס אנדערש – דאן האט דאס הייליגע התלהבות און גרויסע ליכטיגקייט דורכגעשפאלטן אלע פארדעקענישן, און דאס

הסתר־באהעלטעניש אליין איז געווארן א שטיק פייער, א ליכטיגע אור.

די הייליגע פיס האבן זיך געהויבן און געטאנצט; די הייליגע הענט האבן געהאלטן דאס תורה׳לע און זיך געווארפן, און געמאכט דערמיט נענועים אזוי ווי סוכות מיט׳ן לולב. ער האט געקושט דאס תורה׳לע און עס געהאלזט, געלייגט צום קאפ, און עס געטוליעט צו זיך מיט אזויפיל חבה, מיט אזויפיל אהבה, אז עס האט אויסגעזען פון זיין געוואלדיגער ליבשאפט און דביקות, אזש ווי דער תשוקה־ברען ברענגט אים אט־אט צו כלות הנפש, ער גייט אויס פאר׳ן אויבערשטן און פאר דער הייליגער תורה.

פארצייטישע חסידים, שמועסנדיג אזוי און דערמאנענדיג נאכאמאל יענע הויכע איבערלעבעניש – די עבודה פון די הקפות ביי ר׳ דוד׳ל סקווירער, האבן זיך זייערע אויגן צעפינקלט, און א פאר ווארימע טראפנס זענען ארויסגערונען, "דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע," האבן זיי געזאגט, "האט געטאנצט הקפות, אז ס׳איז ניט געווען צו פארשטיין! א פייער איז געגאנגען!..."

* * *

זהירות, זריזות און נקיות

אט די דערמאנטע דריי מדות – זהירות, זריזות, נקיות – לויט ווי רש״י (אין מסכת ע״ז דף כ:) טייטשט זיי אריין: "זהירות" מיינט מען, זיין געווארנט, נישט געשטרויכלט צו ווערן מיט אן עבירה, וועלכע איז אים געקומען אונטער

די הענט; "זריזות" מיינט זיך אויסצוהיטן, אז קיין עבירה זאל נישט צוקומען צו אים; און "נקיות" מיינט נאך א גרעסערע מדריגה – צו זיין אינגאנצן ריין פון עבירות.

★

אן קיין חמץ

"נקיות, נקי בלי חטא" – ריין אן קיין חטא, ווי זיין הייליגער פאטער הה"ק ר׳ איציק׳ל זי"ע האט עדות געזאגט: "וועז מיין ר׳ דוד איז געבוירן, איז קיין משהו חמץ נישט געווען אין שטוב."

חמ"ץ איז א רמז צום יצה"ר, ווי געברענגט אין ספרים, און דאס האט אפשר דער רבי ר׳ איציק׳ל זי"ע מרמז געווען מיט אט די דיבורים, אז זיין הייליגער זון ר׳ דוד׳ל זי"ע איז געבוירן ריין פונעם יצה"ר, "נקי בלא חטא".

★

וועז מ׳וויל, איז דאך גוט, אז "ניט"

"זהירות" – ווי געטייטשט, זיך צו באווארענען, נישט נכשל צו ווערן מיט קיין חטא. אין דאזיגן ענין האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי"ע דערציילט, אז אמאל אלס קליין קינד איז ער געווען אויף א משפחה חתונה, איז אים דאן אויסגעקומען צו זיצן ביים פעטער הה"ק ר׳ יוחנן ראכמיסטריווקער זי"ע, און וועז ער איז אינמיטן דער חתונה דארשטיג געווארן, האט ער געבעטן איינעם פון די משמשים אויף דער חתונה, זאל אים דערלאנגען עפעס צו טרינקען.

וועז דער פעטער הה"ק ר' יוחנן זי"ע האט עס באמערקט, האט ער זיך אויסגעדרייט און געפרעגט: "וואס ווילסטו?" האט דער רבי ר' דוד'ל געענטפערט: "איך וויל טרינקען." דערויף האט אים דער פעטער צוריק געזאגט: "נו, וועז עס ווילט זיך, דעמאלט איז דאך גוט, אז ניט!" (וועז ער וויל טרינקען, איז גוט זיך איינצוהאלטן אוז זיך נישט נאכגעבן.)

"אט די קורצע הייליגע ווערטער," האט דער רבי דוד'ל זי"ע דערציילט, "זענען מיר אריין טיף אין די ביינער, ווי אן הדרכה אין גאנצן לעבן, אז וועז ס'ווילט זיך, איז דאך דעמאלט גוט נישט צו טון!"

★

היט דעם קערפער - און גיט נישט נאך

וועז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז אמאל פארשלאפט געווארן, און הה"ק ר' יוסף מאיר מאכניווקער זי"ע האט צו אים געשיקט א שליחות, אז דער פעטער זאל זיך נישט אזוי פייניגן דעם הייליגן גוף, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע – זיין הייליגער פעטער – צוריק געשיקט די תשובה: "ח"ו, מיר פייניגן נישט דעם גוף; אדרבה, מיר היטן אים גוט, נאר מיר גיבן אים נישט אלצדינג נאך!"

דערויף האט כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, וואס פלעגט זיך באנוצן מיט אט דעם ווארט אויף זיך אליין, צו פארענטפערן אינעם זעלבן געביט, געזאגט, אז "מ'דארף זיין א געוואלדיגער חכם, דאס צו קענען פונקטליך אפמעסטן, וועז עס הייסט נישט נאכגעבן, אוז וועז עס הייסט שוין זיך

געפייניגט."

★

חברה אויף "סור מרע"

"זריזות" – ווי געברענגט, זיך היטן מיט זריזות, ס'זאל נישט קומען קיין עבירה. הארעווען ווי מער און אלס ווייטער קומען אינעם ענין פון "סור מרע", ווי מער זיך אוועקקערן און היטן מיט זריזות קעגן יעדן ברעקל פון עבירה, און פון יעדער בחינה פון רע אין אלע ענינים, ווי דער רבי ר' דוד'ל האט עס געזאגט:

"אלע כוונות און יחודים ווערן אין הימל פון זיך אליין געטון; דער עיקר וואס מיר דארפן זען צו טון, איז נישט קאליע מאכן."

אין דאזיגן ענין ווערט דערציילט, אז ווען דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז אמאל געקומען אין א שטאט, זענען ווי דער מנהג אין יענער צייט, געקומען צו אים אלע חבורות פון שטאט, ווי "חברה שומרי שבת", "חברה ביקור חולים", "חברה ש"ס" א.א.וו. אלע אנדערע חברות, און יעדער האט געבעטן, דער רבי זאל זיי דעם כבוד אפגעבן און זיך אריינשרייבן און אונטערחתמ'ען זיין הייליגע חתימה אויפ'ן פנקס פון דער חברה. אזוי איז געווען דער שטייגער יענע יארן; אין די שטעט וואו אנשים חשובים פלעגן קומען, האט מען דאס געבעטן אלס חיזוק פאר די חבורות.

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך דאן אנגערופן: "ווי ברענגט מען מיר שוין א חברה סור מרע, וואלט איך זיך

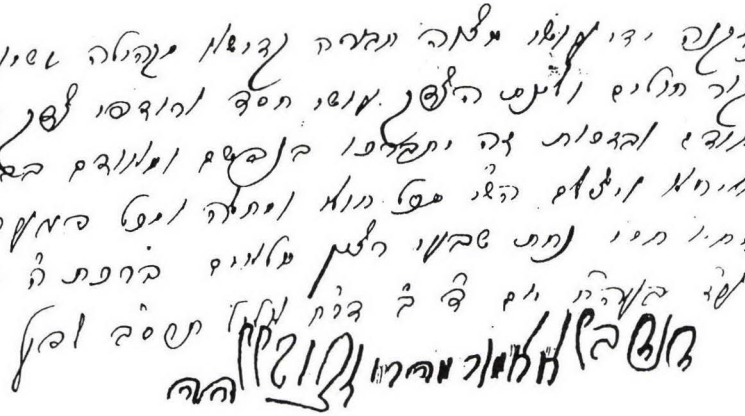
דארט תיכף אריינגעשריבן אין דער חברה!"

★ ★ ★

טוט נישט, וואס דער רבי טוט נישט...

וועז מ'האט אמאל דערציילט דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אויף איינעם, אז ער פירט זיך מיט אלצדינג פונקט ווי דער רבי; אלעס טוט ער נאר אזוי ווי דער רבי טוט, – האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע דערויף געפרעגט: "און וואס מיר טוען ניט, טוט ער אויך ניט?!..."

★

א חתימה פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אינעם פנקס פון "חברת ביקור חולים ולינת הצדק" פון זיינע חסידים אין דער שטאט זשמערינקע

שער בלאט פונעם פנקס פון "חברת ביקור חולים ולינת הצדק" אין זשמעריגקע, שטעטל אין וויניצער ראיאן

תודות איש רומי

ראו נא הדור אתם היושב התבונן
בהבל ומלואה לחפש עשתות שאתן הכונן
נחפשה יחד מקצה תבל ועד קצהו
ויביטו עינינו על המבוקש אם נמצאהו
הנמצא כזה אשר אשר רוח אלקים בו
אשר מעודו לעבודת צורו הכין לבו
לילה כיום יאיר כחשכה כאורה
הנה הגם לו למשמרת עבודה ותורה
יתר תענוגי תבל וכל מחמודיה
ראה בזך שכלו כי לא כן בדיה
אמנם מגמת פניו קדימה ישרים
שמור פי קונו מקום עון לחסום
הלוא הוא רבנו דוד בן רבנו יצחק הקדוש
גדול הכופים ארך האבר מלא וגדוש
ויצחק בא מבוא באר להי רואי
לכן גם הוא אחרי אבותיו מלאדין כראוי
הנו בין קדוש ובין ירודי גלות החבי
רואה בעני עמו ובצרתם נפשו תחל
דרוש ידרוש את לקונו כי קרוב הוא לכל
וישקף אבי מלך בעד חלוני היכלו
דבר לחשו יאזין להציל ידידיו מושחת
בשחרות עלומים צופה בנהו
הלוא כפעל ה' למעננו
רב שפע לו מכחו ואילו של יצחק
בכחו שבט מוסר מוסב ירחק
הן אל השגיבו בכחו כפיו יהיה
קובעת כוס חמתו ממנה מי יחיה
דורשי שלומו ומבורכין יברכו
ומקוללין מתבל ינידו ויברחו
שופט עמו בצדק ומוכיחם במישור
אל ריב בני עמו ישלח ידיו בכישור
דרכי האל ותורתו לעמו יורה
מפיו אנו חיים בתפלה ותורה
ועושה פלאות אף למועלה מהטבע
ראו נא והתבוננו על אחת שבע
ראש הגולה רועה שה פזורה
יפלל בעדם להשיב לבני הצפירה
צהלו ורונו בני תבל כי יחום אינכם
חפצכם בו יהי אהבתו כאישון עינכם
קדשוהו רוממוהו והוא שוב יחנכם
זכרונכם לפניו יעלה להסיר מכם פגע
וישיב לכם כל עת ורע
עתה הואילו שמעו ובזה הגואל יבוא

ענטוזיאסטישע געדיכט אינעם פנקס, אין וועלכן די חסידים אין זשמערינקע לויבן אויס דאס גרויסקייט פונעם רביין ר' דודל זי"ע

אויפגעשטאנען מיט זריזות

"זריזות", אין פשוטן זין פון וואַרט: אויפצושטיין צופרי מיט זריזות (ווי דער מהרש"א טייטשט עס טאקע דארט אויפ'ן ארט אין מסכת ע"ז). האט דערויף דערציילט איינער מזקני החסידים, וואס זיין פאטער האט זוכה געווען צו זיצן צוויי יאר אין סקווירא אלס "יושב" ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי'ע:

ווען די רביצין האט אמאל געדארפט אוועקפארן צוליב רפואה, איז דער חסיד און משמש דאן געשלאפן אין דער אנדערער שטוב נעבן רבי'נס חדר, און ער האט געקענט צוזען אביסל פון דער נאענט די הייליגע עבודה פון רבי'ן. האט ער דעמאלט געזען, ווען דער רבי איז אויפגעשטאנען פון בעט צופרי, האט דאס בעט ווי א ציטער גענטון אונטער אים, ווייל מיט אזא כח און זריזות איז דער רבי ארויסגעשפרונגען, אז עס האט מיט'ן בעט געווארפן.

דער רבי זי"ע האט אמאל ביי אן ענין דערציילט, אז ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע איז דער משרת געשטאנען ביי דער טיר דורך די קורצע שעות פון רבי'נס אפרוען זיך, ווייל ער האט כסדר געהאלטן אין איין אפגיסן זיך די הענט, ארויסשיקן דאס וואסער, און צוריקבעטן אנדערע וואסער, – און דאס זענען געווען זיינע שלאף שעות, פון וועלכע ער איז אויפגעשטאנען מיט אזא מין ציטער.

*

זיין ריינקייט

"נקיות" – לויט'ן פשוטן זין פון וואַרט: "ריינקייט"

(ריינקייט אין גוף, און ריינקייט אין לבוש א.א.וו., וואס ווייזט אויף נקיות פון דער נשמה, און ווי דער של"ה הקדוש ברענגט עס אין ספר, אז מ'דארף האלטן ריין און ציכטיג דעם גוף, וואס איז א "נרתק" און האלטער ארום דער נשמה, ווייל נקיות הגוף איז נאענט פארבונדן מיט נקיות הנשמה, איינס דערוועקט דאס אנדערע. ריינקייט אין גוף דערוועקט נקיות הנשמה) האט זיך איבערגעשפיגלט אין הייליגן גוף, אין א געהויבענעם שטייגער נקיות, ווי הרה"ח ר' מאניע ז"ל האט דערציילט, אז דורך דער צייט וואס ער האט משמש געווען דעם רבי'ן מרן ר' דוד'ל זי"ע האט ער זוכה געווען ביי פארשידענע פעלער צו זען דעם רבי'נס הייליגן גוף, וואס האט געשיינט מיט ציכטיגקייט, ווי א זויבער־לויטערע ליכט־שיין.

ער איז געגאנגען מיט זיבן פאר זאקן, נאר בשעת ער פלעגט זיך אויסטון ביים גיין אין דער מקוה, פלעגט ער זיי צונויפלייגן פון ביידע זייטן, די זאקן אהער, די זאקן אהין. אזוי איז אויך געווען בשעת'ן אנטון.

מ'האט געזאגט, אז ער האט געוואלט, אז טאמער ס'איז דא א ריינערע, ווייסערע פאר זאקן, האט ער עס געוואלט גיין פון אויבן.

אויך האט הרה"ח ר' מאניע ז"ל דערציילט, ווי געוואלדיג דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט מקפיד געווען אויף נקיות: אמאל ווען ער האט נאר־וואס געהאט פארענדיגט אויסקערן דעם רבי'נס שטיבל, איז דער רבי אריין און האט דערזען א שטיקעלע שטרוי וואס האט זיך געוואלגערט אויף דער פאדלאגע. דער רבי האט אים געהייסן תיכף נאכאמאל

אויסקערן די שטוב.

פיל מאל, האט דערציילט ר' מאניע ז"ל, האט זיך אויך געטראפן, אז ווען דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז אריינגעקומען פון דער גאס, האט ער אים געהייסן איבערוואשן די פאדעשוועס פון די שיך – טראץ דעם וואס ער איז שטענדיג געגאנגען אויף דער גאס מיט קאלאשן איבער די שיך (ווי דער מנהג פון רבותינו הקדושים, נישט נאר ביי א רעגן וכדומה) – צוליב דעם ענין פון "נקיות", און צוליב עפעס א ספק־ספיקא, אז אפשר האט זיך עפעס אומריינס, פונדרויסן אינעם רשות הרבים, פארטשעפעט און פארקלעפט אין די שיך.

★

פרישות

דערווייטערט פון דער וועלט

"פרישות" – לויט ווי רש"י טייטשט עס דארט: ער איז מחמיר אויף זיך, און שיידט זיך אפ אפילו פון א זאך וואס מען מעג.

דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע האט זיך געפירט מיט א געוואלדיגן פרישות און איז געווען ווי אויסגעטון פון דער וועלט.

אויפ'ן געוואלדיגן פרישות פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע נאך אין זיין גארער יוגנט, ווערט דערציילט, אז נאך אלס קליין יונגל פון א יאר אכט, האט ער שוין געמומען אויף זיך זיין הייליגן דרך פון ווייניג עסן. אזוי ווייט, אז אמאל איז

ער צוזאמען געפאלן פון שוואכקייט, און וועז מ׳האט זיך אביסל מער אינטערעסירט אויף דער סיבה דערפון, האט מען זיך דערוואוסט, אז ער נארט גאר אפ מיט׳ן עסן, און ער האט א באצאלטן מענטש, וועלכער טוט אים א טובה און גנב׳עט ארויס אומבאמערקט זיין נישט צוגעירטע עסן. כאשר בא כן ילך, ער האט זיך גארנישט צוגעירט צו די געברענגטע וועטשערעס.

וועז די הייליגע מוטער, הצדיקת חנה סימא ז״ל, וואס האט אים געהיטן ווי אן אויג אין קאפ, האט זיך דערוואוסט פון דער זאך, איז זי תיכף אריינגעלאפן מיט א געוואלד צו איר מאן הה״ק ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע און פארלאנגט, אז ער זאל אים אפהאלטן פון אט דעם דרך. דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע האט דעמאלט געלאזט אריינרופן צו זיך דעם זון ר׳ דוד׳ל זי״ע, און אים געפרעגט, אין וועלכע ספרים ער לערנט, האט ער געענטפערט, אז ער לערנט אין ספר ״ראשית חכמה״ (א זייער שארף מוסר ספר).

דער הייליגער פאטער האט פארשטאנען אז פון דארטן נעמט ער זיין שארף־פרומען, הייליגן דרך, האט ער אים פארבאטן צו לערנען ווייטער אין ספר ״ראשית חכמה״, און האט אים געזאגט, אז ער זאל לערנען נאר אין ספר ״שערי תשובה״.

וועז די רביצין הצדיקת חנה סימא ז״ל איז נפטר געווארן, האט דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע גאר אויסטערליש געווויינט נאך איר, און וועז מ׳האט אים געפרעגט די סיבה דערפון האט ער געענטפערט: ״ווער וועט אצינד אבאכט געבן אויף

מיין ר' דוד'ל?!" ער האט געדארפט האבן א ספעציעלע שמירה, ווייל שוין אין זיין יוגנט האט ער זיך געגומען אזא הייליגן דרך פון סיגופים.

★

אויך פון זיינע שפעטערע יארן האט דערציילט איינער פון די זקני החסידים, וועמענס פאטער עס האט עטליכע וואכן צייט משמש געווען ביים רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע:

דאס ביסל וואס דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט טועם געווען, איז באשטאנען פונעם זעלבן עסן יעדן טאג. ער פלעגט דאוונען יעדן טאג נאכמיטאג. פאר'ן דאוונען האט ער געטרונקען א ווארעם גלעזל מילך אלס הכנה צום דאוונען. שפעטער פארנאכט האט מען אים אריין געברענגט די וועטשערע, וואס איז באשטאנען פון אביסל יויך און א "באלישקע" (בולקע), וואס ער האט אריין געברעקלט אין דער יויך, מיט אביסל פלייש, און דערנאך א טעלער ווארעמען קאמפאט – קאלטע מאכלים האט ער נישט געגעסן. שפעטער אין די עלטערע יארן האט מען אריינגעקלאפט אינעם יויך אן איי־געלעכל אן זיין וויסן, און דעמאלט האט מען אויך ג'פועל'ט ביי אים, ער זאל ביינאכט טועם זיין אביסל קאשע.

דאס איז געווען זיין ביסל עסן יעדן טאג, בלי שום שינוי.

דער משמש האט דערציילט, אז ווען ער פלעגט אריסטראגן די וועטשערע, האט ער געפרואווט צוריק צוזאמענשטעלן די בולקע, וואס האט אויסגעזען כמעט גאנץ,

און ס'איז געווען שווער צו דערקענען, פון וועלכן ארט דער רבי האט געגעסן דאס כזית המוציא. צום שטיקל עוף האט זיך דער רבי קוים צוגערירט, און אזוי אויך אויפ'ן יויך האט מען בכלל נישט געקענט וויסן, וויפיל דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט דערפון געגעסן.

★

וועז עס איז פארגעקומען די חתונה פונעם זון הה"צ ר' אהרן זצ"ל, און מען האט דארט סערווירט א צושפייז צום פלייש, וואס ברענגט אפעטיט צום עסן, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געפרעגט פונעם מחותן: "צו וואס דארף מען דאס?" און וועז דער מחותן האט געענטפערט, אז דאס ברענגט אפעטיט צום עסן, האט דער רבי ר' דוד'ל ווידער געפרעגט: "און נאך וואס דארף מען דאס?..." – נאך וואס דארף מען דאס אפעטיט צום עסן? (זע פריער ביי בעהושער חתונה.)

★

דער מאכניווקער רבי הה"ק ר' אברהם יושע העשיל זי"ע האט אמאל געזאגט: דער עלטער פעטער, דער רבי ר' דוד'ל זי"ע, האט זיך שטארק מסגף געווען. ער האט כמעט נישט געגעסן, און איז געווען הויל ביינער. מ'האט געקענט ארויסזען אויף זיין הייליגן גוף אלע זיינע ביינער.

★

דער רבי ר' דוד'ל האט אמאל געזעדט פון זיך און זיין גרויסן פלימעניק, דער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר'ל, און געזאגט: "איך גיב אים (דעם יצר הרע) נישט נאך; ער,

האט אים אינגאנצן אוועקגע'הרג'עט..."

★

שלאגט זיך מיט'ן שטן

הרה"ח ר' מאניע ז"ל האט דערציילט, אז איינמאל ראש השנה איז געקומען צום רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע א שטאטישער ראבינער, וועלכער איז געווען ר"ל אן אוכל נבילות וטריפות אא"וו. ער האט געפרעגט דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע: ווי אזוי זענען ביי אייך אריבער די תקיעות? האט אים ר' דוד'ל זי"ע געענטפערט: "איינמאל גוט, און איינמאל נישט גוט."

"און ווי אזוי זענען ביי אייך אריבער די תקיעות?" האט אים דער רבי ר' דוד'ל צוריק געפרעגט.

"גוט, אזוי ווי א פייפל!" האט דער ראבינער געענטפערט.

אויף דעם האט אים דער רבי ר' דוד'ל זי"ע ערקלערט: "ביי אייך איז דער שטן א גאנץ יאר, לאזט ער אייך ראש השנה במנוחה; אבער מיר שלאגן זיך ארום מיט אים א גאנץ יאר, לאזט ער אונז נישט בלאזן."

★

אגב: ר' חיים איידלמאן ז"ל האט דערציילט, אז ווען דער ראבינער איז געקומען אויף שבת קיין סקווירא, און האט עולה געווען צו דער תורה, איז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע אוועקגעגאנגען פון דער בימה און האט נישט געוואלט שטיין נעבן אים.

★ ★ ★

"פרישות" ביים רעדן

געראדט שווייגנדיג

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע פלעגט זייער ווייניג רעדן. חסידים דערציילן: מ'האט אמאל געפרעגט פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, אויב ער ווערט נישט מיד פון שווייגן?... האט ער געענטפערט: "מ'שווייגט און מ'שווייגט, מ'רוט זיך אפ שווייגענדיג, און מ'שווייגט ווייטער..."

דאס איז געווען זיין הייליגער דרך, ממעט צו זיין בדיבור; ער האט מער געראדט מיט רמז, ווי מיט'ן דיבור אליין.

דער רבי זי"ע פלעגט זיך אפרעדן, ווי היינט דארף מען אלץ בפירוש ארויסרעדן, אנדערש פארשטייט מען נישט: "דער טאטע ז"ל האט אמאל געזאגט? מיט א מינע (מיט אזא באווענונג, מיט א קנייטש) האט מען שוין אלעס פארשטאנען!"

★

געלערנט שווייגנדיג

און דווקא פון זיין שתיקה־שווייגעניש און פון זיין הייליגער צורה, האבן חסידים אסאך געהערט און געלערנט. אמאל איז איינער – נישט קיין סקווירער חסיד – צופעליג אריינגעפאלן אין סקווירא, און האט זיך דארט אביסל צוגעזען די הייליגע עבודה פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע. ווען ער איז צוריקגעקומען אין זיין שטאט און האט געוואלט אראפגעבן א בילד פון דער חסידישער עבודה אין סקווירא פונעם רבי'ן מיט די חסידים – ווי ער האט עס

אויפגענומען – האט ער דערציילט:

״איך בין געווען אין סקווירא, האב איך דארט געזען ווי א איד זיצט און שווייגט,״ – מיינענדיג דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע – ״און אלע ארומיגע, די חסידים, שטייען און הערן אים אויס.״

★

טהרה

זיין טבילה אין מקוה

״טהרה״ – ווי רש״י דארט טייטשט עס: ציכטיג, זויבער ריין, לויטערער פון לויטער. די זעלבע כוונה פון ״טהרה״ אויך, ״מן חטא״ – גאר ריין פון יעדער מינדעסטער בארירונג צו א חטא, אין א גרויסער מדריגה. צום דאזיגן ענין שטעלן מיר צו דעם ענין פון טהרת מקוואות. (וואס ווי געברענגט אין ספרים, ברענגט די שטענדיגע טבילת מקוואות צו געוואלדיגער קדושה און טהרה, און דער בעש״ט הקדוש זי״ע איז צוגעקמען צו זיינע דערהויבנסטע מדריגות דורך זיינע כסדר׳דיגע טבילת מקוואות. אויך ווערט געברענגט, אז צדיקים קענען פועל׳ן דערהויבענע ענינים ביי זייערע טבילות מקוה, וואו דער רוח הטומאה האט דארט אין וואסער נישט קיין שליטה.)

ווי עס ווערט דערציילט פון חסידים, האט מען געזען ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, אז ער האט געהאט געוואלדיגע ענינים, מיט זיין כסדר׳דיגן עוסק זיין אין טבילות מקוואות. יעדן טאג ביים אויפשטיין איז ער געגאנגען אין מקוה, שפעטער פאר׳ן דאונען האט ער ווייטער געפראווען א מקוה, און

עס האט פאסירט אויך, וואס ער איז געגאנגען פאר'ן דאוונען אין מקוה מער פון צוויי מאל.

★

מקוה - הכנה צום דאוונען

כ'האב געהערט פון החסיד הרב ר' מאניע: דער רבי ר' דוד'ל איז געגאנגען אין מקוה עטליכע מאל, נאר פאר'ן דאוונען איז ער געגאנגען אין דער מקוה, און נאך דער מקוה האט ער נישט געוועדט!

★

פדיון נפש נאך דער מקוה פאר'ן דאוונען

כ'האב געהערט פון החסיד ר' מאניע: ביי זיך אין חדר, וואו דער רבי ר' דוד'ל האט געפראוועט, איז געשטאנען א דיוואן, און אויף דעם א טשעמאדאן (רענצל). אין דעם טשעמאדאן זענען געווען קעסטלעך און אין די קעסטלעך זענען געווען זעקעלעך, אין וועלכע עס זענען געלעגן מטבעות. האט מען געזאגט, אז אינדערפרי נאך דער מקוה, פארשליסט זיך דער רבי און ער פראוועט צוויי "פדיון נפש'ס", איין פדיון־נפש פאר זיך און איין פדיון־נפש פאר דער וועלט, און בשעת ער האט געפראוועט דעם פדיון־נפש, האט ער זיך באשעפטיגט מיט מטבעות, און קיינער האט נישט געטארט זיין דערביי.

פון די צימערן פון דער רביצין איז געווען פארשפארט די טיר, און אויך די טיר וואו די אידן זענען אריינגעגאנגען

איז געווען פארשפארט. ס׳איז געווען אפילו א צייט וואס דער רבי האט מיט דער פאטשיילע פארשטעלט דעם שליסל־לאך פון דער טיר, ס׳זאל קיינער נישט קענען אריינקוקן. דאס איז געווען א סוד, סוד סודות. ס׳האט געקענט געדויערן א האלבע שעה.

★

ווי שוין געשריבן: נאך דער חופה פון א קינד, איז דער רבי דוד׳ל זי״ע נעלם געווארן. שפעטער האט מען באמערקט, ווי ער קומט מיט די באנעצטע פיאות, און מ׳האט פארשטאנען אז ער האט אריין געכאפט א טבילה.

★

מען דערציילט, אז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט זיך אמאל געלאזט אונטערזוכן ביי א דאקטער אין קיעוו, און תיכף נאכדעם געלאפן אין וואסער אריין.

★

זיין קפידה אויף שבת׳דיגער מקוה

ווען דער רבי זי״ע איז געווען א זעקס יעריג קינד, איז דער פאטער געווען אין גראזניק, א קור־ארט אין ליטע נעבן דער שטאט גראדנע. יעדעס מאל ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז געקומען אויף גראזניק, זענען אהין געקומען ליטווישע גדולים און רבנים פון דער אומגעגנט, מקבל פנים זיין דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, וועלנדיג זען א מנהיג החסידות פון די רוסישע רביים, און זיי האבן אים אפגעגעבן כבוד מלכים.

וויבאלד די שטאט איז געווען אונטער דער ליטוויש־מתנגד'ישער הנהגה, האט מען דארט שבת צופרי נישט געעפנט די מקוה. דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט אבער שטארק געוואלט גיין אין מקוה, און האט ערב שבת קודש געזופן צו זיך דעם בעדער, און געבעטן, ער זאל אים לאזן גיין שבת אין מקוה. הערנדיג די ווערטער איז דער בעדער דערציטערט געווארן. ער האט געענטפערט, אז ער קען דאס בשום אופן נישט טון, "מען וועט דאך מיך מעביר זיין פון דער פרנסה און אויך מחרים זיין פאר אזא הארבער עבירה."

אבער דער רבי האט אים שטארק געבעטן – ער מוז גיין אין דער מקוה! און דער בעדער האט ענדליך נאכגעגעבן, אז ער וועט לייגן דאס שליסל אויפ'ן פענסטער נעבן דער טיר פונדרויסן, און דער רבי זאל קומען שבת צופרי, נאך פאר'ן זון־אויפגאנג, און נעמען דאס שליסל פון דארטן, אזוי אז קיין בן־אדם זאל עס נישט באמערקן.

גאנץ פרי שבת פארטאגס, איז דער רבי געגאנגען אין מקוה. עס איז געווען זומער־צייט, וועו אין רוסלאנד האט שוין אנגעהויבן טאגן דריי אזייגער צופרי. פונדעסטוועגן האט אים אבער איינער באמערקט, און עס איז באקאנט געווארן אין דער גאנצער שטאט וואס דער רבי פון רוסלאנד האט געטון.

מוצאי שבת־קודש זענען געקומען די דארטיגע מתנגדים און האבן אריינגעשטופט פון אונטער דער טיר אינעם הייליגן צימער פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע חרמים און איסורים, ביכלעך און צעטלעך, וואס די מתנגדים האבן געמאכט אין

דער צייט פון גרויסן מגיד זי"ע. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע האט געזאגט, אז ער האט אריינגעקוקט אין איין צעטל און עס איז געשטאנען דארט: "במילא אלע, אבער דער קאזשניצער מגיד, ער קען דאך יא לערנען – ווי קומט דאס צו אים?...) ווי־נאר דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט באמערקט וואס עס זענען די צעטלעך, האט ער געהייסן אז מען זאל די אלע צעטלעך פארברענען, און מען האט טאקע אזוי געטון.

כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע האט דערציילט, אז טראץ דער אויבנדערמאנטער מעשה זענען נאך אויך נאכדעם געקומען אויף סקווירא פארשידענע הזכרות פון גראזניק.

★

א פסק פון א רב

אגב: וועגן איינעם פון די אויפהאלטן פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אין גראזניק, האט כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע אויך דערציילט, אז איינמאל ווען ער האט דארט שפאצירט ביינאכט הין און צוריק מיט די נאענטע חסידים, האט ער זיך אינמיטן אפגעשטעלט און געקוקט אויף דער לבנה, צי עס איז שיין און מען קען איר מקדש זיין.

ווי ער איז געשטאנען אזוי און געקוקט אויף דער לבנה, איז דורכגעגאנגען איינער פון די ליטווישע גדולים – כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע האט געזאגט, אז ער איז באמת געווען איינער פון די גדולים און מפורסמים פון יענער שטאט – און האט געפרעגט, וואס מען קוקט. האט מען אים געענטפערט, אז מען קוקט, צי מען קען מקדש זיין לבנה.

האט זיך דער גדול אנגערופן: "וואס הייסט א שיינע

לבנה?!" דאס הייסט, אז מען קען מאכן א ברכה און מקדש זיין די לבנה. און דער גדול האט באלד אנגעהויבן די ברכה און מקדש געווען די לבנה, שטייענדיג אזוי אן א גארטל, אנגעלענט אויף זיין שטעקעלע.

וועז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט געהערט פון דעם גדול, אז מען קען מקדש זיין די לבנה און עס איז נישט קיין שאלה, האט ער געזאגט: "א רב האט געזאגט, אז מ'קען, א רב האט געזאגט!" און ער האט אויך באלד מקדש געווען די לבנה.

★

קדושה

זיין הייליגע צורה

הרה"ק האדמו"ר ממאכניווקע זי"ע פון ארץ ישראל (בני־ברק), וועלכער האט נאך געדענקט דעם עלטער פעטער, דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, און האט אויך באקומען פון אים סמיכה אויף זיין הנהגה, האט אמאל, רעדנדיג פון הייליגן עלטער־פעטער, געזאגט:

"עס זענען געווען צדיקים, אויף וועלכע מ'האט געוואוסט אז זיי זענען צדיקים, און ס'זענען געווען צדיקים, וואס עס האט זיך אנגעזען אז זיי זענען צדיקים; דעם פעטער ר' דוד'ל זי"ע, האט זיך אנגעזען אויף אים. פאראן 'פנימיות' און 'חיצוניות'; זיין חיצוניות איז געווען א הייליגע צורה!"

★

דער רבי זי"ע האט אמאל געערעדט פון זיין הייליגן טאטן דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, און ער האט זיך געגומען אויסמאלן

די ליכטיגקייט פון זיין הייליגער צורה, ווי אזוי עס האט אויסגעזען בשעת קבלת שבת, וועז מען האט זיך אויסגעדרייט צו "בואי בשלום". ער האט גערעדט מיט אזא בענקעניש:

"סארא ליכטיגקייט עס האט געשיינט פון זיין הייליגער צורה, מיט די גאלדענע בריל אנגעטון! א האלב פארמעגן וואלט איך אוועקגעגעבן כאטש נאך איינמאל אים צו זען!" – האט דער רבי זי"ע געזאגט, און מער האט ער נישט געקענט ווייטער רעדן צוליב גרויס התרגשות און שטיקעניש אין געווייז.

★

דער רבי ר׳ יצחק׳ל בעהושער, דער מחותן פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי"ע, פלעגט אים כסדר אנרופן "דער הייליגער מחותן".

★

זיין הייליגער קידוש

איינער פון די זקני החסידים פון רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי"ע האט געזאגט: "ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי"ע דער קידוש פרייטאג צו נאכט, איז געווען א חידוש; אנקוקן דעמאלט זיין צורה איז געווען א חידוש."

א פלימעניק פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי"ע האט זיך אויסגעדריקט אויף אים: "ער איז געווען א פארדעקטע כלי, ער האט געמאכט קידוש שטילערהייט, אבער מ׳האט געשפירט אז ס׳איז אן אינעווייניגסטע היץ."

★

הייליגע צורה - געברענגט צו תשובה

איינער פון די חסידים האט דערציילט: וועד ס'האט געזען די הייליגע צורה פון רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע בעת ער איז אריינגעקומען ר"ה צו תקיעת שופר, כאטש מען האט קיין וואדט פון אים נישט געהערט, איז אויף יענעם אנגעפאלן א הרהור תשובה.

★

דער רבי זי"ע האט געזאגט: "וועז דער הייליגער טאטע זי"ע – דער רבי ר' דוד'ל זי"ע – איז אריינגעגאנגען צו התרת נדרים האט אפילו א קינד אין וויגל געציטערט.

★

זיין צורה - געווארפן פחד

הרה"ח הרב ר' מאניע ז"ל האט דערציילט, וואס ער האט אליין געזען. וועז ער האט אמאל באגלייט דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע צוריק קומענדיג פון דער מקוה, איז פון דער אנדערער זייט גאס אנטקעגן געקומען א פאליציאנט. וועז דער פאליציאנט האט דערזען די הייליגע ליכטיגקייט פון רבי'נס צורה נאך דער מקוה, האט אים ארום געכאפט א געוואלדיגער פחד אוז ער איז באלד פון דארטן אנטלאפן.

★

ענוה

וועז דער רבי זי"ע האט אמאל געוואלט אריסברענגען די גרויסע מדריגה אין ענוה פונעם הייליגן פאטער, האט ער

דערציילט די מעשה פון הה"ק ר' שניאור זלמן פון ליאדי זי"ע.

דער רבי ר' שניאור זלמן זי"ע איז אמאל געקומען צו איינעם א מתנגדישן גדול, און דער גדול האט אים געוויזן, אז ער האלט דאס ספר "נועם אלימלך" פונעם הייליגן רבי'ן ר' אלימלך ליזענסקער זי"ע מיט א בזיון אונטער'ן בענקל. ער האט געבעטן, אז דער רבי ר' שניאור זלמן זאל אים אויסמאלן א לעבעדיג בילד פונעם מחבר פון דעם ספר.

האט אים הה"ק ר' שניאור זלמן געענטפערט: "וועז איר זאלט נעמען דעם מחבר פון ספר אליין, און אים וואלט אונטער'ן בענקל, וואלט עס אים אויך גאנץ ווייניג באריר צוליב זיין גרויסער ענוה און התבטלות."

און דער רבי זי"ע האט אויסגעפירט אויף זיין הייליגן פאטער ר' דוד'ל סקווירער זי"ע: "דעם טאטן, וועז מ'זאל אים נעמען, איינבייגן אין דרייען, אראפווארפן צו דער ערד, און טרעטן אויף אים מיט די פיס, וואלט אים דאס גארנישט געארט. עס וואלט אים גארנישט באריר!"

אמאל וועז חשוב'ע אידן האבן געבעטן פון כ"ק מרן זי"ע, ער זאל עפעס דערציילן פון הייליגן טאטן, האט זיך דער רבי זי"ע אנגערופן: "א איד וואס האט געהארעוועט א יאר זיבעציג, אז עס זאל פון אים ניט זיין וואס נאכצוזאגן..."

★

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט אמאל געזאגט:

"דוד המלך ע"ה האט געזאגט אויף זיך מיט ענוה: 'ואנכי תולעת';

אברהם אבינו ע"ה האט געזאגט: 'ואנכי עפר ואפר'; משה רבינו ע"ה האט געזאגט: 'ונחנו מה'. זיי האבן געקענט זאגן די ווערטער אויף זיך," האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געזאגט, "און זיי האבן עס געדארפט זאגן, כדי עס זאלן ווערן דערפון די הייליגע אותיות אין דער תורה, אדער די פסוקים אין תהילים; מיר, אבער," האט דער רבי ר' דוד'ל אויסגעפירט, "ווען מיר קוקן ווי הויך דער אויבערשטער איז, און דערנאך קוקן מיר אויף זיך, ווי נידעריג מיר זענען, קענען מיר שוין גארנישט זאגן..."

★

הרה"ח הרב ר' מאניע ז"ל, האט איבערגעזאגט א שפריך־וואָרט מיט וועלכן סאדיגורער חסידים פלעגן זיך באנוצן ארויס־צו־ברענגען דאס גדלות פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע אין דער בחינה פון ענוה. זיי פלעגן זאגן: "דער סקווירער רבי ר' דוד'ל האט אזוי לאנג געזאגט פאר זיינע חסידים אז ער איז גארנישט, ביז ער האט זיך טאקע איינגערעדט אז ער איז גארנישט!..."

★

יראת חטא

אמאל פאר א תענית האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע געטרונקען פארטאגס, פאר'ן עלות השחר, א גלעזל וואַרעמען מילך. איז דארט געשטאנען איינער פון די נאענטע מקורבים, וועלכער האט זיך צוליב זיין פיל קורבה'שאפט ערלויבט צו זאגן אזוי אומבארעכנט פאר'ן רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע: "עס דוכט זיך מיר, רבי, אז עס איז שוין געווען דער

עלות השחר!״ דער מקורב האט זיך געהאט גלאט טועה געווען און עס איז נאך באמת געווען פאר׳ן עלות השחר, אבער ווי־נאר דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט געהערט די רייד, נאך איידער מען האט אפילו געהאט צייט איבערצוטראכטן, צי עס איז אזוי ווי יענער זאגט, האט ער אויסגעבראכן דאס גאנצע מילך.

דערפון קענען מיר לערנען וואס עס הייסט ״יראת חטא״. וויבאלד יענער האט נאר געזאגט, אז עס איז געטון געווארן א זאך קעגן די רייד פון די הייליגע חכמים, האט ער אויסגעבראכן דאס גאנצע מילך פון גרויס פחד.

★

יראת חטא מיט חסידות

מוחל געווען - און אויך אויסגעלייזט

״יראת חטא״ אויך אויף א חטא פון אן אנדערן איד, קענען מיר לערנען פונעם פאלגנדן סיפור, וואס כ״ק מרן אדמו״ר זי״ע האט אמאל ביי אן ענין דערציילט.

אמאל שבת צופרי פאר׳ן דאוונען, ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע איז געזעסן בחדר קדשו און געזאגט תהלים בלי הפסק, ווי דער מנהג קודש פון טשערנאביל, האט ער פלוצלונג באמערקט, ווי צוויי אידישע הענט רוקן זיך אריין דורך א פענסטער און ווילן ארויס נעמען דעם זילבערנעם לייכטער פונעם טישל, וואס איז געשטאנען דארט הארט נעבן פענסטער.

נו, מילא פאר דער גניבה, האט דאך דער רבי אים תיכף

מוחל געווען – א רחמנות אויף אט אזא איד, וואס דער נויט צווינגט אים אוודאי צו טון דאס שטיקל ארבעט... אבער וואס איז נוגע דעם איסור שבת, אויף דעם האט דאך אים דער רבי נישט געקענט מוחל זיין און פארשווייגן; דער איד האט דאך געהאלטן ביים מטלטל זיין, חלילה, דעם מוקצה'דיגן לייכטער בידים. דער רבי האט אויך נישט געקענט מפסיק זיין אינמיטן תהילים זאגן, צוליב דער הארבער קבלה פון אליהו הנביא, צו זאגן גאנץ תהילים בלי הפסק, האט ער שנעל געכאפט דעם תהלים, אויפגעמישט צום יום השבת, און געוויזן פאר דעם איד מיט'ן פינגער אויפ'ן ווארט "שבת".

ער האט יענעם געוואלט דערמאנען אז עס איז שבת, ווייל יענער האט דאך זיכער פארגעסן אז ס'איז שבת, אדער ווייסט ער נישט אז מ'טאר נישט רירן קיין מוקצה־לייכטער שבת... אנדערש האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע גארנישט געקענט טראכטן אויף א איד.

דער איד האט זיך אבער ווייטער געטון זיינס; ער האט ארויסגעטראגן די לייכטער און איז זיך געגאנגען ווייטער, וויסנדיג אז ביים רבי'ן האט ער גוט איינגעהאנדלט. דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט טאקע גארנישט געוועדט פון דער גניבה. אים האט דאך נאר געארט דער פחד, אז א איד וועט טון א חילול שבת, און וויבאלד דאס איז במילא אפגעטון, איז וואס דארף ער נאך רעדן דערפון. וואס אנבאלאנגט אים אליין, האט ער דאך אים שוין פון פריער מוחל געווען, כדי עס זאל נישט אויסקומען, אז דער איד האט דורך אים געטון אן עבירה...

וועז די בני בית האבן שפעטער אליין באמערקט, אז עס זענען גע׳גנב׳עט געווארן די זילבערנע לייכטער, האבן זיי תיכף אלארמירט די פאליציי. נאך קורצע זוכונגען האט מען געפונען דעם גנב און אים אריינגעזעצט אין טורמע. וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע, האט זיך אבער דערוואוסט דערפון, האט ער תיכף געשיקט א שליח מיט געלט, ער זאל אויסלייזן דעם איד פון טורמע, כדי א איד זאל נישט זיצן אין טורמע צוליב אים.

נאכדעם האט מען געזאגט, אז ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער איז גוט צו גנב׳ענען, ווייל נישט גענוג וואס יענער האט צוגענומען ביי אים די לייכטער, האט נאך דער רבי געשיקט געלט יענעם אויסצולייזן פון טורמע – איז דאך יענעם גוט אויף דער וועלט, און ווייטער אויך אויף יענער וועלט, ווייל – צי וועט דען דער רבי לאזן זיצן א איד אין גיהנם וועגן א פאר לייכטער?!...

״חסידות״ – אין דער בחינה ווי עס שטייט ״מתנהג בחסידות ... לא כרעתם תגמול״, ער פירט זיך מיט חסידות און באצאלט נישט די זינדיגע ווי זייער שלעכטס. און ווי דער טייטש פון ״חסיד״ – אזא איינער וואס טוט לפנים משורת הדין.

* * *

רוח הקודש

דער רבי זי״ע האט דערציילט פון זיין פאטער, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, אן אפענעם רוח הקודש, וואס האט פאסירט מיט׳ן

חסיד ר' אשר סופר.

ר' אשר סופר איז געווען דער בעל תוקע אין סקווירא ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. איינמאל ראש השנה נאכ'ן דאוונען, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געהייסן איינעם איבערבלאזן פאר אים נאכאמאל תקיעת שופר אין אן אנדערער שטוב.

נאך יום־טוב איז אנגעקומען א טעלעגראם, אז די מאמע פון ר' אשר סופר ז"ל איז אוועק נאך פאר יום טוב. די טעלעגראם איז ערשט אנגעקומען נאך יום־טוב, ווייל פון סקווירא ביז קראקע – וואו זיינע עלטערן האבן געוואוינט – איז געווען א גרויסער מרחק. דער רבי ר' דוד'ל האט עס שוין אבער געהאט פון פריער מרגיש געווען.

ו.

די בריט־פארצווייגטע פאמיליע פונעם רבי׳ן

די ברכה אויף קינדער

אמאל אין א שבת פרשת שקלים ביים בייטאג־טיש פונעם רבי׳ן ר׳ יצחק׳ל סקווירער זי״ע, האט זיין זון דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע זיך שטארק פארשפעטיגט. וועז ער איז אנגעקומען צום טיש, האט אים דער פאטער געפרעגט די סיבה פון זיין פארשפעטיגונג, האט רבי דוד׳ל געענטפערט:

״כ׳בין נאכנישט געווען פארטיג מיט די יוצרות.״

(יוצרות וואס מ׳זאגט שבת שקלים ביי דער הויכער שמונה עשרה פון שחרית און מוסף.)

הערנדיג דעם דאזיגן ענטפער, האט דער פאטער געזאגט:

״ס׳איז שוין צייט, ס׳זאל זיין יוצר צורה בתוך צורה.״

(ער זאל געהאלפן ווערן מיט קינדער. ביז דעמאלט – זיבן יאר נאך זיין חתונה – האט ער נאכנישט געהאט קיין קינדער.)

א יאר שפעטער, איז ביים רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע געבוירן געווארן דאס ערשטע קינד, די טאכטער הצדיקת פייגא ז"ל.

★ ★ ★

די רביצין חוה גאלדא ע"ה

די ערשטע רביצין, הצדיקת חוה גאלדא ז"ל, איז געווען די טאכטער פונעם רבי'ן ר' שלמה'קע, זון פון הה"ק ר' משה סאוראנער זי"ע.

★

אגב: דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז געווען אן ערשטער קרוב מיט הה"ק ר' שלמה זי"ע. די מוטער פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, די צדיקת חנה סימא, איז געווען א שוועסטער מיט הה"ק ר' אברהם סקווירער – זון פון הה"ק הר' הירשעלע סקווירער, זון פון הה"ק ר' אהרן טיטיובער זי"ע. – הה"ק ר' אברהם סקווירער זי"ע איז געווען דער שווער פון הה"ק ר' שלמה זי"ע. פאר'ן שליסן דעם שידוך מיט'ן זון, האט הה"ק ר' משה סאוראנער זי"ע געשיקט א בריוו צום הייליגן אפטער רב זי"ע, אין וועלכן ער האט געשריבן ווי פאלגנד:

"אחר אשר זכני ה' ליהנות מאור פני מלך קדשו, ובחזרה עשיתי למז"ט שידוך עם בני שיחי' עם נכד של הרב בוצינא קדישא מו"ה אהרן מפאוואליטש זלה"ה (טיטיובער), וידעתי בטוב אדוני כי חפץ חסד הוא ורוצה בטובתי, לזאת רצוני שאשלח לידו הטהורה ראשי פרקים, ובקשתי יהו נא נקראים לפני כבודו למען יהי' נא עינו ולבו ודעתו הטהורה והסכמתו לזה, ויהי' מלא רצון וברכה, מברכותיו

אברך להיות עולה יפה ויגמר הדבר בכי טוב...״

(ווייטער איז דער בריוו גאר פלא'דיג. זע באריכות אין סוף פונעם ספר ״בוצינא דנהורא״.)

★

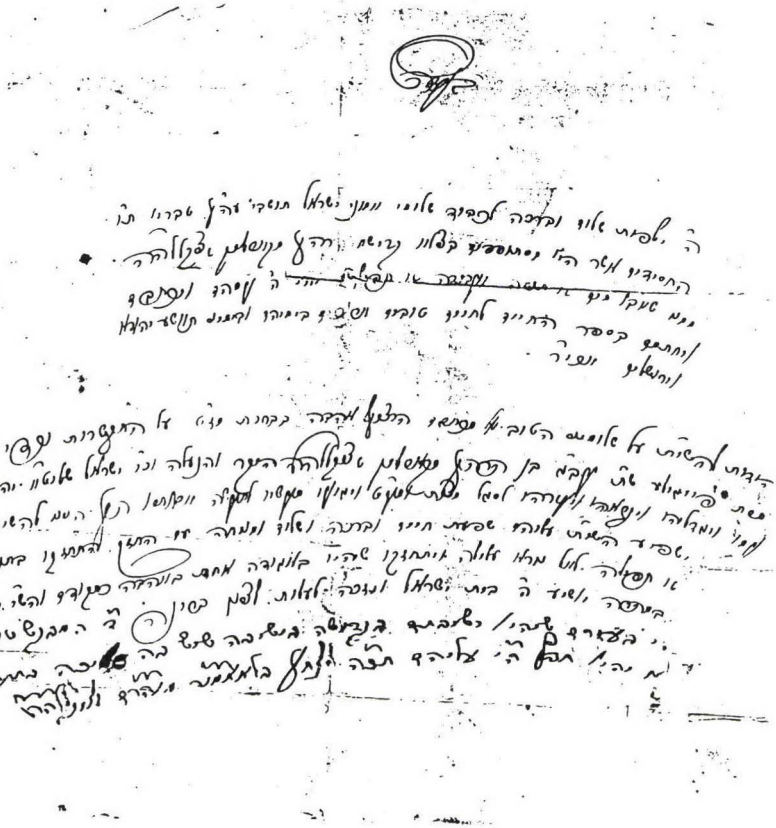
די קינדער פון דער ערשטער רביצין

דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי״ע האט געהאט ניין זין און צוויי טעכטער.

פון דער ערשטער רביצין האט ער געהאט די קינדער:

א) די צדיקת פייגא ז״ל, וועלכע איז געווען די כלה פון הה״ק ר' ישראל פון סטאלין זי״ע, און דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי״ע האט געזאגט אויף איר גרויסע רייד.

ב) הה״ק ר' מאטיל, איידעם ביי זיין הייליגן פעטער, הה״ק ר' אברהם יושע העשיל סקווירער זי״ע. הה״ק ר' מאטיל איז נסתלק געווארן ביים לעבן פון פאטער, אין דער צייט פון דער באלשעוויסטישער מהפכה אין רוסלאנד. פון אים איז געבליבן דער זון הה״ק ר' איציק'ל, וואס איז געקומען קיין אמעריקע, און האט דא אויפגעשטעלט זיין חסידישן הויף, וואס ווערט אנגעפירט פון זיינע ממשיכי השלשלת.

א דאנק-בריוו פונעם רבין ר' איציקיל סקווירער זי"ע פאר די קארלינער חסידים אין טבריה, פארין ברכת מזל-טוב וואס זיי האבן אים געשיקט צום שידוך-שליסן פון זיין אייניקל, די צדיקת פייגא, טאכטער פונעם רבין ר' דודיל זי"ע

ג) הה"צ ר' משה'לע (זע מער אין ווייטערע קאפיטלען), איידעם פון הה"ק ר' יעקב לייב, זון פון טריסקער מגיד זי"ע. אויך ער איז נסתלק געווארן דעמאלט, בחייו פונעם פאטער, און האט נישט איבערגעלאזט קיין קינדער. הרה"ח ר' מאניע ז"ל האט געזאגט, אז ר' משה'לע איז געווען דער אויסדערוועלטער און פיינסטער פון צווישן די עלטערע זין פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע.

ד) הה"צ ר' אהר'לע, איידעם פון הה"ק דער רבי ר' יצחק'ל בעהושער, זון פון הה"ק ר' שלום יוסף, בכור פון הה"ק ר' ישראל פון רוזין זי"ע. ער איז נסתלק געווארן אין זיין יוגנט, איבערלאזנדיג א משפחה, פון וועלכער איין זון, ר' שלמה'לע, איז גערעטעוועט געווארן קיין ארץ ישראל. (זע ווייטער וועגן אים באריכות.)

ה) הה"ק ר' שלמה'קע, איידעם פון הה"ק ר' לייבוש'ל מאגרובער, זון פון הה"ק דער רבי ר' יושע'לע בעלזער זי"ע. אויך ער איז דעמאלט נסתלק געווארן, בחייו פון פאטער. ער האט איבערגעלאזט א זון, דער פאלטיטשאנער רבי הה"ק רבי אלעזר זי"ע, וואס איז געקומען קיין אמעריקע און האט אויפגעשטעלט זיין חסידישן הויף, וואס ווערט אנגעפירט פון זיינע ממשיכי השלשלת.

ו) הה"צ ר' נחום, איידעם פון הה"ק ר' יוסף מאיר מאכניווקער זי"ע. ער איז געקומען קיין אמעריקע אין די יארן נאך דער מהפכה אין רוסלאנד. עס זענען געבליבן פון אים צוויי טעכטער.

די רביצין ציפורה

ביים צווייטן זיווג האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע חתונה געהאט מיט דער צדיקת ציפורה ז"ל.

פון גרויסן שטאם פון דורות'דיגע צדיקים, קדושי עליון, איז אריסגעקומען די סקווירער רביצין, הצדיקת ציפורה ז"ל. פון פאטער'ס זייט האט זי געצויגן די גאלדענע קייט פון דער בארימטער אוסטראהער רבי'שער דינאסטיע. אנגעהויבן פון הה"ק ר' יודא לייב, א תלמיד־חבר פונעם בעש"ט הק' זי"ע; זיין זון הה"ק ר' יעקב יוסף, באוואוסט אלס "רב ייבי" זי"ע, וועלכער איז אויך געווען א תלמיד פון בעש"ט הק' זי"ע; זיין זון הה"ק ר' פנחס זי"ע, אויף וועמען דער "מאור עינים" זי"ע האט מעיד געווען, אז ער האט זוכה געווען צו גילוי אליהו פאר זיין חופה, און ווי עס ווערט געברענגט, האט ער נאך אין זיין יוגנט געהאט די מדריגה. אויך ער איז נאך געווען ביים בעש"ט הק' זי"ע; זיין זון הה"ק ר' יעקב יוסף אוסטראהער אדער ווי דער רבי זי"ע פלעגט אים רופן "דער אוסטראהער זיידע", וועלכער איז געווען א תלמיד פון הה"ק ר' ברוכ'ל זי"ע און ער האט אים אריסגעהויבן אלס בעל מח העכער פון אלע זיינע תלמידים; זיין זון הה"ק ר' אליקים גערץ זי"ע, דער פאטער פון דער רביצין ציפורה ז"ל.

הה"ק ר' יוסף דוד זי"ע – דער פאטער פון דער צדיקת מירל – האט חתונה געהאט מיט דער אלמנה פון הה"ק ר' אברהמ'לע, דער ברודער פון הה"ק ר' ישראל ריזשינער זי"ע, וואס איז נסתלק געווארן אין זיין יוגנט און האט נישט

איבערגעלאזט נאך זיך קיין קינדער ר״ל. דער הייליגער ריזשינער האט איר געגעבן חליצה, און זי האט נאכדעם חתונה געהאט צו הה״ק ר׳ יוסף דוד אליקער.

★

די רביצין ציפורה איז געווען בארימט און מפורסם אלס גרויסע צדקנית. זי האט זיך באזונדערס אויסגעצייכנט אין די טייערע מדות פון צניעות, ווייניג רעדן און געטרייער ערציאונג פון יתומים. זי איז געגאנגען אין א באשיידענער קליידונג, וואס גרויסע צדיקים האבן שטארק געלויבט. באלד נאך דער חתונה, איז זי שוין געגאנגען אין א לבוש פון אן עלטערער רביצין.

דער בעלזער רב, הה״ק ר׳ ישכר דוב זי״ע, וועלכער האט ווי באוואוסט שטארק אכטונג געגעבן און געפלאמט אויפ׳ן ענין פון צניעות׳דיגע לבושים פאר נשים – ער האט נישט צוגעלאזט די קלענסטע פארענדערונג וואס האט געשמעקט מיט ״מאדע״, און ער פלעגט אליין גוט באקוקן יעדעס קלייד – אויך ער האט שטארק מפליא געווען דעם טייערן שטייגער לבוש פון דער צדיקת ציפורה, וועז זי איז געקומען אויף בעלזא ביי דער חתונה פון איר זון, כ״ק מרן זי״ע, און האט איר דערויף שטארק אויסגעלויבט.

אירע רייד זענען געווען געציילטע, געמאסטן און געוואויגן. קעגן איר הייליגן מאן, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, האט זי בכלל קיין הויך ווארט נישט געלאזט פאלן, און ווי איינער פון די עלטערע חסידים האט דערציילט, אז ער האט משמש געווען צוויי גאנצע יאר אין סקווירא ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, און דורך דער גאנצער צייט האט ער קיין איין הויך

וואלט נישט געהערט פון איר, און בפרט אין קעגנוואלט פון איר הייליגן מאן. דעם זעלבן דרך ארץ האט זי ארויסגעוויזן אין די שפעטערע יארן קעגן איר גרויסן זון, כ"ק מרן זי"ע, וועלכן זי האט געוואלדיג געשעצט און געליבט.

איינמאל האט די רביצין ציפורה ערהאלטן א בריוו פון איר חשוב'ער שנור, די רביצין הצדיקת טריינא ז"ל, אין וועלכן זי האט געשריבן, אז היות איר מאן – דער רבי זי"ע – האט זיך שטארק פארקילט און האט שטארקע היץ, און זי קען ביי אים נישט פועל'ן אז ער זאל נישט גיין זיך טובל זיין יעדן טאג (ווי באוואוסט, האט דאס דער רבי זי"ע תמיד אויסגעפירט מיט מסירת נפש ממש), בעט זי, אז די מוטער זאל אים שרייבן, ער זאל דאס נישט טון, און דאן וועט ער זיכער פאלגן.

וועד קען זיך פארשטעלן דעם צער פון א מוטער צו אזא געשעצטן קינד; אבער נאך גרעסער איז געווען דער צער, אויב זי וועט אים דארפן הייסן א זאך, וואס וועט אים שטערן אין זיין הייליגער עבודה. זי האט שוין די גאנצע נאכט נישט געקענט פארמאכן קיין אויג. אינדערפרי וועט זי דארפן צוריקשיקן דעם ענטפער מיט'ן פאסט וואס גייט פון קעשינעוו קיין יאס, האט זי זיך געזעצט אנשרייבן א בריוו פאר'ן זון, געבעטן: אפשר דאסמאל זאל דער רבי זיך היטן אויפ'ן געזונט, פארט א טאטע פון קינדער... אבער א מינוט שפעטער האט זי דאס בריוו צעריסן, און האט זיך צוריק געלייגט, נישט קענענדיג פועל'ן ביי זיך אריינצורעדן אין די עבודה־ענייניס פון איר הייליגן זון.

איר מוטערליך הארץ האט איר אבער פארט נישט געלאזט צורו, זי האט זיך געזארגט פאר׳ן געזונט פונעם זון. איז זי ווייטער אויפגעשטאנען און האט נאכאמאל געשריבן א בריוו און געבעטן בתחנונים, ער זאל אכט געבן אויפ׳ן געזונט, אבער ווייטער האט זי עס צעריסן. אזוי איז געווען די גאנצע נאכט – געשריבן און צעריסן, זיך אויפגעהויבן און צוריקגעלייגט, ביז ס׳איז שוין געווארן טאג. דאן האט זי צום לעצטן מאל צעריסן דעם בריוו, שעפטשענדיג א תחינה מיט איר הייליג מויל, אז דאס ערליכקייט זאל אים היטן און ברענגען א רפואה; און אזוי איז טאקע באלד געווען.

★

מיט איר "הכנסת אורחים" איז זי געווען בארימט ווי איינע אין דער וועלט. אידן אין רוסלאנד נאך עטליכע יאר צוריק, נאך איבער א יאר זיבעציג, האבן זיי דאס ערשטע געדענקט צו דערציילן, ווי זי פלעגט טיילן פאר אידן עסן. א גרויסע קיך האט זיך ביי איר געפירט, און זי אליין האט דארט געגעבן צו עסן פאר אידן. אלע צדקות אין שטאט זענען דורך אירע הענט דורכגעפירט געווארן, האבן זיי דערציילט.

אויך הרה"ח ר׳ משה גבאי ז"ל האט שטארק באוואונדערט און פלעגט פיל רעדן פון איר הכנסת אורחים. ער פלעגט זאגן: "וואס מ׳האט ביים רבי׳ן זי"ע געזען די געוואלדיגע מדריגה אין הכנסת אורחים, האט זיך גענומען פון דער הייליגער מוטער, וואס האט דאס געברענגט פון בית אוסטראה, וואס איז געווען מפורסם מיט׳ן ענין פון הכנסת אורחים."

״גידול יתומים״, איז פון איר געווען א חידוש צו חידוש׳ן זיך. נאך די ביטערע פאגראמען פון די באנדעס, נאכ׳ן ערשטן וועלט־קריג, וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע, און אויך עטליכע זין פון די עלטערע, וואס זענען געבוירן געווארן נאך פון ערשטן זיווג, זענען נסתלק געווארן, און פון זיי זענען געבליבן קליינע קינדערלעך, יתומים׳לעך, האט זי ווי א געטרייע מוטער זיי אלע ערציגן, צוזאמען מיט אירע קינדער, די יתומים, מיט דער זעלבער ליבשאפט אן קיין ענדערונג. ס׳ווערט דערציילט, אז מ׳האט גארנישט דערקענט, וועלכע עס זענען אירע אייגענע, און וועלכע עס זענען די שטיף־אייניקלעך יתומים.

דאס בית המדרש אין אוסטראה

נאכ׳ן הסתלקות פון איר הייליגן מאן, אין יאר ה׳תר״פ, איז זי געבליבן אליין, אן עלנדע אלמנה ארומגענומען מיט יתומים. זי האט זיך מיט אלע אריבער געשוועריצט די גרעניץ פון סקווירא־קיוב קיין קעשינעוו, וואו ס׳איז געווען דעמאלט מער רואיג צו לעבן. דארט האט זי אויסגעלעבט אירע יארן אין פיל צדקות מיט מעשים טובים, ביז זי איז נפטר געווארן בשם טוב, ב׳ אדר שני, שנת תרצ״ט, אין דער שטאט קעשינעוו.

אין קעשינעוו איז זי אויך געבראנגט געווארן צו קבורה – אויף א זייער חשוב׳ן ארט, נעבן דער צדיקת גיטעלע, דעם הייליגן ריזינערס שוויגער, און נאענט צום פלאץ וואו עס ליגט דער גרויסער צדיק הה״ק הר׳ אלעזר לאנצוטער זי״ע, א תלמיד פונעם הייליגן לובלינער און פונעם אפטער רב זי״ע. דער אפטער רב האט אויף אים געלאזט הערן גרויסע שבחים; צווישן אנדערן האט ער אויף אים געזאגט: ״דער אויבערשטער האט אויסגעהאקט א שטיק הר סיני, און דערפון באשאפן דעם לאנצוטער.״ דעם חשוב׳ן ארט האט זי באקומען דורכ׳ן השתדלות פון הרה״ח הר׳ משה גבאי ז״ל. כ״ק מרן זי״ע האט אים צוגעזאגט, אז ער וועט אים דאס קיינמאל נישט פארגעסן.

★

פון דער רביצין ציפורה ז״ל, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געהאט די קינדער:

א) הה״ק ר׳ יצחק׳ל, איידעם פון הה״צ ר׳ שלמה שמואל,

זון פון הה"ק ר' ברוך אשר, זון פון הה"ק ר' אהרן טשערנאבילער זי"ע. הה"ק ר' יצחק'ל האט געפירט זיין רביסטוועט אין קעשינעוו, ביז פאר'ן צווייטן וועלט־קריג. ער האט געהאט א זייער חשוב'ן זון, הה"צ ר' ברוך אשר'ל, וואס איז אומגעקומען בשעת'ן צווייטן חורבן. געבליבן איז זיין זון, ר' נחום, אין אמעריקע.

ב) אדמו"ר הה"ק דער רבי ר' יעקב יוסף זי"ע, וואס האט ממשיך געווען די שלשלת הקודש פון סקווירא, וואס ציט זיך וויטער דורך בנו כבוד קדושת מרן אדמו"ר שליט"א, עד ביאת גואל צדק בב"א.

ג) הה"צ ר' לייב'קע, איידעם ביים קאלובער רבי'ן (טויב). ער איז אומגעקומען ביים צווייטן חורבן.

ד) ר' פיניעלע און די טאכטער חנה סימא. ביידע זענען אוועק ביים צווייטן חורבן. הי"ד. זכר כולם ברוך לחיי העולם הבא.

* * *

דער רבי ר' דוד'ל פארט צו די גרויסע חתונות קיין בעלזא־גאליציע - און בעהוש־רומעניע

בדרך כלל אין די רבי'שע הויפן פלעגט מען זיך משדך זיין צווישן די נאענטע משפחה, מיט די אייגענע ברידער און שוועסטער. דעריבער איז אַרומגערעדט געווארן פון די חתונות.

די חתונה פונעם זון פונעם רבי'ן ר' דוד'ל – הה"ק דער

רבי ר' שלמה, פאטער פון הה"ק מפאלטיטשאן זי"ע אין בעלזא, מיט דער טאכטער פון הה"ק דער רבי ר' לייבוש מאגרובער, זון פון הרב הקדוש דער רבי ר' יושעלע בעלזער זי"ע, איז געווען א שם דבר. דער סקווירער רבי, דער רבי ר' דוד'ל, איז געפארן פון סקווירא־רוסלאנד קיין בעלזא־גאליציע, ס'האט זיך געוועט א וועלט. דאס הייליגקייט פונעם רבי'ן ר' דוד'ל האט איבערגעלאזט א שטארקן רושם אין בעלזא אויף פילע יארן שפעטער.

דעם רבי'ן ר' דוד'לס מנחה

ווי ס'איז באוואוסט איז דאך שפעטערע יארן, און אסאך יארן, מיט איבער דרייסיג יאר, דער זון, דער רבי זי"ע, געזעסן קעסט אין בעלזא, ביים גרויסן שווער, דער רבי ר' פיניעלע אוסטילער, וואס איז געווען אן איידעם ביי הרב הקדוש דער רבי ר' ישכר דוב בעלזער זי"ע.

האט דעמאלט דער עלטער שווער, דער בעלזער רב, געזאגט פאר'ן רבי'ן זי"ע, אז ס'ליגט אים נאך טיף דער אנדענק פון דער תפלת מנחה פון טאטן דער רבי ר' דוד'ל סקווירער.

זיך געשפילט מיט פייער

אויך איז פון דער דעמאלטיגער צייט געבליבן אין זכרון א שרעקליכער עפיזאד, ווי איינער האט זיך אפגעבריט מיט דער קפידה פון צדיקים, זיך אפגעבריט פון זייערס א גליענדיגן קויל.

די זאך האט פאסירט פרייטאג ביינאכט נאך קבלת שבת. דער בעלזער רב הה"ק דער רבי ר' יושעלע וויל שוין גיין פון שול אהיים, באמערקט ער, דער מחותן, דער סקווירער רבי ר' דוד'ל דרייט זיך אהין און אהער. פרעגט ער: "וואס זוכט דער סקווירער רבי?" ענטפערט ער נישט. ביז ס'איז ארויסגעקומען, אז ער טרעפט נישט זיינע קאלאשן – ווי דער מנהג איז ביי די צדיקי סקווירא, שטענדיג ארויסגייענדיג אין דער גאס, אפילו נישט בשעת'ן רעגענען, צו גיין מיט קאלאשן איבער די שיך וועגן נקיות.

טרעפט דער רבי ר' דוד'ל נישט זיינע קאלאשן.

דער בעלזער רב זי"ע האט באלד פארשטאנען, אז איינער פון דער חברה האט עס פארארבעט, גיט ער א געשריי: "ווער ס'האט דאס געטון, זאל וויסן, ער שפילט זיך מיט פייער. כ'וועל אים פארווארפן פון בוידע וועלטן, טאמער ברענגט מען עס נישט שוין צוריק!..."

א פחד איז באפאלן און תיכף האבן די קאלאשן זיך אפגעזוכט, און סיי ווי האט יענעם די הקפדה נישט געטויגט ה"י.

אזוי אז דאן, וועז דער זון, דער רבי זי"ע, איז געקומען קיין בעלזא, וואו ער האט זיך געדרייט א צייט פון צוויי יאר, און זיך געהאלטן שטארק ביי זיינע הייליגע מנהגים, האט זיך אויפגעשטעלט איינער פון די עלטערע חסידים, נאך פון די צייטן פון דעם רבי'ן ר' יושעל'ען, און האט געווארנט, אז מ'זאל האבן דרך ארץ און אים נישט טשעפן, דערציילענדיג די פריערדיגע עובדא.

כבוד פון צדיקים צווישן זיך

ס׳וועט דערציילט אויך, אז יענעם שבת, צום פרייליכן שבת, ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער האט דארט געפראוועט דעם שבת – און ווי דער מנהג פון די טשערנאבילער רבי׳ס איז, גייען זיי אנגעטון דעם קאפטן געקנעפלט מיט סטראקעס, אנדערש ווי די בעלזער רבי׳ס וואס גייען נישט אזוי – האט דער בעלזער רב יענעם שבת, לכבוד׳ן גאסט, דעם סקווירער רבי׳ן, זיך אנגעטון א ירושה קאפאטע פון הייליגן אפטער רב זי״ע, וואס ער האט געהאט. זי״ע ועכ״י.

* * *

די בעהושער חתונה

הה״צ רבי אהרן איז געווען פון די עלטערע קינדער פון ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, פונעם ערשטן זיווג מיט דער רביצין הצדיקת חוה גאלדא, די טאכטער פון רבי שלמה׳לע סאוראנער, זון פון רבי משה סאוראנער זי״ע. ער איז געווען אן איידעם ביי רבי יצחק בעהושער, זון פון רבי שלום יוסף, דער בכור פונעם הייליגן ריזשינער זי״ע.

די ווייטערע שורות מייט די דערציילונגען פון דער חתונה אין בעהוש, האב איך געהערט פון עטליכע: פון דער רביצין צדיקת טריינא ז״ל, פון החסיד הרב ר׳ משה גבאי, וואס א טייל האט ער געהערט פון דער צדיקת ציפורה, מוטער פון רבי׳ן זי״ע, און די איבעריגע פון אלטע בעהושער חסידים. אויך פון החסיד הרב ר׳ מאניע האב איך געהערט,

וואס ער האט עס געהערט פון החסיד ר' וועלוויל פרענקיל, וואס האט אליין מיטגעלעבט די חתונה.

דער שדכן - סאדיגורער רב

וועז ס'איז געקומען די צייט פאר הה"צ ר' אהרן, דער זון פון רבי'ן ר' דוד, זיך משדך צו זיין, האט דער אלטער רב – דער זיידע, דער רבי ר' יצחק'ל סקווירער – געשיקט א שליח מיוחד, ער זאל פארן קיין בעהוש, זיך צו דערוויסן וועגן די טעכטער אין בעהושער הויף, און אזוי ווי פון רוסלאנד קיין רומעניע האט מען נישט געלאזט פארן גלייך, האט דער שליח געדארפט דורכפארן עסטרייך, וואס די שטאט סאדיגורא איז געשטאנען דארט ביים גרעניץ.

אזוי אז דער שליח איז שוין געווען אין שטאט סאדיגורא, איז ער אריין צום אלטן סאדיגורער רבי'ן, דער רבי ר' אברהם יעקב זי"ע, און אים דערציילט דעם ציל פון זיין גאנג. זאגט אים דער סאדיגורער רבי: "דארפסט נישט ווייטער פארן, כ'קען דיר זאגן אז ביים אלטן בעהושער רבי'ן זענען דא גוטע טעכטער."

איז דער שליח געפארן צוריק קיין סקווירא, און האט איבערגעגעבן די הייליגע רייד. און אזוי איז דער שידוך געשלאסן געווארן.

אפגעקויפט מיט זיין תמימות

א לאנגע צייט, יארן שפעטער, איז געווען די חתונה. דער זיידע, דער רבי ר' יצחק'ל, האט שוין נישט געלעבט

דא אויף דער וועלט. דער מנהג איז דעמאלט געווען, אז דער צד החתן האט געגעבן נדן איין דריטל, און דער צד הכלה האט געגעבן צוויי דריטלען. איז ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל איז אנעגעקומען קיין בעהוש צו דער חתונה, האט דער בעהושער רבי געמאנט, ער זאל געבן זיין טייל פונעם נדן. האט ער געענטפערט: ״כ׳האב נישט.״

האט דער בעהושער רבי געשיקט זיינע זין, זאלן מאנען דעם נדן. און אויך פאר זיי האט ער געענטפערט: ער האט נישט.

זאגט דער בעהושער רבי: ״וואס קען מען טון; ער האט מיך איינגעקויפט מיט זיין תמימות!״

א מקוה פאר די גאלדענע יויך

איז מען געגאנגען צו דער חופה, און נאך דער חופה פאר דער חתונה, איז דער מחותן, דער רבי ר׳ דוד׳ל, פלוצלונג נעלם געווארן. מ׳זוכט אים און מ׳טרעפט אים נישט. רופט זיך אן דער מחותן, דער בעהושער רבי: ״מסתמא איז ער אין מקוה.״

שפעטער אינמיטן דער חתונה, איז ער צוריק געקומען און מ׳האט געזען טראפנס וואסער אויף די פיאות.

זאגט דער בעהושער רבי: ״איז געדרונגען, אז פאר די גאלדענע יויך, דארף מען גיין אין מקוה...״

צו וואס דארף מען אפעטיט

וויטער ביי דער חתונה וועטשערע – ביי דער סעודה

האט מען דערלאנגט פלייש און ביי דער זייט צוגעלייגט א שארפן אפעטיטליכן צימעס, וואס האט זיך געוועפן "ביסמארק" (אזוי ווי זענפט).

רופט זיך אן דער בעהושער מחותן צום סקווירער מחותן, ער זאל עסן.

פרעגט דער סקווירער רבי: "נאך וואס דארף מען דעם שארפן צימעס?"

ענטפערט דער בעהושער רבי: "ס'זאל געבן א טעם צו עסן." (צדיקים האבן דאך יעדער זיינע הייליגע וועגן.)

ברומט זיך דער סקווירער מחותן, דער רבי ר' דוד'ל, און פרעגט מיט א ציטערדיג אויסגעצויגענער שטימע: "און נאך וואס דארף מען דאס?..."

הייליגער מחותן

נאכדעם בשעת'ן טאנצן דעם מצוה־טאנץ ווי דער הייליגער מנהג, האט דער בעהושער רבי ארום געהאלזט מיט ליבשאפט דעם סקווירער רבי'ן ר' דוד'ל און געזאגט מיט הרגשה: "הייליגער מחותן..."

דאס זעלבע ווען אין יענער צייט האט דער בעהושער רבי אמאל ארומגענומען ווייזן דעם סקווירער רבי'ן זיין גאנצן הויף, וואו ס'האבן זיך געפונען פיל שטיבער, האט דער רבי ר' דוד'ל אים געפרעגט: "נאך וואס דארף מען דאס, און נאך וואס דארף מען דאס?"

האט דער בעהושער רבי אים געענטפערט: "הייליגער

מחותן, דאס דארף מען אויף דעם, הייליגער מחותן, און דאס דארף מען אויף דעם." א.א.וו. די גאנצע צייט, "הייליגער מחותן!"

צו דער ענדע ביים אוועקפארן, ווען דער רבי ר' דוד'ל האט זיך געגרייט צוריק צו פארן קיין סקווירא, איז דער זון הה"צ ר' אהרן געפארן אים באגלייטן אויף דער באן, איז ער, רבי אהרן, געשטאנען איינגעבויגן און ס'האט פון אים געריטשקעט מיט טרערן.

ס'איז דעמאלט געגאנגען די פרשה וישב, זאגט אים דער רבי ר' דוד'ל: "רש"י ברענגט א משל צו א פערל, וואס האט זיך פארלוירן צווישן זאמד, טאפט מען אויס דעם זאמד, מ'זיפט עס דורך אין א זיפ, ביז מ'טרעפט דעם פערל, און ווען מ'האט שוין געטראפן דעם פערל, ווארפט מען אוועק אלע שטיינער, און מ'נעמט נאר דעם פערל..."

דאס האט געהייסן, אז ער איז געקומען קיין בעהוש, וואו ס'איז געווען רייך־מלכות (אויך איז אין דער שטאט געווען פיל מיט מאדעס), האט דער סקווירער רבי געזאגט: די אלע זאכן זענען "חול" – זאמד, דער עיקר איז אז ער האט חתונה געהאט, איז זורק את החול – ווארפט מען אוועק דעם זאמד.

אן אנדערן נוסח: ווי עס ווערט געברענגט דארט אין רש"י (אין פרשת וישב): דער שמידט וואונדערט זיך, וואו ווערט מען אריינטון די פולע שטרוי? רופט זיך אן א פקח: איין פונק גייט ארויס פון דיין בלאזער און פארברענט אלצדינג.

זאגט דער רבי: "איין ניצוץ קדוש – איין הייליגער פונק, גייט ארויס פון סקווירא, פארברענט עס די אלע זאכן.

זיין דאוון שטיבל

בעהושער חסידים האבן דערציילט, אז דער רבי אהרן, זיצנדיג אויף קעסט דארט אין בעהוש, האט געהאט זיין אייגענעם "דאוון־שטיבל", וואו עס איז געבליבן איבער דער טיר א טאוול מיט דער אויפשריפט: "כאן מקום תפלה שהתפלל בו הה"צ הר' אהרן." – דא איז דער מקום תפלה וואס עס האט געדאוונט אין אים דער צדיק הרבי ר' אהרן.

אויך פלעגן די בעהושער בחורים זיך שטופן הינטער זיין טיר, צו הערן ביי זיין דאוונען די תפלה: "פתח אליהו", וואס לויט'ן מנהג סקווירא זאגט מען עס פאר'ן דאוונען. און באזונדערס די וועטער: "אנת הוא עילת עילות סיבת הסיבות...", האבן זיך ארויסגעהערט מיט א ספעציעלן מתיקות.

זיין הכנסת אורחים

נאך א צייט איז הצדיק ר' אהרן צוריק געפארן און האט זיך באזעצט אין סקווירא ביים טאטן, דער רבי ר' דוד'ל. ער איז אויך געווען דער זון וואס פלעגט שטענדיג מיטפארן אויף די נסיעות פונעם טאטן דעם רבי'ן ר' דוד'ל.

אויך איז ער געווען אויסגעצייכנט אין דער מדה פון הכנסת אורחים, ווי החסיד הרב ר' מאניע האט געזאגט: ווען ער איז געווען עטליכע יארן אויסבאהאלטן אין סקווירא

פונעם מיליטער־דינסט, איז זיין אכסניא די גאנצע צייט געווען בי דעם רבי אהרן.

★

א שארפע זאך האט הרב ר׳ מאניע דערציילט: דער רבי אהרן האט געדארפט האבן מער געלט פון די אנדערע ברידער. ס׳איז געווען א משפחה שוואכע מענטשן, און ער פלעגט האבן צו טון מיט דאקטוירים. ער האט געדארפט האבן מער געלט, פלעגט ער אריינקומען צום טאטן און האט געוואלט ביי אים געלט, האט אים דער ברודער ר׳ נחום געזאגט: ״פארוואס דערקוטשעסטו דעם טאטן? דו ווייסט, אז דו דערקוטשעסט דעם טאטן, לאזט זיך דאס אויס צו דירן!״

ס׳איז געווען א חידוש, ער זאל אזוי זאגן, האט ר׳ מאניע געזאגט.

★

ווען דער רבי אהרן איז יונג נפטר געווארן נאך א מחלה ה״י, האט ער איבערגעלאזט א יונגע אלמנה, א שטוב פון יונגע יתומים, האט דאס שווער געטראפן די אנדערע מיטגלידער פון הויף, אלע זענען ארום געגאנגען מיט גרויס צער און אומעט.

נאר אויף דער הייליגער צורה פון רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, דער גרויסער טאטע, האט זיך גארנישט דערקענט. ער מיט זיין הייליג סבלנות, האט ווי שטענדיג אלץ אנגענומען מיט דער דערהויבנסטער מדריגה פון ליבשאפט צום אויבערשטן, אין דער בחינה פון ״וידום אהרן״.

אבער די אנדערע אין דער משפחה האט דאס שוין פארדראסן. היתכן? אזוי גאר זיך גארנישט אריסווייזן? ווי קען מען דאס אפילו נישט לאזן איין טרער?...

דער רבי מיט זיין שטארקן תמימות האט אבער געענטפערט קורץ: "נאך וואס?..."

וועו זיי האבן זיך נישט באראיגט מיט'ן דאזיגן ענטפער, האט דער רבי ר' דוד'ל צוגעוויזן א פסוק אין מלכים, וואו מ'טרעפט די זעלבע פאסירונג ביי דוד המלך, און ווי ער האט עס דארט אויפגענומען אויפ'ן זעלבן שטייגער.

פון רבי'ן ר' אהרן איז פארבליבן איין זון אין ארץ ישראל, פון וועלכן ס'איז אריסגעקומען א חשוב'ע משפחה, ר' אהרן טווערסקי מיט זיין משפחה שיחיו.

ז.

דער רבי ר' יצחק'ל קעשינעווער זי"ע

א קוויטל קיין אנאטיווקע

וועז עס פלעגט זיין א חתונה אין דער משפחה, פלעגט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע פאר דער חתונה פארן אויפ'ן ציון פון זיידן הה"ק ר' מרדכי טשערנאבילער זי"ע אין אנאטיווקע.

פאר דער חתונה פונעם זון, דער רבי ר' יצחק'ל קעשינעווער זי"ע – וועלכער איז געווען אן איידעם אין טשערנאביל ביי א זון פון הה"ק דער רבי ר' ברוך אשר, זון פון הה"ק דער רבי ר' אהרן טשערנאבילער זי"ע – איז נישט אויסגעקומען פארן רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע צו פארן אויפ'ן ציון, ווייל די חתונה, וואס האט געדארפט פארקומען אין טשערנאביל, איז באשטימט געווארן אויף חודש חשון, תיכף נאך די ימים נוראים, און עס איז נישט געווען מעגליך, אז ער זאל פארן פון סקווירא אויף אנאטיווקע און פון דארטן ווייטער אויף טשערנאביל.

האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע דעמאלט געשיקט א שליח מיוחד – הרב המפורסם ר' נפתלי דיין פון הויף – ער זאל פארן קיין אנאטיווקע צום ציון הקדוש פון דעם

טשערנאבילער מגיד זי״ע, און ער האט אים אנגעזאגט: ״דו זאלסט רעדן צו אים, ווי צו א חי (אזוי גלייך ווי מ׳רעדט צו א לעבעדיגן, פנים אל פנים), און זאלסט זאגן, אז מיר לאדענען אים צו דער חתונה, וואס וועט געפראווען ווערן בשעה טובה ומוצלחת.״

* * *

זכרונות פון א. וו. קעשינעווער ז״ל

זיין לעצט מאל פראווען זיך ביים רבי׳ן ר׳ יצחק סקווירער־קעשינעווער זי״ע הי״ד, ברודער פון דעם רבי׳ן זי״ע, גיט אונז א קאלירפולן בילד אויפ׳ן כאראקטעריסטיש מסירת נפש׳דיגן דרך הקודש פון סקווירא – אן אויספירליכער וועג, אן אונטערשייד אין וועלכן מצב און תקופה, – וואס לערנט אונז אין־איין־וועגס א פרק אין דער הויכער מדריגה פון תהלים־זאגן שבת אין סקווירא בלי הפסק.

ערשט א שטיקל הקדמה: דער ווינטער ה׳תרצ״ח, איז באוואוסט אלס א ביטערער יאר, א יאר פון ליידן און פלאג פאר אידן אין רוסלאנד־אוקראינע בפרט, און בכלל אין גאנצן ארומיגן אייראפע; א צייט, וועלן די ערד האט אונטער זיך געברענט, און ליידער איז דעמאלט פארגאסן געווארן פיל, פיל אומשולדיג אידיש בלוט ר״ל.

אין די יארן פון נאכ׳ן ערשטן וועלט־קריג בכלל, איז געווען א צייט פון הפקרות, וועלן די בלוט־דארשטיגע באנדעס ימ״ש, ווי פעטליורע, דעניקין, גאזע, קאזיסטן א.א.

ימ"ש האבן זיך פארמאסטן צו פארכאפן די מאכט אין רוסלאנד.

אין ווינטער ה'תרצ"ח איז גאזע ימ"ש – באוואוסט אלס די באנדע קאזיסטן ימ"ש איריין אין רומענישן פארלאמענט און איבערגענומען די דארטיגע מאכט און הערשאפט. באלד דערנאך האבן זיך אנגעהויבן הערן ביטערע גזירות און רדיפות איבער אידן. די ערשטע גזירה, וואס האט שווער געטראפן אידן, איז געווען דאס באפעל וואס איז ארויס, אז יעדער אידישער בירגער מוז, ביז א געוויסן באשטימטן טאג, ברענגען א רומענישן געבורט־אויפצייג, אדער בירגער־אויפצייג, וואס פאר פיל אידן איז עס אוממעגליך געווען, אלס אנטלאפענע אידן פון די רוסישע גרענעצן.

דער באשטימטער טאג איז גראד אויסגעפאלן אויף א פרייטאג, וואס מ'האט אפגעסטעמפלט אלס דעם שווארצן טאג, און וואס די ממשלה האט אויסגערופן אלס טויט־טאג פאר די שונאי ישראל, ווען יעדער גוי וועט זיין בארעכטיגט צו פאגראמירן די אידן ה"י, הרג'ענען און ראבעווען. און אויף דער רעכנונג האבן די שונאי ישראל זיך שוין מתיר געווען און אנגעטון צרות פאר אידן, אז ס'האט געווארפן א פחד. געשרייען מיט יללות האבן זיך געהערט פון אידן אין די באן סטאנציעס, ווען מ'האט זיי נעבעך ארויס געווארפן פון די פענסטער פארנדיג אין דער באן.

(אויך הה"צ הר' לייבקע, יונגערער ברודער פון רבי'ן זי"ע, איז אויף אזא טראגישן אויפן אומגעקומען, ווען ער איז אהיים געפארן מיט דער באן פון קאלוב קיין קעשינעוו

– ער איז געווען אן איידעם אין קאלוב, ביים קאלובער רבי׳ן – האט מען אים אויפ׳ן וועג ארויס געווארפן פון די פענסטער און ער איז אומגעקומען. הי״ד.)

אויך האט געדארפט דעמאלט ארויס קומען אן איסור איבער שחיטה־פלייש אין גאנץ רומעניע־בעסעראביע, וועלכע האט אויך אנגעהויבן צו ווירקן אויף דער פרנסה פון אלע שוחטים, ווי אויך אלע זענען גערופן צו ווערן רבנים, ווי אזוי עס איז נישט גערופן קיין טויער וואו אנצוקלאפן מיט א בקשה, ווייל אלע זענען גערופן זיכער, אז אינעם באשטימטן טאג, וועט סיי ווי זיין ר״ל א טויט פאר אלע שונאי ישראל.

איז ווי פארשטענדלעך זענען אידן ארום געגאנגען פארביטערט און מיט טרויער, קלאפנדיג אויף די שערי רחמים, האפנדיג אויף ישועות ה׳, וואס איז טאקע אינגיכן געקומען. יענעם פרייטאג, וועלכן די אויבנדערמאנטע גזירה האט געדארפט ארויס אין פולן קראפט, האט מען באזיגט די באנדע קאזיסטן ימ״ש און צוגענומען פון זייערע הענט די מאכט.

אידן האבן דערין געזען די יד ה׳ און אז ״הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל״, און מיט דער ״הצלה פורתא״ האט מען דערווייל אביסל פריי אפגעאטעמט, זיך געדריקט די הענט מיט מזל־טוב ווונטשן, און געטאנצט אויף די גאסן פאר שמחה, אויף די נסי נסים, ווי מ׳איז צייטווייליג געראטעוועט געווארן מבין שיני אריות, – און ווי דער באוואוסטער מאמר, אז ״בעידן חדוותא״ דארף מען זיך פירן בשמחה, האבן אויך אידן דא זיך אביסל ארויסגעגעבן מיט שמחה, – כאטש פילנדיג און וויסנדיג, אז ס׳איז נאר א הצלה

פורתא, ווייל אונטער די פלייצעס איז געשטאנען גרייט איבער צו נעמען די הערשאפטן אן אנדערע גרופע פון שונאי ישראל.

אזוי איז אדורך דער שבת, און כ'האב שוין קוים אויסגעוואַרט, געציילט די מינוטן וועַן מ'וועט אנצינדן ליכט, מאכן הבדלה, און כ'וועל קענען גיין צו דעם "צדיק טמיר ונעלם", דעם קדוש עליון, הייליגער גזע, דער באלויכטער פון דור, דער קדוש אדמו"ר ר' יצחק סקווירער, זון פון הייליגן רבי'ן ר' דוד'ל. הי"ד.

שטענדיג איז פאר אים געווען עוז וחדוה – א שטענדיגע פרייליכקייט, כ'האב אויף אים קיינמאל קיין טרויער נישט געזען, קיין קרעכץ פון אים נישט געהערט. האב איך געוואלט זען זיין הייליגע צורה אויך אינעם איצטיגן מצב. צי זענען דא אויף זיין פנים אויך די טיפע קנייטשן פון יאוש, וואס כ'האב געזען אויף אלע אידן פון קעשינעוו.

נאך הבדלה בין איך שנעל געגאנגען אהין דארט אין יענעם שטילןווינקל פון "טיאבשובסקי"־גאס.

א שטיל ווינקל פול מיט קדושה און חסידות, צניעות און אצילות אינאיינעם.

דער רבי ר' איציק'ל איז זיך געזעסן אויף א פשוט'ן בענקל, האט מיך אויפגענומען מיט זיין שמייכל כדרכו הקדוש. אן קיין שום ענדערונג, האט ער מיך אויפגענומען און אויסגערעדט צו מיר עטליכע ווערטער, לייענענדיג דאס קויטל, מיר געווואונטשן, און נאכדעם געריכטעט צו מיר א "בליק", אזא מין תמימות'דיגער בליק, וואס ער פלעגט

שענקען יעדן, וואס איז צו אים אין הייליגן חדר אריין און זיך אביסל לעגליכער פארזוימט; אזא אצילות'דיגער בליק, וואס האט מיט זיך געזאגט און געבעטן: כ'בעט, טו מיר צוליב, און האב רחמנות, לאז מיך ממשיך זיין מיט מיינע שיעורים, מיט מיין עבודה – עבודת הקודש.

כ'האב מקבל געווען ברכת פרידה, זיך געזעגנט פון רבי'ן, און ער קוקט, קוקט אויף מיר, און שמייכלט. – און אט דער שמייכל באגלייט מיר נאך ביזן היינטיגן טאג (פינף און צוואנציג יאר שפעטער).

כ'מוז זיך מודה זיין, – פירט ער אויס, – אז ארויסקומענדיג פון רבי'נס צימער בין איך געווען אביסל איבערראשט און צעקאכט – ס'האט זיך מיר געפרעגט: פון וואנעט?... אזא גלייכגילטיגקייט און קאלטקייט צום פארכטיגן מצב?! פילט נישט דער רבי, אדער ווייס ער גארנישט, וואס ס'טוט זיך אפ איצטיגע צייט אינדרויסן אין גאנצן ארום?... די חסידים אינדרויסן האבן מיך אויפגענומען מיט אומ'חן בליקן און קאלטקייט – שוין אויך פארכאפט געווארן אין היינטיגער חברה... האט שוין ספיקות, און פרעגט קשיות, האבן זיי צווישן זיך געמורמלט...

און דער ראש החסידים הרה"ח ר' ברוך גאלדנבערויט – זון פון באוואוסטן מפורסמ'דיגן חסיד לבית סקווירא, הרה"ח ר' זיידל שוחט זצ"ל, איז צו מיר צוגעגאנגען און פרעגט מיר: וואס ביסטו עפעס אזוי צעקאכט און מיאוש'דיג? און דערציילט מיר אן עובדא פון אלטן רבי'ן, דער רבי ר' יצחק סקווירער זי"ע אינעם ענין פון זאגן תהילים שבת צופרי

בלי הפסק. רופט זיך אן זיין ברודער דער רבי ר׳ דוד׳ל טאלנער און זאגט:

– ״ברודער, סערדצע! ווי אזוי קענסטו זאגן אויפאמאל גאנץ תהלים בלי הפסק? איך – זאגט רבי דוד׳ל ווייטער, – ווען כ׳זאג נאר דריי אדער פיר קאפיטלעך, גרימט מיר שוין אין בויך (פון געוואלדיג־פייערדיגן ברען און התלהבות, וואס רייסט אים דורך אלע גלידער).״

– ״נו, – האט דער רבי ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע צוריק געענטפערט – גרימט עס און מ׳זאגט ווייטער! ...״

פארשטייסטו? האט דער חסיד ר׳ ברוך ז״ל מיר א קלאפ געטון אין דער פלייצע, – אין סקווירא פרעגט מען נישט! ס׳גרימט און מ׳זאגט ווייטער... ס׳רייסט, ס׳שניידט... אבער מ׳טוט ווייטער. מ׳שטעלט זיך נישט אפ פאר גארנישט, פאר קיין זאך אין דער וועלט!

ח.

דער סקווירער הויף

ווען דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע איז נסתלק געווארן, זענען ווי דערמאנט, געבליבן נאך אים די פיר הייליגע זין.

דער סקווירער הויף איז דעמאלט שוין באשטאנען פון א פארצווייגטער משפחה, זין מיט אייניקלעך, וועלכע האבן באזעצט דעם גאנצן ארום.

ווי צ.ב.ש. הה"ק דער רבי ר' אברהם יושע העשיל, דער בכור, האט געהאט די באוואוסטע צוויי זין, דער שפעטער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר'ל, און זיין ברודער דער רבי ר' משה דן, און נאך זין מיט טעכטער.

דער רבי ר' ישראל האט געהאט זיין איידעם, דער רבי ר' דוד יעקב, דער שפעטערדיגער קארשוב־זשיטאמירער רבי.

און דער רבי ר' דוד האט געהאט פאר זיך אליין א גרויסן הויף פון עלף קינדער, און שוין עטליכע פארהייראט.

איז געווארן דארט אין הויף אן ענגשאפט, ווייל דער הויף איז געווארן צעטיילט בירושה צווישן די ברידער. דאס

גרויסע בית המדרש איז געבליבן אומצעטיילט, און יעדער האט געהאט א חלק אינעם גאנצן בית־המדרש. ווייטער די שטיבער אינעם הויף זענען געווארן צעטיילט צווישן די זין און אייניקלעך. צ.ב.ש. די הייליגע וואוינונג פון רבי'ן ר' איציק'ל איז געפאלן בירושה צו זיין זון דעם רבי'ן ר' ישראל'ן.

גוט שבת ביים הייליגן בעט

דארט אין דער הייליגער וואוינונג איז געבליבן שטיין אזוי ווי ביים לעבן פון הייליגן פאטער די מטה – זיין בעט. און כ'האב געהערט פון זיין אייניקל אן אינטערעסאנטע זאך, אז מ'פלעגט דארט אריינגיין זאגן "גוט שבת", ביי דעם הייליגן בעט. ער האט געהערט, אז מפ'לעגט זאגן: מ'גייט צו די בעטע"ר (געלעגערס) בעט"ן (מתפלל זיין) – אזוי האט זיך אויך געפירט דער רבי ר' דוד סקווירער, אריינצוגיין שבת דארט זאגן "גוט שבת".

ס'איז אומבאוואוסט פונקטליך ווען און אין וועלכע יארן מ'האט זיך דארט צעטיילט און צעפארן.

איינס איז אמאל זיכער: דער ברודער, דער רבי ר' נחום זי"ע, האט זיך באלד באזעצט אין דער שטאט שפיקוב, וואס געפינט זיך נעבן דער שטאט טולטשין–נעמיראוו – אלץ באוואוסטע חסידישע שטעטלעך אינעם ווי‌ניצער ראיאן. דארט האט מען אים אויפגעשטעלט א חסידישן הויף, וואו ער האט אנגעפירט א קארגן יאר, ווייל נאך אינעם צוועלפטן חודש פון רבי'ן ר' יצחק'ל סקווירערס הסתלקות, ר"ח ניסן

ה'תרמ"ו, איז דער רבי ר' נחום נסתלק געווארן, און דארט נאך אים האט ווייטער אנגעפירט זיין זון, דער רבי ר' מאטל שפיקובער, און שפעטער מיט יארן איז איינער פון זיינע קינדער, הה"צ ר' יצחק נחום, געווארן אן איידעם ביי הה"ק רבי ר' ישכר דוב אין דער שטאט בעלזא, און ער האט אנגענומען דאס רבנות אין דער שטאט "ראווא־רוסקא". דאס איז מיט שפיקוב.

ווייטער דער בכור, דער רבי ר' אברהם יושע העשיל, האט אנגעפירט דאס הויף אין סקווירא אויך א קורצע צייט, ביז זיין הסתלקות, ג' כסליו תרמ"ז. דאן האבן זיינע קינדער זיך צעטיילט מיט'ן פאטער'ס ירושה. איז דער רבי ר' משה דן געבליבן זיצן אינעם אלטן הויף; און פאר'ן עלטסטן זון, דעם רבי'ן ר' יוסף מאיר, האבן חסידים אויסגעבויט א חסידישן הויף אין דער שטאט מאכניווקע, וועלכעס איז באוואוסט געווארן אלס "מאכניווקער חסידות".

און אזוי אנדערע קינדער פונעם רבי'ן ר' אברהם יושע העשיל זענען זיך צעפארן אין דערנעבנדיגע שטעט, צ.ב.ש. אין קאזאטין א.א.וו.

דער רבי ר' ישראל איז געווארן רבי אין שטאט טיטיוב, וואו ער איז געווען א צייט, און איז שפעטער צוריקגעקומען קיין סקווירא צוליב רדיפות פון דער רוסישער מלוכה.

דער רבי ר' דוד, האט געהייסן אז ער וועט זיך באזעצן אין שטאט יאנעווע אדער אין כמעלניק, צוויי באוואוסטע חסידישע שטעטלעך פול מיט סקווירער חסידים, אינעם ווינציער ראיאן. צום סוף איז דער רבי ר' דוד אנגעקומען

אין דער שטאט כמעלניק, וואו ער האט געוואוינט א צייט פון אכצן חדשים.

★

חסידים בעטן תיקון

אן אינטערעסאנט ווערטל איז פאראן פונעם רבי'ן ר' דוד. פאר ער איז געפארן קיין כמעלניק, האבן חסידים געבעטן פון רבי'ן תיקון, לעקעך מיט בראנפן. – זאגט דער רבי אזוי: "מילא 'ויבא יעקב שלם' – פארשטייט מען, אז ס'קומט זיך אויף תיקון, אבער 'ויצא יעקב', וואס עפעס קומט זיך תיקון?..."

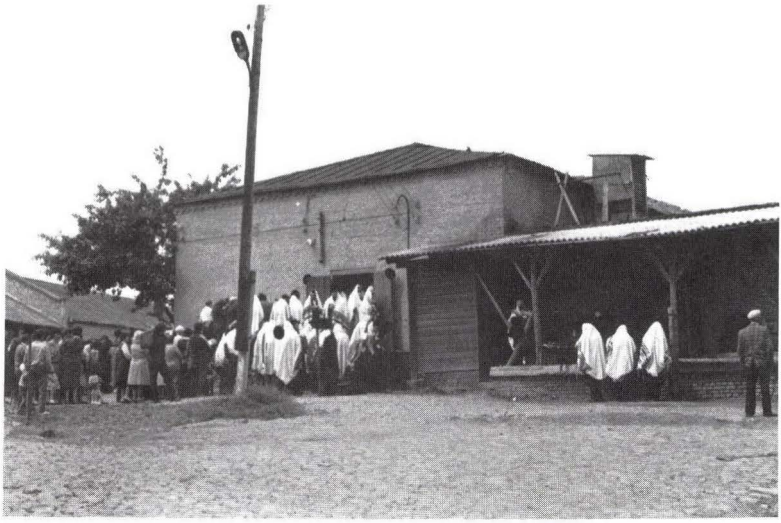
★

שפעטער האט ער זיך צוריק באזעצט אין סקווירא, נאר ס'איז אונז נישט באוואוסט פונקטליך וועלכע צייט ער איז געווען אין כמעלניק. קען זיין, וועז ס'האט אויסגעבראכן א שריפה ר"ל דארט אינעם סקווירער הויף. (זע ווייטער)

איינס איז אמאל זיכער, אז א געוויסע צייט האבן די צוויי הייליגע בריידער, דער רבי ר' ישראל מיט'ן רבי'ן ר' דוד, געפירט די חסידישע הנהגה אינאיינעם. ס'הייסט, אינעם זעלבן הויף. און דער רבי זי"ע פלעגט זאגן, אז ס'האט צווישן זיי געהערשט א געוואלדיגע ידידות און ליבשאפט, כאטש זייערע דרכים זענען געווען ווייט פארשידנארטיג, וו.צ.ב.ש. דער רבי ר' ישראל – ביי אים האט אלץ זיך געפירט פרי בהשכמה, בעת ביים רבי'ן ר' דוד איז אלץ געווען שפעטליך.

ס'האט דערציילט אן אייניקל, אז אמאל וועז ס'איז אויסגעפאלן א תענית וואס מ'איז משלים ערב שבת אין שבת

אריין, האט דער רבי ר' ישראל געמאכט שבת נאך פון טאג, אזוי ווי "רב צלי של שבת בערב שבת", און ער האט שוין געהאלטן דעם כוס צו קידוש, און דעמאלט איז ערשט דער ברודער, דער רבי ר' דוד אדורכגעלאפן צו דער מקוה, פאר מנחה. (זע ווייטער)

בילד פונעם אלטן סקווירער הויף

דער רבי ר׳ ישראל איז אויך נסתלק געווארן אין זיין יוגנט, אינעם יאר תרנ״ו, און זיין בת יחידה מיט׳ן מאן דער רבי ר׳ דוד יעקב, האבן זיך באזעצט אין שטאט זשיטאמיר, וואו ער האט איבערגענומען דאס ארט פון זיין טאטן, דער קארשובער רבי הה״ק רבי ר׳ מאטל, זון פון הה״ק דער רבי ר׳ משה קארשובער זי״ע.

אזוי איז אין אלטן הויף פון רבי׳ן ר׳ יצחק׳ל געבליבן זיצן דער רבי ר׳ משה דן.

★

דער נייער הויף

און דער איינציגסטער פארבליבענער זון פון רבי׳ן ר׳ איציק׳ל – דער רבי ר׳ דוד, מיט זיין בריידט־פארצווייגטער משפחה, האט אויך איבערגעלאזט דעם אלטן הויף. ער האט זיך אריבערגעצויגן אין אן אנדערן געגנט, וואו חסידים האבן אים אפגעקויפט א פריצישן גוט, מיט א גרויסן סאד (גארטן) ארום. צווישן דעם אלט־נייעם הויף האט פונאנדערגעטיילט א וואסערל, וואס איז באהאפטן געווארן דורך אזא געראפענער ״קלאדקע״, אזא הילצערנעם בריקל.

ס׳ווערט דערציילט: ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל האט זיך באזעצט אין דעם פאלאץ, און די חסידים האבן זיך אנגעהויבן דרייען דארט, האבן זיי געמאכט פון דעם פאלאץ א חורבן. מיט א יאר שפעטער איז די פירשטין געקומען אפנעמען א טייל פונעם געלט, וואס מען איז איר נאך געווען שולדיג פאר׳ן פאלאץ. ווען זי האט געזען דעם גרויסן חורבן וואס

די חסידים האבן געמאכט פון דעם הערליכן פאלאץ, האט זי אוועקגעי׳חלש׳ט אויפ׳ן ארט.

די שריפה אין הויף

ווי באוואוסט פלעגט דער רבי ר׳ דוד׳ל פארן אסאך אין וועג, נסיעות צו זיינע חסידים. אמאל פאר זיינער א נסיעה, האט ער גערופן צו זיך א מנין מענטשן און געבעטן, זיי זאלן אים פותר חלום זיין. אויך האט ער געפאסט דערויף א ״תענית חלום״, אנדערש ווי זיין שטייגער. דערנאך איז ער געפארן אין וועג, ווי זיין שטייגער ארומצופארן. ער פלעגט פארן אסאך צו די שטעט ״בענדער״ און ״סאראקא״, און כסדר אין די חסידישע שטעטלעך צו זיינע חסידים, קעשינעוו א.א.וו.

וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז געווען אונטערוועגנס, האט זיך דאס גאנצע פאלאץ אינעם ניי־אפגעקויפטן הויף פארברענט. די וועגט פונעם פאלאץ זענען געווען זייער דיק און האבן געברענט אזוי עטליכע טעג רצופים. וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז צוריקגעקומען און האט געזען דעם חורבן, האט ער געפרעגט, וואס עס האט פאסירט מיט דער שאפע, אין וועלכער ער האט געהאט די תפילין פון הייליגן בעש״ט זי״ע, און אויך מטבעות און אסאך ווערטפולע זאכן. האט מען געענטפערט, אז די גאנצע שאפע האט מען אפגעראטעוועט.

דערנאך האט ער געפרעגט, וואס עס האט פאסירט מיט דער ״סאפקע״, די קאנאפע וואס ער האט געהאט בירושה

פונעם זיידן, דעם טשערנאבילער מגיד זי״ע. – די טשערנאבילער קינדער האבן זיך געפירט צו ליגן נאר אויף א קאנאפע, נישט אויף א בעט, און דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט גע׳ירש׳נט דעם טשערנאבילער מגיד׳ס קאנאפע און ער פלעגט דערויף שלאפן. די קאנאפע און אויך דאס קישן, איז געווען איבערגעצויגן מיט לעדער. – האט מען דעם רבי׳ן געענטפערט, אז די קאנאפע האט זיך פארברענט. עס איז געווען קענטיג, אז דאס וואס די קאנאפע איז פארברענט געווארן, האט אים מער געארט ווי די שריפה פונעם גאנצן פאלאץ.

★

נסיעות מיט מסירת נפש

אגב: אין צוזאמענהאנג מיט די נסיעות פון רבי׳ן, איז ווערד צו דערמאנען זיינע נסיעות מיט מסירת נפש. ווי באוואוסט איז דורך די רשעים, די רוסישע מלוכה, געווען פארבאטן אויף די טשערנאבילער צדיקים, וועלכע זיי האבן גערופן ״צאדיקאוו״, ארויסצופארן פון זייערע שטעט. וויבאלד אבער ביי די רבי׳ס זענען דאך געווען באהאלטן גרויסע ענינים אין זייערע הייליגע נסיעות, פלעגן זיי זיך ארויסכאפן אן ערלויבעניש פון דער רעגירונג. איז דאס טאקע געווען מיט מסירת נפש ממש, ווייל אויב די רעגירונג וואלט זיך דערפון דערוואוסט, וואלט מען אים איינגעזעצט אין תפיסה, אזוי ווי ס׳האט אמאל פאסירט, וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל האט געהאלטן שבת אין א שטאט, האט מען אים פאר׳מסר׳ט, אז ער האלט זיך דארט אויף אומלעגאל, און

דער גובערנאטאר האט געשיקט פאליציי, זאלן ברענגען דעם רבי'ן און ארעסטירן.

ווי דער עולם האט דאס געזען, האט מען באלד מודיע געווען פאר'ן רבי'ן, און דער גבאי האט זיך שנעל אוועקגעזעצט נעבן רבי'ן און זיך אנגעטון דעם רבי'נס שטריימל, און דער רבי האט אנגעטון זיין קאפעליוש. וועז די פאליציי איז געקומען, האבן זיי געזומען דעם גבאי'ן, מיינענדיג אז ער איז דער רבי, ווייל ער איז געגאנגען מיט'ן שטריימל, און מ'האט אים אפגעפירט אונטער א שטרענגער שמירה. אינדערצווישן האט זיך דער רבי ערגעץ פארבא־האלטן.

וועז די פאליציי האט געברענגט דעם "רבי'ן" פאר'ן גובערנאטאר, האט ער זיך אנגערופן צו זיי אן אויפגע־רעגטער: "נאראנים!... וועז דאס וואלט געווען דער רבי, וואלט מען אייך געלאזט אזוי רואיג אים פירן? די גאס וואלט דאך געווען שווארץ פון נאכלויפנדע מענטשן!..."

★

ווי פריער דערמאנט, האט מען פאר'ן רבי'ן ר' דוד'ל אויפגעשטעלט א פראכטפולן הויף אין סקווירא, אין אן אנדערן ווינקל, נישט דארט וואו דער אלטער הויף איז געשטאנען. דער הויף שטייט נאך היינט צוטאג אויף יענעם ארט. אין צענטער פונעם הויף איז געשטאנען דאס בית המדרש מיט'ן רבי'נס שטוב. דאס ארט איז געווען דער "תל תלפיות", צו וועלכן ס'האבן זיך געצויגן חסידים פון אלע עקן. שפעטער האט א רייכער סקווירער חסיד פון אמעריקע

– וועלכער פלעגט פון דא אהין פארן צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע – אויפגעשטעלט דארט א גרויסן האטעל.

אינעם הויף האט זיך אויך געפירט א גרויסע קיך – ווי עס האבן אונז ביי אונזער באזוך אין רוסלאנד צוגעוויזן עטליכע זקנים, עלטערע אידן פון סקווירא פון איבער די ניינציג יאר, ר׳ יעקב לוצקער ע״ה און ר׳ פנחס בר׳ דוד ע״ה, וועלכע האבן מיט טרערן אין די אויגן דערציילט פון די זכרונות פון יענע ליכטיגע יארן. (זע דעם פאלגנדן באריכט פון אונזער נסיעה קיין רוסלאנד.) קעגנאיבער דעם הויף איז געשטאנען א זאל, וואו חסידים פלעגן פראווען פרייליכע חתונות. די חופה האט מען געשטעלט ביים טויער־איינגאנג פון רבי׳נס הויף, און דער רבי ר׳ דוד׳ל פלעגט קומען און שטיין ביי דער חופה.

פאלגנד האבן מיר געשטעלט א פראגמענט פון דעם באריכט, וואס מיר האבן געשריבן פאר עטליכע יאר איבער אונזער ערשטער נסיעה – פאר עלף יאר צוריק, אייר, תשמ״ח – מיט א גרופע סקווירער חסידים, מתפלל צו זיין אויף קברי אבות, הארט נאכ׳ן פאנאנדערפאל פונעם קאמוניסטישן רעזשים און עפנונג פון דעם ״אייזערנעם פארהאנג״. אין דעם באריכט האבן מיר געשילדערט אונזערע רירנדע באגעגענישן מיט עלטערע אידן פון רוסלאנד, וועלכע האבן נאך געדענקט דעם הויף ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע.

★

מען איז אנגעקומען קיין מאסקווע, און פון דארטן איז מען תיכף אינעם צווייטן טאג אפגעפארן קיין קיעוו.

אין דער גרויסער שטאט קיעוו – די הויפט שטאט פון אוקריינע און עלטסטע שטאט אין רוסלאנד – לעבן היינט צו טאג א מספר פון צוויי הונדערט און פופציג טויזנט אידישע איינוואוינער. אין דער גרויסער קיעוער שול אויף "שיקאוויצקע" גאס, די איין־איינציגע אין דער גרויסער שטאט, איז דא אן ערך פון פינף ביז צען מנינים עלטערע אידן, אין אכציג־ניינציג יעריגן עלטער, וועלכע קומען געוועהנליך יעדן שבת דארט דאוונען. דאס איז אין א געוועהנליכן שבת; אין ימים טובים און די הייליגע טעג – ווי זיי דערציילן – ווערט די שול איבערגעפולט מיט טויזנטער.

ווען מ׳קומט דארט אריין און מ׳באקענט זיך אביסל מיט די אידן, באגעגנט מען זיך מיט א מעין "קיבוץ גליות". עס טרעפן זיך כמעט נישט אין דער שול קיין צוויי אידן פון דער זעלביגער געבורטס־שטאט. איינער איז פון פאוואליטש, דער צווייטער פון אגראבישט; צוויי אידן פון דער שטאט טשערנאביל; דער חזן איז פון וויניצא; דער שמש פון ראוונא; אן אנדערער איז פון מאקארוב; א גאר עלטערער איד – פון שטעטל רוזין. אויך איז פאראן דארט צווישן די מתפללים איינער פון דער שטאט ווילעדניק – די שטאט פון הה"ק ר׳ ישראל בער ווילעדניקער זי"ע, וואס האט פארפאסט דעם הייליגן ספר "שארית ישראל" – א טיף ספר אין חסידות, אין וועלכן ער ברענגט אויך פיל שארפע, טיפזיניגע מאמרים פון זיין הייליגן רבי׳ן הה"ק ר׳ מאטעלע זי"ע, דער מגיד פון טשערנאביל.

דער ווילעדניקער מגיד זי"ע איז וואונדערליך מפורסם ווייט און ברייט איבער גאנץ אוקריינע און רוסלאנד, אפילו להבדיל ביי נישט־אידן. אין די טעג פון חודש אלול, די צייט פאר די ימים נוראים, ווען די רוסישע אידן פארן ארום אויף קברי אבות, טוט

זיך א גרויס געפארעכץ צו זיין ציון הק׳ קיין ווילעדניק. אין ווילעדניק זענען פאראן אלטע אוהלים, פון די געציילטע וואס זענען געבליבן שטיין אומבאריט. אידן דערציילן, אז אמאל ווען די מלוכה האט זיך געוואלט פארטשעפן מיט׳ן ווילעדניקער׳ס אהל – ווען דער ערשטער גוי איז צוגעגאנגען אראפרייסן די דאך פונעם אהל, איז ער תיכף אראפגעפאלן א דער׳הרג׳עטער. מען האט געזען דערין אן ״אצבע אלקים״, און פון דאן אן איז דאס ארט פארהיילִיגט געווארן, און מען באציט זיך דערצו מיט גרויס יראה און ערעפארכט. דער ציון פונעם הייליגן ווילעדניקער זי״ע, איז אויך אנגענומען אלס א מקום ישועה.

און צוריק צום פריערדיגן: אויב עס דערלויבט איינעם די צייט, קען מען זיך דארט אין דער קיעווער שול אנהערן אסאך פונעם אלטן אמאל, פארשידענע מעשיות און איבערלעבענישן פון אזויפיל שטעט און שטעטלעך, פון ליידן און פריידן. אויך פיל עובדות און סיפורים פון די צדיקים – וועלכע האבן געלעבט און געווירקט אין יענע ערטער – וואס די עלטערע אידן האבן איבערגענומען פון די ערשטע הענט.

דאס מערסטע מפורסם צווישן די אידן, איז דער פארהיילִיגטער נאמען פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, ״דער רבי ר׳ דוד׳ל״, ווי עס רופן אים די אידן מיט ליבשאפט. א מערהייט פון די אידן שטאמט פון דער שטאט סקווירא. פאראן דארט סקווירער געבוירענע, און אנדערע וואס האבן געלערנט אין דער סקווירער ישיבה. אין די קורצע טעג ווען מיר האבן געוויילט דארט אין קיעוו, האבן מיר זיך אנגעהערט מיט לעבעדיגע אויסמאלונגען פונעם אלטן אמאל אין סקווירער הויף, ווי די אידן אליין האבן עס

מיטגעלעבט, און עובדות און סיפורים פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע.

ווייטער האבן מיר זיך באגעגנט מיט אן אנדערן זקן אויך אין די זעלבע יארן אין דער קיעווער שול, זאגט ער: ״א יונגל בין איך נאך געווען דעמאלט. אין יענע יארן האב איך זיך אריינגעכאפט אין א שבת מברכים שבט, הערן ראש חודש בענטשן פון רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, ליגט עס מיר נאך היינט אין די ביינער!...״ אזוי האבן מיר זיך דורך די טעג באגעגנט מיט פארשידענע טיפן אידן־זקנים. רעדנדיג פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, האט זיך זיי געשטעלט טרערן אין די אויגן, היינט נאכ׳ן חורבן פון איבער א יאר זיבעציג, איז עס אלץ ביי זיי איינגעקריצט על לוח לבם. און פון וועמען דארט אין קיעוו הערט איר דען נישט רעדן פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל פון סקווירא, אז ווי געזאגט, א וועלט האט זיך ארום אים געווירבלט און געקלאמערט...

...געפינענדיג זיך דארט אין אלט־סקווירא גופא דארט אין רוסלאנד, האבן מיר זיך באגעגנט מיט זקנים, אלטע פארצייטישע אידן פון איבער די תשעים שוין, וועלכע האבן נאך גוט געדענקט די צייט, וועז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט דארט אנגעפירט מיט זיין רבי׳שן הויף. ווי אויסגעהונגערטע זענען מיר צוגעלאפן צו די אידן, הערן פון זיי א ווארט וועגן יענע צייטן. מיר האבן געטראפן א איד, ר׳ יעקב לוצקער, האבן מיר אים געפרעגט: ״געדענקט איר אפשר א יום־טוב ביים רבי׳ן?״ קוקט ער אויף אונז מיט וואונדער, צעפייערט זיך און ענטפערט מיט א תמימות: ״ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל איז ׳אילע׳ (יעדער) שבת געווען א יום טוב!... מ׳איז פון דער וועלט געפארן צו אים, האט זיך געפירט דארט א קיך, פון וועלכער מ׳האט געגעבן צו עסן פאר אידן...״

דאס בלויזע הערן די תמימות׳דיגע ״מסיח־לפי־תומו׳דיגע״ רייד פון ר׳ יעקב נאך אזופיל ביטערע זיבעציג גרויזאמע יארן, איז שוין געווען א געגוגענדע פארשטעלונג פונעם תפארת און פראכט פון בית סקווירא אין די גוטע יארן. ער האט אפילו געוואוסט צו דערציילן פון די אינערליכע זאכן, און שטייענדיג אויפ׳ן פלאץ, וואו עס האט זיך אמאל געפונען דער אלטער הויף פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע, און וואו עס האבן שפעטער געוואוינט זיינע קינדער און אייניקלעך – האט דער אלטער ר׳ יעקב, ווייזנדיג קעגן דעם רבי׳שן הויף פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, זיך געגעבן א רוף־אן אזוי מיט פשטות: ״ער, דער רבי ר׳ דוד׳ל, איז געווען דער גלאוונער רבי!״ – דער הויפט און אמת׳ער רבי, צו וועלכן חסידים פון דער וועלט זענען געפארן.

★

דער חורבן פונעם הויף

דאס איז אלץ געווען דעמאלט, ווען אוקריינע איז געווען א לעבעדיגער וועלט־טייל, א מעטראפאליטן פון תורה וחסידות. עס האבן געבליט אין איר אידישע שטעט און שטעטלעך, און אויך די שטאט סקווירא איז געווען על תלה בנוי׳, מיט׳ן פולסטן פראכט און שטאלץ. עס איז אבער געקומען די צייט, ווען אויפ׳ן אוקריינישער אידנטום האט זיך אראפגעלאזט א נעפלדיגער וואלקן און עס האבן זיך אנגעהויבן פאר אידן פינסטערע צייטן. דאס איז געווען פאר איבער א יאר אכציג, אין דער צייט פון ערשטן וועלט־קריג, און שפעטער נאכ׳ן קריג ביים בושעווען פון די חיה׳שע ״באנדעס״.

דער רבי לאזט א טרער

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך געפירט ראש השנה פארנאכט צו דאוונען מנחה פאר'ן עמוד, און אויך פארזאגן דעם פיוט "אחות קטנה". איין יאר ווען ער האט פארגעזאגט דעם "אחות קטנה" און איז אנגעקומען צו די ווערטער "מתי תעלה בתך מבור", האבן זיך פון זיינע הייליגע אויגן אראפגעקייקלט א פאר טראפנס טרערן. דעמאלט האבן חסידים פארשטאנען אז עס גרייט זיך ר"ל א גזירה אויף כלל ישראל.

בדרך כלל האט מען דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע נישט געזען ווייגען אדער אפילו לאזן א טרער. דאס סבלנות איז ביי אים געווען למעלה מגדר אנושי. אפילו דעמאלט ווען זיין הייליגער זון הה"צ הר' אהרן איז נסתלק געווארן בחייו פון א שווערער מחלה ל"ע אין זיין גארער יוגנט, איבערלאזנדיג אן אלמנה און קליינע יתומים'לעך, האט זיך דאס אומגליק אויף אים אינגאנצן נישט דערקענט. ווען די הויף־מיטגלידער וואס האבן זיך נישט געקענט צוקוקן צו דעם גרויסן צער אין שטוב האבן אים געפרעגט: היתכן? נישט לאזן אפילו א טרער? האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געענטפערט: "נאך וואס?..."

און ווען זיין בת יחידה, די כלה פון הה"ק רבי ר' ישראל דער סטאלינער רבי זי"ע, איז אויסגעגאנגען נאך א לענגערער מחלה ה"י, און זיין הייליגער פאטער, דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע, ווועלכער האט נאך דעמאלט געלעבט, איז געלאפן איבער'ן הויף און האט געקרעכצט: "אה, אה!..." און דער רבי ר' דוד'ל – אויף אים האט מען אינדרויסן גארנישט דערקענט, האט דער פאטער אים געזאגט: לאז א טרער, האט ער געענטפערט: ער ווייסט נישט פארוואס.

דאס איז אלץ געווען ביי אייגענע ליידן. אבער ווען עס האט זיך געהאנדלט פון צרות ישראל, האט זיין הייליג הארץ שטארק געווייטיגט און דעמאלט האט ער געלאזט א טרער. און ווען די חסידים האבן געזען ביי יענעם "אחות קטנה" ווי דער רבי האט געלאזט טרערן, האבן זיי שוין געוואוסט, אז מען וועט דארפן זיין אנגעוויזן אויף א ישועה. און טאקע יענעם יארן האט אויסגעבראכן די ביטערע ערשטע וועלט מלחמה.

★

עס איז געווען באלד נאכ'ן ערשטן וועלט־קריג, וואס האט געלאזט נאך זיך א ווילדע הפקירות. מען האט דעמאלט אין רוסלאנד (אינעם זיבעצנטן יאר למספרם) אראפגעווארפן פון טראן דעם רשע און צורר, דעם צאר "ניקאליי דעם צווייטן", און אים גע'הרג'עט. אידן האבן דעמאלט לייכט אפגעאטעמט, מיינענדיג אז איצט וועלן זיך אנהייבן גאלדענע און גליקליכע יארן. אבער גוטע אידן האבן אנדערש געזען.

וועו מ'האט דעמאלט געפירט דעם צאר איבער די גאסן, געבונדן אין קייטן, האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע געזאגט: "אט זע איך, עס איז שוין מקויים געווארן די ווערטער אין פסוק: 'וכל קרני רשעים אגדע', אבער די ווייטערדיגע ווערטער: 'תרוממנה קרנות צדיק', דאס זע איך נאך ווייט נישט."

דער רבי זי"ע האט שפעטער דערציילט, אז וועו ער האט געהערט די דאזיגע ווערטער פון הייליגן מויל פון טאטן,

איז אים אדורך געלאפן א קאלטער שווייס אין אלע גלידער. ער האט פארשטאנען, אז עס הענגען פינסטערע וואלקענעס איבער אידישע קעפ. און ליידער האט עס געזומען א קורצע צייט, וועלן די דברי נבואה האבן אנגעהויבן פארווירקליכט ווערן.

עס איז דעמאלט געווען אין רוסלאנד א מהפכה, אן איבערקערעניש. מ'האט אראפגעווארפן די מלוכה און געוואלט אויפשטעלן אן אנדערע. ס'האט זיך אנגעהויבן דאס פירעכץ פון פארשידענע פארטייען און באנדעס, דער איז ארויף אויפ'ן טראן און דער אנדערער אראפ. אזוי זענען געגאנגען עטליכע יאר, ביז די "באלשעוויקן" זענען ארויף אויפ'ן טראן.

אין יענער צייט וועלן די "באנדעס" האבן מורד געווען אין דער מלוכה, זענען זיי באפאלן די קליינע אידישע שטעטלעך און דערפער און געמאכט דארט פאגראמען, ג'הרג'עט און געראבעווען, און געטון וואס דאס הארץ האט זיך זיי געגלוסט, ואין פוצה פה ומצפצף, קיינער האט קיין ווארט נישט געזאגט. עס איז דעמאלט געווארן א שרעקליכער חורבן אין אידישע שטעט און קהילות, און אויך דעם סקווירער הויף האבן זיי נישט געשאנעווען. זיי האבן געמאכט פונעם הויף א חורבן און עס אויסגעריסן "עד היסוד בה", כמעט ביז'ן גרונד.

וועגן יענער צייט האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע אמאל געזאגט: "קיין שום זאך האט מיך נישט מבלבל געווען פון קדושת שבת, נאר איינמאל - יענעם שבת, וועלן די באנדעס זענען

אנגעקומען קיין סקווירא, איז דעמאלט געווארן אין הויף א געוואלדיגע יללה פון טאטעס, מאמעס און קינדער, און דאס האט מיך מבלבל געווען."

דער קידוש וויין

אין שייכות מ'ט יענע געשעענישן ווערט דערציילט, אז ווען די באלשעוויקן האבן זיך אריין געריסן צום רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע אין שטוב, האבן זיי ווי געווענליך אויסגערויבט דאס גאנצע הויז. צווישן די גערויבטע זאכן זענען געווען גאר טייערע ירושה חפצים, וו.צ.ב.ש. מטבעות פון די צייטן פון מרדכי ואסתר; א שטיין וואס ווערט געפון "עין עגלא" וואס איז געווען אין דעם "חושן" א.א.וו. און דאס אלעס האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע צוגעקוקט שווייגנדיג, זיצנדיג אויף זיין שטול מיט'ן רוקן צו דער שאפע, אין וועלכער עס איז געווען דער קידוש וויין.

ווען די באלשעוויקן האבן זיך דערנענטערט צו דער שאפע, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע זיך א דריי אויס געגעבן און זיך אנגערופן: "אויך דאס ווילט איר אוועק נעמען?!" און ער האט שנעל אריין געלייגט דאס פלעשל וויין אונטער דער קאפאטע. דערפון איז געפאלן א מורא'דיגע שרעק אויף די באלשעוויקן, און זיי זענען ארויסגעלאפן פון שטוב איבערלאזנדיג דארט דעם וויין.

די טייערע ירושה

דערנאך האט זיך דער רבי ר' דוד'ל זי"ע אנגערופן: "פיל רשעים – טאטערן, דייטשן, דעם צאר'ס ארמיי – האבן שוין

פרובירט צו טשעפן די הייליגע ירושה, אבער זיי האבן נישט געקענט; זיי (די קאמוניסטן) האבן אבער יא געקענט, – איז עס נאר ווייל זייער קליפה איז גאר שטארק און זיי זענען א שטיק טומאה.״

ווי מיר האבן זיך אנגעהערט דארט פון די עידי ראי׳, איז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע ניצול געווארן ממש בדרך נס פון די ״פעטליורע״ באנדעס ימ״ש. וועו זיי זענען באפאלן די שטאט סקווירא, איז איינער פון די באנדיטן – צופעליג א סקווירער איינוואוינער, – וועלכער האט געזען אז די חיות ווילן אפילו דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל נישט שוינען, צוגעלאפן צו אים און אויסגעשריגן, רופנדיג אים אזוי ביים הייליגן נאמען: ״דוד, קום דא אהער!״ – וואס זאל מען טון אין אזא צייט, וועו ס׳איז חלילה ״כיון שניתן רשות למשחית״ ר״ל – איז דער רבי צו אים צוגעגאנגען, און דער באנדיט האט פאראדנט: ״קום מיר נאך!״ ער איז ארויסגעגאנגען הינטער דער שטאט, און דער רבי נאך אים.

דארט אויסער דער שטאט האט דער באנדיט אויסגע־ שאסן עטליכע קוילן פון זיין ביקס אין דער לופטן, און די באנדיסטן וואס זענען געבליבן אין דער שטאט, האבן געמיינט אז דער חבר למשחית זייערער האט שוין זיכער דעם רבי׳ן חלילה... דאן האט ער אבער געזאגט פאר׳ן רבי׳ן ״לויף גיך אהיים!״ און אזוי איז דער רבי געראטעוועט געווארן ממש ממות לחיים. ווי מיר האבן געהערט פון איינעם פון די דארטיגע זקנים, האט אבער דער באנדיט געהאט נאכדעם אן עונש פאר זיינע מעשים בכלל, און אויך פאר דעם שרעק וואס ער האט דעם רבי׳ן פארשאפט אין יענע מינוטן – טראץ דעם וואס עס איז פאקטיש דערפון ארויסגעקומען פאר׳ן רבי׳ן א טובה, –

און עס איז אויף אים מקויים געווארן דער פסוק "עין תחת עין" א.א.וו.

★

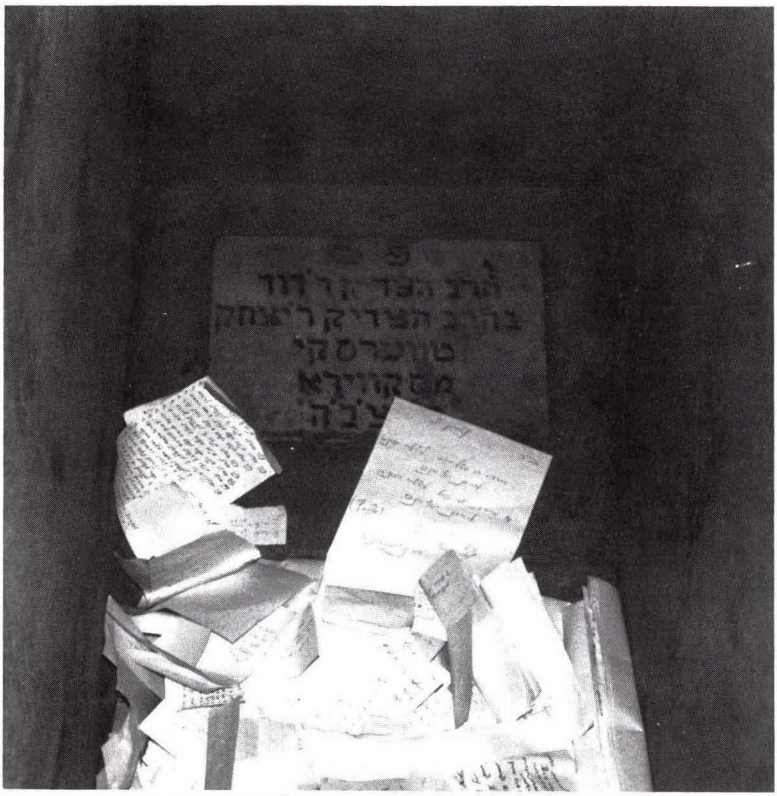
עס איז דעמאלט אנגעפאלן א פחד אויף די הויף־מענטשן, זיעענדיג זיך פנים אל פנים מיט׳ן מלאך המות, און מען האט זיך מער נישט געוואלט פארלאזן אויף נסים. אין יענער תקופה זענען זיך אידן צעלאפן פון די קליינע אוקריינישע שטעטלעך, וואו עס איז פשוט געווען א סכנת נפשות צו פארבלייבן. וואו ס׳איז אנגעקומען א קלאנג, אז די באנדעס וועלן איבערפאלן דאס ארט, האבן זיך אידן אויפגעהויבן, איבערלאזנדיג דאס גאנצע האב און גוטס אויף הפקר, און אנטלאפן. מען האט זיך באהאלטן אין געדיכטע וועלדער, אדער זיך באזעצט אין די גרעסערע שטעט, וואו מען איז געווען מער אפגעהיטן און פארזיכערט, און פיל האבן זיך באזעצט אין דער גרויסער שטאט קיעוו.

מ׳פארלאזט דעם הויף

אויך די משפחה פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע האט זיך געוואלט אריבערציען אהין, אבער דער רבי האט נישט געוואלט דערצו מסכים זיין. די משפחה האט זיך איינגעשפארט און גע׳טענה׳ט, אז ס׳איז אוממעגליך צו פארבלייבן דארט; מען דארף אויסוואנדערן קיין קיעוו, וואס איז א גרויסע שטאט און פיל מער אויסגעהיטן. מען האט געלייגט א שטארקן דרוק אויפ׳ן רבי׳ן און אים אזוי לאנג דערקוטשעט, ביז ער האט זיך געלאזט איינבעטן און מסכים געווען זיך אריבערציען קיין קיעוו.

מען האט איבערגעלאזט די שטאט "סקווירא" מיט׳ן

גאנצן מלכות'דיגן הויף, און זיך אריבערגעצויגן קיין קיעוו, וואו ס'האבן שוין דעמאלט געוואוינט גאר אסאך סקווירער און טשענאבילער חסידים. דער רבי מיט די קינדער, און די רביצין מיט געבליבענע יתומים'לעך פון די זין, וועלכע זענען שוין אויסגעגאנגען דארט אין סקווירא פון די עפידעמיעס און טיפוס ה"י – אלץ האט זיך געצויגן קיין קיעוו. אין קיעוו האט זיך דער רבי ר' דוד'ל זי"ע אויפגעהאלטן ביז'ן טאג פון זיין הסתלקות.

ציון הקדוש פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע

ט.

קיעוו - הסתלקות

די שטאט קיעוו איז געווען די דריט־גרעסטע שטאט פון רוסלאנד, און האט געהאט די גרעסטע אידישע באפעלקערונג פון גאנץ אוקריינע. זי איז געווען אן "עיר ואם בישראל" און א צענטראל פלאץ פאר תורה וחסידות, וואו אלע חסידישע רביים פון רוסלאנד פלעגן קומען אויף שבתים און פארברענגען. קיעוו האט בכלל פארמאגט א גרויסע חסידישע באוועגונג, ווי אויך א גאר גרויסע צאל חסידישע קלויזן (שטיבלעך) פאר אלע קרייזן; אממערסטנס האבן דארט געוואוינט חסידישע אידן וואס זענען געווען מקושר צו האחים הקדושים בני המגיד מטשערנאביל זי"ע.

דער אידיש־חסידישער ישוב אין קיעוו, ווי בכלל אין אוקריינע, האט אנגעהאלטן אין איר פולן גלאנץ און שיין, ביז'ן יאר תרע"ז, וועו ס'איז אנטשטאנען די נייע סאוועטישע מאכט, דער קאמוניסטישער רעזשים – "די גרעסטע קליפה זינט די וועלט שטייט," ווי דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיי אנגערופן – וואס האט געמומען צעשטערן דעם אידישן גלאנץ, די קלויזן און שולן וכדומה. דאן זענען געקומען צו אן ענדע אלע אידישע שעטלעך, און צווישן זיי אויך אונזער

אלטע היים "סקווירא" (אין דער קיעווער גובערניע), וואס האט געדינט יארן לאנג אלס וואויין־ארט פאר "מלכות בית סקווירא".

דער שרעקליכער סוף איז געקומען ערשט א יאר שפעטער, תרע"ח – איין יאר נאכ'ן ערשטן וועלט־קריג, – וועז די ווילדע באלשעוויקן, די קאמוניסטישע באנדעס, האבן נאך אלס אנגעפירט זייערע גרויזאמע פאגראמען קעגן אידן, אוז בכלל די אויסראטונג פון "אידישקייט". אין יענע צייטן זענען גאנצע אידישע שטעטלעך חרוב ונחרב געווארן, אוז פיל אידן זענען אומגעקומען אויף קידוש השם. אזוי איז געקומען דערצו, אז דער רבי ר' דוד סקווירער זי"ע האט זיך אריבערגעצויגן קיין קיעוו, ווי עס איז שוין אויבן דערמאנט געווארן. אין יענע טעג איז אין די גרויסע שטעט געווען פיל גרינגער ווי אין די קליינע שטעטלעך.

★

"והוצאתני מן הבית הזה"

וועז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך אריבערגעצויגן קיין קיעוו, האט מען דארט אפגעקויפט פאר אים א הויז. וועז ער איז אריינגעקומען אינעם הויז, האט ער זיך אומגעקוקט אויף די וועגט אוז זיך אנגערופן מיט'ן פסוק אין פרשת וישב: "והוצאתני מן הבית הזה..." אוז ער האט איבערגע'חזר'ט עטליכע מאל: "והוצאתני מן הבית הזה, והוצאתני מן הבית הזה..."

דעם פשט פון די ווערטער האט קיינער דעמאלט נישט פארשטאנען. ערשט וועז ער איז שפעטער נסתלק געווארן

אינעם מוצאי־שבת קודש פון פרשת וישלח, וואס גייט צו דער וואך פון וישב, ווען מ׳לייענט דעם אויבנדערמאנטן פסוק, האט מען פארשטאנען וואס דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט דעמאלט געוואלט מיט דעם פסוק מרמז זיין.

די דעמאלטיגע צייט פון זיין אויפהאלט אין קיעוו, איז פאר׳ן רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע געווען זייער שווער איבער־צוקומען. אין יענע שווערע אומשטענדן, ווען טויזנטער מענטשן פון הונדערטער שטעטלעך און דערפלעך זענען זיך צוזאמען געלאפן פון די ארומיגע קליינע שטעטלעך אין דער גרויסער שטאט קיעוו אריין, איז דארט געווארן א שרעקליכער געדראנג. עס איז געווען אוממעגליך זיך איינצוארדענען אפילו מיט׳ן נויטיגסטן. ס׳איז ממש נישט געווען וואס צו עסן, קיין העמד איבערצוטון.

צוליב דעם גרויסן און אומדערטרעגליכן געדראנג, בפרט אין די בתי מדרשים, האט אויסגעבראכן ר״ל די שרעקליכע ״טיפוס״־עפידעמיע, פון וועלכער מענטשן זענען אויסגעגאנגען ר״ל. און ווער רעדט פאר אזא גרויסן הויף ווי סקוירא – איז טאקע דער צושטאנד געווען א שרעקליכער. עס איז נישט געווען מיט וואס דאס חיות זיך צו דערהאלטן; אפילו אביסל וואסער אויף א רפואה איז נישט געווען. מען איז ליידער אויסגעגאנגען פון די מחלות און הונגער ר״ל, טאג נאך טאג האט אן אנדערער פון הויף אויסגעהויכט די נשמה. מען האט זיך קוים אויפגעהויבן פון איין ״שבעה״ און זיך באלד געזעצט ר״ל אויף אן אנדערער.

אויך הה״צ ר׳ משה׳לע זצ״ל – דער דריטער און ״אויסדערוועלטער און פיינסטער פון צווישן די עלטערע זין פון ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע״, ווי הרה״ח ר׳ מאניע ז״ל האט אויף אים עדות געזאגט – איז דעמאלט נפטר געווארן אויף א שבת קודש, נישט איבערלאזנדיג נאך זיך קיין קינדער. כ״ק מרן זי״ע האט דערפון געהאט גרויס צער, און באלד ווי ס׳איז געווארן אויס שבת, האט ער זיך אנגעטון בגדי חול און געטרויערט נאכ׳ן ברודער.

★

דער כח אין קדושת שבת

דער פאטער הה״ק ר׳ דוד׳ל זי״ע איז אבער ווייטער געזעסן ביי דער ״שלש סעודות״, און ווען ער האט באמערקט, אז דער זון איז נישטא, האט ער אים געשיקט רופן און געהייסן, ער זאל קומען זיצן ביים שבת טיש מיט די בגדי שבת. ווען דער רבי זי״ע איז געקומען, האט אים דער פאטער געזאגט מיט א רואיגקייט: ״נו, שבת, שבת...״

דאס איינציגע מאל וואס עס איז אים געשטערט געווארן קדושת שבת, איז געווען ביים איבערפאל פון די באנדעס אויפ׳ן סקווירער הויף, ווען טאטעס־מאמעס מיט קינדער האבן געווייניט אין דער גרויסער בהלה. אן אייגענער צער האט אים אבער נישט געקענט מבלבל זיין פון קדושת שבת.

★

די הייליגע הסתלקות

די שמועות מבהילות וואס זענען אנגעקומען וועגן די

מעשים תעתועים, רציחות און כלערליי געפערליכע אקציעס פון די באנדעס אויף טויזנטער אידן, חסידים, יראים ושלמים, האבן צוגענומען ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע דעם לעצטן טראפן חיות. די טעגליכע אומדערטרעגליכע צרות ישראל, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל מער נישט געקענט איבערטראגן. די כוחות האבן זיך אים צוביסלעך אויסגעלאזט. וועז ס׳איז געקומען ערב שבת־קודש פרשת וישלח, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל געזוכט אביסל וואסער, זיך צו וואשן די הענט, אבער ס׳איז קיין ביסל וואסער אין שטוב נישט געווען – אזוי געוואלדיג איז געווען דארט דאס עניות אין יענער ביטערער צייט.

מען האט געשיקט א שליח נאך וואסער, און דערווייל איז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געשטאנען מיט׳ן זון, און האט זיך אנגערופן צו אים זאגנדיג: ״אוי, ס׳גייען די אלופים, ס׳גייען די אלופים... וועט האט כח צו די אלופים?!...״ (זע סוף פרשת וישלח, וואו עס ווערן אויסגערעכנט די הערן פון דער משפחה פון עשיו הרשע, וועלכע האבן שייכות צו קליפה און טומאה.)

★

דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט זיך אמאל אויסגעדרוקט, אז די גרעסטע קליפה צווישן די אלופים איז דער אלוף ״צפו״, וואס באטרעפט דעם חשבון פון קע״ו (176). ווי אזוי קען מען איר מכניע זיין? דורך פרשת נשא, וואס האט דעם זעלבן חשבון פון פסוקים, קע״ו פסוקים, און דורך קאפיטל קי״ט אין תהלים, וואס האט אויך אין זיך קע״ו פסוקים, און דורך לערנען גמרא מסכת בבא בתרא וועלכעס אנטהאלט קע״ו דפים.

הרה״ח ר׳ משה גבאי ז״ל האט צוגעלייגט: אויך די סימנים פון הלכות שבת וואס באטרעפן אויך דעם מספר קע״ו (176).

פרייטאג צו נאכט, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געוואלט אריסגיין, מחדש זיין די לבנה. ער האט זיך אדורכגערעדט מיט די שטוב מענטשן, אבער כ"ק מרן זי"ע האט אים דערפון צוריקגעהאלטן צוליב זיין שוואכקייט. (שפעטער האט כ"ק מרן זי"ע געזאגט, אז ער האט חרטה דערויף.) דעם גאנצן שבת האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געפראוועט כרגיל – די תפילות מיט אלע טישן; שלש סעודות האט ער געפירט שוין זיצנדיג אויפ'ן געלעגער.

ביי יענעם שלש־סעודות איז אנוועזנד געווען אויך הה"צ ר' משה דן זצ"ל – וועלכער איז געקומען צוזאמען מיט'ן פעטער ר' דוד'ל זי"ע קיין קיעוו – און שפעטער ביים מנחם־אבל זיין האט ער שטארק מפליא געווען דעם "א־ל מסתתר" וואס עס האט זיך געפילט יענעם שלש־סעודות, און האט געזאגט מיט גרויס התפעלות: "דער א־ל מסתתר, דער א־ל מסתתר!..."

מוצאי שבת איז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע זייער שוואך געווארן, און ער האט געדאוונט מעריב מיט צוויי שעה שפעטער ווי געווענליך. אלע זענען דעמאלט ארויס פון שטוב, אויסער דעם זון כ"ק מרן זי"ע, וועלכער האט פארגעדאוונט מיט אים מעריב. דער רבי ר' דוד'ל איז שוין נישט געווען בכח צו שטיין און זאגן אליין די שמונה עשרה פון מעריב. ער איז געליגן אין געלעגער, און דער זון האט אים פארגעזאגט די שמונה עשרה.

★

געוואלט בלייבן ביי ושים חלקנו עמהם

וועז ער איז צוגעקומען צו די ווערטער "יהמו נא רחמיך ה׳ אלקינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקנו עמהם", אין דער ברכה פון "על הצדיקים", האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע נאכאמאל אנגעהויבן די ברכה. וועז ער איז צוגעקומען נאכאמאל צו די אויבנדערמאנטע ווערטער, האט ער נאכאמאל אנגעהויבן, און אזוי א גוזמא פון צוואנציג־דרייסיג מאל, ביז דער רבי זי״ע האט געגעבן א צי ווייטער און האט צוגעענדיגט מיט אים די שמונה עשרה.

(אויך אויף דעם האט דער רבי זי״ע שפעטער געזאגט, אז ער האט דערויף חרטה, ווייל ווי עס האט אויסגעזען, האט דער טאטע געוואלט נסתלק ווערן ביי די ווערטער.)

שפעטער האט זיך דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע אויסגעדרייט מיט׳ן פנים צו דער וואנט, און געשעפטשעט עפעס שטילערהייט מיט די ליפן און געדרייט דערביי די ציצית. די שטוב־מיטגלידער זענען אלע געשטאנען ביי דער טיר, נאר דער רבי זי״ע איז געשטאנען ביים בעט. דער טאטע האט זיך עטליכע מאל צו אים אויסגעדרייט און געפרעגט: "נו, וואו האלטן מיר?..." ביז די הייליגע נשמה איז ארויף אין די הימלישע עולמות. דאס איז געווען אינעם טאג ט״ו כסלו, שנת תר״פ לפ״ק.

ווי מ׳פלעגט זיך פירן דעמאלט, האט מען נישט איבערגעפירט פון איין שטאט צו אן אנדערער, האט מען דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע געברענגט למנוחתו קדוש דארט אויפ׳ן הייליגן ארט אין דער שטאט קיעוו, און מ׳האט

געשטעלט אן אוהל על קברו, ווי דער מנהג ביי אונזערע הייליגע רבי'ס זי"ע.

★

דער חורבן און איבערבוי פון מקום מנוחתו

מיט איבער פינף און דרייסיג יאר צוריק – אינעם יאר תשכ"ב – האט זיך די סאוויעטישע רעגירונג געגומען סטרויען הייזער דארט אויפ'ן אלטן בית־עולם, וואו ס'האט זיך געפונען דער ציון הקדוש פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, און מ'איז געווען געצוואונגען מפנה צו זיין די הייליגע עצמות און זיי איבערפירן אויף אן אנדערן אפגעהיטענעם ארט.

ווען אונזערע חסידים וואס האבן נאך געווואוינט אין רוסלאנד, האבן זיך דערפון דערוואוסט, האבן זיי באלד אלארמירט און געשיקט א שליחות מיט דער ידיעה צום רבי'ן זי"ע. דער רבי זי"ע איז יענעם טאג געווען מורא'דיג צעקאכט. ער האט געלאזט רופן צו זיך הרה"ח ר' חיים אייזיק ז"ל, זיך באראטן מיט אים דערווען, און האט אויך אראפגעשיקט א שליח מיוחד – הרב חיים טווערסקי שליט"א – צו פארהאנדלען מיט דער סאוויעטישער רעגירונג, לויט וויפיל עס איז מעגליך געווען אין יענע יארן, מ'זאל ערלויבן צו איבערפירן דעם גוף הקדוש פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אויף אן אנדערן אפגעהיטענעם ארט לפי כבודו.

די הייליגע ארבעט איז למעשה געטון געווארן דורך א מנין אלטע סקווירער חסידים פון רוסלאנד – וועלכע זענען נאך געווען פון די חסידים ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע – אין

שפיץ פון הרב החסיד המפורסם ר׳ מאניע סיגעלאוו ז״ל און לויט זיינע אנווייזונגען. מ׳האט געטון וואס מ׳האט געדארפט און אריבערגעפירט דעם הייליגן ציון, מיט גרויס התרגשות און הייליגן ציטער, אויף אן אנדערן הייליגן ארט, וואס רופט זיך ״בערקאוויצע״. דאס בית־החיים געפינט זיך דארט אויך היינט, צווישן די בלאקן 5־13.

אין יענער צייט זענען אויך פיל אנדערע קברים איבערגעפירט געווארן מיט, אדער אן ערלויבעניש אין די טונקעלע נעכט. ס׳האבן זיך דאן ארויסגעוויזן פארשידענע וועגן פון דער השגחה עליונה, ווי אזוי קברים זענען געטראפן געווארן און ס׳איז צוגעפירט געווארן, אז מ׳זאל זיי צוזאמענשטעלן על אדמת קודש נעבן ציון הקדוש פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, ווי מיר האבן עס געהערט פון די בעלי המעשה.

אויך הה״צ ר׳ משה דן זצ״ל – וועלכער איז נסתלק געווארן מיט צוויי וואכן נאכ׳ן הסתלקות פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע און איז דעמאלט געברענגט געווארן למנוחות דארט אין קיעוו אויפ׳ן אלטן בית־עולם – איז דאסמאל מיט דער צופירונג פון דער השגחה עליונה ווידער געברענגט געווארן למנוחתו, הארט נעבן ציון הק׳ פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע.

אבער ווייזט אויס, אז קיין אוהל על קברו הקדוש פון ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, איז נישט געווען קיין מעגליכקייט צו שטעלן. מ׳איז געווען צופרידן אז די רעגירונג האט ערלויבט צו טון וויפיל מ׳האט געטון, און נישט געטשעפעט די

הייליגע קברים. מיט עטליכע יאר צוריק, נאכ'ן פונאנדערפאל פונעם קאמוניזם, ווען די אומשטענדן זענען לייכטער געווארן, האט זיך איינגעגעבן אויפצושטעלן דארט אן אוהל. היינט צו טאג קומען אידן פון איבער דער גאנצער וועלט זיך אויסבעטן און אויס'פועל'ן ישועות אויפ'ן הייליגן ציון.

★

אין די פאלגנדע שורות ציטירן מיר פון אונזער באריכט אויפ'ן ערשטן באזוך און השתטחות אויפ'ן ציון הקדוש אין קיעוו, ווען מיר זענען מיט איבער צען יאר צוריק געפארן מיט א גרופע פון סקווירער חסידים אויף אוקריינע, הארט נאכ'ן פאנאנדערפאל פונעם קאמוניזם און עפנונג פון דעם "אייזערנעם פארהאנג". (זע נאך א טייל פון יענעם באריכט אויף אן אנדערן ארט אין דעם בוך.)

עס איז דער ערשטער ציון הקדוש, וואו די חבורה אנ"ש זענען אנגעקומען. וואו נעמט מען דעם פעדער פארצושטעלן די רירנדע מינוטן, דאס השתוקקות און התרגשות פון די אריבער צוויי מנינים סקווירער חסידים, אנקומענדיג און דערנענטערנדיג זיך מיט ציטער און צעבראכנקייט צו אט־דעם אדמת קודש און הייליגן ציון; די פריידיגע געפילן ווען נאך אזויפיל יארן וועלן ווייטער אמאל געהערט ווערן דארט די קאפיטלעך תהילים מיט א קדיש. דער מאמענט איז אומבאשרייבליך. עס זענען אדורכגעלאפן אין קאפ ברויזנדע געדאנקען אן א שיעור; איבערלעבענישן וואס געדענקען זיך נאך פון אור חיינו כ"ק מרן זי"ע, ווען ס'איז געקומען צום דערמאנען זיין הייליגן פאטער ר' דוד'ל סקווירער זי"ע.

מיט וועלכן פחד און ציטער, מיט וועלכן סארט השתוקקות

און פלאם־פייערדיגקייט, שטייט מען איצט פאר אט־דעם הייליגן ציון. מ׳צינדט ליכט און מ׳וישט אפ די שטויב פון דער מצבה, וואס האט אפילו די אויפשריפט מיט׳ן היליגן נאמען הה״צ מוהר״ר דוד, דעם היליגן נאמען וואס ער האט געטראגן על שמו פון גרויסן זיידן, הה״ק הר״ר דוד לייקעס זי״ע, פון די גדולי התלמידים ביים בעש״ט הק׳. עס דערמאנט זיך וועגן דעם סיפור, וואס כ״ק מרן מהר״י זי״ע האט געזאגט דעמאלט יענעם ערב יום־טוב, וועז מ׳האט אריינגעברענגט די פיש אויף שביעי של פסח, דער טאג פון דער הילולא פון הה״ק הר״ר דוד לייקעס זי״ע, און פונעם ברית־מילה פונעם זון כ״ק מרן מהר״ד זי״ע. דער פאטער כ״ק מרן מהר״י סקווירער זי״ע האט זיך דעמאלט אנגערופן זאגנדיג: ״אזוי איין ליכטיגער פיש! ווי וועז ר׳ דוד לייקעס וואלט ביי מיר געבוירן געווארן!...״

מיר שטייען ביים היליגן ציון, מיר דערמאנען און זענען מתפלל אויף אידן נצרכים מאנ״ש, ס׳זאלן שוין בזכותו נתעורר ווערן ישועות און רפואות און די גאולה שלימה במהרה. אלעמענס הערצער זענען פול מיט בטחון, אז דא האט מען גע׳פועל׳ט בזכותו הגדול, מיר האפן אז ישועה קרובה לבא. מ׳זינגט ״הזכירו״ – ״הזכירו לפניו... השמיעו לפניו תורה ומעשים טובים של שוכני עפר... יזכור אהבתם ויחי׳ זרעם... שלא תאבד שארית יעקב... מהר עננו אלקי ישענו ופדנו מכל גזירות קשות אכזריות והושיעה ברחמיך הרבים משיח צדקך ועמך.״

★

זיך אויסגעבעטן ביים הייליגן פאטער'ס ציון

ווי שוין דערמאנט פונעם גרויסן חורבן פונעם סקווירער הויף, וואו דער רבי ר' דדוד'ל איז נסתלק געווארן אין שטאט קיעוו. שפעטער האט די גאנצע משפחה זיך געשווערצט אריבער דער גרענץ קיין רומעניא, אין שטאט קעשינעוו. דער רבי זי"ע האט חתונה געהאט קיין בעלזא אין יאר תרפ"ה, און ס'זענען בייַ אים געבוירן געווארן דריי טעכטער – אבער קיינע זין האט דער רבי נאך נישט געהאט.

האט דערציילט ר' חיים אייזיק ז"ל, אז אין יאר תרצ"ט איז אנגעקומען צו זיי, צו די סקווירער חסידים, קיין קיעוו א קוויטל מיט אן הזכרה פון רבינו זי"ע, מ'זאל עס אויפלייענען ביים ציון פון זיין הייליגן פאטער, דער רבי ר' דוד'ל זי"ע. ס'זענען דאן ארויסגעגאנגען חסידים צום ציון מיט'ן רבי'נס קוויטל און אויפגעלייענט ווי ער שרייבט: "עדיין לא נושעתי בבן זכר..." און אויפ'ן יאר איז געבוירן געווארן ביים רבי'ן זי"ע זיין בן יחיד דער רבי שליט"א.

ר' חיים אייזיק ז"ל פלעגט זאגן א ווערטל אז ער האט דערין א חלק ווייל נאכ'ן אויפלייענען דעם קוויטל האט ער געענטפערט "אמן".

ביים ציון הקדוש פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע
הרב החסיד ר' משה גבאי ז"ל פלעגט זאגן אויפ'ן טאג פון דער הילולא קדישא פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע, ט"ו כסלו: "כ'ווייס גארנישט ווי אזוי מ'קען אין אזא טאג נישט פועל'ן ביים רבי'ן."

באבי־יאר

מיר ציטירן דא אן אנדענק צו די קדושים אין באבי־יאר, אין שטאט קיעוו, צוואנציג יאר נאכ׳ן באלשעוויסטישן חורבן, וואו ס׳איז ווייטער אומגעברענגט געווארן דאס איבערבלייבעניש פון די טייערע אידן דארט, און צווישן זיי פיל סקווירער חסידים, ווי אויך החסיד הגדול לבית סקווירא הרב החסיד ר׳ נחום ריזשניווקער ז״ל. הי״ד.

אין די יארן פון תרצ״ט־ת״ש, האבן זיך אנגעפאנגען שווערע צייטן אויף כלל ישראל. אין די געשעענישן פון יענע גרויליגע יארן, האבן ליידער אלע געליטן; אבער דאס וואס עס האט פאסירט אין יענע טעג און וואכן ביי דער קיעווער גובערניע בפרט, און אין גאנץ אוקריינע בכלל, איז כמעט נישט צו טרעפן אין דער גאנצער איבערלעבונג פון אידישן פאלק.

עס איז שווער זיך פארצושטעלן אין געדאנק, און אוממעגליך צו באגרייפן, אז אין א משך פון די פאר חדשים (סוף זומער תש״א, ביז אינמיטן תשרי תש״ב) האבן די נאציס ימש״ו, מיט דער הילף פון די אוקריינישע רשעים ימש״ו, אומגעברענגט אויף די ערגסטע אופנים, קרוב צו א מיליאן אידן. הי״ד. דאן – אין די טעג פון עשרת ימי תשובה – איז פארגעקומען דער טראגישער חורבן פונעם גרויסן און טייערן אוקריינישער אידנטום, און צום לעצט דער גרויסער בראך פונעם טרויעריג־באריטן טויט־גרוב ״באבי־יאר״, וואס געפינט זיך אינדרויסן פון דער שטאט קיעוו.

די צרות האבן זיך אבער ליידער נישט אויפגעהערט. דער וואס האט געקענט, איז אנטלאפן פון דארטן אין א

צווייטן לאנד (ווי באוואוסט, איז אויך דער סקווירער רבי זי״ע שפעטער, אין די יארן פון צווייטן וועלט קריג, אנטלאפן פון דארטן מיט גרויס שווערי־גקייט, קיין רומעניע), אבער די אנדערע טויזנטער אידן וואס האבן נישט געקענט אנטלויפן, זענען ליידער אומגעקומען דורך די פארשאלטענע דייטשן ימש״ו, און רוב פון זיי טאקע ביי דעם פעלד פון ״באבי יאר״ (וואס די יארצייט דערפון איז עיו״כ).

דער ״באבי־יאר״ איז א זומפיגע פעלד, וואו עס זענען שוין געווען פון פריער ריזיגע גריבער, און דאס פלאץ האבן די רשעים אויסגענוצט פאר זייערע סאדיסטישע אויסמאר־דונגען. דער מאסן מארד פון באבי־יאר איז געווען די גרעסטע שחיטה פון גאנץ חורבן־היטלער ימש״ו, וואו עס זענען אומגעקומען אויף א שרעקליכן אופן א צאל פון דריי און ניינציג טויזנט אידן רח״ל, יונג און אלט, אנשים נשים וטף, אין איין טאג.

גלייך וועז די דייטשן ימש״ו האבן איבערגענומען קיעוו (אלול תש״א), האבן זיך אנגעפאנגען שרעקליכע פאגראמען טאג טעגליך. יעדן טאג זענען טויזנטער אידן ארויסגעפירט געווארן צום בית הקברות, און דארטן ... רח״ל. פאר דעם רשע ימש״ו איז אבער די צאל הרוגים א טאג נישט גענוג געווען, האט ער באפוילן צו מאכן קיעוו ״יודנריין״ (ריין פון אידן רח״ל), און אדורכפירן די שחיטה ביי די גריבער פון ״באבי־יאר״.

ערב דעם הייליגסטן טאג פון יאר, זענען ארויס געפירט געווארן צו דער שחיטה אויפ׳ן פעלד פון ״באבי־יאר״, דריי

און ניינציג טויזנט אידן. באגאסן וועלנדיג מיט קוילן און מיט קאלעך, האבן זיי געטראפן דעם טויט אין די פינסטערע גרובן. הי״ד.

י.

דער פייערדיגער בונד

צווישן טאטן דעם רבי'ן ר' דוד'ל, מיט'ן זון דעם רבי'ן זי"ע

מיר האבן שוין דערמאנט פון דער הסתלקות פון רבי'ן ר' דוד'ל, דער שטארקער צוגעבונדנקייט און נאענטקייט צום זון דעם רבי'ן זי"ע, וואס איז דער איינציגסטער געשטאנען נאענט מיט אים ביז דער לעצטער רגע.

ווילן מיר דא דערמאנען דעם קשר אמיץ, דעם שטארקן קנופ וואס האט זיך אנגעהויבן פון זיין געבוירן, אין די קינדער יארן, ביז ווייטער אלע יארן. און אויך שפעטער, ביז כל ימי חייו פון רבי'ן זי"ע, איז דער גרויסער טאטע מיט אים געווען דא, ווי שוין דערמאנט.

כ'ווייל נאר פריער דערמאנען אן ענין, וואס כ'האב געהערט פון פריערדיגע חסידים, וואס האבן דאס געהערט פון חסידים מקורבים, די שטוב מענטשן ביים רבי'ן.

ס'איז אפשר שווער צו דערמאנען אדער אראפשרייבן אויפ'ן פאפיר אזעלכע הייליגע ענינים, אבער למען ידעו אז ס'איז געווען אויף דער וועלט אן איש קדוש וטהור אין דער דערהויבענער מדריגה.

ס׳זענען שוין דערמאנט געווארן פיל ענינים מיט מדריגות. דא ווערט דערמאנט אן ענין וואס נאר די גאר נאענטע שטוב־מענטשן האבן דערפון געוואוסט, נאר זיי האבן דאס אויפגעכאפט, און האבן עס איבערגעגעבן מפה לאוזן, – וואס מ׳האט געזען ביים רבי׳ן א צייט פון איבער צען יאר א געוואלדיגן סיגוף, ווי ער האט זיך דערמיט געפייניגט דעם הייליגן גוף. צוליב גרויס קדושה וטהרה האט ער זיך נישט געזעצט אויף דעם שטול, דאס האבן אבער סתם אידן נישט באמערקט, ווייל ווען אידן זענען אריינגעקומען זיך צו אים פראווען, האט זיך אלס געדאכט ווי ער זיצט נארמאל, אבער די גאר נאענטע – פון זיי האט דער רבי זי״ע נישט געקענט אינגאנצן באהאלטן. מ׳האט געזען ווי ער האלט זיך אויף די הענט אין די לופטן.

אזוי האט דער רבי זיך געפירט טאג טעגליך, אין פארלויף פון אזויפיל יארן. עס איז העכערן מענטשליכן פארשטאנד, ווי אזוי מען קען דאס אויספירן.

נאך די צען יאר איז ביי אים געבוירן געווארן דער רבי זי״ע, אלס בן זקונים, וואס איז שפעטער געווען דאס שפיגעלע אין הויף.

ווי ווייט דער טאטע, דער רבי ר׳ דוד׳ל, האט געהאלטן און אויסגעהויבן דאס גדלות פון זיין זון דעם רבי׳ן זי״ע שוין פון אלס קינד, לערנט אונז א ווערטל מיט וואס ער האט זיך באנוצט פאר הח׳ ר׳ שלמה קאווועלמאן ז״ל, מזקני החסידים נאך פון אלטן רבי׳ן, דעם רבי׳ן ר׳ יצחק׳ל סקווירער, און מיט יארן שפעטער דער גבאי ביים רבי׳ן

זי"ע . ר' שלמה האט אמאל געלאזט אויפנייען א פעלצל פאר'ן רבי'ן אלס קליין קינד, און וועז דער פעלץ איז פארטיג געווארן, האט ער עס אים אנגעטון און אריינגעפירט צום פאטער, ווייזנדיג דאס שיין פעלצל, וואס ער האט פאר אים אויפגענייט.

וועז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט געזען דאס קינד אינעם פעלצל, האט ער זיך אריסגעכאפט: "א קליין צדיק'ל, א קליין פעלצל..." און ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי""ע זענען די הייליגע רייד געווען ממש געצייליטע, געוואויגן און געמאסטן, – האט אזא וואר פון אים פיל געזאגט.

רעכטס דער אלטער חסיד און משמש הרה"ח ר' שלמה קאווועלמאן ז"ל, באגלייטנדיג דעם רבי'ן זי"ע

דער אויבנדערמאנטער חסיד ר׳ שלמה קאוועלמאן ז״ל האט אויך אמאל שוין דערלאנגט א קוויטל צום לייענען פאר׳ן רבי׳ן זי״ע, וועו דער רבי זי״ע איז נאך געווען א קינד פון פינף יאר.

אזוי ווייט האבן חסידים געזען אין אים נאך אלס קינד.

מיום הוולדו פון זיין געבורט־טאג אן, ביז ווילאנג דער הייליגער טאטע האט געלעבט מיט אים, האט ער אים געהיטן און געהאלטן נאענט צו זיך מיט ספעציעלן אינטערעס און אויפזיכט, אזוי ווייט אז ער האט באשטימט דעם קינדס שטוב, וואו דער רבי זי״ע האט פארברענגט אין זיינע קינדער יארן אינעם הויף, הארט נעבן זיין אייגענער שטוב. דארט האט דער רבי פארברענגט זיינע אלע ליכטיגע טעג מיט נעכט, דארט האט דער טאטע צוגעזען און אים מדריך געווען מיט אן התנהגות אויפ׳ן גאנצן לעבן. דער זון דער רבי זי״ע, פלעגט אויך פון דער נאענט זיך צוזען און שוין פון אלס קינדווייז אן אויפכאפן יעדעס ווארט, און יעדע תנועה פון זיין גרויסן פאטער און מדריך.

אזוי ווייט, אז וועו דער רבי זי״ע פלעגט אמאל אין די שפעטערע יארן זיך אריסכאפן א ווארט, רעדנדיג מיט בענקעניש פון יענע גוטע יארן, האט ער געזאגט:

״די אכצן יאר, וואס כ׳בין געווען מיט׳ן טאטן, דאס איז געווען געלעבט!״

ס׳הייסט, אריינגערעכנט אויך די גאר קינדער יארן ביי די צוויי יאר אלט, ווייל דער רבי זי״ע איז געווען ביים טאטנ׳ס הסתלקות נישט מער ווי צוואנציג יאר אלט.

דער רבי זי"ע האט דערציילט, ווי דער טאטע פלעגט אים נאכקוקן. ווי שוין דערמאנט איז די שטוב פונעם רבי'ן זי"ע געווען הארט נעבן דעם טאטנ'ס שטיבל. איז אמאל פרייטאג־צו־נאכט נאכ'ן טיש, האטדער רבי זי"ע נאכנישט געהאט געענדיגט לערנען "מאור עינים" אויפ'ן פרשת השבוע, און ער האט זיך דעמאלט געזעצט לערנען ביי זיך אין שטיבל "מאור עינים" מיט א גרויס געשמאק. מיטאמאל האט זיך די טיר געעפנט און דער פאטער, דער רבי ר' דוד'ל זי"ע, איז געשטאנען ביי דער טיר. ווי דער רבי זי"ע האט אים באמערקט, האט ער פאר באגייסטערונג אויפגעהערט לערנען. האט אים דער פאטער געווואונקען, ער זאל לערנען ווייטער, און ער איז צוריק אריין צו זיך אין שטוב.

צומארגנס, שבת אינדערפרי, וועז דער רבי זי"ע האט, ויי דער מנהג, געזאגט תהילים ביי זיך אין שטוב, האט זיך די טיר ווייטער געעפנט, און ווייטער איז דער טאטע געשטאנען ביי דער טיר, און ער האט זיך אנגערופן צום רבי'ן זי"ע זאגנדיג: "נעכטן מאור עינים האסטו געלערנט מיט מער געשמאק; תהילים דארף מען אויך זאגן מיט געשמאק."

אמאל וועז שמחת תורה איז אויסגעפאלן ערב שבת, האבן חסידים געטאנצט פרייליך אין א רינג. צווישן זיי איז געטאנצן אויך דער רבי זי"ע. וועז ער איז אנגעקומען מיט'ן רינג ביי דער טיר פון טאטנ'ס שטיבל, האט זיך די טיר געעפנט און דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט צוגערופן דאס פינף יעריג יוננל און אים געפרעגט: "האסטו שוין געלערנט

דעם ׳מאור עינים׳ אויף ׳בראשית׳?״

וועז דער ענטפער איז געווען אז נישט, האט דער פאטער געזאגט: ״נו, ווי האסטו צייט זיך צו דרייען? קום וועלן מיר לערנען ׳מאור עינים׳!״

דער פאטער האט אנגעהויבן לערנען מיט אים ״מאור עינים״, ביים אנהויב פון פרשת בראשית. ער האט געלערנט מיט אים דריי שורות, וואו עס שטייען דארט די ווערטער ״נמצא כח הפועל בנפעל״, און ער האטדי ווערטער פארטייטשט אזוי מיט אזא חיות׳דיגער תנועה, מיט א דערהויבן לעבעדיג געפיל, אז נאך פופציג יאר ווען דער רבי זי״ע האט עס איבערדערציילט האט ער געזאגט, אז ער שפירט נאך אלס דאס געוואלדיגע חיות, וואס די ווערטער האבן אין אים דעמאלט אריינגעברענגט, און ער האט איבערגעזאגט די ווערטער מיט דער זעלבער תנועה און מיט׳ן זעלבן געשמאק, ווי דער טאטע האט עס אים דעמאלט אזויפיל יארן צוריק אלס קליין קינד ערקלערט.

★

ווי ווייט דער טאטע האט געהאלטן א וואכזאמען אויפזיכט איבער אים, און ווי דורך דעם האט דער טאטע אים אויך אמאל אויסגעהיטן פון גאר א שלעכטער חברותא, פלעגט דער רבי זי״ע פיל מאל דערציילן אויף דעם שטייגער.

דער סדר היום אין יענער צייט האט זיך געפירט אזוי: אין רוסלאנד איז ווינטער געווארן נאכט האלב נאך פיר. פלעגט זיך דער רבי זי״ע באלד נאך מעריב זעצן לערנען, און האט געלערנט אזוי ביז צוועלף ביינאכט. דאס רוב יארן

האט ער געלערנט אליין אן א מלמד, נאר מיט א בחור, א חברותא. נאכ'ן לערנען איז ער אריינגעגאנגען צום טאטן, זאגן "א גוטע נאכט". – אזוי אויך אינדערפרי פאר'ן דאוונען איז ער אריין ערשט צום טאטן און נאכדעם געגאנגען דאוונען. – אמאל פלעגט זיך אויך דער טאטע מיט אים דורכשמועסן, און טיילמאל ווען ער האט אים געוואלט געבן התחזקות, האט ער זיך אנגערופן צו אים אזוי מיט חביבות: "דיר איז גוט, קענסט זיצן און לערנען אזויפיל שעות; איך בין אבער טרוד, כ'מוז נעמען קוויטלעך פון מענטשן." אזוי פלעגט ער אים זאגן אלס התקרבות. און אמאל האט ער אים געזאגט מיט'ן נוסח: "ער האט זיך אנגעלערנט, און איצט קומט ער מיר פארדרייען א קאפ..."

★

דער סימן אינעם לבוש

אמאל ווען כ"ק מרן זי"ע איז ביינאכט נאכ'ן לערנען אריין צום טאטן צוזאמען מיט'ן חברותא, צו ווינטשן "א גוטע נאכט", האט דער טאטע צוריק געוואונטשן "א גוטע נאכט", און זיי זענען ארויסגעגאנגען. באלד האט אבער דער רבי ר' דוד'ל זי"ע צוריק גערופן דעם זון, דעם רבי'ן זי"ע, און האט זיך אנגעהויבן שטארק בייזערן אויף אים: "דו לערנסט נאך מיט דעם בחור?..."

דער הייליגער דרך פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, איז ווי באוואוסט, געווען צו רעדן ווייניג. ער האט געערעדט מער מיט א וואונק ווי מיט'ן הייליגן מויל, און פון דער באוועגונג האט מען געדארפט פארשטיין זיין הייליגע כוונה. דאסמאל

האט אבער דער רבי זי״ע נישט פארשטאנען די כוונה, און ער איז געבליבן שטיין פארוואונדערט: וואס איז שלעכט מיט דער חברותא? דער בחור איז דאך א גרויסער מתמיד. בלויז אינעם פאריגן יאר האט מען צוזאמען אדורכגעלערנט דעם גאנצן ״יורה דעה״ מיט ״פרי מגדים״ און ״פלתי״; דאס יאר האט מען שוין אפגעלערנט א היפשן טייל ״חושן משפט״ מיט׳ן ״אורים ותומים״ – וואס קען זיין שלעכט מיט דעם חבר? וואס האט שוין דער פאטער אין אים דערזען?

דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע האט אבער נאכאמאל – און דאסמאל מיט׳ן גאנצן קאכעניש און טרייסל פון זיין הייליגן גוף – א זאג געטון: ״און דו לערנסט נאך מיט אים?!... ״ און ווען דער רבי זי״ע האט זיך נאך אלס נישט געכאפט אויף דער הייליגער כוונה, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל א דריט מאל געפרעגט: ״דו לערנסט נאך מיט דעם חבר? האסטו נישט געזען, אז ער האט משנה געוועז א לבוש – אנשטאט א סאמעטן קאפעליוש, האט ער זיך אנגעטון א פלאשענעם הוט?... ווער ווייסט וואס ס׳טוט זיך אונטער דעם הוט, און צו וואספארא שאול תחתית דאס וועט אים נאך צוברענגען!״

(ער האט געקענט זיין א גאר חשוב׳ער בחור, וואס איז דעמאלט נחמץ געווארן. אין יענער צייט האט דער שטן געהאט זיינע שלוחים, וועלכע האבן זיך פארלייגט אריינצוכאפן אין נעץ דוקא די גוטע כלים.)

באלד דערנאך, האט דער רבי זי״ע אויפגעהערט לערנען מיט דעם בחור, און מען האט אים שוין פון דעמאלט אן מער נישט געזען. ערשט פיל יארן שפעטער, ווען דער רבי

ר' דוד'ל זי"ע איז שוין נישט געווען אויף דער וועלט, און דער רבי זי"ע האט ממלא געווען מקום אביו און געזעסן על כסא קדשו, איז אמאל דער אלטער חברותא געקומען צו אים אויף א באזוך. ער האט שוין ליידער געהאט אן אנדערע צורה – א זייער מגושמ'דיגן אויסזען, און איז ל"ע געווען אראפ פון אידישן וועג.

ער האט דערציילט פאר'ן רבי'ן זי"ע, אז ער האט זיך אנגעשלאסן אין דער קאמוניסטישער פארטיי און איז געווארן פון זייערע אנפירער, און פון דעמאלט ווען ער האט פארלאזט דעם הויף ביז היינט, האט ער שוין ליידער עובר געווען אויף אלע עבירות פון דער תורה, און האט קיין איינע נישט דורכגעלאזט. אזא געשמאק אבער – האט ער אויסגעפירט – וואס ער האט דעמאלט געפילט ווען מען האט געהארעווען אינעם "תומים", דאס האט ער אין ערגעץ נישט געפילט.

דער רבי זי"ע האט געפרואווט רעדן מיט אים און אים באווען צוריקצוקומען צום דרך הישר. ער האט זיך אבער נישט געלאזט איבערעדן און האט געוויזן בקיאות זאגנדיג: "עס איז א שאד. חז"ל האבן געזאגט 'כל באיה לא ישובון', די וועלכע זענען געכאפט אויף מינות און אפיקורסות, קומען נישט לייכט צוריק."

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט שוין – דורכ'ן פארענדערטן לבוש – מיט יארן פריער געהאט געזען וואס עס טוט זיך "אונטער'ן הוט", צו וואס פארא שאול תחתית ער וועט זיך נאך דערקייקלען.

אזוי האט דער גרויסער טאטע אים געבונדן מיט די נשמה־פעדימער נאענט צו זיך, און אזוי ווייטער, אז דער רבי האט נאכגעפאלגט יעדן טריט און שריט, יעדעס וואָרט, און יעדע באוועגונג, וואס האט זיך אין אים טיף איינגעקריצט פון קינדווייז אן, ביז אויפ׳ן גאנצן לעבן.

ס׳האט זיך געפירט אן התקשרות פון גרויסן פאטער צום הייליגן זון, וואס האט זיך ארויס געוויזן מיט א ספעציעלער באזונדערקייט, און דאס זעלבע התקשרות־צוגעבונדענקייט פונעם רבי׳ן זי״ע צו זיין הייליגן פאטער. ס׳איז געווען אין אים איינגעווארצלט, און געבליבן על כל ימי חייו. אלע זיינע לעבנס יארן האט מען נאר געהערט ביי אים ״דער טאטע״. דער טאטע איז געווען זיין לעבעדיגער שלחן ערוך, זיין רבי, און זיין מנהיג.

ביי יעדער זאך, ווען מ׳האט אים איבער געפרעגט אויף זיינע הייליגע התנהגות׳ן, אדער ווען עס איז אים אויסגעקומען צו טון עפעס אן עובדא – אלס האט ער אנגעוויזן: אזוי האט דער טאטע געטון, און אזוי וואלט דער טאטע געטון. יעדע מחשבה, תנועה, אדער מעשה, איז געווען מקודש על דעת דעם טאטן. ער האט געזאגט: ״א זאך וואס איך האב ניט געזען ביים טאטן, ווייס איך ניט!״

א זאך וואס ער האט ביים טאטן נישט געזען, איז אויף אים געווען דער שווערסטער עול. יעדע עובדא און יעדע פעולה פון הייליגן טאטן האט ביי אים געלעבט, געווען זיין ״אורח חיים״ און ״יורה דעה״, טראץ דעם וואס ער האט שפעטער צוגעוויזן די אלע מקורות גענוי, וואו עס ווערט

געברענגט אין שולחן ערוך, אדער אפילו צווישן די ״קליינע אותיות״ – וו.צ.ב.ש. אין מסכת סופרים א.ד.ג. – אפילו בלויז א קנייטש אדער א וואונק, וואס ער האט געזען ביים טאטן, איז ביי אים געווען א תורה שלימה.

★

זיין בר מצוה פשעטל

זייער א שיין פשעטל האט דער רבי זי״ע צוזאמען געשטעלט און געזאגט ביי דער גרויסער סעודה אינעם טאג פון זיין תפילין־לייגן, א חודש פאר ער איז געווארן דרייצן יאר, וועז זיין הייליגער טאטע דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע האט אים צום ערשטן מאל אנגעטון די תפילין.

א הערליך שיין צוזאמען געפלאכטענע תורה האט ער דעמאלט געזאגט, און זיינע עלטערע ברידער די צדיקים, האבן עס שטארק באוואונדערט.

אין א חודש שפעטער איז ער געווארן דרייצן יאר אלט. – דער טאג פון זיין בר מצוה, פאלט אויס חודש תמוז אין מיטן זומער.

דער טאטע מיט דער גאנצער משפחה איז דעמאלט געווען אין א ״קור־ארט״ (א זומער קאנטרי) וואו ס׳זענען געווען אסאך חשוב׳ע געסט, גרויסע רבנים. וועגן דעם האבן זיינע עלטערע ברידער געבעטן, דער רבי זאל ביי דער צווייטער בר מצוה סעודה היינט נאכאמאל איבערזאגן דאס שיינע פשעטל.

דער רבי ענטפערט: מ׳זאל פרעגן דעם טאטן, און וואס

ער זאגט, אזוי וועל איך טון. די ברידער גייען אריין צום טאטן און גיבן צו פארשטיין, אז לכבוד די חשוב'ע געסט, פאסט זיך, דער בר מצוה בחור זאל זאגן דאס פשעטל (אפילו געווענליך איז דער מנהג אז ביי דער סעודה ביי די דרייצן יאר זאגט מען נישט קיין פשעטל, נאר א חודש פריער ביים תפילין לייגן.)

דער טאטע האט מסכים געווען, ער זאל זאגן דאס פשעטל, אבער דער רבי, דער בר מצוה בחור, האט ביי דער סעודה גארנישט געזאגט.

ווען די ברידער האבן געפרעגט, פארוואס? האט דער רבי געענטפערט: "דער טאטע האט טאקע מסכים געווען; איך האב אבער באמערקט אויף זיין פנים אזא מינע, א קנייטש און וואונק, אז באמת וואלט ער נישט געוואלט איך זאל זאגן." – און ער איז טאקע געווען גערעכט, ווייל נאך דער סעודה, האט דער טאטע אים געזאגט: "זייער גלייך, גאר גלייך האסטו געטון, מיט דעם וואס דו האסט נישט געזאגט."

דער רבי האט שטענדיג זיך טיף פארטראכט אין זיין הייליגן טאטנ'ס א וואורט, און אפילו נאר זיינס א קנייטש אדער א וואונק. דאס האט אים באגלייט ביז אויף זיין הייליגן עלטער.

★

נישט געזאגט קיין חתונה דרשה

אויך ביי דער חתונה פונעם רבי'ן זי"ע אין בעלזא, וואו ער איז שוין געווען אליין נאכ'ן פאטער'ס הסתלקות, האט מען פון בעלזא פארלייגט כוחות אז דער רבי זי"ע זאל זאגן

א חתן־דרשה, ווי דער דארטיגער מנהג. האט דער רבי זי"ע בשום אופן נישט מסכים געווען, הגם דאס אויסצופירן אין בעלזא איז נישט געווען פון די לייכטע זאכן. דער רבי זי"ע האט דעמאלט אויפגעמישט פאר הרה"ח ר' ברוך גאלדנבערויט ז"ל (א זון פון הרה"ח ר' זיידל שוחט ז"ל) וואס איז געווען דער גאנצער עומד מצד החתן, אין ספר הזוהר, וואו עס שטייט אז די אבות הקודושים קומען זיך מיטפרייען מיט דער שמחה פון זייערע קינדער, און דער רבי זי"ע האט צוגעלייגט: "ווי אזוי קען איך משנה זיין, טון אנדערש פונעם מנהג פון די עלטערן, און נאך דערצו בשעת זיי זענען דא?" ס'איז איבעריג צו זאגן, אז ער האט די דרשה נישט געזאגט.

★

א בליציגע דערמאנונג גע׳ראטעוועט דעם בוי פון שיכון סקווירא

ווי געזאגט איז ביים רבי'ן זי"ע געווען יעדע פעולה און עשי', על דעת קדשו פון הייליגן טאטן. און ווי ער האט געלעבט אלע יארן, לויט די עובדות און פעולות וואס ער האט זיך צוגעזעגן ביים גרויסן טאטן נאך אין די גאר קינדער יארן.

אזא עובדא האט זיך אמאל דערוועקט מיט פיל צענדליגע יארן שפעטער און ס'האט דעם רבי'ן זי"ע ארויסגעהאלפן ביים שטעלן די יסודות פון חינוך פון א נייעם דור, מיט'ן בויען א אידיש־חסידישן שיכון אין אמעריקע.

ס'איז געווען מיט אן ערך פון א פיר צענדליג יארן צוריק, ווען מ'איז קוים ארויס פונעם חשכות פון די דייטשע

קאצעט־לאגערן, און אמעריקע איז נאך דאן געווען וויסט און פוסט. דער ענין פון בויען א שיכון, האט נאך דעמאלט ביי יעדן אויסגעקוקט ווי א דורכלויפנדער חלום. אבער דער רבי זי"ע, איז געווען דער וואס האט זיך אונטערגענומען עס ארויסצוברענגען אין דער וועלט, און בויען דאס שטעטל "שיכון סקווירא", וואס ער האט געהאלטן פאר א גרויסן פונדאמענט אין אויפשטעלן און צוריק בויען א נייעם דור.

נישט אזוי לייכט איז עס אנגעקומען אויסצוטרעטן אזא הייליגן וועג. דער בעל דבר האט עס נישט אזוי גלאטיג און גיך צוגעלאזט. מ'איז דערויף געפרואווט געווארן מיט פיל נסיונות, מען האט זיך אנגעשלאגן מיט שטרויכלענישן און ראנגלעניש אויף יעדן טריט און שריט. אזוי איז געווען ממש טאג נאך טאג, ביז איינמאל האט עס דערגרייכט צו א מצב פון באו מים עד נפש, וואס על פי דרך הטבע, האט עס נישט געקענט ווייטער אנגיין. אזוי ווייט אז דער רבי זי"ע האט שוין אליין געהאט ווי מסכים געווען צו דער עצה פון פיל גוטע פריינד, אויפצוגעבן דעם גאנצן פלאן פון בויען דעם שיכון.

ס'איז אבער דאך געווען שווער צו פועל'ן ביי זיך אזא החלטה. דער רבי איז ארומגעלאפן ביי זיך אין שטוב מיט א געוואלדיגן צערודערטקייט און צעקאכעניש. ביז פלוצים האט דער רבי זי"ע זיך א שטעל־אפ געגעבן מיט א צעפלאמטער צורה נעבן הרה"ח ר' ישעי' אונגאר הי"ו – וואס איז געווען פון די שטוב מענטשן און פון די הויפט

העלפערס פונעם רבי'ן ביים אויספירן זיין פלאן פון בויען דעם שיכון – און האט צו אים אויסגערופן מיט געוואלדיגן התרגשות: "עס האט מיר אויפגעבליצט א פונק פון בטחון און האפנונג! א וואָרט פון הייליגן טאטן האט מיר אויפגעבליצט אין די געדאנקען, וואס עס זאגט זיך דערמיט, אז מ'וועט אלע שוועריגקייטן דורכברעכן!..."

דער רבי זי"ע האט אים דערציילט א מעשה'לע וואס האט מיט אים פאסירט צוריק מיט אן ערך פערציג־פופציג יאר, ביים הייליגן טאטן, דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע.

דער רבי זי"ע איז נאך דאן געווען א קליין קינד. ער איז געשטאנען ביים טאטנס שטול, און דער טאטע ר' דוד'ל זי"ע איז געווען פארטיפט אין לערנען. אויפ'ן טיש איז געשטאנען א פלעשעלע טינט, און דער רבי האט עס געוואלט נעמען, ווי א קינד, זיך צו שפילן דערמיט. דער גבאי הרה"ח ר' משה ליבערזאהן ז"ל (אן אייניקל פון "דעם גרויסן ר' ליבער" פון בארדיטשעוו זי"ע), וואס איז דארט געשטאנען, האט אבער נישט געלאזט, און האט אריפגערוקט דאס פלעשעלע העכער אויפ'ן טיש.

דער רבי האט עס אבער דערגרייכט און עס ווייטער געוואלט נעמען, האט עס דער גבאי אריפגערוקט נאך העכער. וועז דער רבי האט געזען אז ער קען עס נישט דערגרייכן, האט ער ווי א קלוג קינד צוגעשטופט א בענקל און געכאפט דאס פלעשעלע. וועז דער גבאי האט עס געוואלט צונעמען האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע אים צוריקגעהאלטן און אים געזאגט: "זעסט, משה! אט דער

קליינער – טיידלענדיג אויפ׳ן רבי׳ן זי״ע – וואס ער וועט וועלן, וועט ער אויספירן!״

די דאזיגע הייליגע נבואה רייד פונעם פאטער, האבן אים אין דער נויטיגער מינוט געגעבן א צייכן, אז ער זאל נישט נאכלאזן פון זיין הייליגער אונטערנעמונג. עס האט אין אים אריינגעגעבן א געוואלדיגן חיזוק און בטחון און ער האט גענומען ווייטער אויספירן דעם פלאן מיט דערפרישטע כחות. אזוי ארום האט ער באוויזן אויפצושטעלן דעם הייליגן שיכון, וואס האט זיך צעוואקסן צו א צענטער פון תורה וחסידות און דערלייכט מיט איר קדושה די גאנצע וועלט.

★ ★ ★

זיין אמונה אין הייליגן פאטער

דער רבי זי״ע האט אויך געהאט א גרויסע און שטארקע אמונה, ״אמונת צדיקים״, אין זיין גרויסן פאטער, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל, וואס האט אים אמאל אויסגעהיטן פון חילול שבת, חלילה, כאטש אפילו מיט אן היתר.

דאס איז געשען ביים ערשטן וועלט־קריג, ווען יעדער האט זיך, ווי באקאנט, געדארפט שטעלן צום ״פריזיוו״, און פארשריבן ווערן אלס סאלדאט פאר דער רוסישער ארמיי. די ערליכע בחורים האבן זיך אבער דערפון ארויסגעדרייט. טייל האבן זיך אויסבאהאלטן, און אלץ געטון, אבי נישט צו ווערן אריין געוופן און זיך דארפן שטעלן צום מיליטער דינסט, וואו א איד האט זיך, ווי פארשטענדליך, נישט געקענט אויפהאלטן. טאמער האט מען געכאפט איינעם פון די אויסבאהאלטענע, איז עס געווען א געפערליכע זאך;

מ׳האט אים געשטעלט צו א פראצעס אלס שווערער פארברעכער, און מ׳האט געקענט דערפאר באשטראפט ווערן מיט פארשיקונג ערגעץ־וואו אין ווייטן סיביר, אדער מיט אן ערגערער שטראף.

איינמאל אויף אן ערב־שבת, האט מען פלוצלונג געכאפט דעם רבי׳ן זי״ע, וועלכער איז נאך דעמאלט געווען א בחור, און מען האט אים אוועקגעפירט אין טורמע. עס איז גאנץ פארשטענדליך, וואס עס האט זיך יענעם שבת אפגעטון אין סקווירער הויף – די אומגעהויערע יללות מיט בכיות עד לב השמים, מ׳האט פארכאפט דאס הייליגע אפל פון אויג! עס זענען תיכף געלאפן שתדלנים, וועלכע האבן אנגעקלאפט ביי די הויכע פענסטער, און געשמירט וואו מען האט געדארפט; מ׳האט ממש איינגעריסן וועלטן. פון אנהויב האט עס אבער גארנישט געהאלפן.

מ׳האט גע׳שתדל׳ט דעם גאנצן טאג און די גאנצע נאכט פון שבת־קודש, און מ׳האט נישט געקענט אויס׳פועל׳ן די באפרייאונג. עס איז שוין געווען שבת צופרי און נאך אלס האט מען דעם רבי׳ן זי״ע נישט געהאט באפרייט.

אין הויף האט זיך געפונען איינער, וועלכער האט געהאט א וואוירט ביי דער רעגירונג און האט זיך געקענט מיט זיי אדורכקומען. ער האט געטון פעולות און אונטערגעשטעלט מענטשן זאלן אינטערוועניר ביי דער רעגירונג, ביז ענדליך שבת נאכמיטאג, צוועלף אזייגער, האט זיך איינגעגעבן צו באקומען א באפרייאונג, אבער מיט איין תנאי, אז דער רבי זי״ע זאל זיך אונטערשרייבן אויפ׳ן פראטאקאל וואס זיי האבן

אויסגעשטעלט.

מען איז באלד געגאנגען מיט א שאלה צום הויף־דיין, הרה״ג והחסיד ר׳ זיינוויל, דער זון פון הרה״ג המפורסם הרב ר׳ נפתלי דיין ז״ל, און געפרעגט וואס מ׳האט דא צו טון ביי אזא פאל, האט דער דיין מעיין געווען אין דער הלכה און ארויסגעגעבן דעם פסק, אז דער רבי זי״ע זאל אונטערחתמ׳ענען מיט דער לינקער האנט. אויף אזא אופן הייסט עס נאר ״כלאחר יד״; אויסער דעם איז דאס שרייבן אויף אן אנדערער שפראך (אויסער לשון־הקודש) נאר אן איסור דרבנן; און עס איז א צייט פון מלחמה, ווען עס לויערט יעדע רגע א סכנה אויף אים, אז מען וועט אים פארשיקן, און עס איז א שאלה פון פיקוח־נפש – מיט׳ן צירוף פון די אלע טעמים, האט דער דיין מתיר געווען זיך אונטער צו שרייבן.

ווען מען האט איבערגעגעבן דעם פסק פונעם הויף־דיין פאר׳ן רבי׳ן זי״ע, האט ער געענטפערט מיט דרייסטקייט, אז ער וועט זיך שבת נישט אונטערשרייבן און יעבור מה – זאל זיין וואס עס וועט זיין. מען איז געקומען פון הויף און אים געפרואווט אפשרעקן, אז אויב ער וועט נישט חתמ׳ענען, וועט ער זיצן אין תפיסה. ווען דאס האט נישט געהאלפן, האט מען אים געזאגט, אז זיין טאטע און מאמע האבן געהייסן ער זאל אונטערשרייבן, אבער דער רבי זי״ע האט געזאגט, אז ער וועט בשום אופן נישט אונטערשרייבן.

געהערט א מעשה, זענען די שתדלנים געווארן אויסער זיך; דא האנדלט זיך דאך מיט מינוטן, ווייל מ׳קען דאך אים

יעדע מינוט אוועקפירן אן קיין טענות ומענות, און דא האלט זיך ער פעסט ביים זיניגן... שתדלנים האבן ווייטער געגומען קלאפן וואו עס האט זיך נאר איינגעגעבן, מ'האט גאריסן טויערן – ביז ענדליך דריי אזייגער נאכמיטאג האט מען גע'פועל'ט און מען האט באפרייט דעם רבי'ן, אן דעם וואס ער האט זיך בכלל אונטערגעשריבן אויפ'ן פראטאקאל.

וועז דער רבי זי"ע איז אהיימגעקומען, איז געווארן אין הויף א געוואלדיגע שמחה; גרויס און קליין, אלץ האט געטאנצט אין פרייד. דער רבי זי"ע האט נאך געהאט אויף זיך די וואכעדיגע קליידער, און האט נאך גארנישט געהאט געגעסן און געטרונקען פון נעכטן. וועז ער איז אריין צום הייליגן פאטער, דעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע, האט אים דער פאטער פאר אלעם געפרעגט: "האסט גע'חתמ'עט?" האט ער געענטפערט: ניין. ערשט דעמאלט האט די הייליגע צורה פונעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע אויפגעשטראלט פון גרויס פרייד.

דער רבי זי"ע האט שפעטער געזאגט, אז ער האט אויפ'ן הייליגן טאטן געזען אסאך א גרעסערע שמחה אויף דעם וואס ער האט נישט געשריבן שבת, ווי אויף דער גאנצער עצם באפרייאונג, א זאך וואס האט דאך געשמעקט מיט פיקוח נפש ממש. די עיקר שמחה איז געווען אויפ'ן צדקות פונעם הייליגן זון. שפעטער האט דער רבי ר' דוד'ל געפרעגט פון רבי'ן זי"ע, אויב ער האט שוין אויסגעזאגט תהילים בלי הפסק און מעביר סדרה געווען, האט דער רבי זי"ע געענטפערט, ניין. "נו, נו! כאפ אריין," האט דער פאטער געזאגט, "עס איז דאך שוין שפעט נאכמיטאג." און ווייטער

דאס זעלבע: אויב ער האט שוין עפעס געגעסן, דאס האט דער פאטער נישט געפרעגט; דער עיקר איז געווען דאס רוחניות.

ווען דער רבי זי״ע האט דערציילט די מעשה, האט ער געזאגט מיט א ווערטל: ״און איך, פון וואו האב איך געגומען אזא פעסטקייט? נאר איך האב געוואוסט, ווי לאנג דער טאטע זיצט ביי זיין טישל, איז נישט דא וואס מורא צו האבן...״

★ ★ ★

דער הייליגער נאמען פון טאטן

כל ימי חייו האט מען געזען אויפ׳ן רבי׳ן זי״ע ווי פאר׳ן הייליגן נאמען פון טאטן האט ער געציטערט פחד פחדים. פיל מאל פאר׳ן דערמאנען א ווארט אדער אן ענין פון טאטן, האט מען געזען ווי דער רבי זי״ע איז ממש פארפלאמט און דערציטערט געווארן. און אמאל ווען מען האט צוליב אן ענין דערמאנט דעם נאמען פונעם טאטן, האט דער רבי זי״ע אויסגעבראכן אין דער עפנטליכקייט אין א גרויס געוויין און האט זיך נישט געקענט בארואיגן. שפעטער האט ער געפרעגט, צי אט ווען אזא ענין, איז עס געווען כדאי צו דערמאנען דעם טאטנ׳ס נאמען?!

★

אויך האט מען פיל געזען ווי עס קאכט אין אים א בענקעניש צ.ב.ש. אמאל בין כסא לעשור, איז הרה״ח ר׳ חיים אייזיק ז״ל געשטאנען אין ביהמ״ד און האט געשמועסט מיט יונגעלייט זכרונות פון די אמאליגע ליכטיגע טעג אינדערהיים, אין סקווירא. ווען דער רבי זי״ע איז

אריסגעקומען פונעם דאון־שטיבל, האט ער זיך אויך צוגעשטעלט, און ר׳ חיים אייזיק ז״ל האט ווייטער געצויגן דעם שמועס און געזאגט פאר׳ן רבי׳ן: ״דער רבי געדענקט, אין סקווירא איז געווען אזוי און אזוי...״ האט זיך דער רבי זי״ע אנגערופן: ״אינדערהיים, אויף די וועגט פון בית המדרש, האט מען דערקענט, אז ס׳קומט חודש אלול.״

ר׳ חיים אייזיק האט ווייטער געריידט אלס פון די זכרונות פונדערהיים ביים רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע, און דער רבי זי״ע איז געשטאנען און זיך איינגעהערט אזוי שטיל־שווייגנדיג, ביז ס׳האט זיך אין אים דערוועקט א געוואלדיגע בענקעניש, האט ער זיך צעכליפעט, און איז תיכף אוועקגעגאנגען.

★

ווי שוין דערמאנט אינעם פאראוארט וועגן דעם טאג פון דער הילולא, ט״ו כסליו, אדער שבת פאר דער יארצייט, איז דאך געווען א פחד און אימה. דער רבי זי״ע פלעגט זיך נוהג זיין צו דערמאנען פרייטאג־צו־נאכטס ביים טיש די הילולא׳ס, וועלכע פאלן אויס אין דער קומענדיגער וואך. ווען עס איז געקומען צו דערמאנען די הילולא פון טאטן, איז עס געווען א פחד ממש. אפטמאל האט מען געקענט זען, ווי ער ווערט פארפלאמט מיט א געוואלדיגן התלהבות, און האט קוים געקענט ארויסברענגען די עטליכע ווערטער.

אמאל אין די ערשטע צייטן, ווען די הילולא איז אויסגעפאלן אויף א פרייטאג, זענען רבנים ארויפגעקומען פרייטאג־צו־נאכטס און האבן געבעטן, דער רבי זי״ע זאל

עפעס דערציילן פון הייליגן פאטער. האט זיך דער רבי זי"ע א קער געטון און אנגערופן: "גיי זאג זיי. א איד וואס האט געהארעוועט א יאר זיבעציג, אז ס'זאל ניט זיין וואס נאכצוזאגן פון אים, גיי זאג זיי!..."

איינמאל אויף א פרייטאג־צו־נאכטס פאר דער הילולא, איז דער רבי זי"ע געזעסן א לאנגע צייט און האט נישט אויסגערעדט אפילו א וואָרט. זיין הייליג געזיכט האט געברענט ווי א פלאם־פייער. ערשט נאכדעם איז ער געקומען צו זיך, און האט דערמאנט די הייליגע הילולא. אינעם יאר פאר דער הסתלקות האט דער רבי זי"ע זייער געקאכט און האט נאך די תורות קוים ארויסגערעדט: "ס'איז געפאלן די הילולא אזוי ווי דעם יאר מוצאי שבת; ער האט נאך געפירט שבת אלע טישן." און זיך שטיקנדיג אין געווייַן, האט זיך דער רבי זי"ע א הויב געטון און איז אריינגעלאפן אין שטיבל אריין.

זכותו יגן עלינו.

דער רבי זי"ע

יא.

ר׳ אברהם יושע העשיל סקווירער זי״ע
און זיין עלטסטער זון
ר׳ יוסף מאיר׳ל מאכניווקער זי״ע

דער רבי ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע, איז געווען דער עלטסטער זון פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע. ווען ער איז געבוירן, איז דער פאטער אלט געווען פערצן יאר – ער האט חתונה געהאט נאך פאר זיין בר־מצוה און מען האט אויף אים געזאגט, אז ער האט אנגעטון דאס טלית נאך פאר די תפילין. – מען האט אים א נאמען געגעבן – דער ערשטער צו האבן דעם נאמען – נאכ׳ן הייליגן אפטער רב, ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע, דער ״אוהב ישראל״, וועלכער איז געווען זיין זיידע. ער איז געווען דער שווער פון הה״ק ר׳ דן ראדעווילער זי״ע, דער שווער – ביים ערשטן זיווג – פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע, דער פאטער פונעם רבי׳ן ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע.

דער שווער פונעם רבי׳ן ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע – ביים ערשטן זיווג – איז געווען הה״ק ר׳ שמואל אשכנזי, דער איידעם פון הה״ק ר׳ יצחק מאיר זינקובער, דער זון

פונעם רבי'ן ר' אברהם יושע העשיל מאפטא זי"ע. אויך הה"ק ר' יושע מבעלזא זי"ע איז געווען דארט אן איידעם, און זיי זענען ביידע געזעסן דארט אויף קעסט אינאיינעם.

די שוויגער פונעם רבי'ן ר' אברהם יושע העשיל זי"ע, האט מען גערופן "די רבנית רחל'ע". זי איז געווען מפורסם ברוב צדקתה. ס'איז געווען א קורצע צייט, וואס זי האט געפירט א קליין געוועלבל, כדי ארויסצוהעלפן אין שטוב מיט פרנסה. צוליב איר געוואלדיגן זהירות און פחד פונעם חטא פון נישט־ערליכער וואג, האט זי פאר יעדן קונה צוגעגעבן מער ווי די באשטימטע וואג, אבער אזויפיל אז עס האט שוין געהאלטן כמעט ביי א טאפלטער מאס. פאר א פונט מעל, למשל, האט זי צוגעוואויגן ביז כמעט נאך א גאנצן פונט. אויף אזא אופן האט זי פארשטענדליך נישט געקענט לייזן קיין געלט. זי האט נישט פארדינט קיין ריוח און האט נאך צוגעלייגט מיט'ן קרן. ביז א קורצער צייט האט זי געמוזט פארמאכן דאס געוועלב.

ביים צווייטן זיווג איז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע געווען אן איידעם ביי הה"ק ר' יוסף זילבערפארב, איידעם פון הה"ק ר' שלמה, דער זון פון הה"ק ר' משה סאוואראנער זי"ע.

★

דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע איז געווען מפורסם ברוב צדקתו, נאך בחייו פונעם פאטער רבי איציק'ל סקווירער זי"ע. זיין התמדה אין תורה איז געווען למעלה מגדר אנושי. הרה"ח ר' משה גבאי ז"ל האט געזאגט, אז ער

פלעגט ספעציעל עוסק זיין אסאך אינעם לערנען "טור" מיט "בית יוסף". אויך האט ער געזאגט, אז חסידים האבן אים גערופן "דער ווילדער מתמיד", צוליב זיין איבער־מענטשליכער התמדה אין תורה. ער פלעגט זיך אסאך מאל אוועקשטעלן לערנען באלד נאך מעריב, און איז אזוי געשטאנען אויף זעלבן פלאץ ביז׳ן שחרית־דאוונען אויפ׳ן אנדערן טאג. אין סקווירא האט מען נישט באלד צופרי געדאוונט שחרית.

אמאל שבועות צופרי נאכ׳ן דאוונען, האט זיין פאטער הה"ק ר׳ איציק׳ל סקווירער זי"ע אנגעגאסן א כוס וויין און עס אים געגעבן זאגנדיג: "מיין ר׳ אברהם יושע העשיל האט היינט מקבל געווען די תורה כנתינתן מסיני."

הרה"ח ר׳ קוניע ז"ל האט דערציילט, אז אמאל זיצנדיג ביים טיש פון הייליגן פאטער, הה"ק ר׳ איציק׳ל סקווירער זי"ע, האט ער איינגעדרימלט, און די ברידער האבן עס אנגעקוקט אביסל מאדנע. האט זיך דער פאטער אנגערופן מיט׳ן פסוק אין משלי: "מתוקה שנת העובד", און ער האט עס אויסגעטייטשט לויט זיין הייליגן שטייגער: "ס׳איז זיס דער שלאף פון דעם וואס הארעווט און דינט דעם אויבערשטן. מיין ר׳ אברהם יושע העשיל," האט דער רבי ר׳ איציק׳ל זי"ע געזאגט, "איז מיד פון תורה און תפילה."

★

פריערדיגע חסידים האבן דערציילט, אז מען פלעגט אים נישט זען רעדן, נאר דאוונען און לערנען.

די סיבה פון זיין שווייגן איז פארבונדן מיט דער

פאלגנדער מעשה: צום רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע פלעגט קומען א גרויסער גביר, וועלכער האט נישט געהאט קיין קינדער. ער פלעגט אלעמאל בעטן א ברכה ביים רבי'ן, אבער דער רבי ר' איציק'ל זי"ע פלעגט אים אלץ אפשטופן. עס זענען אדורך יארן און דער גביר האט נישט געזען פאר זיך א ישועה. איינמאל וועז ער איז געקומען צום רבי'ן, האט ער געטראפן דארט דעם רבי'נס זון, רבי אברהם יושע העשיל זי"ע, איז ער צו אים צוגעשטאנען און האט זיך שטארק איינגעבעטן פאר אים, ער זאל אים אנווינטשן זרע־של־קיימא. ביז ער האט גע'פועל'ט און דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע האט אים אנגעוואונטשן, אז צום יאר זאל ער געהאלפן ווערן מיט א בן־זכר.

שפעטער וועז דער גביר איז אוועקגעגאנגען איז דער רבי ר' איציק'ל זי"ע אריינגעקומען צום זון, רבי אברהם יושע העשיל זי"ע און האט אים געפרעגט: "ווער איז דא געווען?" האט דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע געענטפערט, אז דער גביר איז דא געווען, און וויבאלד ער האט אים שטארק געבעטן, האט ער אים צוגעוואונטשן א ישועה. ווי דער פאטער האט געהערט די מעשה, האט ער זיך שטארק צעבייזערט און זיך אנגערופן צום זון מיט אן הקפדה: "בעסער ווינציגער רעדן!"

נאך דער פאסירונג האט דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע אויפגעהערט רעדן, און ווי געזאגט, מ'פלעגט אים נאר זען דאוונען און לערנען.

★

עס איז אויך פאראן נאך א סיפור, ווי אזוי דער רבי ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע האט געהאלפן א איד נאך בחייו פונעם פאטער. דאס האבן דערציילט עלטערע סקווירער חסידים פון פריערדיגן דור, וועלכע האבן געזאגט אז דעם רבי׳ן ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע פלעגט מען לויבן, ווי ער ענדלט אין פילע ענינים צום זיידן, דעם הייליגן אפטער רב זי״ע, באזונדערס מיט דער מדה פון אהבת ישראל וואס האט אין אים געברענט, און וואס האט אים געברענגט ארויסצוהעלפן אידן מיט פילע מופתים.

די מעשה האט פאסירט מיט א איד, וואס איז אמאל געקומען צום רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע בעטן א ברכה אויף זיין ווייב, וועלכע איז זייער שלאף ל״ע און דאקטוירים האבן איר געהייסן פארן ערגעץ אין די מרחקים, וואו עס איז פאראן פאר איר א האפנונג פאר א רפואה. דער רבי ר׳ איציק׳ל זי״ע האט איבערגעלייענט דאס קויטל און צוגעוואונטשן ווי זיין דרך ״דער אויבערשטער זאל העלפן״ און האט דעם איד געזעגנט.

איידער דער איד האט זיך ארויסגעלאזט אויף זיין ווייטער נסיעה, איז ער אריין צום רבי׳נס זון, ר׳ אברהם יושע העשיל זי״ע, וועלכער האט אים אויסגעפרעגט איבער זיינע ענינים און האט געשמועסט מיט אים, ביז דער איד האט אים דערציילט וועגן דער קראנקהייט פון זיין ווייב, צוליב וועלכער די דאקטוירים האבן אים געהייסן פארן אין די מרחקים. ווי דער רבי ר׳ אברהם יושע העשיל האט געהערט דאס אומגליק, וואס נישט געניג דאס ווייב איז אים

פארשלאפט, דארפן זיי זיך נאך שלעפן אין אזא וועג, וואס איז פאר אזא שווער־קראנקען אין יענער צייט געווען ממש מסוכנ'דיג, האט ער שטארק רחמנות געהאט אויף אים און ער האט באשלאסן, אז ער מוז דעם איד ארויסהעלפן.

ער האט געפרעגט דעם איד: "זאגט מיר; וויפיל, אשטייגער, דארף אייך קאסטן אזא נסיעה ביז'ן ארט וואס די דאקטוירים האבן אייך געראטן?" דער איד האט געענטפערט דעם באשטימטן גרויסן סכום, וואס עס דארף אים קאסטן די נסיעה, האט אים דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע געזאגט: "וואס לוינט אייך זיך אזוי שטארק אויסמוטשן און פארן אזא ווייטע נסיעה? איך האב פאר אייך א גרינגערע עצה: גיט מיר דא דעם באשטימטן סכום געלט און פארט אהיים, דער אויבערשטער וועט אייך העלפן."

ווי דער איד האט דאס געהערט, האט ער זיך באלד צוגעכאפט דערצו. ער האט באלד אויסגעציילט דאס געלט און זיך געזעגנט ביים רבי'ן ר' אברהם יושע העשיל זי"ע מיט א פרייליך הארץ. ער האט שוין נישט געהאט וואס זיך צו איילן, האט ער דארט איבערגענעכטיגט און אויף צומארגנס איז ער נאכאמאל אריין צום רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע זיך געזעגענען, איידער ער פארט אהיים. ווי דער רבי ר' איציק'ל זי"ע האט אים געזען, האט ער אים אנגעקוקט מיט פארוואונדערונג און געפרעגט: "וואס טוט איר נאך דא?" עס האט דאך געהייסן, אז ער דארף אוועקפארן אויף א ווייטן ארט. האט דער איד דערציילט פאר'ן רבי'ן, ווי דער זון האט אים אנגעוואונטשן א ישועה. ער דארף שוין

דעריבער נישט אהין פארן; ער פארט צו זיך אהיים. "נו," האט דער רבי ר' איציק'ל געזאגט, "אז ער האט געזאגט, איז געזאגט."

ביי זיך האט אבער דער רבי ר' איציק'ל זי"ע געהאט אביסל הקפדה אויפ'ן זון: היתכן? ער זאגט אזוי שנעל צו א ישועה און בעט זיך אויס דערויף אזעלכע גרויסע סכומים געלט?! וועז דער זון ר' אברהם יושע העשיל זי"ע איז שפעטער צו אים אריינגעקומען, האט זיך דער רבי ר' איציק'ל אויף אים אנגעבייזערט און געזאגט: "צו אונז וועז א איד קומט אריין נאך א ישועה, גיבן מיר אים א ברכה, און מיר זאגן שטילערהייט 'אם ירצה השם', אז דער אוביערשטער זאל העלפן, די ברכה זאל מקויים ווערן; און דו האסט שוין צוגעזאגט און אויך גענומען געלט?!"

אויף דעם האט זיך דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע פארענטפערט: "איך האב דען דעם איד אומזיסט צוגעזאגט? איך האב צוגעזאגט נאר אין זכות פון א מצוה, ווייל פונקט האט מיר איצט אויסגעפעלט דעם זעלבן סכום געלט צו א דבר מצוה, האב איך געטראכט: אז דער איד וועט דארפן פארן דארט אין די מרחקים און אויסגעבן דאס געלט פאר דער נסיעה – וואס וועט ער דערפון פארדינען, און וואס וועל איך פארדינען? איך וועל אים בעסער אנווינטשן א ישועה און נעמען דאס געלט פאר'ן דבר מצוה, און אינעם זכות פון דער מצוה וועט ער דאך זיכער געהאלפן ווערן. אזוי וועלן מיר ביידע האבן פארדינט."

★

דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע פלעגט צוליב געזונטהייט פארן קיין אדעסע. ער האט שוין דארט געהאט זיינע חסידים נאך בחייו פון זיין הייליגן פאטער. וועז דער פאטער הה"ק ר' איציק'ל סקווירער זי"ע איז אמאל געקומען קיין אדעסע, זענען אים די חסידים אנטקעגן געפארן און מ'האט געזאגט: "לאמיר גיין מקבל פנים זיין דעם רבי'נס טאטן."

איינמאל וועז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע איז געפארן קיין אדעסע, האט אים דער פאטער געזאגט: "'ידך כידי ופיך כפי' (דיין האנט איז ווי מיין האנט, און דיין מויל איז ווי מיין מויל.) וואס דו טוסט איז אזוי ווי איך וואלט דאס געטון, און וואס דו זאגסט איז אזוי ווי איך וואלט דאס געזאגט."

האבן חסידים דערציילט, אז נאך אויפ'ן וועג פארנדיג, האט ער שוין געפראווען דריי מופתים. איינס פון די מופתים האט דערציילט הרה"ח ר' מאניע ז"ל:

וועז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע האט זיך דעמאלט אפגעשטעלט אין א דארף, איז געקומען צו אים א איד מיט א ביטער געוויין, אז דער פריץ פון דארף טוט אים אן ביטערע צרות, און ס'איז שוין מער נישט אויף אריבער צו טראגן. האט אים דער רבי געזאגט: "שרייב מיר אפ דעם נאמען פון פריץ אויף א קוויטל." וועז דער איד האט אזוי געטון, איז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל צוגעגאנגען צום "נר תמיד" וואס האט געברענט דארט אין בית המדרש, און האט פארברענט דאס קוויטל. דאן האט ער געזאגט פאר

דעם איד: "דו קענסט אהיים גיין בשלום".

וועז דער איד איז אהיים געקומען, איז מען אים אנטקעגן געלאפן מיט דער בשורה, אז דאס גאנצע פאלאץ פונעם פריץ מיט זיין גאנץ פארמעגן איז פארברענגט געווארן, און ער איז געבליבן בעירום ובחוסר כל. דאס געשעעניש איז אויסגעקומען אין דער זעלבער צייט, וואס דער רבי ר' אברהם יושע העשיל האט פארברענט דאס קוויטל.

★

איינמאל איז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע אריין צום פאטער און האט אים געוויזן, אז ער האט געטראפן אין די כתבים פון הה"ק ר' פנחס קאריצער זי"ע, אז ג' כסליו איז א יומא דפגרא און מ'זאגט נישט דעם טאג קיין תחנון. עס שטייט דארט אין "אמרי פנחס": "אין טאג ג' כסליו האט ער זיך געפירט צו מאכן א משתה ושמחה, און האט נישט געזאגט קיין תחנון." ווי דער פאטער הה"ק ר' איציק'ל סקווירער זי"ע האט דאס געהערט, האט ער זיך אנגערופן: "מיין ר' אברהם יושע העשיל מאכט זיך א יום־טוב." פון דעמאלט אן האט מען אין סקווירא נישט געזאגט קיין תחנון.

די כוונה פון די הייליגע רייד האט דעמאלט קיינער נישט פארשטאנען; ערשט מיט יארן שפעטער, וועז דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע איז נסתלק געווארן אין דעם טאג ג' כסליו, האט מען פארשטאנען די כוונה פון די הייליגע רייד "מיין ר' אברהם יושע העשיל מאכט זיך א יום־טוב."

וועגן דעם יום טוב פון ג' כסליו, פלעגט דער רבי ר' פנחס קאריצער זי"ע דערציילן א וואונדערליכע מעשה פון

דער מפלה פונעם בישאף מיט דער מלכה, וואס האבן געוואלט פארברענען דעם ש"ס. דאס איז געווען אין דער צייט פון הייליגן בעש"ט זי'ע; אין די עשרת ימי תשובה האט דער הייליגער בעש"ט געזאגט, אז מ'ווייזט אים א בשורה טובה, אבער ער ווייסט נישט וואס. שפעטער, מוצאי יום־כיפור, האט ער געזאגט, אז אין דעם יאר וועט זיין א נס, אזוי ווי אין די טעג פון מרדכי ואסתר; און אזוי איז טאקע געווען.

פאר'ן זון האט אבער דער רבי ר' פנחס קאריצער זי"ע געזאגט, אז דער דאזיגער יום טוב איז פאר אים נישט שייך, ווייל ער איז נישט געווען אין דעם דור, ווען דער נס איז געשען. דערפאר האט מען אויך אין סקווירא נישט געהאלטן דעם יום טוב, און מען האט יא געזאגט אין דעם טאג תחנון, ביז די אויבנדערמאנטע מעשה, ווען מען האט אויך אין סקווירא אויפגעהערט צו זאגן אין דעם טאג תחנון.

★

נאכ'ן הסתלקות פונעם הייליגן פאטער ר' איציק'ל סקווירער זי"ע, האט דער רבי ר' אברהם יושע העשיל זי"ע נישט לאנג געפירט זיין הנהגה, ווייל בלויז צוויי יאר שפעטער איז אויך ער נסתלק געווארן, אינעם טאג ג' כסליו. די הנהגה האט איבערגענומען דער עלטסטער זון, הה"ק ר' יוסף מאיר זי"ע, וועלכער האט זיך באזעצט אין דער שטאט מאכניווקע און אויפגעשטעלט דארט זיין רבי'שן הויף.

★

פאר'ן גרויסן פעטער, דעם רבי'ן ר' דוד

דער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר'ל זי"ע האט זייער שטארק פארערט זיין פעטער, הה"ק ר' דוד'ל סקווירער זי"ע. אליין א מנהיג פון א גרויסער עדה חסידים, האט ער זיך אבער מקשר געווען צום פעטער און זיך געפירט קענן אים מיט א געוואלדיגן התבטלות און יראת הכבוד. חסידים האבן דערציילט, אז פון דעם התבטלות פון מאכניווקער רבי'ן קענן זיין גרויסן פעטער, האט מען געקענט לערנען א פרק אין חסידות. אויפ'ן יארצייט פון זיין הייליגן פאטער, הה"ק ר' אברהם יושע העשיל סקווירער זי"ע – ג' כסליו – פלעגט ער קומען שוין אלס רבי יעדעס יאר אויף סקווירא. ער פלעגט קומען שוין אויפ'ן שבת פריער פאר'ן יארצייט, און ביים טיש פונעם הייליגן פעטער איז ער געזעסן מיט א געוואלדיגער הכנעה און הייליגן ציטער, מיט אן אראפגעבויגענעם קאפ און אראפגעלאזטע אויגן.

ער פאר'ן פעטער וועט דאוונען מוסף?

איינמאל ווען ער איז געקומען אויפ'ן יארצייט פונעם פאטער און איז דארט געבליבן אויך אויפ'ן אנדערן שבת נאכ'ן יארצייט, האט ער געדאוונט צוזאמען מיט'ן הייליגן פעטער אין זיין פריוואטן דאוון־שטיבל. צו קריאת התורה זענען ביידע ארויסגעגאנגען פון שטוב, און נאך קריאת התורה האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע מכבד געווען דעם פלימעניק הה"ק ר' יוסף מאיר'ל זי"ע זאגנדיג: "איר וועט דאוונען מוסף." דער מאכניווקער האט געענטפערט:

״יא, יא.״ און דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז צוריק אריינגעגאנגען אין שטוב, און דער מאכניווקער איז געבליבן אינדרויסן. ער איז אבער נישט צוגעגאנגען צום עמוד.

מען האט צוגעווארט א ווייל, ביז כ״ק מרן זי״ע – דעמאלט נאך א זעקס יעריג קינד, אדער אביסל עלטער – איז צוגעגאנגען צו אים און געזאגט, אז דער טאטע וואלט אויף אים, ער זאל דאוונען מוסף. דער מאכניווקער האט געענטפערט מיט דרך־ארץ: יא, יא... אבער ער איז נאך אלץ נישט צוגעגאנגען. וועז דער רבי זי״ע האט געזען, אז ער גייט נישט צו, האט ער אים מער נישט געוואלט בעטן. דערנאך איז צוגעגאנגען דער גבאי פון ביהמ״ד, וועלכער איז געווען אן אייניקל פון בעש״ט זי״ע, א חשוב׳ער איד און תלמיד חכם, און האט געזאגט פאר׳ן מאכניווקער זי״ע: ״דער רבי האט געהייסן, אז איר זאלט דאוונען מוסף.״ האט אים דער מאכניווקער געענטפערט: ״דו, פעטעך־נאר! איך זאל דאוונען מוסף פאר׳ן פעטער?...״

ענדליך האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געעפנט די טיר פון זיין צימער, צו זען וואס עס קומט פאר. ווי דער מאכניווקער רבי ר׳ יוסף מאיר׳ל זי״ע האט דאס געזען, איז ער אריינגעלאפן אין שטוב צום הייליגן פעטער און געזאגט: ״איך קען נישט דאוונען קיין מוסף פאר׳ן פעטער!״ און ער האט נישט געדאוונט פאר׳ן עמוד.

ווען כ״ק מרן זי״ע האט דערציילט די מעשה, האט ער אויסגעפירט: ״גיט א קוק וואס פאר א דרך ארץ ער האט געהאט פאר׳ן טאטנ׳ס א קינד. פאר׳ן גבאי וואס איז געווען

א תלמיד־חכם און אייניקל פון בעש״ם, האט ער געענטפערט: דו פעטעך־נאר, און איך בין דעמאלט געווען א ׳סמארק׳, האט ער מיר געענטפערט מיט דרך־ארץ יא, יא...״

אזוי האט זיך עס אריסגעוויזן אין פארשידענע אנדערע פעלער זיין געוואלדיגע התקשרות מיט אהבה און יראת הכבוד קעגן דעם הייליגן פעטער, דעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע.

★

דערהערט פונדערווייטנס די פוסטריט

עס ווערט דערציילט פון חסידים, אז אמאל ביי א נסיעה פונעם רבי׳ן ר׳ דוד׳ל זי״ע, איז אים אויסגעקומען צו זיין אין דער מאכניווקער געגנט, איז ער שוין אריינגעפארן קיין מאכניווקע אויף א באזוך צום רבי׳ן ר׳ יוסף מאיר׳ל זי״ע.

נאך איידער דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז אנגעקומען, האט זיך דער מאכניווקער זי״ע אנגערופן: ״קול דודי דופק״. קיינער האט נישט פארשטאנען די כוונה. ערשט ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע איז אנגעקומען, האט מען פארשטאנען וואס ער האט געמיינט מיט די ווערטער. נאך פאר׳ן פעטער אנקום, האט ער עס שוין מרגיש געווען און געזאגט ״קול דודי דופק״ – עס קלאפט דאס קול פון די פיסטריט פון מיין פעטער און פריינד. (און אגב זענען די אותיות פון ״דודי״ די זעלבע ווי ״דויד״.)

★

התבטלות פון זיך קענן פעטער

אן אלטער מאכניווקער חסיד האט דערציילט, אז אמאל ביי א משפחה־חתונה, ווען דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז אריינגעקומען צו דער חתונה־וועטשערע, און עס איז אויסגעקומען אז ער האט געדארפט אדורכגיין דעם פלאץ, וואו דער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר זי"ע איז געזעסן, האט זיך דער מאכניווקער געגעבן א שטעל־אויף, א שפרונג געטון אויף צוריק, און זיך אריפגעשטעלט אויפ'ן בענקל, כדי דער רבי ר' דוד'ל זאל קענען אדורכגיין.

ווען דער גבאי פונעם מאכניווקער האט דאס געזען, האט ער אים א וואונק געגעבן, פארוואס ער האט זיך געדארפט אזוי מבטל זיין, האט אים דער מאכניווקער אפגעענטפערט אין דער עפנטליכקייט אויף א הויכן קול: "דו, פעטעך (שוטה)! דו ווייסט, ווער ס'איז אריינגעקומען – דער פעטער!"

★

ווען דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז אמאל פארשלאפט געווארן, האט אים דער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר'ל זי"ע געשיקט א שליחות, אז דער פעטער זאל זיך נישט אזוי פיניגן דעם הייליגן גוף. האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע – זיין הייליגער פעטער – צוריק געשיקט די תשובה: "ח"ו! מיר פייניגן נישט דעם גוף. אדרבה, מיר היטן אים גוט, נאר מיר גיבן אים נישט אלצדינג נאך!" און אמאל האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געזאגט אויפ'ן מאכניווקער רבי'ן: "איך גיב אים (דעם גוף) ניט נאך; ער (ר' יוסף מאיר'ל)

האט אים אינגאנצן אוועק גע'הרג'עט!"

★

זיך משדך געווען מיט אים - און געהאלפן געווארן מיט בנים זכרים

דער מאכניווקער רבי ר' יוסף מאיר'ל זי"ע האט אין אנהויב נישט געהאט קיין בנים זכרים, נאר טעכטער. איינמאל האט ער זיך מזכיר געווען ביים הייליגן פעטער ר' דוד'ל זי"ע, און דער רבי ר' דוד'ל האט אים דעמאלט געענטפערט: "איך האב זיך משדך געווען מיט ר' יעקב לייבניו, האט ער באקומען בנים זכרים, איך וועל זיך מיט דיר משדך זיין, וועסטו אויך האבן בנים זכרים."

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט זיך דעמאלט משדך געווען מיט'ן מאכניווקער רבי'ן, און חתונה געמאכט זיין זון הה"צ ר' נחום זצ"ל מיט זיין טאכטער, און דעמאלט האט דער מאכניווקער רבי זי"ע זוכה געווען צו א בן־זכר. דאס איז געווען דער שפעטערדיגער מאכניווקער רבי, הה"צ ר' אברהם יושע העשיל זצ"ל, פון בני ברק.

די מעשה ווי אזוי הה"ק ר' יעקב לייב זי"ע – דער זון פונעם הייליגן טריסקער מגיד זי"ע – איז געבענטשט געווארן מיט בנים זכרים, איז געווען אזוי: איינמאל איז דער טריסקער מגיד זי"ע אדורכגעפארן נאענט צו סקווירא. וועז דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע האט זיך דערפון דערוואוסט, איז ער אריסגעפארן אנטקעגן דעם הייליגן ברודער. ביי יענעם באגעגעניש זענען די הייליגע בריידער

געזעסן אין א שטוב, און די קליינע אייניקלעך זענען ארומגעלאפן אהין און צוריק. דער טריסקער מגיד האט דעמאלט געפרעגט אויף איינעם פון די קינדער: "ווער איז ער?" האט דער רבי ר' איציק'ל זי"ע געענטפערט: "ער איז משה, דער זון פון מיין ר' דוד'ל."

האט זיך דער טריסקער מגיד זי"ע אנגערופן: "ביי מיין זון, ר' יעקב לייבניו, איז דאך אויך דא א קליינע טאכטער אין די דאזיגע יארן, אויב אזוי אפשר וועלן מיר מאכן א שידוך?" און דער רבי ר' איציק'ל זי"ע האט מסכים געווען. מען האט באלד געברענגט לעקעך און לחיים און זיך געוואונטשן "מזל טוב", און אזוי איז צושטאנד געקומען דער שידוך פון הה"צ ר' משה זצ"ל, דער זון פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע, מיט דער טאכטער פונעם רבי'ן ר' יעקב לייבניו זי"ע. נאך יענעם שידוך, האט דער רבי ר' יעקב לייבניו זוכה געווען צו א בן־זכר.

★

דער מאכניווקער רבי ר' אברהם יושע העשיל נעמט סמיכה ביים עלטער פעטער, דער רבי ר' דוד'ל

אינעם יאר תרע"ז, ערב ראש חודש אלול, איז דער מאכניווקער רבי הה"ק ר' יוסף מאיר'ל זי"ע נסתלק געווארן. דעמאלט איז זיין בן יחיד, הה"צ ר' אברהם יושע העשיל זצ"ל, נאך זייענדיג א בחור אין די צוואנציגער יארן, געפארן קיין סקווירא צום פעטער ר' דוד'ל סקווירער זי"ע, וועלכער

האט אים געגעבן סמיכה צו זיין א רבי און מנהיג ישראל. כ"ק מרן זי"ע האט דערציילט, אז דאס איז געווען א פחדים'דיגער מעמד, ווען דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט געלערנט מיט'ן יונגען מאכניווקער רבי'ן דעם סוד פון הנהגה, און דער יונגער רבי איז געשטאנען און געווויינט מיט בכיות נוראות. דער רבי ר' דוד'ל האט אים צוגערוקט א שטול, ער זאל זיך זעצן נעבן אים, אבער דער מאכניווקער רבי האט זיך נישט געוואלט זעצן און איז געבליבן שטיין מיט יראת הכבוד פאר'ן הייליגן פעטער.

צווישן אנדערן האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע דעמאלט געלערנט מיט'ן פלימעניק אינעם ענין פון הנהגה, אז א מנהיג ישראל דארף זיך פילן מיט צעבראכנקייט און ענוה קעגן די כבוד־צוטיילונגען פונעם ציבור. חז"ל זאגן, "אפילו די גאנצע וועלט וועט זאגן אויף דיר, ביסט א צדיק, זאלסטו זיך האלטן פאר א רשע." – האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע אים געלערנט – קען דאך נישט זיין אז דער פשט איז ווי מען טייטשט אין פשוט'ן זין, ווייל אויף אן אנדערן ארט האבן חז"ל געזאגט: "אין אדם משים עצמו רשע" – א מענטש מאכט זיך נישט פאר א רשע. נאר חז"ל האבן דערמיט געלערנט דעם וועג פאר'ן מנהיג הציבור, ווי אזוי ער דארף אויפנעמען כבוד: אפילו אויב די גאנצע וועלט זאגט אויף דיר, ביסט א צדיק – אלע וועלן דיך רופן "צדיק – זאלסטו עס דערהערן, וי מ'זאגט אויף דיר דאס פארקערטע.

נאך די דאזיגע ווערטער האט אים דער רבי ר' דוד'ל זי"ע נאכאמאל געהייסן זיך זעצן, און דער מאכניווקער רבי

האט זיך דעמאלט געזעצט.

★

דעם מאכניווקער'ס גרויסע התמדה

אויפ'ן מאכניווקער רבי'ן זצ"ל האט זיך אפגעשפיגלט א שיין פון זיין הייליגע זיידן – הה"ק ר' אברהם יושע העשיל סקווירער זי"ע – דעם "ווילדן מתמיד". אויסער זיין גדלות און קדושה האט זיך ביי אים אנגעזען אויך א גאוואלדיגע מדריגה אין התמדת התורה, למעלה מגדר אנושי. כ"ק מרן זי"ע האט געזאגט אויף אים, אז שוין אין זיינע יונגע יארן איז ער געווען מפורסם מיט זיין גאוואלדיגער התמדה. ווען מ'איז אריינגעקומען זיך פראווען ביי אים, האט ער אפגעזאגט וואס ער האט געהאט צו זאגן, און תיכף געעפנט די גמרא, נאך איידער יענער האט פארלאזט די שטוב. ווען ער איז געזעסן אין אבילות נאך זיין רביצין, האט ער אויך ממשיך געווען מיט זיינע שיעורים.

חסידים וועלכע זענען געווען מיט אים נאך אין רוסלאנד האבן דערציילט, אז ווען מען האט אין יענע יארן געוואלט ארויספארן צו אן אנדער לאנד, האט מען זיך געדארפט גיין איינשרייבן ביי דער רעגירונג. דארט פלעגן שטיין לאנגע שורות פון הונדערטער, און ס'איז אויסגעקומען צו שטיין גאנצע טעג אין דער שורה, ביז מען איז אנגעקומען אין דער רייי. דער מאכניווקער רבי זצ"ל פלעגט דעמאלט גיין יעדן טאג מיט זיין גרויסער גמרא און זיך שטעלן דארט אויף זיין פלאץ אין דער שורה. אזוי איז ער אפגעשטאנען דארט גאנצע טעג הינטער'ן שטנ'ס אויגן, און האט נישט

ארויסגענומען זיינע הייליגע אויגן פון דער גמרא.

★

דער בונד צווישן
די צדיקי בית מאכניווקא מיט סקווירא

דער מאכניווקער רבי ר׳ אברהם יושע העשיל זצ״ל פלעגט שטענדיג דערמאנען דעם הייליגן פעטער ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע. וועז ער האט גערעדט פון זיין פאטער, אדער פונעם פעטער, האט ער אים אלעמאל דערמאנט מיט א גרויס חביבות און הערצה. דער נאמען פונעם פעטער איז קיינמאל נישט אראפ פון זיין הייליג מויל.

די נאענטקייט און אהבה פון די גרויסע עלטערן, האט זיך געפירט ווייטער צווישן די קינדער. עס ווערט דערציילט, אז אמאל האבן זיך די צוויי צדיקים – דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער און דער רבי ר׳ יוסף מאיר׳ל מאכניווקער זי״ע – צוזאמענגעטראפן און געשמועסט. דארט זענען געשטאנען אויך די קינדער: כ״ק מרן זי״ע מיט׳ן פריערדיגן מאכניווקער רבי׳ן ר׳ אברהם יושע העשיל זצ״ל, און זיי האבן פארברענגט אין א טיפן שמועס. די הייליגע עלטערן האבן זיך דעמאלט געשטעלט פון דער זייט און זיך צוגעקוקט ווי די צוויי יונגע צדיקים שמועסן, און צוגעווארט ביז דער שמועס צווישן זיי האט זיך געענדיגט.

די נאענטע באציאונגען צווישן דעם מאכניווקער רבי׳ן זצ״ל מיט כ״ק מרן זי״ע, האבן אנגעהאלטן אויך שפעטער. אפילו אין יענע יארן, ווען דער ״אייזערנער פארהאנג״ פון

דער "רויטער מדינה" האבן אפגעטיילט צווישן זיי, האט דער רבי זי"ע געהאלטן מיט אים א קאנטאקט און עס האבן זיך געפירט צווישן זיי שליחות'ן הין און צוריק. דער רבי זי"ע האט זיך שטארק געמיט און משתדל געווען פאר זיין באפרייאונג און האט זיך געלאזט קאסטן דערפאר מיט גרויסע סומעס געלט.

דער טאג – חמשה עשר בשבט, תשכ"ד – וועז דער מאכניווקער רבי זצ"ל איז ארויסגעקומען פון הינטערנעם "אייזערנעם פארהאנג", איז ביים רבי'ן זי"ע געווען א ספעציעלער יום שמחה. וועז די בשורה איז אנגעקומען, האט כ"ק מרן זי"ע געהאלטן ביי שחרית פאר "הודו". הערנדיג די גוטע בשורה, האט ער געעפנט די טיר פון דאוון־שטיבל און מיט תרועת שמחה אויסגערופן צום עולם: "דער מאכניווקער רבי איז שוין דא אויף דער פרייער וועלט!" דער מאכניווקער רבי זצ"ל האט געזאגט, אז די תפילות פונעם רבי'ן זי"ע האבן אויסגע'פועל'ט זיין הצלה.

דער מאכניווקער רבי זצ"ל האט עמיגרירט פון רוסלאנד קיין ארץ ישראל. אנקומענדיג האט מען אים געקויפט א דירה אויף רחוב "חזון איש" אין בני ברק. שפעטער האט מען אים געקויפט א גרעסערע דירה מיט א בית המדרש. איידער ער האט זיך דעמאלט ארויסגעצויגן פון דער ערשטער וואוינונג, האט ער זיך געשטעלט ביי דער מזוזה און געזאגט: "איך האב דא אין הויז צוויי מאל אדורכ־געלערנט ש"ס, זעקס מאל משניות, און נאך ספרים מיט ספרי חסידות; כ'האב דא קיינעם קיין שלעכטס נישט געטון, און

כ'בעט דעם אויבערשטן צו קענען ווייטער זיך מתמיד זיין אין לערנען." ער האט אויך אנגעזאגט פאר'ן נייעם בעל הבית וועלכער האט איבערגענומען דאס הויז, אז ער זאל עס האלטן ווייטער מיט ערליכקייט.

וועז דער ערשטער בריוו פון מאכניווקער רבי זצ"ל, זייענדיג שוין אין ארץ־ישראל, איז אנגעקומען צום רבי'ן זי"ע, האט ער אויפגעעפנט דעם בריוו מיט גרויס התרגשות און בענקעניש. וועז ער איז צוגעקומען צו די וועלטער וואס דער מאכניווקער האט געשריבן אינעם בריוו: "שתתחדש אצלנו הידידות שהי' בין אבותנו הק'", האט דער רבי זי"ע נישט געקענט מער איינהאלטן די אינערליכע געפילן, און ס'האבן זיך אראפגעלאזט פון די הייליגע אויגן א פאר ווערימע טראפן טרערן.

★

אינעם טאג פונעם הסתלקות פון רבי'ן זי"ע, האט דער מאכניווקער זצ"ל געזאגט, אז וועז ער וואלט נאך געקענט אנקומען צו דער לוי' וואלט ער אריסגעפארן, כדי נאך איינמאל צו זען די הייליגע צורה פון רבי'ן זי"ע. נאכ'ן הסתלקות פונעם רבי'ן זי"ע האט ער געשריבן: "לבי עלי דוי אשר לא זכינו להתראות בחיים, אבל הכל בהשגחה." – אז דאס הארץ ווייטיגט אים, וואס ער האט נישט זוכה געווען זיך צו טרעפן מיט'ן רבי'ן זי"ע נאך זיין אריסקום קיין ארץ ישראל. אויך האט ער געשריבן אויפ'ן רבי'ן זי"ע: "אשר ידעתיו מנעוריו לאיש ירא א־ל חכם ועמקן" – כ'קען אים נאך פון זיין יוגנט אלס א גאטס־פארכטיגער מאן, חכם און

עמקן.

דער מאכניוקער רבי ר' אברהם יושע העשיל זצ"ל איז נפטר געווארן פאר עטליכע יאר בעצם יום הקדוש. זי"ע.

יב.

דער רבי ר׳ דוד׳ל מיט׳ן ברודער דער רבי ר׳ ישראל זי״ע

ווי שוין דערמאנט אין די פריערדיגע קאפיטלען

הה״ק ר׳ ישראל סקווירער זי״ע איז געווען דער עלטסטער פון די פיר הייליגע זין פונעם רבי׳ן ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע, פונעם צווייטן זיווג מיט דער רביצין, הצדקנית המפורסמת חנה סימא ז״ל וועלכע איז געווען אן אייניקל פונעם בעש״ט הקדוש זי״ע. ווי שוין דערמאנט, אז איידער ער האט געטון דעם שידוך, איז דער רבי איציק׳ל זי״ע געגאנגען אויפ׳ן ציון הקדוש פון איר הייליגן פאטער הה״ק ר׳ הירשעלע סקווירער זי״ע און געזאגט:

״איך מיין נישט קיין געלט, נישט קיין כבוד, נאר אראפצובערענגען אויף דער וועלט בעש״מ׳סקער אייניקלעך.״ ער האט טאקע דעם עלטסטן זון (בזיווג שני) א נאמען געגעבן ״ישראל״ נאכ׳ן הייליגן בעש״ט.

ער איז שפעטער געווארן אן איידעם ביים פעטער, דעם הייליגן טריסקער מגיד זי״ע. זיין רביצין האט געהייסן ציפורה.

וועגן דער חתונה פון הה"ק ר' ישראל זי"ע, איז פאראן א פלא'דיגער סיפור. ווי דער מנהג צו פראווען די חתונה ביים מקום הכלה, האט טאקע דער הייליגער טריסקער מגיד זי"ע געוואלט פראווען די חתונה ביי זיך אין טריסק. דער הייליגער ברודער און אבי החתן הה"ק ר' איציק'ל סקווירער זי"ע האט אבער נישט מסכים געווען דערצו.

דער רבי ר' איציק'ל זי"ע האט גע'טענה'ט, אז וויבאלד דער טריסקער מגיד פארט שטענדיג אויף נסיעות, און ער געפינט זיך כמעט נישט אינדערהיים דורכ'ן יאר, און ער דאקעגן, זיצט שטענדיג אין סקווירא און פארט כמעט נישט אויף נסיעות – איז נישט מער ווי רעכט, אז די חתונה זאל געפראווט ווערן אין סקווירא. אזוי האט דער וויכוח אנגעהאלטן א שטיק צייט.

איינמאל איז אנגעקומען א שליח אויף סקווירא פונעם הייליגן טריסקער מגיד זי"ע, וועלכער האט געוואלט שליסן דעם ענין און באשליסן אז די חתונה זאל געפראווט ווערן אין טריסק אויפ'ן מקום הכלה. האט אבער דער רבי ר' איציק'ל סקווירער זי"ע דעמאלט קורץ און שארף געענטפערט פאר'ן שליח: "איך האב גע'פועל'ט ביים אויבערשטן, אז די אלע נשמות וואס דארפן אנקומען צו מיר, זאלן קומען צו מיר, און איך זאל נישט דארפן ארומפארן קיין נסיעות איבער דער וועלט."

און ביים דאזיגן איז עס געבליבן – די חתונה איז געפראווט געווארן אין סקווירא.

★

דער רבי ר' ישראל סקווירער זי"ע איז געווען באוואוסט זיינער צייט אלס קדוש עליון, און האט געהאט ארום זיך חשוב'ע חסידים. א צייט האט ער געפירט זיין הנהגה אין דער באוואוסטער שטאט "טיטיוב", וואו ס'האט יארן פריער געפירט זיין זיידע, הה"ק ר' אהרן טיטיובער זי"ע, אייניקל פון בעש"ט הקדוש זי"ע.

"טיטיוב", איז געווען א באוואוסטע, חשוב'ע שטאט אין אוקריינע; א שטאט פון חסידישע לומדים מופלגים, וועלכע זענען געזעסן און געלערנט יומם ולילה. עס ווערט געשאצט, אז עס האבן זיך געפונען אין טיטיוב צוויי הונדערט חסידישע קלויזן, און ס'רוב זענען געווען טשערנאבילער חסידים. א שפריך־וואורט איז ארומגעגאנגען אין יענע מקומות: "מטיטיוב תצא תורה".

אין דער צייט פון די ווילדע באלשעוויסטישע באנדעס, אין יאר תרע"ט, איז די שטאט געשאצט געווארן אויף אכט טויזנט נפשות, מסלתה ומשמנה פונעם יהדות החרדית, און אלע זענען דורך די רשעים אומגעברענגט געווארן אויף א טראגישן אופן. זיי האבן אונטערגעצונדן די גאנצע שטאט, אלע קלייזלעך צוזאמען מיט די לומדי תורה. אין די קנוילן רויך זענען מיטגעפלויגן "אותיות פורחות" צוזאמען מיט די הייליגע געלייטערטע נשמות. הי"ד.

אין טיטיוב האט דער רבי ר' ישראל זי"ע געפירט נאר א שטיק צייט; נאכדעם האט ער געמוזט פארלאזן די שטאט צוליב דער גזירה פון דער רוסישער רעגירונג, וואס האט נישט געלאזט די צדיקי בית טשערנאביל ארומפארן אין די

שטעט.

וויבאלד ער האט זיך אריבערגעצויגן אהין פון סקווירא, האט עס געהייסן ביי זיי, אז ער מאכט נסיעות. זיי האבן אים דערפאר פארפאלגט געמאכט צרות מיט שווערigקייטן, ביז ער האט זיך געמוזט אומקערן און באזעצן צוריק אין סקווירא, וואו ער האט געפירט זיין הנהגה א שטיק צייט צוזאמען מיט'ן באליבטן ברודער, דעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע.

ער האט אבער געהאט זיין באזונדערע בית המדרש'ל און האט זיך בכלל געפירט מיט אביסל אן אנדערער הנהגה. ער איז געווען א שוואכער כל ימיו, און איינמאל האט אים דער פאטער הה"ק ר' איציק'ל סקווירער זי"ע אריינגערופן צו זיך און געזאגט, אז ער זאל דאוונען צופרי און נישט אזוי שפעט ווי ער; און ער זאל אויך עסן צופרי. ער פלעגט דעריבער דאוונען צופרי אין צייט, און האט דערפאר געהאט אלע "באלעבאטישע" סקווירער חסידים. ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע האט זיך אבער אלעס געפירט שפעט.

עס ווערט דערציילט אז איינמאל אויף א פרייטאג, ווען עס איז אויסגעפאלן א תענית וואס מען דארף משלים זיין, האט דער רבי ר' ישראל'יק זי"ע געדאוונט גאנץ פרי קבלת שבת. ווען ער איז שוין געשטאנען מיט'ן כוס אין דער האנט גרייט צום קידוש מאכן, איז ערשט דער ברודער, דער רבי ר' דוד'ל זי"ע, אדורכגעלאפן דארט צו דער מקוה, זיך טובל זיין לכבוד שבת.

אויך ווערט דערציילט, אז אמאל ערב יום־הקדוש

נאכמיטאג, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געפרעגט, ״וואו האלט מען ביים ברודער?״ וועז מען האט געענטפערט, אז ער איז שוין געגאנגען אין מקוה, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געזאגט: ״נו, מ׳דארף זיך שוין צואיילן, ס׳איז שוין שפעט.״

דער רבי ר׳ ישראל׳יק זי״ע איז פארשלאפט געווארן און נסתלק געווארן יונגערהייט, כ״ח אלול, צוויי טאג פאר ראש השנה. ער האט איבערגעלאזט איין טאכטער, די רביצין פון הה״ק ר׳ דוד יעקב, זון פון הה״ק ר׳ מאטל קארשובער, זון פון הה״ק ר׳ משה קארשובער זי״ע.

עס איז אונז באוואוסט ווייניג וועגן דעם רבי׳ן ר׳ ישראל זי״ע. אבער דער פאקט אליין וואס מ׳האט אים אין אזא שטאט אויפגענומען אלס מנהיג, ווייזט שוין גענוג אויף זיין גרויסער פערזענליכקייט און אנגעזעענקייט אין יענער צייט.

אויפ׳ן ספר ״הרי בשמים״ על התורה ומועדים, איז פאראן אן הסכמה פון הה״ק ר׳ ישראל סקווירער זי״ע. אויך איז פאראן פון אים אן הסכמה אויפ׳ן ספר ״ציוני שלום״ א ספר פון ליקוטי מדרשים, וואס עס האט פארפאסט א סקווירער חסיד. אין דעם ספר דערמאנט ער אויך דעם רבי׳ן ר׳ ישראל סקווירער זי״ע.

הרה״ח ר׳ חיים אייזיק ז״ל האט געלייגט דאס ערשטע מאל תפילין, ביי זיין בר־מצוה, ביים רבי׳ן ר׳ ישראל זי״ע.

★

דער ר״ר דוד יעקב זי״ע האט ממלא מקום געווען דעם שווער הה״ק ר׳ ישראל זי״ע. ער האט זיך באזעצט אין

זשיטאמיר און דארט אנגעפירט מיט זיין הנהגה. וויבאלד ער איז געווארן דער ממלא מקום נאענט צו די ימים נוראים, און עס איז געפאלן אויף אים די הייליגע עבודה, צו זיין בעל־מקריא ביי די תקיעות וכדומה, וועז מען דארף מכוון זיין פארשידענע כוונות, איז ער אריין צום פעטער הה״ק ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע און האט אים געבעטן, ער זאל אים לערנען די כוונות פון די תקיעות.

האט אים דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געענטפערט: ״מיר דארפן גלייבן, אז די אלע כוונות ווערן אין הימל אפגעטון פון זיך; דער עיקר וואס מיר דארפן טון, איז ניט קאליע מאכן.״

מיט יארן צוריק איז פון הינטער דעם ״אייזערנעם פארהאנג״ פון סאוויעטישן רוסלאנד ארויסגעקומען א זון פונעם רבי׳ן ר׳ דוד יעקלי זי״ע. ער האט געהייסן הרב ר׳ יצחק אברהם משה, נאך זיינע דריי הייליגע זיידעס: הה״ק ר׳ איציק׳ל סקווירער זי״ע; הה״ק ר׳ אברהם, דער טריסקער מגיד זי״ע; און הה״ק ר׳ משה קארשובער זי״ע. ער האט זיך באזעצט אין ארץ ישראל און איז דארט נפטר געווארן.

יג.

פארצייטישע חסידים

דער חסיד ר' נחום ז"ל והי"ד

ווי שוין דערמאנט אין פריערדיגע קאפיטלען, איז דער חסיד ר' נחום פארעכנט געווארן פון די מקורבים אין סקווירער הויף, און פון די יושבים ראשונה צווישן די דערהויבנסטע אויסגעצייכנטע חסידים.

ווען מ'האט געוואלט ווייזן א דוגמא־ביישפיל אינעם ווארט חסיד, האט מען געטיידלט אויף אים.

דער רבי זי"ע האט געזאגט וועגן אים: "ר' נחום איז געווען א חסיד."

ער איז געווען א חסיד ביים רבי'ן, און א חסיד אינדערהיים ביי זיך. זיין זון משולם האט מיר דערציילט, אז דער פאטער, דער גרויסער חסיד, איז אפגעזעסן גאנץ חודש אלול ביז סוכות ביים רבי'ן אין הויף. ערשט ערב סוכות, הארט פאר'ן זמן, איז ער אהיים געקומען [ר' נחום האט געוואוינט א מהלך פון סקווירא. זיין שטעטל "ריזשניפקא" איז געווען אין די גלילות פון ראכמיסטריווקע,

ביים טשערקאסער שאסיי (וועג), איז ער געקומען אהיים שוין שפעטלעך] און געלאפן גיך אין מקוה זיך טובל זיין לכבוד יום טוב. ער איז אריינגעלאפן פארסאפעט, זיך בעטנדיג ביי די אידן: "האט רחמנות, לאזט אריין..." און שנעל געלאפן שטעלן א סוכה.

מיר וועלן דערמאנען פון זיין סדר היום, טאג־טעגליכן סדר בכלל, און בפרט פון זיין עבודת התפלה, וואס איז געווען א שם דבר.

ער איז געווען א חסיד, א נהנה מיגיע כפו, פון פרנסה וועגן האט ער געפירט א שניט־געווען – ד.ה. א סחורה געשעפט. – דער עיקר אנגעפירט מיט׳ן געווען, האט זיין פרוי, די עקרת הבית, ווייל ר׳ נחום איז רוב פון טאג געלעגן ראשו ורובו אין עבודת הבורא. אינדערפרי איז דאך אפגערעדט.

ביי אזא געהויבענעם חסיד, ווי ר׳ נחום, גייט דאס נישט אזוי גיך. זיך שטעלן פאר׳ן אויבערשט׳ן פאדערט דאך עפעס אן הכנה. ערשט נאכדעם הויבט זיך אן ביי ר׳ נחום דאס עבודה פון דאונען. און דאס דאונען ביי אים, גייט נישט סתם אזוי עפעס, נאר יעדעס ווארט פון דאונען, ווערט ארויסגעזאגט מיט א טעם און געשמאק, מיט א ספעציעלן דביקות׳דיגן זיסקייט, זיין דאונען איז געווען א שם דבר.

מ׳פלעגט קריכן אויף די פענסטער הערן זיין דאונען. ר׳ נחום איז ערשט נאך האלבן טאג פארטיג געווארן מיט זיין עבודה פון דאונען.

איצט הויבט זיך ערשט אן דער טאג ביי אים. ווי אזוי

הויבט א חסידישער איד אן דעם טאג? מען דארף טון א טובה פאר א איד. דא דארף א איד עפעס א גמילות חסד, לויפט טאקע ר׳ נחום באלד אין געוועלב אריין, טוט א קוק אין דער קאסע, אויב מען האט שוין געלייזט א פאר גילדן, כאפט ארויס און לויפט באלד ווייטער מחיה זיין א אידיש נפש, מיט אן הלוואה, א גמילות חסד. אזוי איז דער רוב טאג ביי אים אוועקגעגאנגען, מיט תורה, עבודה, און גמילות חסדים.

ווי דערמאנט, איז דער חסיד געווען צווישן די מיליאנען אידישע קדושים אין קיעוו, ביים באבי־יאר. הי״ד.

* * *

זיין זון ר׳ חיים אייזיק

דעם גרויסן חסיד ר׳ נחום האבן מיר נישט געקענט קענען. דערפאר האבן מיר אבער יא נאך זוכה געווען צו זען זיין חשוב׳ן זון, החסיד ר׳ חיים אייזיק ז״ל. ער איז געווען פון די איינציגסטע גאר ווייניג מקורבים, וואס האבן זוכה געווען, איבערגעלעבט די ביטערע יארן און זיך ארויסגעראטעוועט פון די פארשאלטענע רשעים, די רוסן מיט די דייטשן ימ״ש, און אנגעקומען מיט׳ן אלטן חסידישן טעם, פון די אמאליגע פארצייטישע סקווירער חסידים. ער איז געווען דער גרויסער מקורב ביים רבי׳ן זי״ע, און האט משמש געווען אלס שליח ציבור, בעל שחרית אין די ימים נוראים, ראש השנה און יום הקדוש. זיין דאונען מיט הארץ און צעבראכנקייט און מיט׳ן וואהלינער נוסח, האט מעורר געווען און דערווארימט די הערצער.

אים האט מען געזופן א סוחר'ישער חסיד. מ'האט געזאגט אויף אים, אז זיין גאנצע פארדינסט גיט ער אוועק דעם רבי'ן ר' דוד. פאר זיך האט ער גענומען נישט מער ווי מעשר.

אמאל איז ער אנגעקומען קיין סקווירא צום רבי'ן ר' דוד'ל, ברענגענדיג מיט זיך א געוואלדיג גרויסע סומע געלט. דער רבי האט אים געפרעגט, אויב קיינער ווייסט נישט דערפון, און צוגעלייגט זאגנדיג: "ס'איז נישט פאראן נאך אזא ברכה, ווי אין א זאך וואס איז סמוי מן העין, פארהוילן פון מענטשנס אויגן." און ווען ער האט געזאגט, אז קיינער ווייסט נישט דערפון, האט דער רבי אים צוגעוואונטשן גרויס ברכות און ברכות.

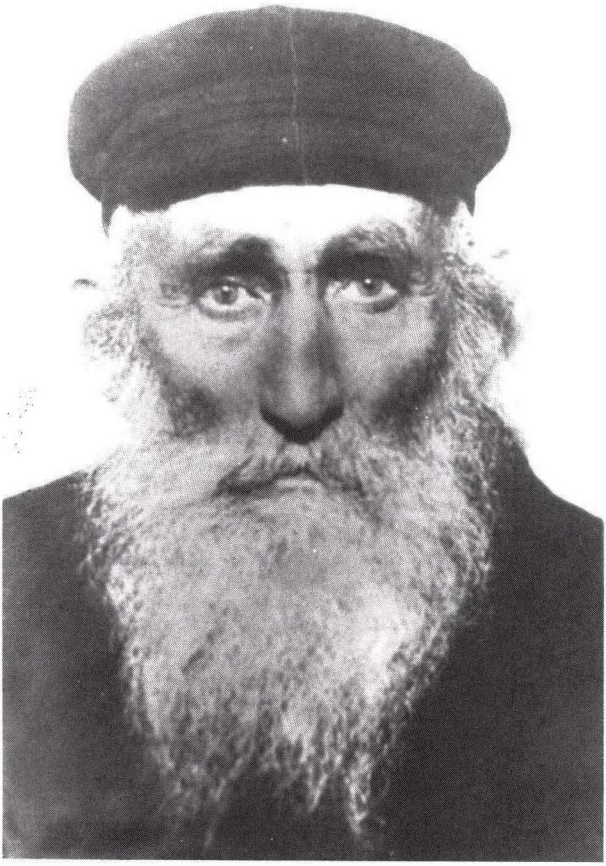
כ'האב געהערט פון רוסישע אידן, דערציילן פון ר' חיים אייזיק נאך דארט אין רוסלאנד פארשידענע עפיזאדן, וואס האבן געוויזן אויף זיין גדלות, און ווי מ'זאגט "ברא כרעא דאבוה". יהא זכרו ברוך. זיין יארצייט פאלט אויס י"ב שבט.

* * *

החסיד הרב ר' מאניע ז"ל

ווי שוין דערמאנט אין פיל פריערדיגע קאפיטלען, האבן מיר זוכה געווען, און אין די שפעטערע יארן איז ארויסגעקומען פון הינטער דער פארריגלטער וועלט, פונעם פארשאלטענעם קאמוניסטישן רוסלאנד, א געהויבענער פלימעניק, החסיד הרב ר' מאניע ז"ל, וואס ווי געברענגט האט דער רבי ר' דוד'ל אים געזופן אויפ'ן נאמען פונעם גרויסן פעטער, מיט'ן נאמען נחום... ער איז אויך געווען א

וואזשנער הארציגער בעל תפלה. ער האט אונז געלערנט מיט זיין דאונען, סיי אלס שליח ציבור, און אויך הערנדיג זיין דאונען פאר זיך, אדער זיין תהילים זאגן, ממש ווי ס'שטייט, יעדעס ווארט ארויסגעזאגט ווי מ'ציילט געלט, און אלץ פון סידור. אפילו פאר דער ברכה אשר יצר, האט ער געעפנט דעם סידור.

הרה"ח ר' נחום ריזשניווקער ז"ל הי"ד

מ'קען אסאך שרייבן פון זיין אומענדליכן אמונת צדיקים, פון זיין גדלות אין תורה, און זיין הצנע לכת מיט ענוה, און פיל מיט פקחות, ממש געוווען א מעין הנובע, א קוואל פון וואס צו שעפן. ער איז נפטר געווארן כ' אלול. יהא זכרו ברוך.

* * *

החסיד ר' אשר סופר ז"ל

אינעם סקווירער הויף ביים רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע, האט מען שטארק שטאלצירט מיט אט דעם גרויסן חסיד, דער ר' אשר סופר ז"ל.

הערט דעם לשון פון החסיד הרב ר' מאניע ז"ל:

"ר' אשר סופר איז געווען פון די גרויסע. דער הייליגער חתם סופר זי"ע האט געהאט א זון, דער קראקעווער רב, הרב הגאון והקדוש רבי שמעון סופר זי"ע.

"איז ער החסיד הרב ר' אשר סופר געווען זיינער א זון. איז ער געווען א סקווירער חסיד – דאס הייסט פון די גרויסע – אז ער איז געווען אזא מין בנן של קדושים, אז עס האט געקענט זיין ביים רבי'ן איינער פון די גרויסע חתם סופר'ס אייניקלעך."

*

ווי קומט ר' אשר סופר פון קראקע קיין סקווירא?

ר' אשר האט חתונה געהאט קיין בארדיטשוב. ער איז געווארן אן איידעם ביי דער חשוב'ער "מאגזאניק" משפחה.

די משפחה האט געהערט צו דער דערהויבענער טשערנאבילער פאמיליע, און א גבירישע משפחה פון סקווירער חסידים אין דער שטאט בארדיטשוב.

איז וועז דער ר׳ אשר האט חתונה געהאט דארט אין די חסידישע גלילות, האט זיין גרויסער פאטער, דער קראקעווער רב אים באפוילן, זיך צו דערנענטערן און בינדן צו די חסידישע רבי׳ס.

החסיד הרב ר׳ אשר סופר ז״ל,
אייניקל פון הייליגן חתם סופר זי״ע

אזוי ארום האט ער זיך דערנעטערט צום רבי'ן ר' דוד'ל, דער רבי פון זיין שוועי, און איז שפעטער פארעכנט געווארן מגדולי החסידים.

הרב ר' אשר האט גע'שמ'ט אלס גרויסער בר אוריין, תלמיד חכם, און א געווייקטער וואזשנער חסיד, מיט אלע רמ"ח אברים ושס"ה גידים, מיט אן התבטלות פון אן אמת'ן חסיד צום רבי'ן, און נישט נאר צום רבי'ן, נאר אויך צו א פשוט'ן משמש פון רבי'ן.

ביים רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז געווען א משמש, א פשוט'ער איד, "אברהמ'לע דער משמש" האט מען אים גערופן. ער פלעגט ברענגען ביינאכט וואסער פאר'ן רבי'ן, זיך אפצוגיסן די הענט, און דער רבי ר' דוד'ל זי"ע האט אים ממש נישט געלאזט שלאפן. יעדע פאר מינוט האט ער אים געהייסן אריינטראגן און ארויסטראגן וואסער.

אינדערפרי האט זיך ר' אשר סופר ז"ל געשטעלט פאר דעם פשוט'ן משמש מיט א גרויסער הכנעה, ווי א קנעכט וואס שטייט געבויגן פאר'ן האר, און האט אים אויסגעפרעגט פונקטליך, וויפיל מאל און אויף וואס פאר אן אופן דער רבי האט אים געהייסן אנגרייטן דאס וואסער; וויפיל אזייגער עס איז דעמאלט געווען, און צי דער רבי האט נישט געזאגט עפעס א ווארט, צי געמאכט א וועלכע עס איז באוועגונג... יעדעס ווארט און תנועה פון רבי'ן האט ער געדענקט צו לערנען און הערן אפילו פון דעם פשוט'ן משמש.

★

א באגריף פון זיין גרויס גדלות און אויך געוואלדיגער

עניוות, קענען אונז לערנען די ווייטער דערמאנטע שורות.

אים איז אויסגעקומען אמאל צו זיין סוכות אין סאדיגורא, ביים סאדיגורער רבי׳ן. דער סאדיגורער רבי האט געהאט א קפידה, אז קיינער זאל נישט בענטשן אויף זיין אתרוג.

האט ער אנגעזאגט, קיינער זאל נישט בענטשן אויף זיין אתרוג, נאר דער רוסישער איד, ר׳ אשר סופר.

אז ס׳איז געקומען סוכות אינדעפרי, דער רבי האט שוין אפגעבענטשט, און ר׳ אשר סופר דארף בענטשן, אויפ׳ן אתרוג, האט ער, ר׳ אשר סופר, זיך אנגערופן:

״אתרו״ג מאכט א׳ל ת׳בואני ר׳גל ג׳אוה. איז אז דער רבי האט געזאגט: קיינעם נישט, נאר איך, ווייל איך אויך נישט!״

דאס איז געווען דער חסיד ר׳ אשר סופר.

זיין גדלות, אז נאר אים האט דער סאדיגורער רבי געלאזט בענטשן אויף זיין אייגענעם אתרוג.

און מיט׳ן גדלות, זיין גרויס עניוות.

★

זיין געוואלדיגע התבטלות

ער האט געוואוינט אין בארדיטשוב און געהאט א קלייט (געשעפט) פון מאניפאקטור.

איז אמאל געווען אין סקווירא, ראש השנה אינדערפרי, איז אנגעקומען א טעלגראם פון אבילות, ביי דעם וואס איז

ביים רבי'ן בעל תוקע.

איז געווארן ביים רבי'ן א שאלה. ער האט געוואלט, מ'זאל אזוי אויסדרייען, אז ער זאל נישט בלאזן קיין שופר, האט דער רבי אזוי געזאגט: ביז מ'דאוונט אפ שחרית איז נישטא קיין קדיש, זאל מען אים נישט זאגן, נאר ערשט נאכדעם. אכלל מ'איז געווען אין דער מקוה פאר תקיעת שופר, זאגט משה דער גבאי צו דעם בעל תוקע: "ס'איז דא דעם חתם סופר'ס אן אייניקל, האט דער רבי געוואלט ער זאל היינט בלאזן שופרו!"

איז דער בעל תוקע געבליבן שטיין, אז ער איז אלע יארן א קבוע און באשטימטער בעל תוקע און פלוצלונג וויל דער רבי אז ר' אשר סופר זאל בלאזן שופר. נאר, קען מען דען רעדן עפעס א וואורט? דער רבי וויל אזוי.

פון וואו האט מען געוואוסט בכלל, אז ר' אשר סופר קען בלאזן?

ווייל אמאל האט ער געכאפט א דרימל ראש השנה ביי מוסף אין די "מלכיות" און האט פארפעלט א סדר אין די תקיעות, האט ער נאכ'ן דאוונען איבערגעבלאזן פאר זיך די תקיעות. האט מען געוואוסט אז ר' אשר סופר קען בלאזן. האט יענעם ראש השנה ר' אשר סופר געבלאזן שופר ביים רבי'ן.

שפעטער אינמיטן יענעם ווינטער, קומט ר' אשר סופר צום רבי'ן און קלאגט זיך, אז ער האט זיך געשטעלט, ער איז געווארן א יורד ל"ע (באנקראטירט), און ער האט אויף זיך אסאך בעלי חובות.

טענה'ט ער צום רבי'ן: "רבי! איך רעכן אז דאס איז דערפאר, וואס איך האב געבלאזן שופר!" (ער האט געהאלטן אז ווייל ער האט זיך געוואגט צו בלאזן שופר פאר'ן רבי'ן איז אים געקומען אזא שטראף...)

זאגט דער רבי ר' דוד'ל: "די גשעפטן זענען שוין לאנג נישט גוט ביי אים, האט דאס היינט גענומען אן עק. וואס געהערט זיך דאס אבער אן מיט שופר בלאזן?..."

דאס איז דער גרויסער חסיד הרב ר' אשר, מיט זיין געוואלדיגער עניוות און התבטלות.

★

וועז דער חסיד הרב ר' אשר סופר האט שוין געהאלטן אין זיינע לעצטע טעג. ער איז געווען שטארק פארשלאפט, און דער רבי ר' דוד'ל איז געווען אין בארדיטשעוו – וואו ר' אשר האט געוואוינט – און האט אים געוואלט גיין באזוכן, האט ר' אשר נישט געוואלט מסכים זיין. ער האט געבעטן, דער רבי זאל נישט קומען צו אים און געזאגט: "גלויבט מיר, איך האב אין רבי'ן אמונת בעש"ט, נאר איך וויל נישט די ליצני הדור זאלן קענען זאגן, אז דער רבי איז געווען ביי מיר און צומארגנס בין איך אוועק..." אזוי האט ער געשוינט דעם רבי'נס כבוד.

וועז ר' אשר ז"ל איז נסתלק געווארן, האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער געזאגט "אבד חסיד מן הארץ".

★

וי דערמאנט אין אנדערע קאפיטלען וועגן זיין זון,

החסיד הרב ר׳ שמעון.

כ׳האב געהערט פון זיינע קינדער. ס׳געדענקט זיך נאך ביי זיי אין זכרון פון אלס קינדווייז אן, ווען דער רבי ר׳ דוד׳ל האט געוואנדערט קיין קיעוו אין דער לעצטער צייט, און אויך זיי מיט׳ן פאטער ר׳ שמעון האבן זיך אויפגעהאלטן אין יענעם גלות. פלעגט דער פאטער מיטנעמען צום רבי׳נס טיש ביי דער בייטאג־סעודה.

שפעטער איז ער אומגעברענגט געווארן על קידוש השם, דארט אין קיעוו, אין באבי־יאר. הי״ד.

זיינע אייניקלעך האבן מיט עטליכע יארן זיך צוריק ארויסבאקומען פון דעם פארשאלטענעם לאנד, זענען אנגעקומען קיין אמעריקע, און פירן דא אן מיט א שיין ערליך אידיש לעבן.

* * *

ר׳ זיידל שוחט

ר׳ זיידל שוחט ז״ל איז געווען א גרויסער בעל מדריגה, א חסיד און אפשטאמיגער פון גרויסע חסידים. דער זיידע, ר׳ חיים גאלדנבערויט ז״ל, איז געווען א גרויסער בעל מכניס אורח. ווען עס פלעגט צו אים קומען אן אורח אויף שבת, פלעגט ער זאגן: דער שבת קאסט אזויפיל און אזויפיל; איך וועל אייך מאכן אויף שבת, וואס איר וועט פארלאנגען. וויבאלד דער אורח האט געוואוסט, אז ער באצאלט אויפ׳ן שבת, האט ער זיך נישט געשעמט צו פארלאנגען, האט מען טאקע באשטעלט און געגעסן. ווען עס איז געווארן

מוצאי־שבת און דער אורח האט געוואלט באצאלן, האט ר' חיים געזאגט: "וואס, איך וועל נעמען געלט?!..."

דער פאטער, ר' יעקב שמשון – דער זון פון ר' חיים ז"ל – איז געווען א חסיד פון הה"ק ר' משה סאוראנער זי"ע, און נאך זיין הסתלקות איז ער געפארן צום רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע.

הרה"ח ר' זיידל שוחט ז"ל

וועו ר' זיידל ז"ל איז אלט געווען דריי יאר, איז דער פאטער ר' יעקב שמשון ז"ל געפארן צום רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע אים אפשערן. דעמאלט האט די נסיעה פון קעשינעוו אויף סקווירא מיט א פור געדויערט דריי וואכן. דער פאטער ר' יעקב שמשון האט דעמאלט געזאגט: וועי ווייסט, צי מען וועט זיך נאך זען צוריק? און וועו ער איז אריין צום רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע, האט דער רבי געזאגט פאר ר' זיידל'ען: "וועסטו גיין אין גוטן וועג, וועט מען דיר א קאפאטע קויפן, טאמער נישט..."

וועו די מאמע אסתר שרה, די ווייב פון ר' יעקב שמשון ז"ל, האט געהאלטן ביי דער פטירה, האט זי נישט געוואלט רעדן קיין אידיש מיט קיין איינער פון די נשים, וועלכע זענען דארט געשטאנען, זי האט בלויז געוועדט מיט איר מאן א פאר ווערטער אויף לשון הקודש. פאר דער פטירה האט זי זיך פארגעשטעלט דעם געשטאלט פון די הייליגע צדיקים, און האט זיך אנגערופן: "אט גייט דער סאוראנער רבי!..." און האט מיט די הענט געוויזן, פירנדיג די האנט אויפ'ן שטערן פאראויס. דאס הייסט זכות אבות!

★

ר' זיידל ז"ל איז געווען א גאר גרויסער בעל־מדריגה. ער איז געווען א חסיד פונעם רבי'ן ר' איציק'ל סקווירער זי"ע. ער האט געוואוינט אין קעשינעוו און איז געווען א משגיח אין דער בארימטער "קעשינעווער ישיבה". אויך איז ער געווען א בעל־תפלה, און ווי דער רבי זי"ע האט דערציילט, האבן זיך ביי זיין דאוונען אליין געטייטשט די ווערטער. אין קעשינעוו איז געווען א זייער גרויסער חזן, און נאך זיין דאוונען פלעגט ער קומען הערן דאס דאוונען פון ר' זיידל'ען.

אויך האט דער רבי זי"ע דערציילט, אז ווען ער האט געדאוונט יו"כ ביינאכט, האט ער געזאגט הויך די תפילות פאר זיך, און ווען ער האט געזאגט "בושנו וגם נכלמנו", האט מען געזען, אז ער האט געהאט אזא בושה, אז ווען ער וואלט געקענט, וואלט ער זיך באגראבן אין דער ערד! עס האבן זיך פון זיין דאוונען די קישקעס געדרייט.

וועגן דער ערליכקייט פון ר' זיידל'ען האט מען דערציילט, אז ער האט א שטיק צייט געהאלטן א געוועלב, און ווען ער האט אפגעוואויגן עפעס פאר א קונה, האט ער צוגעוואויגן פיל מער ווי די באשטעלטע מאס און ער האט געפרעגט: "עס איז שוין א פונט?..." עס האט שוין געוואויגן באלד צוויי. אויב איינער האט אים געפרעגט אויף א פראדוקט, צי עס איז גוט, האט ער געזאגט: "פארזוכט." ער האט נישט געוואלט זאגן, צי עס איז גוט.

ר' זיידל האט געהאט אן איינדרוקספולע צורה, וואס האט אפגעשפיגלט זיין גייסטיגע געשטאלט. ווען א איד

וואס איז געווען אביסל ווייט פון אידישקייט, איז אמאל אריינגעקומען צו דער משפחה פון ר׳ זיידל׳ען אין ווין, און האט געזען ביי זיי אויף דער וואנט א גרויס בילד פון ר׳ זיידל׳ען, האט ער זיך אנגערופן מיט התפעלות: זעט, אזא בארד וויל איך האבן!... די משפחה האט געענטפערט: נו, ווער לאזט אייך נישט?... און ווען עס איז צו זיי שפעטער אינמיטן דער מלחמה אריינגעקומען א איד מיט א גרויסער בארד, וועמען זיי האבן נישט דערקענט, האט ער געזאגט, אז ער איז עס דער איד, וואס איז דעמאלט ביי זיי געווען.

★

וואס עס האט געהייסן ביי ר׳ זיידל׳ען לערנען תורה, און וואס פאר אן השגה ער האט געהאט אין דער טיפקייט פון דער תורה הקדושה, לערנט אונז דאס פאלגנדע, וואס איינער פון די תלמידים פון קעשינעווער ישיבה האט דערציילט:

ווען כ׳בין אנגעקומען לערנען אין דער קעשינעווער ישיבה, אנהויב ווינטער שנת תרפ״א לפ״ק, בין איך אריין אין שול און כ׳האב געטראפן דארט אן אלטן איד.

דער איד איז צוגעקומען צו מיר און געזאגט: ״איך דערקען אויף דיר, אז דו לערנסט אין ישיבה, בעט איך דיר, לערן מיט מיר א פסוק חומש!״

איך האב זיך געטראכט – דערציילט ער ווייטער – ווער ווייס? זיכער אן אלטער איד וואס האט קיינמאל קיין תורה נישט געלערנט, איז אלס רחמנות האב איך מסכים געווען. דער איד האט ארויסגענומען א חומש בראשית און

אנגעהויבן פון פרשת וירא.

איך האב אנגעהויבן לייענען שנעל "וירא אליו ה׳," און געוואלט ווייזן מיין וויסנשאפט. דער איד האט זיך אבער געבעטן צו מיר: "נישט אזוי שנעל, לויף נישט אזוי, לערן געלאסן, כ׳קן נישט אזוי שנעל."

האב איך נאכאמאל אנגעהויבן "וירא אליו ה׳, און דאסמאל האב איך שוין איבערגעטייטשט די ווערטער. דער איד האט זיך צעשריגן מיט אן התלהבות און ברען: "אזוי, אזוי? דער אויבערשטער האט זיך באוויזן צו אברהם"... אה, אה!..." און נאכאמאל: "וירא אליו ה׳, דער אויבערשטער האט זיך באוויזן. צו וועמען? צו אברהם! הערסטו מיין קינד? דו פארשטייטס גוט וואס די תורה זאגט? וער האט זיך באוויזן? דער אויבערשטער! געוואלד, א פחד!... דער אויבערשטער אליין, בכבודו ובעצמו, האט זיך באוויזן!..." און אזוי ווייטער נאכאמאל און נאכאמאל "וירא אליו ה"..." און אזוי עטליכע צענדליגע מאל, יעדעס מאל מיט מער און מער ברען, ביז עס האט גענומען ציטערן א און וואַרפן מיט אים ארויף און אראפ: "וירא אליו... און ער האט זיך באוויזן צו אים. ווער? ה׳! דער אויבערשטער! געוואלד, א פחד!... דער אויבערשטער אליין, בכבודו ובעצמו...!"

אזוי איז אדורך א לענגערע צייט – דערציילט ער ווייטער – מיט אט די פאר ווערטער, ביז דער איד איז געבליבן זיצן אן כח, און האט קוים זיך געכאפט דעם אטעם, און ער האט געזאגט: "שוין, עס וועט שוין זיין גענוג אויף דערווייל! לאמיר אפאטעמען!..."

שפעטער – פירט אויס דער דערציילער – בין איך געוואויער געווארן, אז דער איז איז געווען "ר' זיידל שוחט", דער חסיד מפורסם פון סקווירא, וואס זיין הייליגער וועג איז געווען צו לערנען תורה בטהרה פונעם מויל פון קינדער, וועלכע האבן נאך נישט טועם געווען קיין טעם חטא.

★

ר' זיידל האט געהאט פיר קינדער: ר' ברוך; ר' חיים; זיין טאכטער חוה ע"ה און זיין איידעם ר' יוסף בנימין ראוויצקי ז"ל, דער זון פון הרה"ח ר' מנחם מענדל ז"ל; און ר' נחום. ער האט געהאט ר"ל זייער פיל "צער גידול בנים" און איז פיל מאל געפארן צום רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע, דער רבי זאל אים אנווינטשן זרע של קיימא. דער רבי ר' איציק'ל זי"ע האט אים געהייסן, ער זאל ווערן א שוחט, ער האט אבער געהאט פארשידענע סיבות און האט דאס בשום אופן נישט געוואלט.

דער רבי ר' איציק'ל זי"ע האט אבער דוקא יא אזוי געוואלט, ער האט אים געזאגט: "דו מוזסט ווערן א שוחט". איינמאל האט זיך געמאכט, אז דער עופות־שוחט איז אוועקגעגאנגען און מען האט דעמאלט געבעטן ר' זיידל'ען, ער זאל ווערן דער שוחט. ער האט נישט געהאט קיין ברירה, און איז דעמאלט געווארן דער עופות־שוחט אין קעשינעוו.

וויבאלד ער איז געווארן שוחט, האט ער אנגעהויבן אפצושפארן א רובל נאך א רובל, ביז ער האט צוזאמען געקליבן אזויפיל ווי דאס געלט, וואס ער האט פארדינט זייענדיג א משגיח אין דער ישיבה. מען האט אים געצאלט

אכט רובל א וואך, און ער האט אלעס צוריקגעצאלט. ער האט געזאגט, אז ער וויל נישט נהנה זיין פון דער תורה.

נאכדעם וואס ר׳ זיידל איז געווארן א שוחט, איז ביי אים געבוירן געווארן די טאכטער חוה ע״ה.

אין קעשינעוו האבן זיך געפירט די חסידים, אז וועז איינער איז געפארן אויף יום־טוב קיין סקווירא צום רבי׳ן ר׳ איציקל זי״ע, האבן אלע חסידים מיטגעשיקט מיט אים קוויטלעך מיט בקשות. ר׳ זיידל האט נישט געקענט פארן אויף סקווירא, ווייל ער איז געווען דער שטאט־שוחט און האט געמוזט זיין דארט, אבער די קינדער פלעגן פארן אויף ראש השנה און שבועות.

וועז די טאכטער איז ביי אים געבוירן געווארן, האט ער מיט איינעם פון די חסידים מיטגעשיקט א קוויטל מיט א פדיון, און האט אנגעפרעגט, וואס פארא נאמען ער זאל געבן פאר׳ן קינד. איין טאג נאך צום גדלי׳ איז די טאכטער ביי אים געבוירן, און מען האט געווארט, עס זאל קומען פונעם רבי׳ן א תשובה, אבער עס איז נישט געקומען קיין שום ידיעה. מען האט שוין געטראכט, ווער ווייסט וואס דאס איז, אז דער רבי ר׳ איציק׳ל שיקט נישט קיין נאמען, און מען האט אזוי געווארט און געווארט.

עס איז שוין געווען שבת תשובה, און דערנאך יום כיפור, און קיין ידיעה פון רבי׳ן איז נישט געווען. מען האט שוין געדארפט געבן דעם נאמען, און ר׳ זיידל האט שוין נישט געהאט קיין ברירה. ער האט געטראכט, אז ער וועט געבן א נאמען ״מחלה״, לויט דער קריאה וואס מען לייענט,

און ער האט צוגעווארט ביז מנחה. ביי מנחה, וועז מען האט געזאגט "ויקרא שמה בישראל", האט ר' זיידל א זאג געגעבן: "חוה."

עס איז געווען ביי יעדן א פלא. די גאנצע שטאט האט געוואוסט, אז ר' זיידל וואלט אויפ'ן רבי'נס תשובה, און ווי באלד ס'איז נישטא קיין תשובה וועט ער געבן א נאמען אויף דער קריאה. איצט אז זיי האבן געהערט "חוה", האבן זיי געפרעגט: "וואס עפעס חוה?" נאר ר' זיידל האט נישט געקענט ענטפערן. ער האט באמת אליין נישט געוואוסט – עס האט זיך נאר אזוי פון אים ארויסגערעדט "חוה".

שפעטער, וועז מען האט שוין געהאלטן בערך אינמיטן דער תפילה פון "נעילה", איז אנגעקומען א קינד און האט געברענגט ר' זיידל'ען א קארטל, וואס דער בריוון־טרעגער האט שוין פון לאנג געברענגט. עס איז נאר נישט אנגעקומען צו אים. דאס קארטל איז געווען פונעם רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע, און עס איז דערויף געשטאנען: "תהי' בת ויקרא שמה חוה כי היא אם כל חי" – עס וועט זיין א טאכטער, און ער זאל אנרופן איר נאמען "חוה", ווייל זי איז די מוטער פון יעדן לעבעדיגן.

★

נאך דער הסתלקות פון רבי'ן ר' איציקל זי"ע, האט ר' זיידל נישט געוואוסט צו וועלכן פון די הייליגע זין צו גיין און זיך אונטערווארפן, ביז ער האט געהאט א חלום, אין וועלכן מען האט אים געוויזן, אז דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז א "קדוש". דאן איז ער צו אים געגאנגען. וועז ער

איז אנגעקומען, האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע צו אים געשמייכלט. (זע די מעשה אויף אן אנדערן ארט אין דעם בוך באריכות.)

ער האט זיך מקשר געווען צום רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. און ווען עס פלעגן – יעדן שבת – קומען אין קעשינעוו אנדערע רבי'ס פון גאליציע, און די פני העיר פלעגן גיין צו זיי און גענבן שלום, איז ר' זיידל אויך געגאנגען אלס שטאטישער שוחט. ער פלעגט זיי געבן געלט, אבער א קוויטל האט ער נישט געגעבן.

דער רבי ר' דוד'ל זי"ע פלעגט קומען צוויי מאל א יאר אויף קעשינעוו, ווינטער און זומער. ווינטער פלעגט ער קומען אויף שבת מברכים אדר. ער פלעגט איינשטיין דארט ביי איינעם, אבער דעם ערשטן באזוך האט ער אפגעגעבן ר' זיידל'ען. ער פלעגט קומען צו אים מוצאי שבת קודש און טיילן דארט לעקעך און בראנפן און דערנאך פראוועז דארט דעם עולם.

★

ר' זיידל איז שפעטער געווען אויך ביים רבי'ן זי"ע. אין די לעצטע יארן האט ער זיך געפירט צו מאכן יעדעס יאר פאר'ן רבי'ן זי"ע א נייע קאפאטע. וועז מען איז צו אים צוגעשטאנען אין שטוב, ער זאל זיך שוין לאזן מאכן א נייע קאפאטע, האט ער באשטעלט דעם שניידער. וועז דער שניידער איז געקומען, האט ער געזאגט: "גיי מעסט אפ ביים רבי'ן..." דער רבי זי"ע האט די נייע קאפאטע געגומען אויף שבת; די שבת'דיגע האט ער דעמאלט געגומען אויף

ראש־חודש, און די ראש־חודש׳דיגע אויפ׳ן גאנץ יאר. די אלטע קאפאטע, האט ר׳ זיידל געגומען פאר זיך, און האט עס געטראגן צום שניידער, ער זאל עס פארריכטן. און יעדעס שטיקעלע וואס איז איבערגעבליבן, האט ער אוועקגעלייגט אין א שופלאד. עס איז דאך פון רבי׳נס קאפאטע!

★

וועז ר׳ זיידל ז״ל איז שוין נישט געווען געזונט, האט אים דער רבי זי״ע גערופן א רפואה. האט ער געזאגט: ״איצט דארף איך א רפואה? איצט איז שוין בעסער א ישועה. ער איז געבוירן געווארן שבת, און צו זיין צייט האט ער מרגיש געווען, אז ער דארף אויך נסתלק ווערן אויף א שבת. ער האט זיך אבער אויסגעבעטן צו פארציען ביז מאנטאג – ה׳ ניסן – וועז עס פאלט אויס די יארצייט פונעם הייליגן אפטער רב זי״ע. ער איז טאקע נפטר געווארן ה׳ ניסן – תרפ״ב – אין עלטער פון זיבעציג יאר.

★

די ווייב פון ר׳ זיידל, חנה ע״ה, איז געווען אן אשה חשובה, א גרויסע צדיקת. וואו עס איז נאר געווען א קימפעטארין, חתן כלה, אדער סתם ארעמעלייט, האט זיך יעדער צו איר געוואנדן. זי פלעגט צונעמען צו זיך ווייבער, געהילפן צו קאכן פאר יולדות און טראגן אין שפיטעלער. זי האט ״געדונגען״ פרויען זאלן עפענען די ווייגשל און באקוקן פון ווערעם, און האט באצאלט פאר יעדן געפונענעם ווערעמל. זי האט געוואלט זיין זיכער, אז מען וועט גוט אונטערזוכן, דערפאר האט זי פאר יעדן ווערעמעל באצאלט.

מען האט איר געזופן "די מאמע חנה", און כ"ק מרן זי"ע האט אמאל אויף איר געזאגט: "אזא מאמע איז דאך גארנישט דא!"

ר' זיידל האט געוואוינט נעבן דעם ארט, וואו עס איז געווען דאס מיליטער. איינמאל האט מען געהערט, ווי עס גייט פון דארטן ארויס א גרויס געוויין, און ר' זיידל האט געזען, ווי אן אפיציר שלאגט א אידישן סאלדאט, וועלכער וויל נישט עסן, ווייל דאס עסן איז נישט כשר. האט ר' זיידל געזאגט צום אפיציר: "שיק אים צו מיר, וועל איך אים געבן צו עסן כשרות." דער אפיציר האט אבער נישט געוואלט, האט ר' זיידל גע'טענה'ט: פארוואס נישט? ער וועט עסן, וועט ער האבן כח, וועט ער בעסער ארבעטן, איז וואס ארט עס דיר?! האט שוין דער אפיציר דערנאך מסכים געווען.

דער סאלדאט איז געקומען עסן ביי ר' זיידל'ען אין שטוב, און האט דערציילט פאר אנדערע סאלדאטן, אז אין יענער שטוב קען מען באקומען כשר'ס. האבן שוין אנגעהויבן קומען נאך און נאך סאלדאטן, און די מרת חנה ע"ה פלעגט דאן שטיין דעם גאנצן טאג און קאכן. ווען עס זענען שוין געקומען זייער אסאך סאלדאטן, האט זי געזאגט: "איך נעם אלעס אויף מיר – קאכן, וואשן א.ד.ג. – געלט גיב איך אויך. אבער עס איז זייער אסאך געלט, קען איך שוין נישט געבן דאס גאנצע." דעמאלט האט מען געמאכט א קאמפיין, מען זאל צושטייער געבן און אנטיילנעמען אין די אויסגאבן.

אזוי האט זי געקאכט יעדן טאג, און אויף שבת און יום־טוב. די סאלדאטן פלעגן קומען איינציגווייז; איינער

האט אפגעגעסן, איז געקומען א צווייטער. וועז דער האט געהאלטן ביי די פיש, האט שוין דער אנדערער געהאלטן ביים יויך. דער אויבערשטער האט איר טאקע דערפאר באצאלט, און וועז עס איז געווען דער טרויעריג־בארימטער "קעשינעווער פאגראם", האט מען געשטעלט סאלדאטן, זאלן אכטונג געבן אויף איר הויז. אזוי ארום איז דאס הויז געבליבן אומבאשעדיגט.

★

ר' ברוך גאלדנבערויט, דער עלטסטער זון פון ר' זיידל ז"ל, איז געווען א חסיד נפלא. וועז עס האט אינעם סקווירער הויף אין קיעוו געהערשט די "טיפוס"־מחלה ל"ע אינמיטן דער ערשטער וועלט־מלחמה (תרע"ז־ח), איז ל"ע קיינער נישט געבליבן. עס איז געווען דארט א גאנצע מלכות און געבליבן זענען נאר זיבן און צוואנציג מענטשן. ר' ברוך האט דעמאלט געזאגט, אז אויב ער האט א שותף מיט זיך גייט ער אהין, זיי ברענגען אויף קעשינעוו. כאטש עס איז געווען א גרויסע סכנה אהין צו גיין, ווייל עס איז דארט געווען א דיבוק (ה' ישמרנו), האט אבער ר' ברוך ז"ל באשלאסן אהין צו גיין, אויב ער וועט האבן מיט זיך א שותף.

זיין פרוי האט דאן געזאגט: "איך בין דיין שותף, כ'וועל מיט דיר מיטגיין." זענען זיי ביידע געפארן און זיי האבן אריבערגעברענגט די זיבן און צוואנציג נפשות – משפחות מיט קינדער – אויף קעשינעוו. ער האט גענומען צו זיך די רביצין פונעם רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע; דעם עלטסטן זון, ר' איציקל'ען זצ"ל, מיט דער משפחה; דעם רבי'ן זי"ע, וועלכער איז נאך דעמאלט געווען א בחור; ר' לייבקען; און

א שוועסטער.

ער האט דעמאלט געמאכט ר' איציקל'ען זצ"ל פאר א רבי'ן. ער האט אים געבויט א בית־המדרש, א הויז מיט א מקוה, און האט אויך געברענגט חסידים מיט מעמדות. אויף דעם בית־המדרש האט ער געגעבן זייער אסאך געלט, אבער ער נישט געקענט אליין טון, האט ער פארשאפט הילף פון מענטשן.

הרה"ח ר' ברוך גאלדנבערויט ז"ל

דערנאך האט ר' ברוך ז"ל חתונה געמאכט דעם רבי'ן זי"ע. ער איז געפארן אויף בעלזא און גערעדט דעם שידוך; הה"צ ר' איציק'ל זצ"ל – וועלכער איז דעמאלט געווען דער "אפוטרופוס" נאכ'ן פאטער'ס הסתלקות – האט אים געגעבן א כח־הרשאה, אז אויב דער שידוך געפעלט אים, קען ער עס שליסן. ער האט געשלאסן דעם שידוך און איז געווען דער עומד מצד החתן.

★

ר' חיים איז געווען דער צווייטער זון פון ר' זיידל ז"ל. ווען ער האט זיך געדארפט שטעלן צום מיליטער, האט ער זיך מזכיר געווען פאר'ן רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע. דער רבי האט אים דעמאלט געגעבן א מטבע, און ער איז אויף א וואונדערליכן אופן באפרייט געווארן. (זע באריכות אויף אן אנדערן ארט אין דעם בוך.) ווען דער רבי זי"ע האט געדארפט ארויסקומען אויף אמעריקע, און מען האט געדארפט האבן אונטערשריפטן פון היגע מענטשן, אז מען דארף אים דא האבן, איז ר' חיים ארומגעגאנגען און האט געשאפן פאר'ן רבי'ן זי"ע די אונטערשריפטן.

★

ר' יוסף בנימין, דער איידעם פון ר' זיידל ז"ל, האט געקענט זייער גוט שפילן אויף א פידל. ווען דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע האט חתונה געמאכט אן אייניקל – די טאכטער פון זיין זון הה"צ ר' מרדכי זצ"ל, מיט'ן זון פון הה"צ ר' משה דן זצ"ל – איז ר' יוסף בנימין ז"ל געפארן אויף דער חתונה מיט'ן פאטער ר' זיידל.

עס איז דארט געווען א גרויס איבערקערעניש, אן אנגעפולטער עולם, האט ר׳ יוסף בנימין דערציילט: ״איך בין נאך געווען א יונגערמאן, א חסיד׳ל, האב איך זיך נישט געקענט אדרוכשטופן. דער מאכניווקער רבי ר׳ יוסף מאיר׳ל זי״ע איז פונקט אריינגעקומען און האט מיך דערקענט, האט ער מיך אנגעכאפט ביי דער בארד, וואס האט מיר דעמאלט אנגעפאנגען וואקסן, און האט מיך ארויפגעשלעפט ביז׳ן אויבנאן.

״איך האב זיך געשטעלט הינטער׳ן רבי׳ן, נעבן דעם שווער. אינמיטן דער חתונה, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע געוואונקען פאר׳ן שווער, ר׳ זיידל, אז ער זאל ארויפגיין אויפ׳ן טיש, אבער ר׳ זיידל האט זיך געשעמט און איז נישט ארויף. שפעטער האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע נאכאמאל געווינזן, און ער האט זיך געשעמט, האט ער מיך מיטגעשלעפט. דער שווער האט זיך פארגעשטעלט פאר אן אלטן שניידער. ער האט זיך געזעצט אויפ׳ן טיש איינגעהויקערט, מיט די ברילן אויפ׳ן שפיץ נאז, געהאלטן א פאדעם מיט א נאדל און געגייט אויף דער קאפאטע, און זיך אונטערגעזונגען ׳בך בטחו אבותינו...׳ און איך האב מיט׳ן פידל צוגעשפילט.

״ביי יענער חתונה איז געווען הה״ק ר׳ ישראל סטאלינער זצ״ל (עס איז געווען דארט איינער א שפילער פון קארלין). איך בין נאך דעמאלט געווען א יונגערמאן און דעם אנדערן טאג בין איך אויפגעשטאנען ניין אזייגער אינדערפרי. איך האב נאך געהאלטן פאר׳ן דאוונען, האט מיר ר׳ ישראל

געזאגט: 'יונגערמאן, איר האט גוט געשפילט. קענט איר מיר איבערשפילן?' איך האב געזאגט, יא, און כ'האב איבער־געשפילט."

אויף אן אנדערער חתונה, איז ר' יוסף בנימין נאך אמאל געפארן מיט ר' זיידל. דעמאלט האט דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע אים געזאגט: "יונגערמאן, איר זאלט אונז גוט אויספילן." און ר' זיידל מיט ר' יוסף בנימין זענען געטאנצן אויפ'ן טיש.

★

ווען ער האט שוין געווואוינט דא אין אמעריקע, האט זיך אמאל געמאכט, וואס ר' יוסף בנימין האט עפעס ל"ע נישט געקענט זען, און ער האט מורא געהאט, אז ער וועט ח"ו פארלירן די ראי', איז ער געקומען צום רבי'ן זי"ע, און דער רבי זי"ע האט זיך אויפגעשטעלט און געזאגט: "בזכות פון אלע אייערע (אירע) זיידעס, זאלט איר האבן א רפואה." דערנאך איז אים בעסער געווארן.

א צווייטן מאל איז ער אויך געווען ביים רבי'ן זי"ע, וועגן אן אנדערער זאך, און דער רבי האט געוואונטשן און געוואונטשן, האט זיך ר' יוסף בנימין אנגערופן צום רבי'ן: "זאגט צו, אז אינעם זכות פון זיידעס..." אבער דער רבי זי"ע האט אים דערויף גארנישט געענטפערט, האט ער געזאגט: "אבער זכות אבות; זכות אבות האב איך דאך." האט דער רבי זי'ע געזאגט: "איר האט גרויסע זכות אבות. אייערע עלטערן זענען געפארן צו גרויסע, היילי'גע צדיקים."

★

וועגן דעם חינוך וואס ר' זיידל האט געגעבן זיינע טעכטער, האט די טאכטער חוה אליין דערציילט:

"דער טאטע פלעגט רעדן מיט מיר זייער פיל, נאר העכערע זאכן. ער האט אין מיר אריינגעלייגט זייער פיל, געלערנט דעם 'אני מאמין', ווי אזוי מען זאל גלייבן. ער האט געמוטשעט, געלערנט אזוי: 'אני מאמין' – איך גלייב. אין וואס גלייבסטו?... באמונה שלימה. וואס דען? איז דא אנדערש אמונה?... אוודאי שלימה! נאר באמונה שלימה – אפילו אלע גויים זאלן ח"ו ברענען אידן, שלאגן אויפהענגען און צעשניידן, זאל מען גלייבן און נאר גלייבן... אני מאמין מען זאל גלייבן, אז דער רבוש"ע איז איינער.

"איך בין נאך געווען א קינד דעמאלט, ווען ער האט אזוי געלערנט. דעמאלט האט מען נאך נישט געווואוסט פון אזעלכע זאכן, אז מען וועט הרג'ענען 6 מיליאן אידן, האט ער אבער שוין מיט מיר אזוי געלערנט. וואס מען לייגט אריין אלס קינד, דאס געדענקט מען.

"חסידות האט ער אויך אריין געלייגט אין מיר. ער האט געוועדט מיט מיר, קיין שעה מיך נישט אפגעלאזט. ער פלעגט רעדן חסידות, סקווירער מעשיות מיט תורות...

"...ער האט איינגעפרעגלט אין מיר, אז ר' נחום איז געווען א תלמיד פון בעש"ט, און ר' מרדכי איז געווען א זון פון ר' נחום. ר' איציק'ל איז געווען א זון פון ר' מרדכי'ן. ר' דוד'ל איז געווען א זון פון ר' איציקל. יעדן טאג רעכן איך אויס די דאזיגע זאכן, און איך לייג צו אויך דעם סקווירער רבי'ן זי"ע. דאס אלץ רעכן איך אויס נאך פאר מודה אני. דאס

דארף מען זאגן ערשט; מען דארף אזוי אריינפרעגלען אין די קינדער זכות אבות..."

"איינמאל שבת קודש," האט זי ווייטער דערציילט, "ווען איך בין נאך געווען א קינד, האט איך געזען, ווי א איד רייכערט, ה"י. איך האב זיך אנגערופן צום טאטן, אז יענער רייכערט, האט ער מיר געזאגט: 'וואס האסטו געטון פריער, אז דו האסט דאס געזען, ווי א איד רייכערט?...' – איך בין נאך שולדיג!... – 'גיי, זאג שנעל חטאתי, אז דו האסט געזינדיגט, אז דו האסט דאס געזען, חלילה, אויפ'ן אויבערשטנס קינדער!'

★

דער פערטער זון ר' נחום, איז געווען שוחט נאך ר' זיידל.

יד.

דער טאג כ"ח טבת

נם מיט דער מקוה אין קעשינעוו

כ"ח טבת איז א יום מיוחס ביי חסידי סקווירא. אין דעם טאג האט פאסירט א נס מיט'ן רבי'ן ר' דוד'ל סקווירער זי"ע, א געשעעניש וואס שפיגלט אפ אן אפשיין פון זיין הייליגן דרך אין עבודת הקודש.

אין דער שטאט קעשינעוו (בעסאראביע) האבן זיך געפונען א סאך סקווירער חסידים און דער רבי ר' דוד'ל פלעגט אהין קומען פון מאל צו מאל און דארט האלטן שבת מיט די חסידים. (אין די שפעטערע יארן, צווישן ביידע וועלט־מלחמות, איז אין קעשינעוו, ווי באוואוסט, געווען זיין הייליגער זון, דער רבי ר' יצחק זי"ע, און האט דארט אנגעפירט מיט זיין עדת החסידים.)

איינמאל וועז דער רבי ר' דוד'ל זי"ע איז געווען אין קעשינעוו אויף שבת־קודש, נאכדעם וואס ער האט געענדיגט פראווען דעם טיש פרייטאג צו נאכט, און אלע חסידים און מקורבים האבן זיך שוין געהאט צוגעלייגט, איז דער רבי זי"ע אוועק ביחידות זיך טובל זיין לכבוד

שבת, ס׳האט נאך דאן געהערשט א טיפע פינסטערניש, און אין אט דער ווייטער שעה אין דער נאכט האבן זיך שוין געהאט אויסגעלאשן די ברענענדיגע ליכטלעך אין דער מקוה.

ווי דער שטייגער פון די אמאליגע מקוואות, האט זיך די דאזיגע מקוה געפונען זייער טיף ארונטער, און מען האט געדארפט אראפ גיין צו איר צענדליגע טרעפ. צוליב דעם הערשנדיגן חושך, האט דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע נישט באמערקט, אז ער שטייט נעבן די טרעפ פון דער מקוה, און ער איז אריינגעפאלן טיף אין דער מקוה אריין.

נישט ווייט פונעם מקוה־בנין האט געוואוינט דער גוי, וואס האט אויפגעפאסט אויף דער מקוה. וועז ער האט פלוצלונג, אין דער שטילקייט פון יענעם שבת־פארטאגס, דערהערט דעם פליעסק אינעם מקוה־וואסער, איז ער געקומען צו לויפן א צעטומלטער. ער האט זיך וואַרשיינליך אויפגעכאפט פון שלאף אן איבערגעשראקענער, און האט געמיינט, אז מי־יודע־וואס איז אריינגעשפרונגען אין דער מקוה... דערצו איז נאך געווען ארום א גענדיכטע טונקלקייט, האט ער געכאפט דעם עמער, מיט וועלכן מ׳האט געשעפט דאס וואסער פון דער מקוה, און געגומען קלאפן דערמיט מיט׳ן גאנצן כח אינעם וואסער, איבער׳ן הייליגן גוף פונעם רבי׳ן.

אין א ווייל ארום האט דער גוי, בחסדי ה׳, באמערקט אז ער שלאגט א מענטשליכן רוקן, איז ער א פארציטערטער אריינגעלאפן אין דער מקוה, און האט אויסגעצויגן דעם

רבי׳ן ר׳ דוד׳ל און ארויפגעברענגט פונעם וואסער. דערנאך איז ער צוריק אהיים געגאנגען און האט אפילו נישט געוואוסט, וועמען ער האט געהאט די זכי׳ צו ראטעווען. נאכדעם וואס דער גוי האט אים ארויסגעשלעפט פון דער מקוה, איז דער רבי ר׳ דוד׳ל זי״ע צוריק אראפגעגאנגען אליין אלע צענדליגע שטיגן צו דער מקוה, האט זיך געטובל׳ט און איז צוריק ארויסגעקומען.

דערנאך, אין פארלויף פונעם גאנצן שבת, האט זיך דער רבי געפירט מיט זיין געווענלעכן סדר העבודה אן קיין שום ענדערונג, געפראווען א טיש ביי יעדער סעודה און זיך נוהג געווען אין דער גאנצער שבת־עבודה כדרכו בקודש. אויף זיין ליכטיגן פנים האט מען נישט געמערקט אפילו קיין שפור פון דעם געשעניש, און ער האט וועגן דעם נישט געזאגט קיין ווארט און נישט געווארנקען אפילו מיט א רמז.

ערשט ווען עס איז געווארן מוצאי־שבת און מען האט אפגעדאוונט מעריב און געמאכט הבדלה, האט זיך דער רבי אריינגעלייגט אין בעט און געזאגט: ״ס׳וואלט געווען א גלייכע זאך, אז מען זאל רופן א דאקטער.״ די חסידים האבן באלד געלאזט רופן א גרויסן פראפעסאר, וואס האט געגומען גרינטליך אונטערזוכן דעם רבי׳ן.

ער האט אים געטאפט און געדריקט די ביינער דא און דארט, און אויסגעפרעגט ווי דער שטייגער: וואס טוט אייך וויי, וואס פעלט אייך? אבער דער רבי האט גארנישט געענטפערט, און האט אפילו נישט געגעבן קיין קרעכץ,

ביז... דער פראפעסאר האט א דריק געטון אויף עטליכע ריפן־ביינער, און דער רבי האט באלד גע'חלש'ט.

דער פראפעסאר האט פעסטגעשטעלט אז עטלעכע ריפן־ביינער זענען צעבראכן, און ער איז געווארן דערשטוינט, ווי אזוי ס'איז געווען מעגליך אויסצוהאלטן מיט אזא רואיגקייט אזעלכע אומדערטרעגליכע ווייטאגן אויף די ריפן־ביינער.

וועז דער פראפעסאר האט געפרעגט דעם רבי'ן, ווי אזוי א מענטש קען עס אזוי שטארק ליידן און איבערטראגן אזעלכע יסורים, האט דער רבי זי"ע אים געענטפערט: "דאס וואס מען נעמט אוועק אידישע קינדער, פארשאפט מיר פיל גרעסערע ווייטאגן!" (יענער צייט האט מען מאביליזירט אידישע קינדער צום מיליטער־דינסט פון דער צארישער ארמיי.)

עטליכע חדשים איז דערנאך דער רבי ר' דוד'ל זי"ע געלעגן אין בעט, ביז השי"ת האט צוגעשיקט די פולקאמע רפואה. עטליכע וואכן שפעטער איז דארט אין קעשינעוו דורכגעפארן דער רבי ר' מאטיל ראכמיסטריווקער זי"ע, און ער איז אריינגעגאנגען באזוכן דעם רבי'ן ר' דוד'ל זי"ע. לויט זיין טיפקייט האט ער דעמאלט ערקלערט, אז א האלבע רפואה איז געווען דאס, וואס דער רבי איז נאכאמאל אראפגעגאנגען אין מקוה און זיך טובל געווען, נאכדעם וואס דער גוי האט אים שוין געהאט פון דארטן ארויס־געשלעפט.

זינט יענער פאסירונג האט דער רבי ר' דוד'ל זי"ע יעדעס מאל, זייענדיג אין קעשינעוו און אדורכגייענדיג יענעם ארט,

געמאכט די ברכה "ברוך שעשה לי נס במקום הזה".

דאס ווייזט אונז אויך זיין מדריגה פון סבלנות, אין א בחינה וואס איז למעלה מגדר אנושי, און זיין געוואלדיגע אהבת ישראל און מיטלייד מיט אידישע צרות, וואס האבן אים געווייטיגט נאך מער פון זיינע אייגענע שוועריגקייטן.

טו.

די קעשינעווער ישיבה

מיר ווילן באשרייבן אביסל די היסטאריע פון דער קעשינעווער ישיבה, פון וועלכער רוב תלמידים זענען געווען סקווירער חסידים.

פון דער גרויסער און בארימטער קעשינעווער ישיבה זענען ארויסגעקומען רבנים חשובים, גדולי התורה והיראה, וואס האבן נאכדעם משמש געווען ברבנות אין די שטעט פון בעסעראביע. די תלמידים פון דער ישיבה זענען געווען תלמידי חכמים מופלגים. איינער פון די תלמידים פון דארטן איז געווען דער חסיד ר׳ משה גבאי ז״ל. אזוי אויך דער קופינער רב, וואס איז שוין אויבן דערמאנט געווארן, און דער בחור ר׳ אלתר וואס האט מיט אים געלערנט. אויך ר׳ זיידל שוחט, און נאך פיל אנדערע תלמידים, זענען געווען סקווירער חסידים. אזוי אויך דער ראש ישיבה, הגאון המפורסם ר׳ גמליאל ז״ל, וועלכער איז קודם געפארן קיין טשארטקוב, און איז נאכ׳ן הסתלקות פון טשארטקובער רב געפארן צום רבי׳ן ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע.

אין דער קעשינעווער ישיבה האט מען געלייגט א באזונדער געוויכט אויף טיפקייט אין לערנען. יעדע מקצוע, גמרא מיט רש״י, אדער פוסקים, טור שולחן ערוך, מיט פרי מגדים – אלעס האט מען געלערנט מיט א טיפער הבנה. די מלמדים אין דער ישיבה, די מגידי שיעור און די ראשי ישיבה, זענען אלע געווען רבנים מובהקים מיט אן אויסגערופענער בקיאות. דער ראש ישיבה, ר׳ גמליאל, האט זיך בפרט אויסגעצייכנט אינעם לימוד פונעם ״פרי מגדים״. יעדעס אות און סעיף־קטן אין ״פרי מגדים״ איז אים געווען איינגע׳חזר׳ט אין מויל.

הרה״ח ר׳ גמליאל, דער קעשינעווער ראש ישיבה

דער רבי ר׳ דוד׳ל סקווירער זי״ע פלעגט יעדעס יאר קומען אויף א נסיעה קיין קעשינעוו. וועז דער רבי איז אנגעקומען, איז אין קעשינעוו געווען א גאנצער יום־טוב. די קעשינעווער אידן האבן זיך שטארק געפריידט, און באזונדערס איז דאס פרייד און התרוממות געווען קענטיג אין דער גרויסער קעשינעווער ישיבה.

★

עס איז א לערנונג און א מוסר השכל, ווי פריוואטע אידן האבן געמומען אויף זיך אליין לאנגע יארן אויסצוהאלטן די ישיבה מיט אלע אירע הוצאות. די היסטאריע פון דער קעשינעווער ישיבה איז צוזאמען געשטעלט פון פיר פארשידענע תקופות, ווי פאלגנד:

די ערשטע תקופה האט זיך אנגעהויבן אין יאר תר״כ, דעמאלט איז געווארן געגרינדעט די ישיבה דורך די נגידים פון דער שטאט. זיי האבן אויסגעהאלטן די בחורים און תלמידים וואס האבן געלערנט אין די קלויזן און שולן פון דער שטאט, ווייל עס איז נאכנישט געווען קיין באשטימטער קביעות׳דיגער בנין פאר דער ישיבה. אזוי איז געווען דער מנהג און סדר אין יענע יארן, אז די אלע בחורים פון רוב שטעט האבן געלערנט אין די שטיבלעך.

די צווייטע תקופה, איז די תקופה פון ר׳ שלום פערלמוטער ז״ל. ר׳ שלום פערלמוטער ז״ל איז געווען דער יחיד בדורו און אפשר בדורות. עס טרעפט זיך אזא איינער איינמאל צווישן אסאך דורות. ער האט געמומען אויף זיך און צוגעשטעלט צענדליגע יארן צום עסן, טרינקען און

שלאפן פאר הונדערטער תלמידים, און האט אויך צוגעשטעלט א בנין מפואר מיט אלע אייניריכטונגען – אלס פון דער אייגענער קעשענע.

ר' שלום איז געווען א איד א תלמיד חכם, א למדן און חריף. ער אליין פלעגט אויך פארהערן די בחורים פון ישיבה עטליכע מאל, און דאס אהבת תורה האט אין אים געברענט געוואלדיג. אויך איז ער געווען אויסגעצייכנט מיט זיין גמילות חסד בהצנע לכת, און האט אויסגעהאלטן צוויי חסידישע אידן, תלמידי חכמים.

בערך אין יאר תרנ"ה האט ער געגומען אויף זיך אויסצוהאלטן די הוצאות פון דער ישיבה און די געברויכן פון די בחורים, מיט אש"ל א.א.וו. אויך האט ער געלאזט אויפבויען א גרויסן פראכטפולן בנין פאר דער ישיבה. דער בנין האט אנטהאלטן א בית המדרש, חדרים צום לערנען, א גרויסן עס־זאל, שטיבער צום שלאפן, אזוי אז עס איז געווארן א רחבות, און עס האבן זיך פארמערט הונדערטער בחורים אין דער ישיבה.

אויף דעם וואס עס האט געברענגט ר' שלומ'ען אויפצובויען די ישיבה, האט דערציילט ר' וואלף פרענקל, איינער פון די סקווירער חסידים אין קעשינעוו, אז ר' שלום האט אים אמאל געלאזט רופן צו זיך און האט אים געבעטן, אז ער זאל גיין יעדן טאג אין די בתי מדרשים פון דער שטאט, און וואו ער וועט זען א איד אן ארימאן, זאל ער אים געבן א צעטל אויפ'ן חשבון פון ר' שלום, אז ער קען גיין אין א כשר'ן רעסטאראנט עסן א סעודה. ר' שלום האט זיך אבער

אויסגענומען מיט אים א "תנאי כפול", אז קיינער זאל ח"ו נישט וויסן ווער עס באצאלט פאר די אלע סעודות.

ר' שלום איז, מיט איין וואַרט, געווען ווי א קוואל פון חסד וואס שטעלט זיך נישט אפ. אבער וואס האט אייגנטליך געבראַנגט ר' שלומ'ען צו אזא געוואגטער אונטערנעמונג, אויפצושטעלן די פראכטפולע בנינים און איבערנעמען די ישיבה אינגאנצן אויף זיין אייגענעם אחריות?

דעם גרויסן וואונדער, האט ר' שלום אליין פארענטפערט. איינמאל אין א ווינטער טאג, האט ר' שלום דערציילט, האט ער זיך נישט גוט געשפירט, און איז געבליבן דאוונען אין שטוב. ביי דער שמונה עשרה פון מנחה האט ער שטארק מאריך געווען, ער איז געשטאנען און געשטאנען. דערנאך ווען ער האט פארענדיגט, האט ער געזאגט פאר די בני בית: "עס איז אייך זיכער א פלא, וואס איך האב זיך היינט אזוי פארלענגערט מיט'ן דאוונען, וועל איך אייך דערציילן די מעשה:

"אמאל, אין איינעם פון די זומערדיגע טעג, בין איך אדורכגעגאנגען דעם שטאט־גארטן, און עס האט זיך פאר מיינע אויגן אוועקגעשטעלט א שרעקליך, רחמנות'דיג בילד. איך האב געזען אלטע מענטשן זיצן אויף די בענק אין גארטן און שלאפן. האב איך זיך געוואנדן צו זיי און געפרעגט: פארוואס גייט איר נישט אהיים צו זיך שלאפן?

"האבן זיי געענטפערט, אז זיי האבן פשוט נישט קיין פלאץ וואו אהינצוגיין שלאפן. דער וואוינט ביי א טאכטער, און דער ביי א זון, און עס איז נישטא מער ווי איין שטוב

אדער צוויי, און דערצו נאך ארבעט מען אין דער איינער שטוב; די טאכטער נייט אויף קליידער, אזוי אז אין הויז איז קיין פלאץ נישטא. דערפאר גייט מען אום ווינטער אין שול, זיך אויפווארעמען אביסל ביים אויוון; און אין אום זומער שלאפט מען אויף די בענק אינעם גארטן.

"דאס האט מיר א שטאך געטון אין הארצן, דערציילט ווייטער ר' שלום, און איך האב געטראכט ביי זיך אזוי: ביי די סליחות בעט איך, 'ואל תשליכנו לעת זקנה', זאלסט אונז נישט אוועקווארפן ביי דער צייט פון עלטער, און דו, שלום, וואס טוסטו עפעס דערצו? האב איך זיך באלד אויפ'ן פלאץ פארגענומען, אז איך טאר דאס נישט צולאזן מער, אז אלטיטשקערס און אלטיטשקעס זאלן זיך אזוי וואלגערן אינעם הקדש פלאץ; איך וועל שוין עפעס מאכן פאר זייערטוועגן.צוליב די פיל געשפעטן, איז אבער דער ענין געבליבן פארנאכלעסיגט, און עס איז אינגאנצן פארגעסן געווארן.

"איינמאל, דערציילט ר' שלום, בין איך אדורך געגאנגען דעם פלאץ, וואו עס האבן געלערנט די תלמידים פון דער ישיבה, און איך האב געזען ווי די תלמידי חכמים לערנען תורה מתוך הדחק, פון ענגשאפט און ארימקייט. מען מוטשעט זיך, עס איז נישטא קיין געהעריגע ארט, אדער א גאנץ בענקל אויף וועלכן זיך אנידער צו זעצן לערנען מיט הרחבת הדעת.

"האב איך זיך ווייטער געגעבן א טראכט: מען בעט אויך אין סליחות מיט געוויין די הארציגע תפלה 'עשה למען

תינוקות של בית רבן', דער אויבערשטער זאל זיך מרחם זיין אינעם זכות פון די קינדערלעך, וועלכע זיצן און לערנען, און איך אליין – וואו בין איך? וואס האב איך שוין אריסגעהאלפן? וואס פאר א חלק האב איך מיט די תינוקות של בית רבן? בין איך יוצא מיין חלק פאר זיי? האב איך דעמאלט אויך געטראכט, מיט עפעס אריסצוהעלפן די תינוקות של בית רבן.

"אויך דאס איז דערנאך פארגעסן געווארן. מען איז פאריאגט און פארפלאגט מיט די געשעפטן; עס איז נישטא קיין ישוב הדעת. ביז היינט ביי דער שמונה עשרה," פירט אויס ר' שלום, "ווען עס זענען מיר ווי אין חלום פלוצלונג אויפגעשווימען פאר די אויגן די צוויי בילדער, און זיי האבן מיר אזוי ווי געזאגט: שלום, שלום! ביסט א שיינער איד, שטייסט א לאנגע שמונה עשרה – מיר וועלן דיר נישט לאזן דאוונען; מער גייט דאס נישט! איך האב זיך אבער געבעטן ביי זיי, אז זיי זאלן מיר לאזן ענדיגן דאס דאוונען, און איך האב זיי צוגעזאגט, אז באלד נאכ'ן דאוונען וועל איך אנהויבן טון פאר דעם דאזיגן צוועק."

און טאקע באלד אויפ'ן פלאץ האט ר' שלום געפרעגט זיין ווייב, וואס זי זאגט צו דעם ענין? האט זי געענטפערט: "וואס זענען די גרויסע שאלות? גענלט האבן מיר ברוך־השם אסאך; א ליידיגן באדן האבן מיר אויך, אויף דער גאס "פובפובסקי", נו, שטיי אויף און מאך עפעס!"

נאך אין דער זעלבער נאכט, האט זיך ר' שלום פארבונדן מיט אן אינזשעניער, און מען האט אנגעהויבן מאכן א פלאן

פאר די צוויי בנינים.

אין יאר תרס"ג זענען די צוויי בנינים געווארן אויפגעשטעלט. אויך נאכדעם וואס ער האט אויפגעשטעלט דעם מושב זקנים אין בית המדרש, וואו עס זענען געזעסן די אלטע אידן תלמידי חכמים און געלערנט בייטאג און ביינאכט, האט דאס ר' שלום "אליין" אויסגעהאלטן אויף זיין אייגענעם קאסט.

ר' שלומ'ס פארמעגן, האט זיך געשאצט אויף בערך צוויי מיליאן רובל – א ריזיגע סומע אין יענער צייט. עטליכע גאסן מיט הייזער און עטליכע מאניפאקטור־פאבריקן זענען געווען זיינע. אויך האט ער געהאט א שול אויף זיין נאמען.

ווען ר' שלום ז"ל איז נפטר געווארן אין יאר תרס"ז, האט ער איבערגעלאזט פאר'ן מושב זקנים 120 טויזנט רובל, וועלכע מען האט אריין געלייגט אין א באנק אויף א קרן קימת, און פון דעם רבית, בערך זעקס טויזנט רובל א יאר, האט זיך שפעטער אויסגעהאלטן דער מושב זקנים.

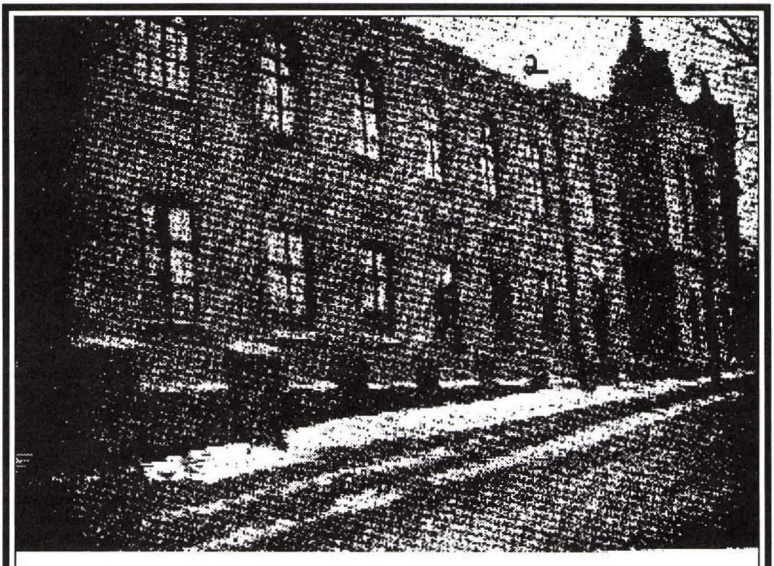
ווען דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע איז געווען אין קעשינעוו, און איז אדורך געגאנגען די צוויי בנינים, האט ער זיך אוועקגעשטעלט און אנגעקוקט די בנינים, און געזאגט מיט אן התרגשות: "דער איד האט געהאט א זכי', ער האט אוועקגעשטעלט שני עדים נאמנים" – אן אנדענק און קרן קיימת פון א בנין, וואס זענען צוויי באגלייבטע עדות אויף זיינע צדקות.

מיט'ן קרן קימת פון ר' שלומ'ס ירושה, האט זיין איידעם, ר' משה קליגמאן, ווייטער געקענט אנגיין מיט דער שטיצע

פאר דער ישיבה, ביז דעם אויסברוך פון דער ערשטער וועלט מלחמה, אין יאר תרע"ד, נאך וועלכן עס איז אין רוסלאנד געווארן א גרויסער חורבן.

די מלוכה איז איבערגעווארפן געווארן פון איינעם צום צווייטן, ביז די קאמוניסטן האבן איבערגענומען, און דאס געלט איז געווארן קאנפיסקירט. די רומענישע רעגירונג האט אויך פארכאפט דעם בנין פון דער ישיבה, און די קליינע צאל איבערגעבליבענע תלמידים האבן זיך געדארפט אריבערציען און לערנען אינעם פריוואטן בית המדרש פון ר' שלום פערלמוטער.

★

די צוויי בנינים אין קעשינעוו

אזוי איז די ישיבה געשטאנען חרוב ביז דער דריטער תקופה. אין יאר תר"פ איז אויפגעשטאנען א איד, ר' שלמה בבאשקין ז"ל. ער האט דעמאלט מצליח געווען מיט א געשעפט, און איז נתעשר געווארן, און דערפאר האט ער געוואלט מאכן א גוטע זאך, און האט זיך געמומען צוריק אויפשטעלן און מחזק זיין דאס קול תורה אין דער שטאט. פאר דעם דאזיגן צוועק האט ער אפגעדונגען דעם אונטערשטן שטאק פון דער "הויכער שול" און ער האט דארט איבערגעפירט די ישיבה, וואו אהין עס האבן ווייטער געמומען שטראמען הונדערטער תלמידים. ר' שלמה האט אלע אויסגעהאלטן אויף זיין קאסט עטליכע יאר מיט אש"ל.

★

דערנאך האט זיך אבער די ישיבה שטארק פארגרעסערט, און ר' שלמה האט שוין מער נישט געהאט די מעגליכקייט ווייטער אנצוגיין אזוי און אויסהאלטן די גאנצע ישיבה אליין אויף זיין קאסט. דאן איז געקומען די פערטע תקופה. א וועד פון עסקנים האט איבערגענומען דאס אויסהאלטן די ישיבה; אין שפיץ פונעם וועד זענען געשטאנען דער רב הכולל פון קעשינעוו ,הרב ר' יודא לייב צירלסאהן ז"ל, און דער ראש הדיינים פון קעשינעוו, ר' משה'לע דיין ז"ל.

די קהילה האט דעמאלט אנגעהויבן צוצושטעלן א קביעות'דיגע שטיצע פאר דער ישיבה, און מען האט אויך ארויסגעשיקט שלוחים צוזאמען צו נעמען די נדבות ביי די אידן אין בעסאראביע. די אלע בחורים וועלכע זענען געקומען לערנען אין דער ישיבה פון אויסער קעשינעוו האבן

באקומען אלע באדערפענישן, עסן, שלאפן אא"וו אומזיסט.

אין יאר תרפ"ט איז געלונגען פאר ר' משה'לע גליקמאן אויסצולייזן דעם אלטן בנין פון דער רומענישער רעגירונג, און די בחורים זענען צוריק אריבערגעגאנגען לערנען אין ר' שלום פערלמוטערס בנין. אזוי איז די ישיבה אנגעגאנגען ביז דער צווייטער וועלט מלחמה; מיט דעם חורבן אייראפע, איז אויך די ישיבה חרוב געווארן, און עס האט זיך אפגעשטעלט דאס קול תורה, וואס האט אזויפיל יארן געקלונגען איבער דער וועלט.

★

די זכרונות פון די גייסטיגע און דערהויבענע שבתים, האט דערציילט א בחור פון דער ישיבה, וואס האט עס דארט מיטגעלעבט.

"מיינט איר עפעס, אז די שבתים אין דער ישיבה, דאס איז געווען סתם אזוי, עפעס א טרוקענער שבת, אן א חיות?

"פון דער דריטער שבת'דיגער סעודה, דעם שלש-סעודות, איז דאך אפגערעדט. דעמאלט זענען רוב פון די תלמידים אריבער געגאנגען צום טיש פונעם רבי'ן ר' איציק'ל זי"ע, דעם עלטערן ברודער פונעם [סקווירער] רבי'ן זי"ע; אדער אין די פריערדיגע יארן, וועו זייער הייליגער פאטער, דער רבי ר' דוד'ל סקווירער זי"ע פלעגט קומען קיין קעשינעוו אויף א שבת, דעמאלט איז דאך די גאנצע ישיבה געפארן ווי אויף רעדער. א גאנץ שבת האט מען געזען חברה'ס מארשירן צום רבי'ן און צוריק, און עס האט זיך אין שטאט געלעבט.

"מען רעדט סתם אזוי פון די סעודות שבת אין דער ישיבה. קודם דאס התלהבות'דיג־שבת'דיגע דאוונען פון די תלמידים אין בית המדרש. דאס בית המדרש איז געווען א שטאק אונטער 'דער הויכער שול', און דערנאך – דאס פראכטיג בילד פון די אויסגעזעצטע טישן מיט די תלמידים און זייערע פלאמיגע פנימ'לעך, און איבער אלעם, ווי די גרויסע חסידים און אנשי מעשה זענען נאך זייער דאוונען אין דער הויכער שול ארונטערגעקומען זען, מיטלעבן און שעפן אביסל חיות און ווארימקייט פון די סעודת שבת ביי די קינדערלעך אין דער ישיבה.

"און די אידן זענען עפעס סתם אזוי, פשוט'ע אידעלעך? דאס זענען דאך די מתפללים פון דער הויכער שול, וואס דער נאמען 'די הויכע שול' זאגט שוין אויפ'ן זייער חשיבות..."

וואס עפעס א "הויכע שול?" מען האט געזאגט, אז דעם גרונד־שטיין פון דער שול האט געלייגט דער צדיק ר' משה סאוראנער זי"ע, און בשעת'ן לייגן דעם שטיין האט ער געזאגט, אז דאס דאזיגע פלאץ, וואו מען שטעלט אויף די שול, איז פונקט אונטער'ן "שער השמים", דעם טויער פון הימל. דערפאר האט מען עס א נאמען געגעבן "די הויכע שול".

נאך א מיינונג האט מען געזאגט וועגן דעם נאמען "די הויכע שול". דארט פלעגן דאוונען אידן מיט הויכע מדריגות פון קדושה טהרה, יראת שמים, און חסידות. האט מען עס א נאמען געגעבן "די הויכע שול".

מיר וועלן זיך באנוגענען מיט עטליכע עפיזאדן:

ר' שלום שוחט (אויערבאך), אדער ווי מען פלעגט אים רופן "ר' שלום טשארטקובער", איז געווען א מפורסם'דיגער טשארקובער חסיד. "ר' שלום שוחט" מיינט עפעס, א פארנעם. ער איז דאך איינער פון די צוויי אידן וועלכע זיצן אויף "קעסט" ביי ר' שלום פערלמוטער, אין דער גאנץ ערשטער תקופה פון דער קעשינעווער ישיבה. ער איז געווען דער משגיח רוחני אין דער ישיבה, און האט אויך פארהערט די בחורים, וועלכע האבן געדאפרט ארויסנעמען די "הוראה".

א איד א ירא שמים, איז ר' שלום שוחט געווען. מען האט געזאגט אויף אים, אז ער האט קיינמאל נישט ארויסגעקוקט פון זיינע פיר איילן. ער פלעגט שטענדיג גיין אויף דער גאס מיט אן אפענעם שירעם, און טאקע דערפאר, כדי ער זאל ח"ו נישט צוקומען ארויסצוקוקן און זען עפעס וואס מען דארף נישט. אין שול איז ר' שלום שוחט געזעסן, טאקע נישט אנדערש ווי אויף דער "שפיגל באנק". די "שפיגל באנק" איז געשטאנען פונקט אקעגן איבער דעם ארון הקודש, און דערויף זענען געזעסן נאר ספעציעלע חשובע אידן.

ר' שלום שוחט מיט זיין חשיבות, האט זיך אויך פארדינט דאס, אז מען האט אים אנפארטרויט דאס גבאות אויף די יארצייט ליכט, וואס מען האט געצונדן אויף די יארצייטן פון די צדיקים. די עובדה פון די ליכט, דאס איז ביי ר' שלום נישט קיין לייכטע עבודה; עס איז ביי אים אן עבודה מיט

מוח. די ליכט זענען צוגעגרייט פאר דער הילולא פון דעם צדיק, און די ליכט – פאר דער הילולא פון דעם צדיק. און אזוי יעדעס בינטל ליכט האט זיך געהאט זיין צייט, און זיין טאג מיט א באזונדערער כוונה.

אין יענע יארן, איז ר׳ שלום שוחט נישט געווען קיין יחיד במינו. עס האבן זיך אין אלע ווינקלעך געוואלגערט אזעלכע סארט געהויבענע אידן, יעדער מיט זיין באזונדערן טעם און חן.

אין דער ״הויכער שול״ איז געשטאנען נאך א באנק, וואס מען האט געקענט זיצן דערויף געטאפלט, ד.ה. צוויי מענטשן מיט׳ן פנים צו צפון, און צוויי מענטשן מיט׳ן פנים צו דרום. אין דער באנק זענען געווען שענק פאר די כלי קודש, און פאר ליכט צו הדלקה. געזעסן אויף דער באנק זענען נישט סתם אבי ווער, ״קטלי קני״, נאר פיר אידן, אויסגערופענע חסידים ואנשי מעשה. מען פלעגט זאגן, עס איז א ספק, צי דערפאר האט מען די אידן דארט אנידער געזעצט, ווייל לויט זייער געהויבנקייט פארדינען זיי אזא ארט, וואו עס ליגן די כלי קודש, אדער דערפאר האט מען באשטימט דאס פלאץ פאר די כלי קודש, ווייל עס זיצן דארט אזעלכע געהויבענע אידן.

★

ר׳ צדוק ראזנפעלד איז געווען א איד א גביר. ער האט אנגעפירט א גרויסע מאניפאקטור פון סחורות אין דער שטאט קעשינעוו. ר׳ צדוק איז געווען פון די וואס זענען מקיים די תורה מתוך עושר. ער האט יעדן טאג קובע עתים

געווען לתורה. מען האט אויף אים געזאגט, אז ער קען אויסנווייניג גאנץ מסכת בבא בתרא אויפ'ן לשון מיט'ן רשב"ם (הונדערט מיט זעקס און זיבעציג בלאט). אויך האט מען אויף אים געזאגט, אז ער זעצט זיך נישט צו א סעודה צופרי, מיטאג, אדער ביינאכט, אן א מנין אורחים.

ר' צדוק האט געהאט א חבר, אויך פון דער ישיבה אין קעשינעוו – ר' משה קעשינעווער, האט מען אים גערופן. ער איז געווען א שוחט. עס האט דערציילט אן אייניקל פון ר' משה'ן, אז ער, ר' משה, איז אמאל געגאנגען מיט זיין זיידן קויפן סחורה פאר אווינטער כאלאט ביי ר' צדוק'ן אין געשעפט, האט זיך צווישן די צוויי חברים, ר' משה'ן און ר' צדוק'ן, פונאנדערגעווויקלט א שמועס.

ר' צדוק האט געזאגט פאר ר' משה'ן: "משה, איך בין דיר מקנא. דו ביסט טאקע נישט אזא גרויסער גביר ווי איך, אבער האסט אויך נישט דעם פיזור הנפש וואס איך האב יעדן טאג, ארום צו לויפן און באצאלן וועקסלען. און איבער אלעם, ווען מען וועט נאך הונדערט און צוואנציג קומען אויף יענער וועלט, וועסטו נאר דארפן אפגעבן א דין וחשבון אויף די עבירות בין אדם למקום; איך, אבער, וועל נאך האבן א פעקל, א דין וחשבון פון בין אדם לחבירו. אויב אזוי," פירט אויס ר' צדוק, "וואס איז מיר וועדט מיין גאנץ עשירות?!"

האט אים דער חבר ר' משה געענטפערט: "גלייב מיר, צדוק, אז ווען איך מאך טריפה אן עוף פאר אן ארעמער פרוי, קען איך דערנאך נישט שלאפן גאנצע נעכט – האסטו

שוין מיין עולם הזה. און ווייטער אויף יענער וועלט, וועל איך נישט קענען אויסלייזן די עבירה אפילו מיט דיין גאנץ עשירות."

די צוויי האבן געהאט נאך א חבר, ר׳ זלמן שוחט. וועז ער איז געווען אויף דער עלטער, איז ער געווען זייער שוואך. ער האט אויפגעהערט צו ארבעטן, און איז שוין געזעסן אויף פענסיע ביי קהל. האט ער דעמאלט געזומען מיט זיך א קישן און א קאלדרע און איז געגאנגען שלאפן אין "הויכן בית המדרש", וואו עס איז דעמאלט געווען די קעשינעווער ישיבה. ער האט געזאגט: "אויב איך בין צו שוואך, איך האב נישט קיין כח אליין צו לערנען, וועל איך כאטש צום וויניגסטנס שלאפן אין בית המדרש, וואו דאס קול תורה הערט זיך נישט אויף אפילו פאר איין מינוט; און זאלן מיינע אויערן פארנעמען דאס קול תורה אפילו בשעת׳ן שלאפן."

★

אזוי האבן אין יענע צייטן אויסגעזען פשוט׳ע באלעבאטישע אידן, מיט זייער ליבשאפט צו תורה. זיי האבן קובע געווען צייט צום לערנען, צוזאמען מיט׳ן גרעסטן עשירות. זייער צדקה, הכנסת אורחים, און אמת׳דיגקייט ביים האנדלען; געציטערט פאר יענעמ׳ס פרוטה, און מוחל געווען דערפאר דאס גאנצע עשירות. זיי האבן ריכטיג אפגעהיט דעם "נשאת ונתת באמונה – קבעת עתים לתורה", די ערשטע שאלות וואס מען פרעגט נאך הונדערט און צוואנציג: "האסטו ערליך געהאנדלט? האסטו באשטימט יעדן טאג צייט צום לערנען תורה?"

און אזוי נאך און נאך געווייקטע אידן, בעלי השגה. פון וואו נעמט מען היינט אזעלכע טייערע אידן, מיט זייערע השגות און תמימות?

אט די אלע גרויסע אידן האבן געהאט אן השגה, ארונטער צו גיין נאך זייער שבת׳דיגן דאונען, צו די תלמידים פון דער ישיבה, זיך אנשעפן מיט א פרישקייט פון דער שבת׳דיגער אטמאספער. און דוקא ביי די קליינע. נאך אלעמען זענען דאך די קינדער מער תמימות׳דיג, מער לויטער מיט קדושה פון דעם תורה־לערנען. ארונטער געקומען זענען זיי מכלומר׳שט מיט אן אויסרייד, אז זיי קומען העלפן טיילן עסן פאר די קינדער, אבער מען האט געוואוסט דעם אמת׳דיגן אמת, אז זייער כוונה איז, זיך אנצוזאפן אביסל מיט א שבת׳דיגער, נשמה־דערקוויקענישׂ.

באלד ווען זיי זענען ארונטער געקומען, האבן זיי געזאגט: ״אה, אה!...״ – געמיינט אזוי צו זאגן: ״א מחי׳, דא שעפט מען דאך פשוט א תענוג פון שבת, א הימלישע דערקוויקענישׂ.״ אזוי ווי די חסידישע ספרים טייטשן אויפ׳ן פסוק ״ויחזו את אלקים ויאכלו וישתו״, אז דורך די שבת׳דיגע תענוגים פון עסן און טרינקען, מיט זייער קדושה, קען מען אויך צוקומען און דערשפירן א ג־טליכע נשמה־דערקוויקענישׂ.

ר׳ זכרי׳ דער זייגער מאכער, איז דאך פשוט ארויס פון די כלים. ער האט אנגעהויבן טאנצן און זינגען, אזוי ווי דער שטייגער פון סלאנימער חסידים. ער האט געזונגען דעם באוואוסטן ניגון פון הייליגן בארדיטשובער זי״ע,

״וואלט איך געהאט כח... אויף די גאסן וואלט איך געלאפן... און איך וואלט געשריגן שבת! שבת שבת שבת... שבת וועד וועט מיר געבן? וועד וועט מיר געבן שבת?...שבת שבת שבת...״

ר׳ משה׳לע דיין, דער ראש הדיינים אין קעשינעוו, און יענע יארן אויך דער ראש הישיבה – ער אליין בכבודו בעצמו, איז געקומען צו גיין נאכ׳ן דאוונען. שבת פלעגט ער דאוונען אלע תפילות ביים רבי׳ן ר׳ יצחק׳ל זי״ע, דער ברודער פונעם [סקווירער] רבי׳ן זי״ע. וועז ער איז געקומען, איז ער צוגעגאנגען צו יעדן תלמיד, אנגעקוקט די פארציע עסן, געהייסן צו לייגן נאך א שטיקל פיש. ער האט ארויפגעלייגט די הענט אויף יעדן קינד, געקוקט און געשמייכלט, אזוי צו זאגן: ״אשריכם, וואויל איז אייך...״

און אזוי ווייטער – ר׳ יעקב דינר, דער נגיד פון דער חברייא. מיר האבן שוין פריער דערמאנט פון אים. א גרויסער עושר, האט ער זיך אויך נישט אהיים געאיילט נאכ׳ן דאוונען, נאר איז ארונטער געגאנגען פשוט זיצן אביסל מיט די תלמידים, זיי משמש זיין.

און דער דערציילער פארענדיגט, אז מען האט דעמאלט געפילט אן ״עולם שכולו שבת״. וועז מען האט געזען די טייערע חשוב׳ע אידן ארונטער קומען פון דער ״הויכער שול״, צום עס־זאל פון די תלמידים, האט זיך צוגעדאכט, מיט א מין הרגשה, אזש ווי דער הימל האט זיך אראפגעלאזט. ער האט אויסגעפירט: ״זאג איך אייך, אז דער וואס האט נישט מיטגעשפירט אזעלכע סארט שבתים, האט נאך

קיינמאל אין לעבן נישט טועם געווען א ריכטיגן טעם אין שבת.״

אזא שטייגער האבן אמאליגע אידן, מקטן ועד גדול, געוואוסט מחשיב צו זיין. זיי האבן געשעצט א בחור, א תלמיד אין א ישיבה, און דארט, נאר דארט ביי די בחורים, ביי די לומדי תורה, איז מען געלאפן זוכן א נשמה־דערקוויקעניש, מיט א מין קדושה׳דיגער הכנעה, אלץ דערפאר, ווייל תורה האט געהאט דאס ריכטיגע חשיבות, און אויף דעם האט מען זיך אינגאנצן אוועקגעגעבן, בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו, די נשמה מיט׳ן גוף און אלעם וואס מען האט פארמאגט.